Colecție coordonată de
Livia Szász

ISTORIE

Jean des Cars

FRANZ JOSEPH ȘI SISI

Datoria și rebeliunea

Traducere din franceză de
Irina Negrea

TREI

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactor:
Ondine-Cristina Dascălița

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Vlad Condur

Corectură:
Lorina Chițan
Oana Apostolescu

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consințământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosință al lucrării nu este transferabil.
Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin persoanei juridice Editura Trei SRL.

ISBN (Print) 978-606-40-0704-9
ISBN (PDF) 978-606-40-0857-2

Titlul original: *François-Joseph et Sissi: Le devoir et la rébellion* Autor: Jean des Cars

Copyright © Perrin, un département d'Édi8, 2017

Copyright © Editura Trei, 2020
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

Pentru Monique,
cu dragostea mea, complicitatea noastră și recunoștința mea

Cuprins

Cuvânt-înainte 13
Genealogia Casei de Habsburg-Lorena 19

1. O dragoste cu adevărat fulgerătoare! 21
În căutarea noii împărătese a Austriei 24
În niciun caz, împăratul nu trebuie lăsat să aştepte! 27
Franz Joseph se va însura cu una dintre verişoarele lui.
Dar cu care? 31
La bal, împăratul surprinde pe toată lumea 35
Nimeni nu se gândeşte să o informeze pe logodnică...,
dar ea presimte tot! 41

2. Mariajul contrariilor 45
De data aceasta, „Gotha" va consemna o căsătorie din dragoste . 48
Vor trece multe luni înainte ca Sisi să fie pregătită
pentru viitorul ei statut 53
Franz Joseph îşi sărută logodnica în faţa mulţimii:
aşa ceva nu s-a mai pomenit vreodată la Viena! 57
După zile istovitoare, Sisi este împărăteasă la 16 ani 63

3. O lună de miere sub supraveghere 69
În Prater, împărăteasa redevine Sisi, tânăra pasionată de circ . . . 75
Ce şiretlicuri trebuie să folosească Sisi pentru a putea fi,
în sfârşit, singură cu soţul ei 78

În prima ei vizită oficială, împărăteasa îi încântă pe cehi 82
Din ordinul soacrei ei, Sisi trebuie să arate lumii că e însărcinată 85
Războiul Crimeii perturbă viața cuplului imperial 87
Un doliu la Sankt-Petersburg, o naștere iminentă la Viena... ... 90

4. Maternitatea pedepsită 95
Se bănuiește că împărăteasa ar avea o influență politică... 99
La Paris, Napoleon al III-lea are un fiu. La Viena, Franz Joseph
speră și el să aibă un moștenitor... 101
În Lombardia și în Veneto, Sisi îi încântă pe opozanți 104
Scandal la Scala din Milano..., dar nu din cauza unei opere! ... 108
Acum, o călătorie în Ungaria, indispensabilă, însă riscantă... .. 112
În mod paradoxal, moartea fiicei sale pecetluiește apropierea
dintre Sisi și unguri 116

5. O bucurie: un moștenitor! Un dezastru: Solferino... 119
Cuplul imperial se mută și Viena se transformă..... 123
Surpriză: împărăteasa Sisi se ocupă de măritișul surorilor ei!.... 127
Serbări publice la Viena, neliniști în sufletul împărătesei 131
Sisi este disperată când Franz Joseph pleacă la război... 134
După criza politică, cei doi soți se confruntă cu o criză conjugală 138

6. O absență atât de lungă 145
Sisi își organizează prima fugă: alege insula Madeira 149
Sisi își descoperă adevărata suferință:
nu se poate simți bine nicăieri... 153

**7. Sisi suferă o recădere, un cuplu în criză,
Bismarck îl îngrijorează pe Franz Joseph** 161
Vienezii se simt ofensați: Sisi e bolnavă când e cu ei,
dar se face bine când e plecată... 165
La Veneția, cuplul imperial se străduiește
să ajungă la un compromis 169
După o absență de un an și două luni,
Sisi este sărbătorită la Viena 174

8. Capcane pentru doi împărați 179
Două surori ale împărătesei sunt infidele în căsnicie!
Sisi bănuise ceva... 182
Împărăteasa îngrijește vilegiaturiști care nu-i cunosc
identitatea... 185
Charlotte nu ascultă sfaturile lui Sisi:
vrea și ea să fie împărăteasă... 189
Contrar oricăror așteptări, chestiunea Mexicului
le apropie pe Sophie și Sisi 193
La Bad Ischl, un ultimatum din partea lui Sisi,
care amenință să plece definitiv! 196
Sisi se reîntâlnește cu straniul ei văr, devenit acum
regele Ludovic al II-lea al Bavariei 201
Stupoare: împărăteasa devine avocata Ungariei! 204
Sisi se întoarce la vărul ei Ludovic al II-lea, trădat de Wagner... 209
În fața ungurilor, triumful lui Sisi estompează
eșecul politicienilor 211
Prusia vrea să elimine Austria din treburile germane 215
După înfrângerea de la Sadowa, Sisi cheamă în ajutor Ungaria . . 221
Și Mexicul se dovedește o capcană pentru împăratul Maximilian 226

9. Bucuriile unui cuplu: o încoronare și Sisi este însărcinată . . 229
Sisi suferă un eșec politic, împăratul preia din nou controlul. . . . 234
Zvonuri: Ludovic al II-lea al Bavariei se va însura
cu o soră a lui Sisi? 237
Franz Joseph recunoaște că Sisi are instinct politic 242
Temeri de o nenorocire în Mexic, speranțe
de căsătorie în Bavaria 246
Rege și regină ai Ungariei: încoronarea unui cuplu 250
O tragedie în Mexic, două drame în Bavaria:
vara anului 1867 este dureroasă 255
O confruntare imperială: Sisi o întâlnește
pe Eugénie la Salzburg 259
Ludovic al II-lea al Bavariei nu se va însura, iar Sisi este gravidă . . 264

10. Sisi, mamă posesivă, Franz Joseph, în călătorie: un alt compromis... 269
Împărăteasa Austriei va îndrăzni oare să nască în Ungaria? 275
Este oare Andrássy tatăl celui de-al patrulea copil al lui Sisi? 280
Măritată în fine, sora cea mică a lui Sisi devine ducesă d'Alençon 285
Franz Joseph pleacă singur la inaugurarea Canalului Suez 290
Sisi geloasă pe Eugénie, care e prea des în preajma lui Franz Joseph... 300
Franz Joseph revine, Sisi pleacă: drumurile lor se intersectează. O criză în familie? 303
Sfârșitul unui duel de optsprezece ani între Sisi și soacra ei 306
La Expoziția Universală, șahul Persiei refuză să plece fără să o fi văzut pe Sisi! 314
Jubileul de argint al împăratului este un triumf pentru Sisi 321
Împăratul moștenește în sfârșit averea Habsburgilor 326

11. Viață secretă, viață calomniată... 329
Franz Joseph nu știe, dar Sisi economisește cu chibzuință 332
Împăratul are o legătură secretă! 334
Un călăreț englez o șochează pe Sisi: nu e un gentleman! 338
Rudolf simte că mama lui este aproape o străină pentru el... ... 343
O nuntă de aur unde împărăteasa pare și mai întinerită! 349

12. Un mariaj pentru prințul moștenitor, un ménage à trois pentru părinții lui? 357
Rudolf este prințul cel mai hăituit și spionat din Europa... 360
Cuplul imperial se ceartă pentru alegerea unei nurori... 363
Oare mariajul lui Rudolf este doar consecința unor rațiuni de stat? 367
Dacă Franz Joseph este în pericol, Sisi pretinde să fie cu el 372
La Viena, Franz Joseph urmărește debutul unei actrițe 379
Sisi își alege „înlocuitoarea", pentru perioadele când este absentă de lângă soțul ei... 382

Pentru a o reține pe Sisi, Franz Joseph îi oferă Hermesvilla 388
Ludovic al II-lea al Bavariei este arestat!
Ce poate face împărăteasa? 389
În Carpați, întâlnirile celor două regine Elisabeta 392
Rudolf, soț rău și arhiduce dezamăgit,
îi îngrijorează pe părinții lui 396
Crăciunul 1888 la Viena: Sisi are 51 de ani
și Marie Valerie este logodită 400

13. O tragedie și secrete dureroase 405
Franz Joseph și Sisi se confruntă cu cea mai grea încercare... 410
Sisi este îngrozită: e posibil ca fiul ei
să fi murit într-o criză de nebunie! 413
În Cripta Capucinilor, Sisi îl strigă pe fiul ei mort... 417
Un cuplu care caută să supraviețuiască în anul de doliu... 421
1890: în sfârșit, un moment de fericire după atâtea nenorociri... 425
O noutate absolută: împreună la hotel... în vacanță! 430
La aniversarea de un mileniu a regatului Ungariei,
Erzsébet este ca o „fantomă"! 435

14. Optsprezece ani de solitudine 443
Sisi călătorește incognito, dar împăratul nu poate fi liniștit... .. 447
La Schönbrunn, fatalitatea îl doboară din nou pe Franz Joseph... 450
Asasinul lui Sisi a ucis o femeie mult mai revoltată decât el... .. 452
Ultima călătorie terestră a lui Sisi nu este cea pe care ea o dorea! .. 455
Franz Joseph și Katharina Schratt: o prietenie întreruptă 458
Franz Joseph participă la cultul memoriei lui Sisi 461

Postfață 467
Credite fotografice 469

Cuvânt-înainte

Vor rămâne pentru eternitate un cuplu legendar, printre cele mai admirate din toate timpurile. Au fost uniți la bine și la rău, având parte împreună de câteva bucurii și de nenumărate tragedii personale și politice, toate ancorate în memoria europeană ca preludii ale sfârșitului unei lumi, acea lume de dinaintea anului 1914, „lumea de ieri", cum avea să scrie Stefan Zweig în cartea sa autobiografică, adevărat „testamentul literar" al autorului.* Și astăzi încă, după peste o sută de ani de la moartea sa în 21 noiembrie 1916, Franz Joseph, împărat și rege, reprezintă o figură legendară, respectată și iubită a destinului dureros al Imperiului Austro-Ungar. Un suveran de referință, un părinte, un zid de apărare. Decedat subit în toiul unui conflict fratricid de o amploare inedită, a avut șansa de a nu fi martor la prăbușirea universului său. La capătul celei mai lungi domnii din istoria Habsburgilor — șaizeci și opt de ani —, stupoarea și temerile au umplut sufletul supușilor săi,

* *Lumea de ieri, amintirile unui european*, lucrare publicată postum, în 1942. (*N.t.*)

rămași orfani. Dezorientați și îngrijorați. Pentru generații întregi, el fusese singura lor călăuză. Cum să supraviețuiască dispariției lui?

Republica austriacă, născută în 1918 din ruinele defunctei monarhii multiseculare a Habsburgilor, nu a uitat, în 2016, tot ceea ce îi datorează acestui monarh-soldat, pentru care uniforma era ținuta favorită. La Viena, îndeosebi, unde totul amintește de epoca imperială și generează un comerț fructuos în diverse domenii, deși nu întotdeauna prea inspirat, s-au organizat remarcabile expoziții menite să comemoreze guvernarea tumultuoasă a unui șef de stat născut în 1830 într-o Europă postnapoleoniană, plămădită de Congresul de la Viena, și care se stinge într-o Europă devastată după aproape trei ani de război.

Vlăstar al secolului al XIX-lea marcat de revoluțiile europene, printre care apariția căilor ferate, cărora el avea să le acorde toată atenția pentru a moderniza imensul mozaic al teritoriilor lui, Franz Joseph și-a dat duhul în patul său, în castelul Schönbrunn, unde se născuse în urmă cu optzeci și șase de ani, temându-se acum că avea să piardă acest război, ca atâtea altele în care luptase de-a lungul vieții. Deși era considerat conservator, ba chiar retrograd, secolul al XX-lea care abia începuse i-a dat posibilitatea să fie primul monarh din dinastia sa a cărui voce să fi fost înregistrată pe discuri și care a putut să fie filmat cu prilejul unor ceremonii familiale, ca de pildă în 1911 la căsătoria unui nepot de-al său, care avea să devină, peste cinci ani, nenorocosul său succesor la tron, împăratul Carol I al Austriei și regele Carol al IV-lea al Ungariei. Astfel, se poate spune că Franz Joseph a cunoscut preistoria audiovizualului și reverberațiile acestuia, marcate de solemnitate și respect, căci nu deveniseră încă hărțuitoare sau agresive. Funeraliile lui, grandioase și solemne, au fost celebrate în 30 noiembrie 1916, într-o

Viena împietrită de durere, demnitate și frig. Asistând la parada regimentului de gardă călare, un copil de zece ani, născut în partea pe atunci austriacă a Poloniei, va spune, mult mai târziu, că a fost „un spectacol de neuitat". Acest tânăr martor ocular va deveni unul dintre cei mai talentați cineaști de la Hollywood, realizând atât pelicule aparținând genului *film noir*, cât și comedii de succes: este vorba despre Billy Wilder, care s-a născut în imperiul lui Franz Joseph. Dar spectacolul, fotografiat și filmat, pierde din grandoare: al optulea cal din atelajul monumentalului car funebru era suferind. Un semn de rău augur pentru viitorul Austro-Ungariei.

Și astăzi chiar, destinul romanesc și tragic al celei care a fost împărăteasa Elisabeta și regina Erzsébet, fascinanta Sisi, continuă să farmece generații întregi. Frumusețea, alura sa, dar și temperamentul său rebel, nesupunerea față de regulile protocolului și ridiculizarea lor au plasat-o, în mod neașteptat, în lumina indiscretă a familiilor nobiliare din Almanahul Gotha, deși ea nu căuta decât umbra, discreția, anonimatul. Sisi detestă mondenitățile obligatorii, privirile celorlalți, uzanțele stupide; este o amazoană neînfricată care înflorește parcă în șaua calului, o poetă care ar vrea să fie pasăre, o călătoare înflăcărată care adoră plecările și detestă întoarcerile. Nu voia să fie împărăteasă a Austriei, însă a fost copleșită când a devenit regină a Ungariei, și a luptat pentru eliberarea popoarelor supuse dublei monarhii. Au vrut să o îngrădească într-un rol mut, să o constrângă să fie o preafrumoasă prim-figurantă; dar ea a fost o stea. Mai mult decât o putere absolută, Sisi a avut o influență reală, de care a știut să se folosească. S-a spus că nu ar fi avut instinct politic, însă s-a greșit neținându-se seama de presentimentul ei, atunci când a declarat în 1890: „Furtuna va izbucni în Balcani." Ce treabă avea această

femeie depresivă să se amestece în politică? Ce știa ea despre aceste blestemate naționalisme? Dar Sisi era vizionară, prezicând cumva, cu douăzeci și patru de ani în avans, atentatul de la Sarajevo. Sisi nu era cantonată în trecut, ci avea concepții avangardiste, moderne, depășind manierele închistate și viziunile înguste ale timpului său. O pioniera a ceea ce se va numi, mult mai târziu, feminism. Deși s-a născut acum o sută optzeci de ani, amintirea ei a supraviețuit tuturor modelor trecătoare. Sisi domnește pentru totdeauna în inimile noastre.

Prezenta lucrare, consolidată printr-o nouă abordare documentară, devenită posibilă odată cu prăbușirea lumii comuniste și accesul la un trecut pus sub obroc, dar conservat în Europa Centrală, își propune să relateze viața acestui cuplu inedit și, de aceea, romanesc. Mariajul lor a fost unul dintre cele mai grandioase „romane" ale nobilimii din Almanahul Gotha, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. O operetă care se sfârșește tragic, o povestire intimă născută din îmbinarea contrariilor. Cum a fost viața lor publică? Dar cea privată? Căsătorit fiind, Franz Joseph a avut într-adevăr amante în timpul nenumăratelor absențe ale soției lui, iar aceasta a întreținut pe furiș relații amoroase cu prilejul peregrinărilor ei? Tânăra Anna Nahowski, care era cu aproape treizeci de ani mai tânără decât împăratul Franz Joseph, a fost oare prima lui legătură extraconjugală recunoscută? În Anglia, căpitanul Middleton a fost cumva, pentru împărăteasa versată în echitație, mai mult decât organizatorul unei vânători cu gonaci? Este adevărat că Sisi ar fi ales-o pe înlocuitoarea ei neoficială, „prietena" soțului ei, actrița Katharina Schratt? Cum funcționa oare această monarhie conjugală, dublă și ea? Existau înfruntări, era o uniune tandră sau severă, veselă ori patetică? În ce domenii au fost ei oare de acord? Împăratul

nu era într-adevăr decât un maniac obsedat de exactitate și absolutism, opac la evoluția ideilor și a modelor, mai ales într-o capitală cucerită de tot ceea ce însemna *Jugendstil* sau *Art Nouveau?* În timp ce Franz Joseph suferea în tăcere și se refugia în muncă, Sisi nu era într-adevăr decât o capricioasă insuportabilă, anorectică, ignorându-și cu inconștiență obligațiile? De ce nu a fost iubită de vienezi (și nu este iubită nici astăzi), fiind în schimb venerată de unguri și de italienii din nord (care o venerează și astăzi)? Era ea o persoană labilă, nevrozată, sau pur și simplu egoistă și excentrică? În acest cuplu conjugal, care a fost importanța politicii, care a fost viziunea asupra celor unsprezece popoare aflate sub stăpânirea imperială, cum au fost privite rivalitățile lingvistice și religioase răspândite pe tot cuprinsul meleagurilor Habsburgilor, pe un teritoriu de nouă ori mai mare decât Austria actuală? Cum au supraviețuit cei doi soți înfiorătoarelor drame care i-au lovit? Cu ce secrete de stat au rămas pe conștiință acești doi soți în tăcerea mormintelor lor? Știau ei oare adevărul despre moartea la Mayerling a unicului lor fiu și moștenitor? De ce nu s-au grăbit să ajungă lângă trupul neînsuflețit al arhiducelui Rudolf? Și, apoi, această simplă întrebare, care ar putea lămuri atâtea nedumeriri: oare s-au iubit ei cu adevărat, chiar dacă n-au fost fericiți?

De la mariaj la coabitare, de la crize la înțelegere cordială, de la speranță la disperare, de la amuzament la agasare, de la exasperare la furie, de la scene între doi soți până la împăcările lor cele mai duioase, această biografie încrucișată, în paralel cu diversele evocări ale centenarului Primului Război Mondial, își propune să redea destinul excepțional a două capete încoronate, ridicate la rangul de mit încă din timpul vieții lor. Mitul „ultimului monarh de școală veche", cum îi plăcea să se definească

singur, omul îndrăgostit definitiv de spectaculoasa răzvrătită a curții, soția lui fugară, asasinată de un anarhist, care nu știa că victima sa era mult mai revoluționară decât el și că abia aștepta această izbăvire. O moarte care a bulversat popoarele și a sfâșiat sufletul soțului ei, rămas neconsolat și resemnat până la propriul sfârșit, care a survenit la optsprezece ani de singurătate oficială. Au format un cuplu atipic, de o cutezanță insolită, împinsă până la sfidare, întreținând un părelnic ménage à trois, care a făcut să clevetească întreaga Europă. Aceasta este întâlnirea dintre un bărbat al datoriei și o femeie rebelă.

Jean des CARS

Genealogia casei de Habsburg-Lorena

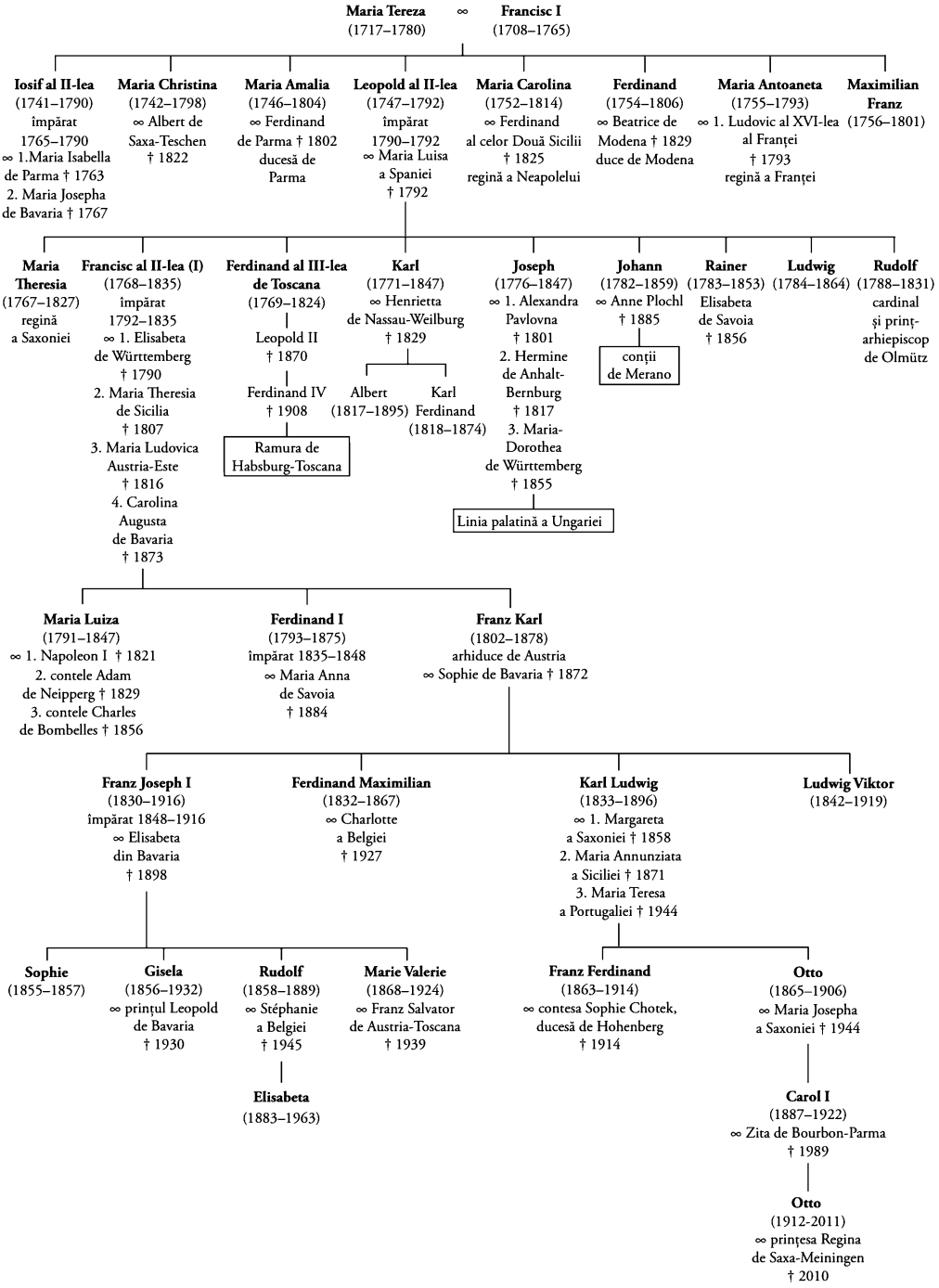
Maria Tereza (1717–1780) ∞ **Francisc I** (1708–1765)
Iosif al II-lea (1741–1790) împărat 1765–1790 ∞ 1.Maria Isabella de Parma † 1763 2. Maria Josepha de Bavaria † 1767
Maria Christina (1742–1798) ∞ Albert de Saxa-Teschen † 1822
Maria Amalia (1746–1804) ∞ Ferdinand de Parma † 1802 ducesă de Parma
Leopold al II-lea (1747–1792) împărat 1790–1792 ∞ Maria Luisa a Spaniei † 1792
Maria Carolina (1752–1814) ∞ Ferdinand al celor Două Sicilii † 1825 regină a Neapolelui
Ferdinand (1754–1806) ∞ Beatrice de Modena † 1829 duce de Modena
Maria Antoaneta (1755–1793) ∞ 1. Ludovic al XVI-lea al Franței † 1793 regină a Franței
Maximilian Franz (1756–1801)
Maria Theresia (1767–1827) regină a Saxoniei
Francisc al II-lea (I) (1768–1835) împărat 1792–1835 ∞ 1. Elisabeta de Württemberg † 1790 2. Maria Theresia de Sicilia † 1807 3. Maria Ludovica Austria-Este † 1816 4. Carolina Augusta de Bavaria † 1873
Ferdinand al III-lea de Toscana (1769–1824)
Leopold II † 1870
Ferdinand IV † 1908
Ramura de Habsburg-Toscana
Karl (1771–1847) ∞ Henrietta de Nassau-Weilburg † 1829
Albert (1817–1895)
Karl Ferdinand (1818–1874)
Joseph (1776–1847) ∞ 1. Alexandra Pavlovna † 1801 2. Hermine de Anhalt-Bernburg † 1817 3. Maria-Dorothea de Württemberg † 1855
Linia palatină a Ungariei
Johann (1782–1859) ∞ Anne Plochl † 1885
conții de Merano
Rainer (1783–1853) Elisabeta de Savoia † 1856
Ludwig (1784–1864)
Rudolf (1788–1831) cardinal și prinț-arhiepiscop de Olmütz
Maria Luiza (1791–1847) ∞ 1. Napoleon I † 1821 2. contele Adam de Neipperg † 1829 3. contele Charles de Bombelles † 1856
Ferdinand I (1793–1875) împărat 1835–1848 ∞ Maria Anna de Savoia † 1884
Franz Karl (1802–1878) arhiduce de Austria ∞ Sophie de Bavaria † 1872
Franz Joseph I (1830–1916) împărat 1848–1916 ∞ Elisabeta din Bavaria † 1898
Ferdinand Maximilian (1832–1867) ∞ Charlotte a Belgiei † 1927
Karl Ludwig (1833–1896) ∞ 1. Margareta a Saxoniei † 1858 2. Maria Annunziata a Siciliei † 1871 3. Maria Teresa a Portugaliei † 1944
Ludwig Viktor (1842–1919)
Sophie (1855–1857)
Gisela (1856–1932) ∞ prințul Leopold de Bavaria † 1930
Rudolf (1858–1889) ∞ Stéphanie a Belgiei † 1945
Elisabeta (1883–1963)
Marie Valerie (1868–1924) ∞ Franz Salvator de Austria-Toscana † 1939
Franz Ferdinand (1863–1914) ∞ contesa Sophie Chotek, ducesă de Hohenberg † 1914
Otto (1865–1906) ∞ Maria Josepha a Saxoniei † 1944
Carol I (1887–1922) ∞ Zita de Bourbon-Parma † 1989
Otto (1912-2011) ∞ prințesa Regina de Saxa-Meiningen † 2010

1

O dragoste cu adevărat fulgerătoare!

În 19 august 1853, după anunțarea logodnei, Franz Joseph și Sisi fac prima lor plimbare ca logodnici, aproape singuri, în împrejurimile stațiunii Bad Ischl. caleașca este condusă de contele Grünne, omul de încredere al împăratului.

Serbarea fusese stabilită cu mult timp înainte. Foarte tânărul împărat al Austriei, Franz Joseph, urma să sărbătorească împlinirea vârstei de douăzeci și trei de ani, iar acesta era totodată momentul ales pentru a anunța, în mod oficial, logodna cu una dintre verișoarele lui primare, Helene de Wittelsbach, ducesă din Bavaria. Bineînțeles, locul fericitului eveniment avea să fie fermecătoarea stațiune termală Bad Ischl, în apropiere de Salzburg, unde familia imperială își avea reședința de vară, și asta chiar dinaintea nașterii lui Franz Joseph, întrucât mama acestuia, arhiducesa Sophie, după câteva avorturi nedorite, venise aici ca să urmeze o cură balneară, în speranța că tratamentul o va ajuta să ducă până la termen o sarcină. Tratamentul fusese într-adevăr eficient: Franz Joseph și, de asemenea, fratele său Maximilian erau numiți „prinții de sare", prin referire la regiunea Salzkammergut, renumită pentru salinele ei. Faptul că Franz Joseph era deja de cinci ani împărat se datora numai și numai mamei lui: după abdicarea cumnatului ei Ferdinand I, care suferea de tulburări mintale, arhiducesa Sophie își pusese propriul fiu pe tronul Habsburgilor, în 2 decembrie 1848, împingându-l pe soțul ei, un om prea slab, să renunțe la Coroană. La vârsta de 18 ani, Franz Joseph era singura speranță a Habsburgilor de a conduce Austria.

Încoronarea noului împărat se desfășurase fără fast, departe de Viena (zguduită pe atunci de frământări revoluționare și răzvrătiri), la Olmütz, în Moravia*. De atunci, Franz Joseph a avut-o drept

* Astăzi Olomouc în Republica Cehă. În 28 și 29 noiembrie 1850, regele Prusiei, Frederic Wilhelm al IV-lea, fusese nevoit să renunțe la proiectele sale

principală consilieră pe mama sa, atât în domeniul politic, cât și în viața familială. Avea toată admirația pentru această femeie rațională, pe care Talleyrand o caracterizase drept „singurul bărbat din familie", comparabilă cumva cu ducesa de Angoulême, Madame Royale, fiica supraviețuitoare a Mariei Antoaneta și a lui Ludovic al XVI-lea, în fața unchilor ei Bourboni. Chiar și cu binecuvântarea Bisericii, cea care îl făcuse împărat era mama sa, Sophie, în care el avea o încredere totală. Și o asculta necondiționat.

În căutarea noii împărătese a Austriei…

Alegerea viitoarei soții a suveranului era firește esențială. Helene de Wittelsbach nu a fost „o primă alegere". Inițial, s-a avut în vedere o alianță cu Casa de Hohenzollern și, în iarna anului 1852, Franz Joseph se deplasase la Berlin, unde se îndrăgostise de o încântătoare nepoată a regelui Prusiei, prințesa Anna. Desigur, aceasta era deja promisă altui pretendent, însă Sophie credea că avea un atu hotărâtor, din moment ce era soră cu regina Prusiei: într-adevăr, Sophie de Habsburg și Elisabeta, Elise pentru familie, erau fiicele primului rege al Bavariei, Maximilian I, care, fiind duce al Bavariei, dobândise statutul de monarh prin voința lui Napoleon, în 1805. Dar complicitatea celor două surori nu a avut niciun efect asupra regelui Prusiei, al cărui guvern nu dorea o

---

de uniune a statelor Germaniei de Nord sub conducerea sa. Cabinetul austriac, condus de prințul Felix Schwarzenberg, îl amenințase cu războiul. Cedarea prusacilor poartă numele de „retragerea de la Olmütz".

alianță matrimonială cu Austria. Era un afront pentru Sophie și, mai ales, pentru fiul ei Franz Joseph. S-a luat în calcul atunci o căsătorie cu o prințesă de Saxonia, Sidonia. Și în acest caz totul părea simplu, din moment ce soția lui Johann de Saxonia, Amalia Augusta, era și ea o soră a lui Sophie! Însă temperamentul limfatic și deloc comunicativ al Sidoniei nu l-a încântat nicicum pe împăratul Franz Joseph.

Mai rămânea o „ultimă opțiune germană", familia lui Sophie, casa de Wittelsbach. Sora cea mică a Sophiei, Ludovika, făcuse un mariaj mai puțin glorios decât cele trei surori mai mari ale ei: se măritase cu un văr, Maximilian, duce *din* Bavaria, șef al ramurii cadete a dinastiei bavareze*. Avuseseră împreună zece copii, iar fiica lor cea mare, Helene, poreclită Néné, părea să întrunească toate calitățile necesare pentru a deveni împărăteasa Austriei. Ludovika nutrea o admirație înfocată pentru sora ei Sophie, care exercita și asupra ei o mare influență morală. În mod evident, perspectiva unui mariaj atât de prestigios pentru fiica sa cea mare compensa toate resentimentele și frustrările pe care Ludovika le simțea, din cauză că nu era decât o modestă ducesă din Bavaria…

Astfel, chiar dacă soțul ei, ducele Max, era un personaj foarte popular, nu mai puțin adevărat rămânea faptul că era totodată un om extravagant din fire. Călătorise mult, îndeosebi în Orient (cântase la țiteră pe vârful piramidei lui Keops și cumpărase un negrișor la bazarul din Cairo!); era foarte erudit, avea o bibliotecă de douăzeci și șapte de mii de volume și se înconjurase de

* Se face distincția din 1799 între ramura Wittelsbach, din care descind regii Bavariei și ducii *de* Bavaria, și cea a ducilor *din* Bavaria. (*N.t.*)

artiști și cărturari, pe care îi poftea la banchete, numind acest cerc de intelectuali „Masa Rotundă a băutorilor". Iar acest bizar „rege Arthur" prezida aceste agape. Pentru numeroasa lui familie, ducele Max construise la München, pe Ludwigstrasse, un palat în curtea căruia instalase un circ, unde își etala talentul de dresor de cai, apelând însă și la diverși clovni și alți saltimbanci. Și, ca la Paris, găseai aici o cafenea, unde erai îndemnat să cânți! Max „cumpărase, de asemenea, pentru vacanțele de vară în sudul Bavariei, castelul Possenhofen, cu patru turnuri care se înălțau semețe pe malul lacului Starnberg".* Poate că Ludovika s-ar fi împăcat până la urmă cu fanteziile soțului ei, dacă acesta nu ar fi comis două greșeli, pe care nu putea să i le ierte: numeroasele lui aventuri amoroase, mai ales cea începută înainte de căsătoria lor, pe care o continuase și după aceea, de pe urma căreia avusese două fiice, cu care se vedea zilnic. A doua lui greșeală, care părea cel puțin la fel de gravă pentru Ludovika, era disprețul lui total pentru viața de la curte și, în general, pentru toate constrângerile protocolului. Max nu frecventa de fapt deloc familia regală din Bavaria. Soția lui, care se făcuse remarcată prin frumusețea ei, suferea din această cauză, ca o consoartă credincioasă, dar depășită de situație. Complexată prin comparație cu celelalte surori ale ei, obișnuia să se prezinte drept o „țărancă". Copiii erau crescuți în libertate, iarna la München, vara la Possenhofen, un loc magic unde caii, câinii, scăldatul în lac și excursiile în Alpi punctau o viață simplă de familie, în contact cu natura.

---

* Paul Morand, membru al Academiei Franceze, *La Dame blanche des Habsbourg*, Perrin, reed. 2000.

Helene este al doilea copil pe care l-au avut Max și Ludovika. Născută în 1834, are 18 ani, este frumoasă, inteligentă, rațională și bine-crescută. Pentru acest sejur la Bad Ischl, Ludovika i-a comandat o garderobă demnă de logodnica unui împărat. Ducele Max nu le va însoți. În schimb, în ultimul moment, au decis ca a doua lor fiică, Elisabeta, poreclită Sisi, să vină cu ele în călătorie. Ducesa, care a împlinit 15 ani de Crăciun (născută în noaptea de 25 decembrie 1837, fusese supranumită „trandafirul de Crăciun"), este un pic melancolică. Unul dintre prietenii ei, un oarecare Richard, tocmai a murit. Pierderea acestui „amorez" a afectat-o mult. Exaltată și romantică din fire, Sisi scrie multe poeme; i-a dedicat o poezie și celui recent dispărut. Ludovika s-a gândit să o ia în această călătorie tocmai pentru a-i ridica moralul și, de asemenea, poate și în ideea de a avea două reușite la Bad Ischl, logodind-o pe Sisi cu fratele mai mic al împăratului, arhiducele Karl Ludwig, care are 20 de ani. Mama și cele două fiice ale ei sunt învești mântate în negru, purtând doliu după o mătușă. Ludovika nu a uitat să-și ia sărurile, prafurile, sticlele cu apă minerală, cele două evantaie și, mai ales, tot calabalâcul de haine și lenjerie feminină. Dar cât de încet se mișcă trăsura și ce greoi sunt caii!

În niciun caz, împăratul nu trebuie lăsat să aștepte!

Berlina cu cele trei călătoare este urmată de o trăsură încărcată cu bagajele lor. În după-amiaza zilei de 15 august 1853, la hanul de

poștă de la Rosenheim, în apropiere de lacul Chiemsee, berlina ducală face un popas. Sisi o exasperează pe mama ei, ținând morțiș să adape ea caii. Ludovika detestă apucăturile de strengăriță sălbatică ale fiicei ei, care nu știe să se poarte în societate. În 16 august, cu o întârziere de cel puțin un ceas și jumătate, berlina oprește în fine la Bad Ischl, în fața hotelului Austria, o casă modestă și provincială, construită pe esplanada unde vilegiaturiștii ies seara la promenadă, în lungul malului stâng al râului Traun. Catastrofă: trăsura cu bagaje nu a ajuns încă! Iar Ludovika și fiicele ei, precum și guvernanta lor sunt invitate să ia ceaiul de după-amiază cu arhiducesa Sophie și împăratul Franz Joseph.

Neavând posibilitatea să își schimbe vestimentația și știind că nu se cuvenea nici să fie în întârziere, Ludovika, nervoasă, suferind de migrenă, o previne pe sora ei, arhiducesa, și o pune pe domnișoara Roedi, guvernanta lui Sisi, să le perie hainele prăfuite cu care veniseră pe drum. În pripă, toate trei se aranjează cât de cât, pentru a fi prezentabile în rochiile lor negre, nepotrivite pentru acea ocazie. Nu omit să o ajute pe Helene să se pieptene, în timp ce Sisi se descurcă singură, împletindu-și părul superb în două cozi. O adevărată podoabă capilară, de care are multă grijă. Helene, care știe scopul acestei călătorii, are o înfățișare austeră, dar demnă și respectabilă, consideră mama ei; în contrast, frumusețea cumva sălbatică a lui Sisi este frapantă, deși de la bun început pe ea nu o amuzase deloc acest periplu, neputând însă să refuze să meargă. Ca printr-o minune, trecând peste circumstanțele jenante, dar lesne de înțeles, micul trib bavarez este gata să coboare în salon.

E ora patru. Împăratul, de o punctualitate legendară și aproape obsesivă, își face apariția în uniformă de general. După

moartea premierului său, prințul Schwarzenberg, în urmă cu un an și patru luni, Franz Joseph, care a desființat funcția de ministru de război, a preluat personal rolul de conducător al armatei. Se consideră un soldat; și așa va rămâne mereu.

Mama și cele două fiice ale ei fac reverențe adânci, cu ochii pironiți în podea. Reverența făcută de Helene, imediat în spatele Ludovikăi, este desăvârșită, ca toate manierele ei. Sisi? Un pic stângace, se descurcă totuși, rămasă la urmă. Urmează îmbrățișări între arhiducesă și ducesă, gesturi convenite de cele două surori care, pentru o clipă, par să fie pe picior de egalitate și să ridice familia lor ducală la rangul de ramură imperială. Franz Joseph se uită la Helene, pentru a evalua calitățile pe care i le-a lăudat mama lui. Néné este efectiv frumușică, zveltă, se spune că este educată și serioasă. Împăratul îi zâmbește. E un bărbat calm și curtenitor, plin de farmec, în orice situație imperturbabil și răbdător din fire, ducând o viață extrem de simplă, însă concentrând în mâinile sale toate puterile. Cât de diferit este de unchiul lui, Ferdinand I, debil mintal, și de tatăl lui, Franz Karl, care — și mai grav chiar! — nu putea nici măcar să scoată două vorbe fără să se bâlbâie! Franz Joseph, nepotul și, respectiv, fiul lor, este un om perfect sănătos la trup și la minte. Și are o dispoziție excelentă, studiind-o acum pe Helene când se așază la masă, fiindcă urmează să fie aduse prăjiturile și ceaiul. Nu există hazard în protocolul imperial și în calculele mamelor pețitoare: Helene este plasată lângă suveran. Grație educației perfecte pe care a primit-o, Franz Joseph se pricepe să schimbe amabilități convenționale cu verișoara lui fâstâcită, dar care știe să se comporte elegant. Vorbele lor sunt banale și curtenitoare. Argintăria și farfuriile circulă într-un balet bine stăpânit de personalul cu

mănuși albe de la hotelul Austria. Totuși, așa cum remarcă arhiducele Karl Ludwig, în vârstă de 20 de ani, al doilea frate al împăratului pe care Sophie ar vrea să-l însoare cu Sisi, privirile fratelui său mai mare nu zăbovesc prea mult asupra lui Helene. Chiar dacă se exprimă foarte agreabil, aproape mecanic, ochii lui se îndreaptă spre capătul mesei. De ce? Fiindcă Sisi a fost expulzată acolo ca un copil, cu guvernanta ei. Un copil prea mare deja, într-o rochie neagră foarte modestă, Sisi e atât de stânjenită de felul cum e scrutată, încât nu poate să înghită nimic. Franz Joseph se miră de faptul că a fost așezată atât de departe. Și de ce, în fond, mama lui nu i-a vorbit decât despre Helene? Și de ce Sisi nu stă mai aproape? În timp ce își pune aceste întrebări în sinea lui, regina Elise a Prusiei, soră cu Sophie și Ludovika, întru totul la curent și ea cu stratagema mijlocitoarelor, constată, la fel ca nepotul ei Karl Ludwig, că împăratul are o figură radioasă și că această stare sufletească nu se poate explica decât prin bucuria de a o privi pe Sisi. Iar Sisi este impresionată de felul cum e cercetată cu insistență și examinată — fiindcă nu i s-a mai întâmplat niciodată ca vreun bărbat să se uite așa la ea —, fără să înțeleagă că tocmai stârnise o pasiune fulgerătoare. Nu știe de ce, dar îi e frică și, murmurând cu buzele strânse, îi spune guvernantei cât e de tulburată. Pe măsură ce timpul trece, împăratul e din ce în ce mai puțin atent la Helene, ajungând în final să i se pară mai degrabă dură decât grațioasă. Helene l-a interesat pentru o clipă. Doar atât… Pe când Sisi…

*

Franz Joseph se va însura cu una dintre verișoarele lui. Dar cu care?

A doua zi dimineață, 17 august, împăratul Austriei pare alt om când se prezintă, devreme, la mama lui. Arată ca un bărbat care a avut o noapte albă, dar care este foarte fericit, în ciuda vremii mohorâte, a ploii și a norilor joși, cum se întâmplă adesea în această regiune și în acest anotimp. Un bărbat îndrăgostit. Nimic, nici măcar veștile îngrijorătoare despre litigiul dintre Rusia și Imperiul Otoman nu vor putea să îi strice buna dispoziție. Franz Joseph e fericit, poate pentru prima oară de când a fost adus la putere în condiții umilitoare pentru un împărat al Austriei… Zâmbește încrezător în viață. Și îi mărturisește arhiducesei Sophie că „Sisi e fermecătoare“… Niciun cuvânt despre Helene, vizibil deja eliminată. Autoritară din fire, arhiducesa nu prevăzuse această răsturnare a planului său, chiar dacă în ajun constatase și ea că fiul ei părea subjugat de juna Elisabeta, nepoata care nici măcar nu era pe deplin femeie. Oh, mult prea tânără încă!

Arhiducesa Sophie are obișnuința și temperamentul de a decide în locul unor bărbați nevolnici, cum erau soțul și cumnatul ei. Însă fiul ei (va scrie arhiducesa) „radiază“! Când a intrat la ea, se citea pe chipul lui fericirea. Mama lui, deși înzestrată cu o energie și o autoritate fără cusur, înțelege totuși că va trebui să se acomodeze cu acest sentiment subit, care o contrariază. Și are toate motivele să fie descumpănită de ceea ce se întâmplă, din moment ce până atunci ea era cea care alegea, în mod discret, femeile care puteau potoli simțurile fiului ei, despre care se spune

că e viguros și cu un temperament puternic. Aceste dame, experimentate și devotate în același timp, primiseră sugestiv și subtil porecla de… „contese igienice"! Dar aici nu este vorba despre o aventură, ci se pune problema de a alege o soție… Mama lui îi cere să reflecteze cu atenție, însă amândoi sunt de acord că este o chestiune ce nu suferă amânare, fiind în joc viitorul dinastiei. Arhiducesa se încumetă totuși să-l întrebe despre Helene. Nu-i așa că e „inteligentă, cu o siluetă frumoasă, zveltă"? Împăratul răspunde, așa cum arhiducesa va nota în jurnalul ei: „Desigur, este foarte serioasă, discretă și, negreșit, drăguță și foarte agreabilă; dar Sisi! Sisi, cu farmecul ei, cu exuberanța ei de fetiță încă, și totuși atât de suavă."* Și Franz Joseph, așa cum mama lui nu l-a auzit desigur niciodată, continuă cu metafore bucolice, declarând că Sisi „are prospețimea unei migdale abia deschise. Și ce splendidă coroană de păr îi încadrează chipul! Câtă frumusețe și suavitate în privirea ei! Și buzele ei, ca niște superbe căpșuni!"… Și niciun compliment pentru Néné! Arhiducesei nu-i rămâne decât să constate intensitatea unei înamorări fulgerătoare, însă în sinea ei e convinsă că împăratul se amăgește. Este oare cu putință ca fiul ei, supus întotdeauna, să se răzvrătească acum? Mai poate ea spera să îl readucă pe calea rațiunii? Negreșit, fiindcă în mintea ei consideră că el nu poate uita tot ce îi datorează. Mama sa a demonstrat, de-a lungul anilor, că are simțul manipulărilor abile. Însă era vorba despre politică și diplomație. Dragostea suprimă regulile acestor jocuri. Și Ludovika asta! Ce-o fi apucat-o să o aducă pe Sisi la Bad Ischl?! Deocamdată, împăratul nu vrea să

* Corespondență citată de Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche,* traducere în franceză Marguerite Diehl, Payot, 1982.

audă nimic și pare atât de metamorfozat, încât renunță la vânătoarea prevăzută pentru această dimineață, o mare plăcere pentru el, la fel ca pentru numeroși alți Habsburgi. Și iese, în căutarea lui Sisi… pe care vrea să o reîntâlnească înainte de dejunul în familie. Văzând nerăbdarea nepotului, regina Elisabeta a Prusiei îi spune malițioasă surorii ei, arhiducesa:

— Arde de pasiune!

Iar dacă mătușa împăratului, cu discreție, îi ține lui partea, se explică prin faptul că tânăra Elisabeta este fina ei de botez. Dar Sophie este consternată: mariajul acesta este o nebunie! Sisi nu are habar de uzanțele curții de la Viena, e doar o fată de la țară, vorbește un dialect bavarez, e mult prea tânără și incontestabil incultă. Arhiducesa este de-a dreptul vexată: pentru prima oară, fiul pe care ea l-a făcut împărat decide ceva fără ea! Singur! Ca un împărat… Mai grav: dacă Franz Joseph poartă coroana datorită ei, soția pe care o va avea nu va fi tot datorită ei… Simte că scapă de sub influența ei! Atunci, mama monarhului își schimbă strategia. Dacă până ieri era urgent să îl însoare pe suveran, în dimineața aceasta deja e preferabil să nu se pripească, să se folosească de obiecții realiste, să tergiverseze, să aștepte ca înfocarea să se mai domolească. Dar pentru o actriță experimentată în politica imperială, care rivalizase ca autoritate și influență cu însuși cancelarul Metternich, șocul este dur. Sophie, care nu suportă eșecurile, reacționează: la dejun, Sisi nu e prezentă. Din ordinul arhiducesei, este expulzată, împreună cu guvernanta ei, într-o încăpere de lângă sufragerie. Ce pedeapsă! Este nedrept: să i se reproșeze că a fost remarcată, tocmai ei, care detestă privirile celorlalți. Furioasă, se repede nervoasă în gustările de pe masă, dar e mustrată glacial de domnișoara Roedi, care, aidoma

unui cerber intransigent, ține să îi amintească acestei zăpăcite că nu e decât o obraznicuță îmbujorată, ceea ce este nedrept, din moment ce Franz Joseph este singurul vinovat, fiindcă el este cel care i-a dat atenție. Dincolo, la masa mare, Sophie, ca o adevărată stăpână a casei, a plasat-o din nou pe Helene lângă împărat, chiar dacă prima oară stratagemele ei de pețitoare au dat greș. La rândul ei, Helene, încurajată de circumstanțe, încearcă să recâștige teren, însă conversația ei, deși agreabilă, a rămas la fel de insipidă ca ieri. Și, la fel ca ieri, Franz Joseph privește fix spre ușa încăperii unde a fost izolată persoana visurilor lui. Îi cere permisiunea mătușii Ludovika de a o invita pe Sisi la masa lui. Și primește încuviințarea râvnită: nu ar fi fost oportun să fie refuzat și să se provoace astfel un incident inutil; iar, așa cum arată acum, nepotul ei ar fi capabil să se opună. Împăratul contrariat? Asta ar fi cel mai rău! Însă lucrul uimitor este că Franz Joseph și Sisi nici nu au apucat măcar să vorbească unul cu celălalt. Ea nu îndrăznește să se uite la el, iar el o devorează din ochi când, eliberată și triumfătoare, Sisi vine la masa mare. Mesenii își apropie scaunele ca să-i facă și ei loc, într-o tăcere care seamănă cu o dezavuare. Sisi, roșie de furie și dezorientare, nervoasă și înciudată că a ajuns din nou ținta atenției celorlalți, se așază la masă. Dar știe că a triumfat în fața guvernantei ei și, mai ales, a mamei ei. Este un punct comun cu împăratul. Numai că „privirea aceasta visătoare", cum va scrie Célia Bertin, pielea aceasta albă, părul șaten-roșcat, silueta aceasta feerică sunt oare niște trăsături potrivite pentru o viitoare împărătească?

Împăratul se ridică, toată lumea se ridică. Urmează să se reîntâlnească în această seară la dineu și, apoi, la bal. Franz Joseph o roagă pe mama lui să o invite și pe Sisi, ceea ce nu fusese nicidecum

prevăzut. Asta mai lipsea! Arhiducesa cedează, dar se răzbună: Helene va fi din nou în vecinătatea împăratului și va trebui să se străduiască și mai mult să își pună în valoare farmecul personal și arta conversației. Acum, când nu se mai pune problema ca viitorul Habsburgilor să fie decis, bunăoară, de Congresul de la Viena, Sophie nu concepe ca, după ce a suportat un soț și, apoi, un cumnat lamentabil, reușind în cele din urmă să îl impună ca împărat pe fiul ei în fața Europei, brusc toate planurile ei să fie sabotate fără rost! Ea a ales-o pe Néné, iar Sisi nu e oricum pregătită pentru un asemenea rol. Franz Joseph, „Franzi" al ei, de care e atât de mândră, nu poate să se însoare cu o tânără care scrie poezii dedicate vântului, arborilor și păsărelelor… Și care dansează prost, a aflat ea! Sub privirile îngrijorate ale Ludovikăi, Helene se pregătește pentru serată și trebuie să fie superbă, fiindcă ea este atuul mamei ei: aceasta i-a comandat la München o rochie de satin alb, menită să îi scoată în evidență alura distinsă. Fiica ei cea mare are prestanța necesară pentru a fascina popoarele Imperiului, iar Sophie nu renunță la ideea ei fixă. Sisi? Ea nu trebuia să asiste la bal, așa că o simplă rochie de voal de culoarea piersicii va fi de ajuns. Nu a împlinit 16 ani și nu s-ar cuveni să se facă remarcată și mai mult printr-o toaletă prea elegantă…

La bal, împăratul surprinde pe toată lumea…

Și totuși, exact asta se întâmplă când, în loc de o mică reverență, Sisi, imprevizibilă, dă mâna cu Franz Joseph! E dezinvoltă, s-a

săturat de toate aceste curtoazii obligatorii care jalonează sejurul ei la Bad Ischl. Aceste reverențe în cascadă, chiar și pe scări, sunt ridicole! Vărul ei este surprins, dar amuzat de această familiaritate. Sophie și Ludovika, înnebunite, îl studiază pe suveran: e vesel! Incredibil, Sisi se crede cumva în vreo tavernă bavareză?! Dintr-un semn, Franz Joseph poruncește ca orchestra să deschidă balul. Împăratul nu dansează deocamdată, însă a dat voie ca lumea să se distreze. Patruzeci și cinci de perechi se avântă în galop și polcă. Ah, Strauss, tatăl și fiul! Muzica lor este irezistibilă, ritmând de ani de zile viața austriecilor! Nu se știe dacă împăratul sau mama lui îl roagă pe aghiotant, baronul Hugo von Weckbecker, să o invite pe prințesa Elisabeta la a doua polcă; dar Sisi e descumpănită, fiindcă nu au pasionat-o prea mult rarele cursuri de dans pe care le-a urmat și se teme acum să nu încurce pașii! Nici ofițerul nu e prea liniștit, fiindcă a auzit că prințesele bavareze nu sunt bune partenere de dans… Pe scurt, amândoi sunt neliniștiți. Din fericire, „prințesa Elisabeta avea simțul muzicii și s-a priceput măcar să păstreze ritmul", va spune el, răsuflând ușurat. În brațele aghiotantului, Sisi prinde parcă aripi. Invitații sunt uimiți că Franz Joseph nu dansează, însă află cu toții că Majestatea Sa va onora cotilionul care, în mod tradițional, va încheia balul.

Dar cu cine va dansa? Cu Helene sau cu Elisabeta? Aghiotantul are răspunsul, murmurând la urechea unui prieten:

— Am impresia că am dansat cu viitoarea noastră împărătească…

De fapt, Franz Joseph nu contenise să o observe pe tânăra lui verișoară, și doar pe ea. Plin de încântare. Cu puțin timp înainte de miezul nopții, momentul cotilionului dezvăluie dorința împăratului: nu va dansa decât cu Sisi, un eveniment care va fi

urmat de o gravă încălcare a uzanțelor, atunci când îi va oferi ei buchetul cotilionului, dar și restul buchetelor, pe care ar fi trebuit să le primească celelalte domnișoare, inclusiv Helene.

Comentariile sunt discrete, dar unanime, o asemenea exclusivitate nu poate avea decât un sens: o cerere în căsătorie! În seara aceasta, Sisi este singura domnișoară cu care împăratul dansează, iar florile nu sunt decât pentru ea. Nu e greu de imaginat umilința pe care o simte Helene!

Uimitor este însă faptul că Sisi va spune, cu simplitate, că omagiul acesta a deranjat-o! Nu e nicidecum mai fericită că s-a întâmplat așa. Atâtea flori doar pentru ea?!

Arhiducesa și Ludovika, stupefiate în spatele evantaielor lor, au eșuat în complotul urzit. Însă, într-o scrisoare adresată unei alte surori, Maria de Saxonia, Sophie va avea eleganța să admită că tânăra ei nepoată „era ca un boboc de trandafir care se deschide la soare. Părea atât de atrăgătoare în modestia ei copilărească, dar și atât de naturală totuși în fața lui. Doar mulțimea o intimida".* Mulțimea care va fi cel mai implacabil inamic al lui Sisi. Știe că toți, bărbați și femei deopotrivă, au privit-o cum dansa ca o volbură diafană prin sala de bal. În timpul dansului, cu părul împletit în cozi prinse pe creștet cu un pieptene mare, lăsându-i liber ovalul figurii, Sisi asculta sfaturile amabile ale cavalerului ei, un excelent dansator, care o ajuta să nu se încurce. El o ghida, ea încerca să se concentreze la pașii de dans.

Serata este acum foarte înaintată și în sala de bal s-a făcut zăpușeală, însă o furtună de vară va răcori până la urmă stațiunea.

---

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche*, traducere în franceză Jean-Baptiste Grasset, cu colaborarea lui Bernard Marion, Fayard, 1985.

Când se despart sunt cu toții stânjeniți, în afară de împărat, în mod vizibil fericit, înfloritor. Surprizele din acea seară, emoțiile și tunetele de-afară alungă parcă somnul și nimeni nu poate dormi. Ludovika și fiicele ei sunt cazate la hotelul Austria, unde a avut loc balul, iar Franz Joseph și mama lui se întorc la vila lor, încă modestă, care va fi extinsă mai târziu, iar sub denumirea de Kaiservilla va rămâne reședința estivală a familiei imperiale la Bad Ischl.

Dacă Franz Joseph nu reușește să adoarmă este și fiindcă a luat o mare hotărâre: în zorii jilavi ai zilei de 18 august, când împlinește douăzeci și trei ani, vrea să o anunțe pe mama lui că se va însura cu Elisabeta. E sigur de acest lucru, aleasa inimii lui e o zână. Se prezintă la mama lui. Sophie face eforturi pentru a-și disimula decepția. Fiul ei, tenace din fire, s-a înflăcărat prea repede!

Vremea rămâne mohorâtă, cerul, în continuare cenușiu, dar împăratul este radios. Sophie, îngrijorată. Nimeni nu ar fi putut să prevadă o asemenea situație! În fine, Sophie presimte că este inutil să fie prost dispusă azi, căci acest 18 august va fi o zi mare, memorabilă sub toate aspectele. Vexată și încă sceptică, Sophie amână criticile pentru mai târziu. Dar deja schimbarea oficială este evidentă. Cine stabilește locurile la masă pentru dejun? Aghiotantul împăratului, negreșit. De data asta, Sisi stă pe locul surorii ei, căreia i-a fost desemnat locul pe care l-a avut Sisi ieri, în celălalt capăt al mesei. Ce răsturnare de situație! Helene păstrează un aer demn, deși este profund ofensată. Căci, totuși, ea e sora cea mare, ajunsă la vârsta măritișului, ea, și nu altcineva. Iar mama ei o influențase în această direcție. Poate a plâns, dar oricum nu va observa nimeni. E supărată pe Sisi?

A mai vorbit cu ea de atunci? Nu se știe. Pentru prima oară de la sosire, logodnica, până atunci crispată de parcă ar fi avut un nod în stomac, mănâncă și ea cu poftă. Trece cu bine peste această nouă încercare. După-amiază, căldura fiind la fel de copleșitoare, Sophie organizează o plimbare în patru, cu fiul său și cele două verișoare, într-o trăsură cu acoperiș rabatabil, căci s-ar putea să plouă din nou. Vreo zece kilometri prin pădure, până la Sankt Wolfgang. Situația este aproape comică: Sisi și Franz Joseph se privesc, își vorbesc în tăcere, din ochi, în timp ce Helene susține conversația aproape de una singură, cumva mecanic și cu glas sonor, vorbind despre orice, despre peisaj… Se comportă oare astfel pentru a compensa ceea ce mătușa ei Sophie își imaginează că ar fi un dezastru? Face asta ca să nu izbucnească în lacrimi sau să nu explodeze de furie? Contrastul dintre cele două surori, față în față, este izbitor, una nu spune nimic, cealaltă debitează șuvoaie de cuvinte… Este de imaginat că în trăsură atmosfera a devenit, în toate privințele, irespirabilă și, chiar după o mică plimbare pe jos, arhiducesa rămâne claustrată parcă în migrena ei; împăratul poruncește ca trăsura să pornească înapoi spre Ischl și o roagă pe mama lui să îi ceară Ludovikăi să fie intermediara lui pe lângă Sisi, pentru a-i pune o întrebare, o singură mare întrebare: ar accepta ea oare să se mărite cu Franz Joseph? N-au trecut decât trei zile de când s-au văzut pentru prima oară. În cazul împăratului, înamorarea fulgerătoare este flagrantă. El este îndrăgostit, dar ea, atât de tânără, atât de diferită, ea ce simte oare? Dându-și seama că precipita lucrurile, o imploră pe mama lui să nu o influențeze pe nepoata ei, căci socotește el: „Sarcina mea este atât de grea, Dumnezeu mi-e martor, nu e nicio plăcere să o împartă cu mine“. În mod ciudat, tânărul monarh se

referă mai degrabă la povara puterii, și nu la un sentiment sau la o dorință. Nu vorbește despre dragoste. Este conștient de responsabilitatea lui. Mama lui obiectează: cu șarmul și tinerețea ei, Sisi va fi fericită să ușureze misiunea suveranului.

Pe urmă, Sophie, așa cum i-a cerut fiul ei, se duce la sora ei, care se simte aproape vinovată de dezordinea din familie, cauzată de fiica ei mezină.

Arhiducesa o întreabă: va consimți oare Sisi să se mărite cu fiul ei? Singură, Ludovika o va chestiona pe fiica ei: va putea oare să îl iubească pe împărat? Aceasta îi răspunde:

— Pe el? Dar cum să nu-l poți iubi?! Cum e posibil ca el să fie interesat de mine, care sunt atât de tânără și neînsemnată?

Apoi, adaugă:

— Îl iubesc așa de mult pe împărat. Dar ce bine ar fi fost să nu fie împărat!

Ludovika îi trimite lui Sophie un bilet, înștiințând-o că Sisi se arată de acord cu căsătoria. La primirea veștii, Sophie nu are încotro decât să accepte această legătură matrimonială. Un capriciu! Împăratul vrea să o ia de nevastă? Fie și-așa, însă Sophie e cea care va face din ea o împărătească. Sophie va fi, în definitiv, maestra de ceremonii, așa cum a fost întotdeauna, moașa socială a nepoatei ei, care îi va deveni noră. Sisi este încă o copilă, în faza dinainte de a deveni femeie, într-o stare cumva vagă. Arhiducesa va dirija metamorfoza, fiindcă acest mariaj este de asemenea, sau mai ales, o afacere politică. Și Sophie nu își poate permite să dea greș: Imperiul ar avea de suferit din această cauză.

De altfel, acesta este rolul ei: după ce a cunoscut-o, la Viena, Bismarck declarase: „În fond, ea este cea care trage sforile vieții politice“.

Nimeni nu se gândește să o informeze pe logodnică…, dar ea presimte tot!

Totul se desfășoară ca într-o operetă vieneză, sub bagheta lui Johann Strauss-fiul. Persoane urcă în camere, au loc conciliabule feminine; persoane coboară apoi, tirolezi cântă la parter la ora ceaiului de după-amiază. Un du-te-vino, aparteuri, hotelul Austria e în fierbere, cu un personaj central, singurul om important, împăratul care nu se arată imediat, și un personaj ținut deoparte de conspirația familială, dar care foarte repede va deveni esențial, tânăra cu care el dorește să se însoare.

În primul act, cele două surori sunt de acord cu această căsătorie în care, printr-o farsă teatrală, mezina ia locul fetei mai mari. În al doilea act, Sisi intră în scenă. Lumea o crede naivă, dar ea este subtilă și a înțeles tot. Învolburarea aceasta? Agitația aceasta? Lui Sophie îi declară, dovedindu-și luciditatea și agerimea minții:

— Aș face orice pentru ca împăratul să fie fericit…, dar voi reuși eu cu adevărat?

Cortină. Actul al treilea. Foarte devreme a doua zi, vineri 19 august. Guvernanta și-a lepădat pielea de balaur arțăgos, care arunca mușturuluieli unei strengărițe bosumflate. Domnișoara Roedi s-a preschimbat rapid în confidentă, oblojind lacrimile și spaimele unei viitoare împărătese, care trebuie menajată. Se poate adăuga un scurt interludiu comic, când ducele Max, care a primit telegrama Ludovikăi, crede că soția lui a făcut o confuzie: nu se poate, zău, așa, Helene e cea care trebuie să se mărite cu Franz Joseph, nu Elisabeta! E o greșeală? Nu, deloc! N-a fost

prevăzut așa, dar uneori viața îți joacă feste. Tatăl este încântat: în sfârșit, o serbare în familie, care se anunță simpatică! Cât ai bate din palme, acest călător gata oricând să plece la drum își face bagajul și pornește spre Bad Ischl.

Împăratul și viitoarea lui soție au un punct comun: amândoi sunt foarte matinali. La ora opt, Franz Joseph a revenit deja la hotel Austria, care acum e un adevărat furnicar transformat în anexă imperială. Ludovika îl îmbrățișează: nu mai e doar nepotul, ci și viitorul ei ginere, care vrea să o vadă pe Sisi. Aceasta e gata, apărând în ușa camerei mamei sale. Logodnica este plină de prospețime, cu un ten trandafiriu încântător. Cei doi veri se sărută. Iată-i logodiți. Împăratul o prezintă oficial pe Sisi aghiotanților lui, ofițerilor din escortă. Vestea stârnește vâlvă în tot hotelul și, de la un han la altul, valeți, vizitii, bucătari și cameriste aleargă veseli; în curând, chiar și în stabilimentul termal, vilegiaturiștii matinali sunt informați și ei. O știre minunată pentru acest orășel, o adevărată onoare!

Soarele însuși salută evenimentul! De la o fereastră la alta, glasuri cuprinse de fericire își vestesc marea noutate. La ora unsprezece, mulțimea se adună la biserică pentru liturghia mare. Preotul a cerut ca orga să cânte imnul imperial.

La sosirea tânărului cuplu, arhiducesa, reticentă, lasă impresia că ar da întâietate viitoarei împărătese. Sisi omite să remarce ezitarea mătușii, care în curând îi va deveni și soacră. La ieșire, mulțimea aplaudă aruncând cu flori.*

---

* Pe fațada hotelului Austria, o placă amintește momentul anunțării logodnei.

— Aceasta este logodnica mea, spune Franz Joseph, aureolat de bucurie.

Cuvintele, în simplitatea lor, constituie o fermecătoare avanpremieră a cununiei. Sisi nu a avut timp să spună da. Nu a spus nici nu. A avut ea o clipă răgazul să reflecteze la destinul neașteptat care o așteaptă de acum înainte? Arhiducesa va scrie, mai târziu, cu un riguros simț al protocolului, tipic pentru ea:

— Nu poți să trimiți la plimbare un împărat al Austriei.

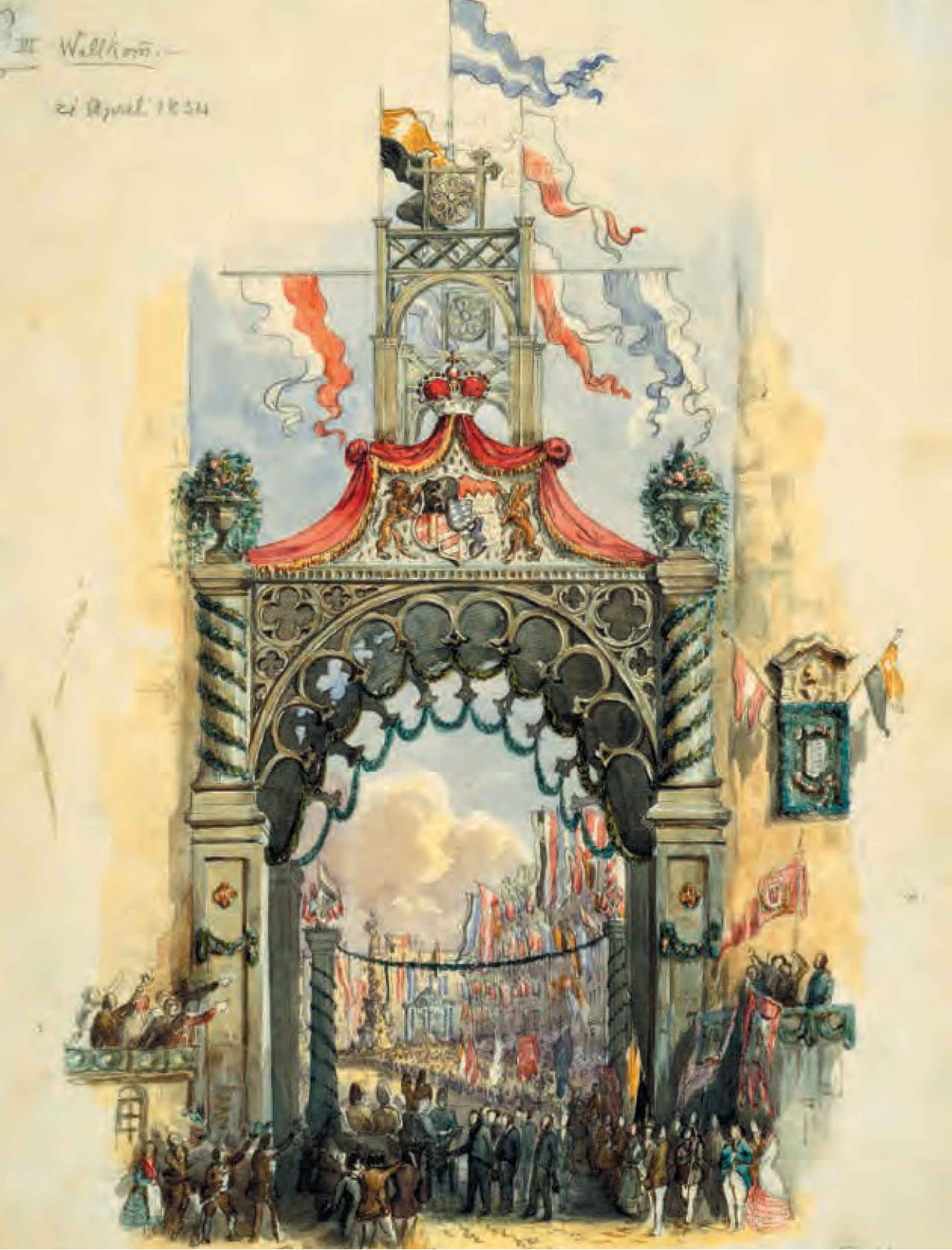
Welkom.
21 April 1824

2 Mariajul contrariilor

În 21 aprilie 1854, Franz Joseph o întâmpină pe logodnica lui, Sisi, la Linz, pe malul Dunării, prima escală a viitoarei împărătese a Austriei în ţinuturile Habsburgilor. Este totodată prima oară când Sisi este tratată drept viitoare soţie a suveranului.

Gestul este înduioșător, însă neașteptat, căci logodnica pare mai degrabă o spectatoare la eveniment decât o participantă directă: la ieșirea din biserică (împăratul ține să sublinieze că edificiul a fost restaurat în urmă cu un an), Sisi îl ia de mână pe Franz Joseph. O primă și timidă manifestare vizibilă de tandrețe din partea celei care conștientizează, poate chiar în acea clipă, cât de mult i se va schimba viața. Vărul ei se uită la ea, impresionat de efuziunea tandră a celei pe care a ales-o. În fața mulțimii, tânăra simte nevoia să fie ocrotită. Un martor, contele Alexander von Hübner, va scrie în jurnalul său că vedea, în acel moment și în toată acea zi, întruchiparea unei „idile simple, pline de farmec și noblețe".

După-amiază urmează o plimbare, dar de data aceasta va fi prima evadare a logodnicilor aproape singuri, care au astfel plăcerea de a se instala într-o trăsură cafenie, cu un atelaj compus din șase cai bălțați, doi la oișteși patru în față, la ordinele unui vizitiu inedit, contele Grünne. Acest om de încredere este un personaj de seamă. Mai mare cu douăzeci de ani decât Franz Joseph, contele conduce cancelaria militară și își asumă adesea funcțiile de prim-aghiotant; în plus, lealul nobil nu se desparte niciodată de împărat, știe totul despre suveran, inclusiv viața lui intimă. Excursia este o destindere pentru Sisi care, sub umbreluța ei albastră, poate să se ferească de soare, ascultându-l pe vărul ei, în tunică și caschetă albastră, cum îi povestește despre locurile fermecătoare din acea regiune și despre descoperirea, în urmă cu șapte ani, a necropolei preistorice de la Hallstatt, datând din prima parte a epocii fierului. Vestigiile acestei

străvechi culturi au adus o notorietate științifică localității de munte, unde accesul este destul de dificil. La întoarcerea din plimbare, au surpriza de a găsi stațiunea Bad Ischl luminată de nenumărate torțe, în timp ce, pe o mică movilă, niște lampioane formează un fel de templu cu inițialele celor doi logodnici. Pretutindeni, lampioane în culorile Austriei și ale Bavariei. Lumea observă că Sisi plânge de bucurie și emoție în fața acestui omagiu popular, iar Sophie, înduioșată până la urmă, îi mărturisește Ludovikăi, sora ei, că nepoata și, respectiv, fiica lor este „drăgălașă" și chiar „încântătoare atunci când plânge"! Timiditatea lui Sisi este impresionantă. Ea, care nu pierdea niciodată ocazia să fie singură în pădurea bavareză, cu calul și câinii ei, scriind poeme închinate munților sau lacurilor, se trezește acum în mijlocul localnicilor și al vilegiaturiștilor, care au invadat străzile unde, în această noapte de vară, fiecare apariție a cuplului imperial dezlănțuie veselia generală. Peste cinci mii de persoane o salută pe viitoarea împărăteasă, de care nimeni aici, în urmă cu două zile, nu auzise vreodată. Negreșit, această fericită veste va rămâne întipărită în memoria celor din Bad Ischl, o stațiune tihnită, situată la o altitudine de 468 de metri.

De data aceasta, „Gotha" va consemna o căsătorie din dragoste

Această zi de joi, 18 august 1853, aduce un asemenea vârtej de bucurie, încât arhiducesa Sophie, cucerită de entuziasmul austriac susținut de mândria bavareză, va scrie a doua zi surorii ei, regina Maria de Saxonia: „Am avut parte subit de atâta fericire în doar

câteva ore, încât nici nu mai știm în ce zi suntem, nici cât e ceasul!" În săptămâna următoare, au loc trei baluri, unde invitații sunt veseli și dansează până târziu în noapte. Niciodată mica localitate balneară, considerată la modă de peste treizeci de ani, nu a cunoscut un asemenea freamăt monden. Franz Joseph, neobosit, pândește dis-de-dimineață, la fiecare jumătate de oră, ba chiar la fiecare sfert de oră, momentul când Sisi se va trezi din somn. Este epuizată de această frenezie, pe care nimic nu pare să o poată domoli. El o copleșește cu daruri (broșe, perle, diamante) și nu-și dorește decât să poată rămâne singur cu ea. Vânătoarea este un excelent pretext și, ca un bun țintaș, schimbând uniforma cu un tradițional costum de vânătoare gri cu verde, împăratul își conduce logodnica spre un loc splendid, lacul Gosau, în care se oglindesc culmile acoperite de gheață ale masivului Dachstein, un fel de deșert situat la înălțime, care separă Austria Superioară de Stiria.

A merge la vânătoare cu tânăra de care s-a îndrăgostit îmbină fericirea amândurora cu marea pasiune pentru natură care îi unește pe amândoi. Dar ce știu ei, de fapt, unul despre celălalt? Nu pot ignora riscurile grave ale consangvinității. Strânsa lor înrudire de sânge a făcut deja ravagii în rândul urmașilor lui Maximilian I de Wittelsbach, primul rege al Bavariei și bunic al lui Sisi din partea mamei: câțiva dintre descendenții acestuia au manifestat o tendință maladivă spre solitudine și labilitate nervoasă. Mai mult, părinții viitoarei împărătese sunt deja veri. Însă, în acea perioadă de mijloc a secolului al XIX-lea, dinastiile domnitoare continuă să favorizeze căsătoriile „în familie", în ciuda pericolelor unor asemenea legături matrimoniale. Iar dispensa acordată, negreșit cu ușurință, de către Papă nu va putea nicidecum să elimine gravele riscuri de a aduce pe lume niște vlăstare mai mult sau mai puțin

tarate. Pentru moment, toată lumea este surprinsă de pasiunea subită și imprevizibilă a împăratului Austriei pentru tânăra ducesă bavareză. De data aceasta, diplomații care țineau morțiș să organizeze viitorul în spiritul Congresului de la Viena nu mai au nicio putere, iar Metternich, înlăturat de Sophie încă din 1848, nu mai este „vizitiul Europei". Au existat atâtea mariaje catastrofale, încât arhiducesa Sophie, ea însăși victimă a unuia dintre aceste dezastre, trebuie să admită că oricine se poate înșela în aceste combinații matrimoniale. Decizia subită a lui Franz Joseph și rapiditatea cu care a fost anunțată logodna demonstrează că el este cel care și-a ales viitoarea soție, și nu mama lui. Vienezii pot răsufla ușurați, cu atât mai mult cu cât atitudinea autoritară a arhiducesei la adresa revoluționarilor din octombrie 1848 nu le-a fost pe plac niciodată.

Franz Joseph are multe atuuri personale. Cu o alură elegantă și maniere desăvârșite, este un bărbat mai degrabă fermecător decât seducător din fire, cu o inteligență medie, dar ridicată la cote înalte, grație unei extraordinare capacități de muncă. În picioare de la ora patru dimineața, indiferent de anotimp și oricare ar fi locul sau împrejurările, se repede să studieze dosarele cu un fel de lăcomie de prim-birocrat al Imperiului. Maniac al ordinii și al detaliilor, este orientat mai mult spre acțiune decât spre reflecție, iar din cauza energiei care îl animă se mai întâmplă să comită și erori. Împăratul mai mult administrează, decât guvernează, însă o face în mod eficace, conducând Austria spre prosperitate economică, în ciuda crizelor care antrenaseră cheltuieli militare împovărătoare. Suveranul este perfect îndreptățit să acorde toată atenția treburilor de stat: de la moartea, în urmă cu un an și două luni, a șefului guvernului său, prințul Felix von Schwarzenberg, împăratul deține toată puterea în Imperiu, miniștrii punând în practică voința imperială. Astfel, în

ciuda tulburărilor revoluționare din anii 1848–1849, Franz Joseph este un monarh neoconservator — referința lui în acest domeniu fiind bunicul său, împăratul Francisc al II-lea*, care scrisese, în ultimele sale dorințe adresate urmașilor: „Nu distrugeți temeliile Statului. Domniți, dar nu schimbați nimic". Franz Joseph este un om bun, generos, iar, în ciuda disciplinei care îi marchează viața, știe să fie vesel și să se distreze. Educația lui sentimentală și amoroasă a fost opera unor femei „sănătoase", adesea tinere văduve, sub autoritatea discretă a contelui Grünne (care nu este, așadar, doar un expert în strategie și tactici militare!) și cu binecuvântarea tacită a arhiducesei Sophie, care nu concepea să nu intervină în viața fiului ei, fie chiar și în cel mai intim domeniu.

Dar, în mai puțin de o săptămână, Franz Joseph a bulversat toate așteptările. A fost o schimbare radicală și în mentalitatea lui, deși era greu de deosebit cât cântărea dorința și cât cântărea iubirea în această pasiune, pe care nu pregetă să o aducă la cunoștință tuturor. Și, pentru a marca voința care îl motivează, dă ordin publicației cotidiene a curții, *Kronen Zeitung,* să anunțe logodna în numărul de miercuri 24 august. În acea zi, întreaga Vienă află că arhiducesa și-a pierdut puterea și influența. Consecințele politice sunt sesizate negreșit atât la Berlin, cât și la Sankt-Petersburg: Bavaria și Austria au avut nenumărate alianțe. Țarului Rusiei, care trimisese trupe în ajutorul tânărului împărat, pentru a înăbuși dur revolta ungurilor, Franz Joseph îi scrie: „Vorbesc despre bucuria

* Francisc al II-lea (1768–1835) a fost, din 1792 până în 1806, ultimul împărat ereditar al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, iar după dizolvarea Sfântului Imperiu de către Napoleon, primul împărat al Austriei, totodată rege al Ungariei (1792–1830) și rege al Boemiei (1792–1835). A fost și tatăl arhiducesei Maria Luiza, a doua soție a lui Napoleon.

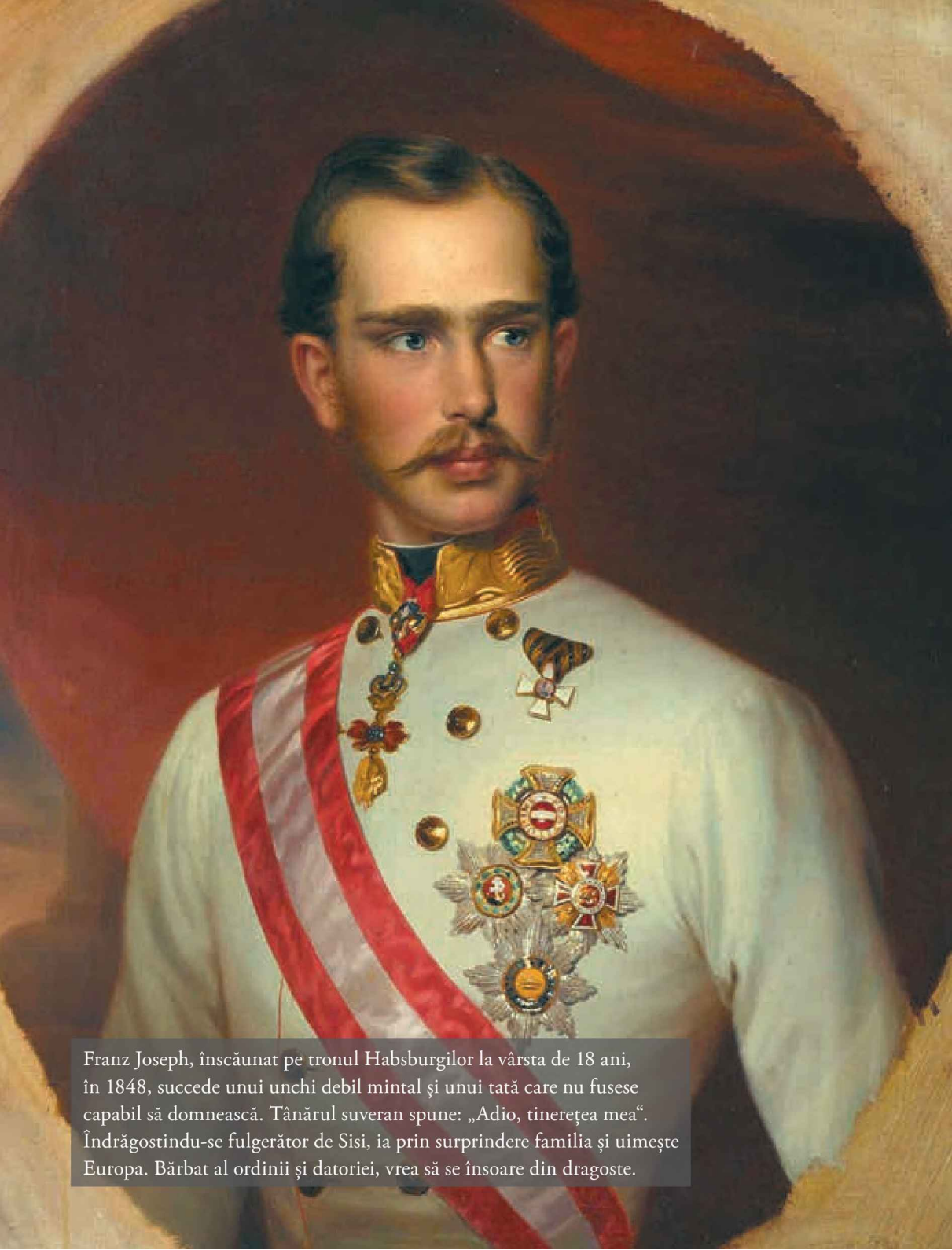

Franz Joseph, înscăunat pe tronul Habsburgilor la vârsta de 18 ani, în 1848, succede unui unchi debil mintal și unui tată care nu fusese capabil să domnească. Tânărul suveran spune: „Adio, tinerețea mea". Îndrăgostindu-se fulgerător de Sisi, ia prin surprindere familia și uimește Europa. Bărbat al ordinii și datoriei, vrea să se însoare din dragoste.

mea, căci sunt convins că logodnica mea este înzestrată cu toate calitățile spirituale și sufletești menite să mă facă fericit". Ca răspuns, Nicolae I îl felicită pe Franz Joseph pentru alegerea sa, iar regele Bavariei, cu mult entuziasm, ține să își dea consimțământul pentru această legătură matrimonială. Dar rămâne întrebarea: cum a fost posibil ca această tânără, încă o copilă aproape, necunoscând practic nimic din universul imperial, să cucerească într-un timp atât de scurt inima și sufletul unui bărbat atât de meticulos? Portretele viitoarei împărătese aduc unele lămuriri. Este frumușică, înaltă (1,72 m), subțire, dar nu prea zâmbitoare. Arhiducesa crede că știe de ce: îi atrage atenția Ludovikăi că fiica ei are dinții cam galbeni și că ar trebui să îi recomande să aibă mai multă grijă de dantura ei pe viitor. Ludovika o convinge pe Sisi să se spele mai energic pe dinți! Sfatul a fost urmat negreșit, din moment ce, peste două luni, Franz Joseph îi va scrie mamei lui, cu prilejul primului său sejur la München, că Sisi „are acum dinții perfect albi".

Vor trece multe luni înainte ca Sisi să fie pregătită pentru viitorul ei statut

În 31 august, după un sejur încântător la Bad Ischl, vine ceasul despărțirii, la Salzburg. Sisi și ai săi se întorc în Bavaria, în timp ce datoria îl cheamă pe Franz Joseph la Viena, după ce a avut parte, cum spune el, de „cele mai fericite săptămâni" din viața sa. Ludovika va lua toate măsurile necesare pentru a o pregăti pe „fiica ei să devină împărătească". Sisi trebuie să învețe urgent franceza, limba diplomației, și italiana, care se vorbește în provincii

importante ale Imperiului: Lombardia și regiunea Veneto. Cât despre limba maghiară, este dibuit la München un profesor pitoresc, care trăiește în condiții meschine, contele Johann Mailath, autor al lucrării *Istoria statului imperial austriac*. Este ungur, desigur, însă pare mai degrabă favorabil Austriei, ceea ce le displace maghiarilor liberali, și este în același timp extrem de mândru de țara sa, ceea ce îi neliniștește pe austrieci. Dar esențial e faptul că o încântă pe Sisi cu povestirile lui, care durează uneori atât de mult, încât și restul familiei vine să le asculte cu multă plăcere. Acest dascăl sădește în mintea viitoarei împărătese un grăunte care va încolți mai târziu, dragostea pentru Ungaria și gândul că este cu neputință ca această țară atât de mândră să existe într-o dependență completă față de un stat tutelar. Pasiunea pentru politică nu s-a născut încă, însă preocuparea se face deja simțită. În afară de aceste lecții de democrație la care Sisi aderă de bunăvoie, există și momente mai penibile, prilejuite de confecționarea trusoului și a garderobei sale, când în interminabile ședințe cu croitorii trebuie să probeze tot felul de toalete — o adevărată bătaie de cap pentru mama ei, pe care totul o panichează: teama că rochiile nu vor fi considerate demne de o împărătească a Austriei și, mai ales, ideea că fiica ei va trebui să se rupă de viața simplă pe care o ducea până atunci. O îngrijorează deopotrivă și poemele, pe care Sisi le compune despre Possenhofen și despre malurile lacului Starnberg, cu versuri pătrunse de o tristețe ce simbolizează despărțirea ei forțată și prematură de anii copilăriei.

Tratativele pentru a fixa data și locul cununiei sunt lungi. În cele din urmă, ceremonia se va desfășura la Viena, în 24 aprilie 1854. Ludovika ar fi preferat München și începutul verii, pentru a se mai bucura un pic de prezența fiicei ei acasă, însă opinia ei contează prea puțin. Nu Ludovika este cea care decide, ci împăratul.

Un suveran pe care logodna îl va face tolerant, din moment ce se zvonește că sunt iminente diverse măsuri de grațiere și indulgență. Și se insinuează că buna dispoziție a lui Franz Joseph decurge din faptul că este atât de îndrăgostit. O primă și involuntară influență politică a viitoarei împărătese. Franz Joseph vine să o vadă pe Sisi de trei ori la München. Și merită toată lauda, căci nu există deocamdată o cale ferată care să facă legătura între Viena și München, ceea ce îl obligă să ocolească prin Praga. De fiecare dată, călătoria durează peste o zi. Însă dorul de logodnica lui este atât de arzător, încât niciun obstacol nu l-ar putea opri. Sosește întotdeauna încărcat de cadouri, în general bijuterii. Va fi la München când Sisi împlinește 16 ani, în 25 decembrie 1853. Sisi va primi și un papagal, un dar original care o va umple de bucurie, iar din partea arhiducesei Sophie, niște mătănii și un buchet de trandafiri din serele de la Schönbrunn. Un cadou modest, dar Franz Joseph o ajută să compună cuvenita scrisoare de mulțumiri.

La întoarcerea la Viena, după Crăciun, împăratul nu mai poate ignora agravarea situației dintre Constantinopol și Sankt-Petersburg: pe 1 noiembrie, Imperiul Otoman declarase război Rusiei. Acum, criza a devenit internațională: Franța și Marea Britanie vor trimite nave de război spre Marea Neagră și peninsula Crimeea. Franz Joseph nu știe ce să facă. Primește sfaturi contradictorii și nu a decis încă de ce parte va înclina Austria în acest conflict. Țarul Nicolae I este din ce în ce mai exasperat de lipsa de sprijin din partea împăratului Austriei, pe care îl consideră ingrat, având în vedere ajutorul pe care el i-l acordase fără nicio reticență tânărului împărat, cu prilejul revoltelor din Ungaria, în 1848–1849. De fapt, Franz Joseph păstrează gustul amar al înscăunării fără strălucire de care a avut parte la Olmütz, departe de Viena tulburată pe atunci de răzvrătiri.

Coroana i-a fost așezată pe creștet într-o atmosferă frizând clandestinitatea. Decide, așadar, să își ia revanșa la Viena, conferind nunții sale, în capitală, fastul unei ceremonii spectaculoase de anvergura unei încoronări, inspirându-se pentru asta din ceea ce organizase împăratul Napoleon al III-lea, în 30 ianuarie 1853, când se căsătorise cu frumoasa împărăteasă Eugénie, la Notre-Dame din Paris. Nepotul lui Napoleon făcuse din acel eveniment un triumf popular și politic. Franz Joseph vrea să îi urmeze exemplul.* Contractul nupțial este semnat la începutul lunii martie 1854. Ducele Max, tatăl lui Sisi, îi dă o zestre constând în 50 000 de florini și un trusou. Franz Joseph oferă 100 000 de florini, la care se va adăuga, desigur, tradiționala *Morgengabe* („darul de dimineață"), o sumă de 12 000 de ducați vărsată după consumarea căsătoriei. Împăratul se arată generos și nu vrea să se spună că zestrea viitoarei împărătese este modestă, la fel ca familia din care aceasta provine. Precauția nu va servi la nimic: bârfele și clevetelile vienezilor vor lua în derâdere originile miresei, considerate nesatisfăcătoare. Spre deosebire de mama și mătușa ei, Sisi nu este fiică de suveran…

Joi, 20 aprilie 1854, la München, cu prilejul unei liturghii în palatul părintesc unde a văzut lumina zilei, Sisi își ia rămas-bun de la familie și servitori, dintre care mulți o știau de când se născuse, și le împarte daruri. Ducesa Elisabeta din Bavaria a renunțat acum la drepturile ei (ipotetice) asupra coroanei casei de Wittelsbach și își ia la revedere de la universul ei. Într-o berlină descoperită,

* Pe vremea Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, locul încoronării împăraților nu era fixat aprioric, ceremonia desfășurându-se în diverse orașe renane din Imperiu, cum ar fi Mainz și, la început, Aachen. Nu a avut loc niciodată o asemenea ceremonie sacră la Viena, care va fi ridicată totuși la rang de capitală imperială, unde fastuoasele *regalia* sunt păstrate și astăzi.

trasă de șase cai, care își croiește drum prin mulțimea emoționată care o ovaționează, tânăra se ridică în picioare și salută, pentru prima oară. Münchenul și Bavaria se mândresc cu ea, în timp ce Sisi plânge întristată, având sentimentul că părăsește tot ceea ce a iubit și iubește în continuare. Poate ea oare să rămână bavareză, devenind totodată austriacă? În acea seară, Franz Joseph se pregătește să plece din Viena pentru a ieși în întâmpinarea verișoarei lui, pe care o iubește. Pare senin și vesel, chiar dacă, înainte de plecare, a semnat un tratat de alianță austro-prusacă, în speranța că Războiul Crimeii nu se va extinde în Europa: nunta este peste patru zile! În 21 aprilie, la ora două după-amiaza, escorta lui Sisi ajunge la Passau, orașul de frontieră între Bavaria și Austria, unde debitul Dunării se dublează efectiv, grație apelor afluentului ei Inn.

Suita bavareză urcă la bordul vaporului lui Franz Joseph, escortat de două vapoare austriece împodobite festiv. La ora șase seara, ajung la Linz, prima escală pe teritoriul Habsburgilor. Clopote răsunând frenetic, flamuri, stindarde și drapele fluturând în vânt, cuvântări ale autorităților locale și mai ales, ceea ce nu era prevăzut, prezența lui Franz Joseph: este pentru prima oară când Sisi va fi tratată oficial drept viitoarea împărătească a Austriei.

Franz Joseph își sărută logodnica în fața mulțimii: așa ceva nu s-a mai pomenit vreodată la Viena!

Seara, la teatrul din Linz, are loc o reprezentație de gală cu o piesă de circumstanță, *Trandafirii Elisabetei*, urmată de un spectacol de

Elisabeta de Wittelsbach, Sisi, în 1853, cu un an înainte de căsătorie. Născută la München, își petrece copilăria la castelul familial din Possenhofen (în fundal, la dreapta), pe malul lacului Starnberg. Iubește natura, animalele și visează la o existență simplă.

lumini și de o retragere cu torțe. Franz Joseph nu simte oboseala: pleacă înapoi la Viena, la ora patru și jumătate dimineața! Peste trei ceasuri, în 22 aprilie, Sisi și ai săi se îmbarcă pe cel mai frumos vapor cu zbaturi navigând pe Dunăre, *Franz Joseph*, a cărui punte s-a transformat parcă într-o grădină plutitoare, grație munților de trandafiri tăiați în acea dimineață la Schönbrunn și care acoperă acum chiar și copastiile vasului. Nava arborează drapelul Austriei (roșu și alb), al Bavariei (alb și albastru) și al Habsburgilor (galben și negru).* Din ordinul împăratului, pe o distanță de 250 de kilometri, singurul vapor care are dreptul să navigheze este cel al logodnicei lui.

Rând pe rând, se perindă pe mal abația Melk, turnurile din Dürnstein și alte locuri istorice, toate împodobite festiv. Malurile fluviului sunt înnegrite de puzderia de oameni, fanfarele cântă imnul imperial între două salve de tun. Toți vor să o vadă pe logodnica împăratului, care salută de pe punte, fluturând o batistă de dantelă. Apoi, Sisi coboară înapoi în cabina cu pereți tapetați cu catifea purpurie; urmează să își schimbe toaleta, înainte de a sosi la Nussdorf, o suburbie a Vienei unde Beethoven venise să găsească inspirația pentru muzica sa. Sisi reapare într-o rochie de mătase roz cu crinolină, gătită cu un mantou alb, o mantilă din dantelă albă și o adorabilă pălărioară, albă și ea. Toate clopotele bisericilor din regiunea vieneză răsună într-un neîntrerupt și irezistibil canon melodios. Manevra de acostare nu s-a încheiat când împăratul sare la bordul navei, o cuprinde în brațe pe Sisi și

* În ciuda proclamării republicii în Austria și, respectiv, în Germania, după Primul Război Mondial, culorile naționale ale Austriei și Bavariei au rămas aceleași.

o sărută în fața miilor de spectatori. Așa ceva nu se mai pomenise vreodată în istoria vieneză! Gândindu-ne la primul sărut în public, în balconul Palatului Buckingham, între Charles și Diana, în 29 iulie 1981, apoi la sărutul care s-a produs în același loc între Kate și William, în 29 aprilie 2011, constatăm că sărutul dintre Franz Joseph și Sisi avusese loc cu aproximativ o sută treizeci de ani înainte! Apoi, arhiducesa Sophie urcă la bord, pentru a o saluta pe logodnică. După aceea, toată lumea coboară și se îndreaptă spre o clădire decorată magnific, unde urmează să se desfășoare o recepție, cu prilejul căreia viitoarea împărăteasa le va fi prezentată autorităților din regiune, reprezentanți ai clerului, ai armatei, ai nobilimii, precum și guvernatorului provinciei și arhiepiscopului Vienei, cardinalul Rauscher, însărcinat să țină o alocuțiune de bun venit. Franz Joseph îi prezintă viitoarei sale soții pe fiecare dintre aceste personalități. Instituțiile unui imperiu la scară redusă. Călătoria continuă, dar de data aceasta într-un cortegiu de caleși. În prima caleașcă, iau loc suveranul și viitorul său socru, ducele Max; în cea de-a doua, arhiducesa Sophie și Sisi; în cea de-a treia, Ludovika și arhiducele Franz Karl, tatăl împăratului. Sosesc astfel la Schönbrunn, îndreptându-se spre salonul de ceremonii, unde se desfășoară evenimentele familiale. Încăperea este dominată de un portret al împărătesei Maria Tereza, înfățișată ca suverană atotputernică; ea a fost cea care a făcut din acest castel atât o reședință de vară, cât și sediul guvernului său, altfel spus un centru al politicii europene. Franz Joseph îi prezintă lui Sisi pe cei trei frați ai lui, dintre care niciunul nu era însurat în acea vreme. Ferdinand Maximilian, pe atunci în vârstă de 22 de ani, este foarte diferit de fratele lui mai mare, mai vesel (dar va deveni foarte repede melancolic), fermecător și mai degrabă liberal, foarte popular, ceea ce

împăratului nu-i convine deloc. De asemenea, el este și preferatul mamei lui.* Al doilea frate al împăratului, Karl Ludwig, are 21 de ani în 1854. Având preocupări artistice și fiind foarte religios, acesta nu a jucat niciodată vreun rol politic — erau chestiuni care nu-l interesau. Va fi totuși tatăl arhiducelui moștenitor — Franz Ferdinand, asasinat la Sarajevo în 28 iunie 1914 —, și bunicul ultimului împărat și rege al Austro-Ungariei, Carol, al cărui fiu, cel dintâi născut dintre copiii pe care i-a avut, va fi arhiducele Otto, strălucit și înfocat european. Al treilea frate al lui Franz Joseph, Ludwig Viktor, are 12 ani în momentul căsătoriei lui Franz Jospeh. Mai târziu, va crea numeroase probleme împăratului: homosexual, plăcându-i să se travestească în femeie, surprins în posturi jenante la băile publice și implicat în diverse scandaluri, amator de cleveteli și neiubit de nimeni, acesta va fi surghiunit într-un castel în

---

* În 22 iulie 1832, în zorii zilei, ducele de Reichstadt, „Vulturașul", fiu al lui Napoleon și al Mariei Luiza, murise la Schönbrunn, răpus de tuberculoză la vârsta de 21 ani. În urmă cu cincisprezece zile, arhiducesa Sophie, care era foarte apropiată de prinț și îi ținea companie adesea, dăduse naștere celui de-al doilea fiu al ei, Ferdinand Maximiliam. La moartea ducelui de Reichstadt, reacția lui Sophie fusese atât de puternică, încât starea ei — arhiducesa era de nerecunoscut și aproape inertă — suscitase un zvon supărător: nu cumva îl iubise și îl inițiase pe cel pe care îl alinta Franzi, cu același diminutiv pe care îl folosea și pentru fiul ei cel mare, Franz Joseph? Cumva ducele de Reichstadt era tatăl lui Ferdinand Maximilian? Ipoteza, neconfirmată, dar nici neverosimilă, ar presupune că fratele mai mic al lui Franz Joseph avea în el sânge de Bonaparte! Până în ziua de azi, oficial vorbind, nu s-a efectuat nicio analiză pentru a rezolva această enigmă delicată, care stârnește controverse în rândul istoricilor. Rămășițele fiului lui Napoleon, în afară de inima sa, au fost repatriate la Paris, la Domul Invalizilor, din ordinul lui Hitler, în 15 decembrie 1940, contrar afirmațiilor susținute de Bernard-Henry Lévy în *Le Monde* din ziua de joi, 2 martie 2000.

apropiere de Salzburg. În fine, Franz Joseph avusese și o surioară, Maria Anna, născută în 1835 și moartă în 1840.

Apoi, lui Sisi îi sunt prezentate alte rude Habsburg și Wittelsbach, după care vine rândul marilor oficiali de la curte. Urmează momentul înmânării cadourilor, cel mai însemnat fiind o diademă cu smaralde. Această bijuterie, care era expusă la Schönbrunn, căzuse pe jos, din vina unei mătuși bătrâne a lui Franz Joseph. A trebuit să fie reparată în pripă de către un giuvaergiu al curții, însă arhiducesa Sophie nu putuse să nu vadă în acest incident un semn de rău augur... Apoi, Franz Joseph îi prezintă lui Sisi personalul „Casei" ei (căci bavarezele care o acompaniază trebuie să se retragă, după primirea darurilor). Iat-o, așadar, pe prima doamnă de onoare a viitoarei împărătese, contesa Esterházy-Liechtenstein, 56 de ani, care are aproape un rol de guvernantă, austeră și prețioasă. Sisi simte imediat o aversiune împotriva ei, comparabilă poate cu sentimentul Mariei Antoaneta față de doamna de Noailles, prima doamnă de onoare a reginei, pe care aceasta o va porecli „Madam Etichetă". Sunt prezentați apoi, cu respect, șambelanul, prințul Lobkowitz, și două doamne de onoare, contesa Lamberg și contesa Bellegarde, tinere și agreabile. Iată, în fine, un secretar, o cameristă, două femei de serviciu, două slujnice, un valet de cameră, un portar, patru lachei, un alt valet de cameră și o subretă! O adevărată casă imperială!

Ultima îndatorire din acea zi este să apară în balconul castelului Schönbrunn, la primul etaj, unde obloanele verzi se armonizează cu fațada galbenă a clădirii, în fața unei mulțimi imense. Urmează, în sfârșit, un mare dineu de gală. Sisi este epuizată! Dar este nevoită să se culce târziu...

După zile istovitoare, Sisi este împărăteasă la 16 ani

În dimineața de 23 aprilie, logodnicii și familiile lor sunt conduși la Theresianum, un lung edificiu cu linii severe, datând din secolul al XVII-lea, unde Maria Tereza instituise un colegiu destinat pregătirii tinerilor aristocrați pentru cariere publice, o adevărată școală de diplomați. Sisi îi întâlnește acolo pe înalții dregători ai curții, care o vor escorta pentru intrarea sa solemnă în Viena. Târziu, după-amiaza, după pregătiri foarte lungi, înveșmântată într-o rochie cu trenă dintr-un lamé roz-argintiu și purtând pe cap o somptuoasă diademă de diamante, Sisi urcă împreună cu mama ei într-o maiestuoasă caleașcă trasă de opt cai lipițani. La rândul său, împăratul pleacă direct la Hofburg, palatul imperial. Trăsura lui Sisi este prevăzută cu geamuri mari, pentru ca mulțimea să o poată vedea pe cea care va deveni împărăteasă a doua zi. Lumea observă că tânăra mireasă este emoționată, extenuată și înlăcrimată. Cortegiul este impresionant, cu lachei care pășesc lângă portiere și în dreptul cailor gătiți cu panglici roșii cu auriu, împletite în coama lor albă. Această caleașcă este urmată de trăsura șambelanului, înhămată doar cu șase cai, și de trăsurile doamnelor de onoare și ale personalului casei împărătesei. În fruntea alaiului, trompeți de cavalerie, fanfara, gărzi călare. Sisi va inaugura un nou pod, podul Elisabeta, peste micul râu Wien (dar care va fi dărâmat după moartea ei). Apoi, cortegiul se îndreaptă spre vechile ziduri*; văzduhul răsună de dangătele tuturor

* Actualmente în locul vechilor fortificații se desfășoară circular celebrul Ring (inel) al Vienei, bulevardul flancat de clădiri istorice. Dărâmarea

clopotelor din oraș. În centru, străzile și piețele sunt împodobite cu flori și tapiserii; pe tot parcursul traseului, au fost montate tribune, pentru ca vienezii să poată urmări spectacolul.

În fine, alaiul ajunge la Hofburg, reședință imperială, unde Franz Joseph își așteaptă mireasa. Vlăguită, gata să leșine, Sisi, înlăcrimată, se împiedică atunci când coboară din caleașcă: clătindu-se pe picioare, diadema i se lovește de portieră. Încă un semn de rău augur? În aripa Amalienburg a edificiului, unde locuise țarul Aleksandru I în timpul Congresului de la Viena, Sisi trebuie să suporte noi prezentări — generali, ofițeri, personalul palatului și soțiile lor. Trebuie subliniat că acest interminabil traseu are loc în aclamațiile mulțimii. După șase ani de la revoluția din 1848, Viena îi ovaționează pe împărat și pe viitoarea lui soție. Era o revanșă pentru împărat care, după acele evenimente violente, nu cedase nimic din prerogativele puterii sale absolute și se arătase necruțător față de capii revoltei. Dar căsătoria lui este totodată prilejul de a-și arăta bunăvoința și de a afișa o formă de iertare. Astfel, suveranul grațiază două sute de deținuți întemnițați pentru delicte politice, iar alți o sută de pușcăriași beneficiază de reducerea pedepsei la jumătate. În fine, împăratul decretează „o amnistie generală pentru crimele de lezmaiestate și încălcare a ordinii publice în 1848 în Galiția". Pe de altă parte, se ridică starea de asediu la Viena, la Graz, în Ungaria, precum și în Lombardia și regiunea Veneto. La Praga, pedeapsa cu moartea, pronunțată împotriva unui grup de opt tineri din înalta societate cehă, este comutată în muncă silnică. Aceste aspre sentințe erau consecința tentativei de asasinare

---

zidurilor și amenajarea bulevardului au fost inițiate de Franz Joseph în 1857. (*N. red.*)

a împăratului, din 18 februarie 1853. În acea zi, la Viena, un pic după ora douăsprezece și jumătate la amiază, un fost croitor se năpustise asupra lui Franz Joseph care, de pe un bastion al zidurilor, urmărea manevrele militare ale trupelor. Înarmat cu un cuțit cu lamă lungă și dublu tăiș, bărbatul îl atacase pe suveran. Însă cu o clipă înainte, țipătul unei femei îl alertase pe împărat; suveranul întorsese capul, iar lama cuțitului alunecase între gulerul uniformei și inelul metalic al cravatei.

Lipsiseră doar câțiva centimetri, pentru ca Franz Joseph să fi fost înjunghiat. Împăratul interzisese ca agresorul său, un ungur pe nume János Libényi, să fie executat. Rana, mai benignă decât se crezuse, a bulversat opinia publică și a sporit popularitatea împăratului, victimă a primului atentat contra unui Habsburg. Monarhul fusese salvat de uniforma sa, un adevărat simbol...

Atenuarea pedepselor confirmă faptul că Franz Joseph, deși atât de îndrăgostit de Sisi, vrea să facă din căsătoria lui și o revenire „la starea normală a lucrurilor", ștergând astfel amintirea coșmarului din 1848 și a precipitatei lui înscăunări atât de departe de Viena. Mai mult chiar, împăratul împarte o sumă mare de bani (2 000 000 de florini) pentru „a ușura povara sărăciei existente"; fondurile vor fi repartizate în diversele provincii ale Imperiului. Nu este de mirare dacă la sfârșitul acelei zile, la Hofburg, domnește o stare de epuizare generală.

24 aprilie 1854. Cununia este celebrată la ora șapte seara, de către cardinalul Rauscher, în Biserica Augustinilor, parohie a curții, situată foarte aproape de Hofburg.* Din cauza orei înaintate

---

* Aceasta este biserica în care se află inima ducelui de Reichstadt, „Vulturașul", într-o urnă înconjurată de o panglică tricoloră.

a ceremoniei, seara se anunță deosebit de încărcată. În biserica drapată toată în roșu, mii de sfeșnice aprinse luminează scânteietor nestematele podoabelor. După o predică extraordinar de lungă a „cardinalului guraliv" și după binecuvântarea nupțială, tânărul cuplu este condus la palatul imperial. Sisi este împărăteasă. Protocolul își reintră în drepturi: Buol, ministrul afacerilor externe (un personaj mediocru și care va fi un sfetnic prost în privința Războiului Crimeii), prezintă cuplului imperial pe militarii victorioși în 1848–1949, îndeosebi pe celebrul mareșal Radetzky, care, în ciuda vârstei înaintate — 82 de ani —, zdrobise revolta sarzilor, iar apoi pe cea a piemontezilor. Johann Strauss-tatăl i-a dedicat acestui erou național un celebru marș triumfal. Cuplul imperial trebuie să reziste în continuare, urmând să le fie prezentate soțiile diplomaților în sala de festivități și apoi să le fie oferite alte felicitări în sala de ceremonii. Oare festivitatea asta nu se va mai termina niciodată? În ciuda oboselii, împărăteasa recunoaște două verișoare bavareze, Aldegonde și Hildegarde, pe care vrea să le îmbrățișeze.

Oroare în rândurile asistenței! Cu un aer jalnic, cea care n-ar fi vrut să fie decât Sisi, spune:

— Dar sunt verișoarele mele!

Neînduplecată, arhiducesa o pune la punct pe nepoata și nora ei:

— Unei împărătese i se sărută doar mâna, fără a fi omise nici reverențele. Dar fără îmbrățișări familiale!

După aceste corvezi extenuante, cuplul imperial părăsește palatul, pentru a traversa din nou orașul într-o trăsură descoperită, trasă doar de doi cai. Întreaga Vienă în straie de sărbătoare îi salută triumfal. Când revin la Hofburg, un supeu solemn este servit la ora zece și jumătate seara. Reprezentația oficială s-a

terminat. A venit, în fine, momentul intimității pentru tinerii soți, dacă se poate spune așa, căci Sophie va scrie în jurnalul ei: „Eu și Ludovika am condus-o pe proaspăta mireasă în camera ei. Am lăsat-o cu mama ei și m-am instalat în cabinetul de lângă odaia ei, până când s-a băgat în pat, după care l-am căutat pe fiul meu și l-am adus lângă tânăra lui nevastă care, atunci când i-am urat noapte bună, stătea cu fața ascunsă în pernă, sub splendidul ei păr bogat, aidoma unei păsărele care se pitește speriată în cuibul ei".

3

O lună de miere sub supraveghere

Cu prilejul căsătoriei lui Franz Joseph și Sisi în primăvara anului 1854, sunt puse în circulație nenumărate stampe și ilustrații înfățișând cuplul imperial. Aici, pe colinele din apropierea Vienei, se pot desluși în depărtare castelul Schönbrunn (la stânga) și catedrala Sfântul Ștefan.

Cele două surori, mame emoționate, s-au retras. Liniștea a pus stăpânire în sfârșit pe vechiul palat, însă afară, în noaptea vieneză, zeci de mii de oameni continuă se se distreze până în zori. Pentru Ludovika, sentimentul dominant este îngrijorarea: va putea oare fiica ei să suporte această nouă viață, în care fiecare gest al său va fi spionat? Pentru Sophie, satisfacția datoriei împlinite capătă întâietate: *ea* s-a sacrificat pentru fiul ei, care acum s-a însurat; *ea* nu va precupeți niciun efort pentru a face din nepoata sa o împărătească, așa cum visase *ea* să fie.

Franz Joseph și Sisi au în fine dreptul să fie soț și soție. Singuri. Însă această libertate, cu toate secretele pe care le implică, este tulburată încă de a doua zi dimineață. Ludovika și Sophie sunt deja pregătite! Chiar dacă se dăduseră la o parte în seara dinainte, acum nu pregetă să revină, luându-i prin surprindere pe cei doi soți care, foarte devreme dimineața, iau micul dejun în cabinetul de lucru al împăratului. Cele două mame nu s-au putut abține să nu „vină să afle noutățile", ca două inspectoare indecente și curioase ale vieții conjugale. Desigur, cu o falsă delicatețe, se prefac că nu vor să deranjeze, însă, dacă tot au venit, Franz Joseph nu se încumetă să le gonească. Chiar și uniți prin legământul lor nupțial, cei doi soți nu au dreptul la intimitate și trebuie să fie mereu ca pe scenă. Iar ideea de a fugi în lume, ca doi îndrăgostiți într-un voiaj de nuntă, este de neconceput în viitorul apropiat; dimpotrivă, lumea pretinde ca împăratul și împărăteasa să se arate pretutindeni, să fie prezenți la ceremonii și să onoreze diverse obligații. Cuplul

lor întruchipează renașterea Imperiului. Chiar dacă, în mod evident, nu am putea reconstitui prima noapte a tinerilor căsătoriți, din jurnalul arhiducesei aflăm că fiul ei este „radios, pe chipul lui se citea cea mai suavă fericire (Slavă Domnului!), iar Sisi părea așa de emoționată când mama ei a strâns-o în brațe".* Dar mai credibilă, după cum crede Brigitte Hamann, este această remarcă a arhiducesei: „Fiecare dintre cei doi soți discută atunci în particular cu mama sa".** Începea astfel insuportabila anchetare a celui mai intim domeniu al vieții lor. Se poate presupune că au pus întrebări foarte precise, care n-au avut însă decât un singur răspuns: căsătoria nu fusese consumată. Și ne putem imagina cum acest secret, preluat și retransmis de servitorimea palatului, devine foarte repede o bârfă a curții. Pentru arhiducesa Sophie, un asemenea comportament este cum nu se poate mai normal. Pornind de la propria-i căsnicie, căpătase deprinderea de a controla totul în familia ei, atât viața soțului ei, un om fără personalitate, cât și existența celor patru fii ai ei, cărora li se părea absolut firesc să se supună exigențelor mamei lor. Arhiducesa considera că își făcea doar datoria, ba chiar că se sacrifica pentru a asigura binele și reușita odraslelor ei. În ceea ce îi privește pe tinerii miri, și la cererea lui Franz Jospeh, arhiducesa Sophie se ocupase, în lunile perioadei de logodnă, să amenajeze apartamentele din palatul Hofburg și să supervizeze lucrările la Kaiservilla, viitoarea lor reședință de vacanță de la Bad Ischl. Inițial, fusese doar o „căsuță", pe care arhiducesa o închiria în fiecare vară. Fiul ei, împăratul, i-a cerut să o cumpere și să o

* Din documentele rămase după arhiducesa Sophie, aflate la Arhivele din Viena.

** *Ibid.*

Arhiducesa Sophie de Habsburg, mama lui Franz Joseph și a altor trei fii. Firea nevolnică a soțului ei, Franz Karl, o determină să preia rolul de cap al familiei, vădind o atitudine intransigentă în viața publică, dar și în viața personală care, în opinia ei, nu există. Ca mătușă și soacră, este foarte autoritară cu Sisi, căci ea o alesese pe sora acesteia, Helene, ca viitoare împărăteasă, numai că fiul ei îi ieșise din cuvânt…

extindă. Locul acesta era pentru el simbolic, din moment ce acolo Cupidon îi săgetase inima. La pavilionul central, se mai adăugaseră două corpuri de clădire, astfel încât planul construcției era în formă de E, inițiala numelui Elisabetei. Cât despre apartamentele din Hofburg, Sophie fusese cea care alesese încăperile ce alcătuiau apartamentul conjugal; acesta consta dintr-o anticameră, o sufragerie, o sală de recepție, un salon, un birou și o cameră comună.

Sufrageria era acolo doar de formă, întrucât nu exista bucătărie, iar cuplul imperial putea mânca în apartament doar micul dejun, știut fiind că mesele principale se desfășurau obligatoriu în familie. Cât despre o cameră de baie, așa ceva nu se pomenise în palat; trebuiau să se mulțumească cu niște *căzi* care erau aduse dimineața. Abia mult mai târziu, într-o altă parte a palatului Hofburg, avea să fie instalată o adevărată cameră de baie, care poate fi văzută și azi. O spectaculoasă victorie pentru Sisi, care nu putea concepe să trăiască fără să facă baie zilnic. Apartamentele erau decorate somptuos; Sophie căutase prin colecțiile și comorile imperiale, apelase la cei mai buni tapiseri și decoratori din Viena. În ciuda dorinței de a crea o ambianță magnifică pentru tânărul cuplu, Sophie fusese nevoită ca pentru aceste lucrări să se limiteze la un buget destul de redus. Franz Joseph veghea cu strictețe să nu se cheltuiască prea mulți bani, nu din avariție, ci, subliniază Brigitte Hamann, fiindcă, „împăratul Ferdinand cel Blând renunțase, ce-i drept, la tron în 1848 pentru a se retrage în castelul din Praga, dar își păstrase toate bunurile; astfel, imensele domenii imperiale, care aduceau anual milioane și milioane de florini, nu aparțineau împăratului domnitor, ci predecesorului său, chiar dacă acesta abdicase. Abia după moartea lui Ferdinand, în 1875, toată această avere îi va reveni lui Franz Joseph". Până la această dată însă, standardul vieții personale a împăratului a fost modest, păstrând totuși un înșelător fast,

conform uzanțelor curții. Încă de la începutul mariajului lor, Franz Joseph a fost însă generos cu Sisi și avea să fie mereu.

În Prater, împărăteasa redevine Sisi, tânăra pasionată de circ

Nescăpându-i din ochi pe tinerii căsătoriți, Sophie află, la fel ca întreaga curte, că mariajul a fost în fine consumat în a treia noapte. În acea dimineață, Sisi îi spune soțului că ea refuză să apară la micul dejun familial. Nu mai suportă aceste priviri mute și iscoditoare. Discuția a fost pesemne lungă și neplăcută, căci Franz Joseph pare însingurat, „așteptând ca scumpa lui Sisi să se trezească din somn". Evident, este doar un pretext, iar Sisi, îndurerată, trebuie să se expună privirii impudice a soacrei ei.

Zilele de după cununie sunt încărcate de obligații, îndeosebi prezentarea diverselor delegații din Imperiu, inclusiv Ungaria. Cu acest prilej, împărăteasa îmbracă pentru prima oară costumul național maghiar, pe care îl poartă admirabil, în timp ce Franz Joseph are uniforma de husar ungur. Împăratul Austriei deține patruzeci și șapte de titulaturi, care alcătuiesc aproape un anuar al Europei Centrale, însă Ungaria rebelă are o importanță deosebită. În fața strălucirii lui Sisi, care suscită o vizibilă fervoare, suveranul le spune delegaților, în limba lor:

— Dumnezeu să vă binecuvânteze! În curând, o voi aduce în Ungaria pe regina voastră și sper că o veți întâmpina frumos!

Șarmul și, mai ales, tinerețea noii împărătese înviorează miraculos atmosfera vetustă a palatului Hofburg, care nu mai cunoscuse

o însuflețire comparabilă, decât cu prilejul Congresului de la Viena. Împăratul însuși pare transformat și, în ciuda crizei din Crimeea și a proastei dispoziții a țarului Rusiei, afișează o mină fericită și optimistă. Privirea lui albastră a căpătat o căldură lăuntrică. După o audiență, ducele Ernst de Saxa-Coburg și Gotha, cumnat al reginei Victoria, scrie: „Împăratul mi se pare extraordinar de schimbat în bine, mai energic, mai ager și mai hotărât în mișcările sale. În ciuda unei situații politice nicidecum îmbucurătoare, se observă la el o vivacitate și un fel de trezie nemaiîntâlnită. Fericirea casnică pare să aibă o influență cum nu se poate mai benefică asupra temperamentului său".

Punctul culminant al acestor festivități este marele bal de la curte, din 27 aprilie, unde Sisi îi uluiește pe toți invitații, apărând învești mântată în alb, cu un corsaj strâns pe talie și purtând diamante în păr. Dar, din păcate, protocolul îi interzice să danseze cu soțul ei și îi desemnează alți parteneri de dans, așa cum se întâmplă și în cazul împăratului și al partenerelor lui de dans; nu contează ca ei doi să se simtă bine împreună, ci să poată onora prin prezența lor cât mai multe personaje importante, mereu în numele diversității etnice a popoarelor din Imperiu. Din fericire, Johann Strauss-fiul este la pupitrul orchestrei și va dirija, cu prilejul cotilionului final, o piesă muzicală compusă special pentru nunta imperială, îmbinând armonios imnul Imperiului și cel al Bavariei.

A doua zi, după splendorile balului de la Hofburg, urmează o serată mai populară, în Prater, parcul de pe malul Dunării, unde s-a adunat toată Viena. Este un adevărat ritual, seara, să te plimbi în Prater, unde se perindă toată aristocrația elegantă vieneză, în lungul cafenelelor în care răsună muzica și pe aleile acestui imens parc, pe care împăratul Iosif al II-lea, fratele Mariei Antoaneta, îl deschisese pentru public. Circul berlinez Renz întâmpină cuplul imperial. Ce

bucurie că familia Renz oferă acum un spectacol la Viena, într-un amfiteatru uriaș! În seara aceasta, este un program de gală, iar Sisi se simte în al nouălea cer de bucurie.

Acestei splendide amazoane, universul arenei îi este familiar, grație tatălui ei, și va rămâne pentru ea întotdeauna un loc magic, unde poate fi ea însăși. Cere să îi fie prezentat directorul circului, Ernest Renz. Un personaj pitoresc, analfabet, incult, însă un prodigios maestru de manej, care se pricepe să pună în mișcare douăzeci și patru de cai în cadril! O legendă a circului european, un om simplu, dar autentic, pe gustul ei și al tatălui ei.

Urmează un ultim bal în caruselul serbărilor imperiale, pentru care s-a apelat din nou la irezistibilul talent al lui Johann Strauss-fiul; în acest fel, se încheie festivitățile oficiale. Dar spre marea disperare a lui Sisi, toți apropiații ei, părinți, frați, surori și veri, pleacă înapoi în Bavaria. Tânăra împărătească, zăpăcită de ceea ce trăiește și ceea ce i se impune la fiecare pas, nu a suportat această înlănțuire de corvezi decât grație unor figuri familiare. Subit, se simte abandonată și își dă seama că e măritată, că pentru ea se deschid zorii unei noi existențe, că nu va mai putea locui cu familia ei, pe care nu o va mai revedea decât cu prilejul unor vizite. Un al doilea adio, la despărțirea de Bavaria, mai constrângător și mai sfâșietor decât precendetul rămas-bun. Ea, măritată?! De o săptămână deja? E posibil oare? Tânăra aceasta nu mai poate decide nimic, decid alții pentru ea, ceea ce în viața ei aduce o bulversare greu de acceptat. Sisi este eroina unui spectacol permanent și se ciocnește necontenit de interdicții. Iar Sisi greșește mereu! Cum adică să intre neanunțată și fără să i se fi dat voie în biroul împăratului?! Așa ceva nu se face. Franz Joseph, a cărui popularitate este în creștere datorită mariajului său, înțelege repede că în legătura lor matrimonială nu au parte de clipe

de singurătate, în care să fie doar ei doi. Iar el e atât de îndrăgostit de soția lui! A venit timpul, așadar, ca perechea imperială să plece în luna de miere. Vor locui la castelul Laxenburg, situat la vreo cincisprezece kilometri la sud de Viena, nu departe de colinele pădurii, care inspiră atâtea melodii încântătoare, și de satele de podgoreni. În sfârșit, Franz Joseph și Sisi vor fi împreună, doar ei doi, fără prea multe priviri indiscrete. Singuri, în natură, departe de mulțime, speră împărăteasa, căreia îi vine atât de greu să își asume noul rol…

Ce șiretlicuri trebuie să folosească Sisi pentru a putea fi, în sfârșit, singură cu soțul ei…

Laxenburg, o reședință de vară a curții, este un castel reconstruit în timpul domniei Mariei Tereza, în mijlocul unui domeniu de două sute cincizeci de hectare. Ansamblul are exotismul grădinilor englezești, îmbogățit cu chioșcuri cochete, grote și cascade, care fuseseră foarte la modă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Dar pasiunea pentru redescoperirea stilului gotic este și ea la mare cinste: imitând arhitectura medievală, pe o insuliță se înalță un castel, cu turnuri de pază și vitralii. Sisi e încântată. În acest decor romantic, departe de privirile celorlalți, într-o natură liniștitoare, în sufletul ei renaște speranța de a putea trăi o viață simplă alături de soțul ei. Dar, vai! iluziile ei se vor spulbera repede, căci Franz Joseph, considerându-se cel dintâi funcționar al Imperiului său, nu își îngăduie nicio destindere. În fiecare dimineață pleacă la Viena, unde lucrează ca de obicei, și nu revine decât seara, cu o singură excepție — o vânătoare din când în când, prilej pentru cuplul imperial de a dispărea în pădure,

însă tinerii soți sunt mereu urmăriți, de la distanță, de un personal veghind la securitatea lor. Un împărat care a fost victima unui atentat nu poate să se plimbe neînsoțit. Când soțul ei, birocrat în timpul zilei, revine la castel, Sisi aleargă pe peluză ca să se arunce în brațele lui, însă gestul ei este taxat cu o mustrare severă, căci a cutezat să nu respecte bunele maniere de la curte. Într-adevăr, drama n-a făcut decât să se mute de la Hofburg la Laxenburg, cu tot roiul ei de personaje feminine, începând cu suita arhiducesei Sophie, care pretinde să îi „țină companie" nurorii ei… Lucrul cel mai neplăcut este că tânăra împărăteasă, căreia nu i se dă dreptul să își organizeze timpul așa cum i-ar plăcea ei, este supusă unui program cotidian strict. Un stol de doamne de onoare o escortează necontenit. Vrea ea să ia ceaiul cu Franz Joseph în ziua când acesta se întoarce mai devreme decât de obicei? Un cerc de doamne obsecvioase o înconjoară cu celeritate. Vrea ea să hoinărească acum cu împăratul, fără vreun scop precis? Cei doi sunt nevoiți să se refugieze în capelă, unde li se îngăduie o izolare provizorie. Foarte curând, întrucât suveranul pleacă în general devreme și revine târziu, Sisi ajunge să îl vadă tot mai puțin. I se fură luna de miere, fiind mereu pusă sub supraveghere, și cei doi soți nu mai au posibilitatea de a fi singuri, decât în odăile lor. Dar împăratul, un truditor acerb al treburilor statului, se culcă devreme… De aceea, simțind că nu îl vede îndeajuns, lui Sisi îi vine ideea să îl acompanieze la Viena. Printr-un șiretlic, într-o dimineață, se strecoară în trăsură, iar Franz Joseph, emoționat și amuzat, nu se opune. Funestă ambiție! Arhiducesa o fulgeră cu privirea: ce se crede ea, vreo soție de negustor, de burghez, ba chiar de mic funcționar, ca să se comporte așa? A uitat deja că e consoarta împăratului, împărăteasă ea însăși, și că acest statut prespune îndatoriri, uzanțe, tradiții? Rezumând această situație complicată în mod artificial, constatăm că tandrețea pudică,

însă naturală și spontană manifestată de Sisi, disperată că nu poate sta îndeajuns cu soțul ei, nu este înțeleasă totuși de acesta. Împăratul are datoria în sânge și se teme că Rusia ar putea extinde Războiul Crimeii în principatele dunărene. Dar ce rost au aceste neliniști în luna de miere a cuplului imperial? Iar arhiducesa, la rândul ei, nu are decât un obiectiv: să fie la curent cu tot ce se întâmplă, ca o inevitabilă mijlocitoare, ca o guvernantă arțăgoasă și omniprezentă, evadată parcă de la curtea Spaniei. Dar Sisi se înșală sub un aspect: în esență, Sophie nu caută să distrugă intimitatea tinerilor căsătoriți, ci urmărește doar — și negreșit fără îndemânare — să consolideze prestigiul imperial, să prelungească strălucirea regimului recâștigată cu prilejul serbărilor nupțiale, evitând orice pas greșit, orice mediocritate, orice atitudine deplasată, ba chiar familiară. Potrivit arhiducesei, această fericire conjugală este în primul rând o operațiune politică și nu ar putea înflori fără contribuția ei. Sophie este convinsă că acest deziderat nu poate fi atins fără experiența ei; și, din moment ce acest mariaj s-a perfectat împotriva voinței ei, consideră că ei îi revine rolul de a susține funcționarea oficială optimă a alianței matrimoniale, fie și cu riscul de a vicia viața intimă a soților. Mama împăratului își atribuie un rol de parapet salvator. „Nu este vorba să fii, ci să pari, or, tocmai în asta rezidă toată anevoința“*, observă contele Corti. Într-o corespondență adresată familiei ei, peste douăzeci de ani de atunci, Sisi scrie despre stupefacția pe care a simțit-o, când i s-a interzis să fie singură sau măcar aproape singură cu soțul ei, pe parcursul unei zile. Sublinază, cu mândrie, cât de radios fusese Franz Joseph cu prilejul acestei escapade. Însă mânia pe care o provocase ea, ca noră și nepoată, fusese atât de mare, încât adorabila ei inițiativă nu a avut niciun viitor:

* Egon César, conte Corti, *op. cit.*

„N-am mai făcut așa după aceea". Când o doamnă de onoare, deosebit de nesuferită, se plânge de comportamentul neadecvat al împărătesei, aceasta li se destăinuie, printr-o scrisoare, părinților ei de care îi e dor; se simte spionată, criticată pentru felul cum se îmbracă, iar cel mai banal incident casnic devine aproape un scandal de stat! De fapt, arhiducesa și brigada ei de doamne de onoare nu înțeleg că Sisi, smulsă brusc din lumea adolescenței în urmă cu numai cincisprezece zile, nu poate dobândi peste noapte maturitatea unei femei adulte. La Laxenburg, Sisi se simte prizonieră, ca într-o colivie, și încearcă să evadeze cu gândul printr-un poem, intitulat sugestiv *Pasărea captivă:*

Zadarnic sub cerul de-azur,
De dor eu mă topesc, în temniță
Gratii crunte și reci
Nostalgia îmi insultă.

În 8 mai, neștiind că Austria și Prusia susțin poziția Franței și a Marii Britanii în Războiul Crimeii, Sisi scoate un nou strigăt, dar identic, într-un alt poem:

M-am trezit într-o temniță,
Cu lanțuri grele la mâini.
Și nostalgia mea mereu crește:
Iar tu, libertate, răpită mi-ai fost.

Absorbit de problemele din Crimeea, cufundat în rapoartele și depeșele despre conflictul armat, împăratul nu se gândește să o informeze despre aceste lucruri și pe soția lui. Negreșit, acest militar care citește anuarul ofițerilor ca să se distreze (!) consideră că nu sunt treburi care să o poată interesa pe o tânără, fie aceasta chiar nevasta lui. Ce-ar putea ea înțelege din toate astea?! Însă își dă seama de starea depresivă

a lui Sisi și îi promite că vor merge împreună, doar ei doi, să se plimbe călare… fără escortă! Un miracol cu care contele Grünne nu pare de acord, pesemne mai mult din rațiuni de securitate decât în numele convenienței. Domeniul castelului Laxenburg este lipsit de primejdii, dar, oricum… Bucuria lui Sisi nu este greu de imaginat, știind că va putea fi în sfârșit singură cu soțul ei toată ziua, în această escapadă fără martori în pădure. Isprava — o adevărată aventură reușită! — va fi repetată, spre marea fericire a soților înamorați. Sisi se simte eliberată! Iar mama împăratului n-a putut să se opună acestor escapade… Datoria și rebeliunea s-au domolit, contopindu-se în dragoste. Dar, de fiecare dată când Sisi ar vrea să ia dejunul sau cina în tête-à-tête cu soțul ei, obligatoriu apare un aghiotant pentru a anima conversația, deși rezultatul prezenței lui are exact efectul opus: Sisi nu îndrăznește să vorbească și răspunde cu buzele strânse! Oricare ar fi devotamentul și ordinele lui, acest ofițer este un străin! În plus, masa are o durată fixă ce trebuie respectată cu strictețe! O regulă a Habsburgilor din Spania, i se explică lui Sisi, care e stupefiată.

În prima ei vizită oficială, împărăteasa îi încântă pe cehi

Franz Joseph are un bun motiv să răsufle ușurat: prin aplicarea unei convenții austro-turce, trupele țarului Nicolae I se vor retrage dincolo de Dunăre, probabil în cursul lunii iunie. Împăratul pregetase să se angajeze în Războiul Crimeii, iar acum hotărăște să nu intervină nici în această aventură prea hazardată. Pe drept cuvânt, i se pare mult mai important să întreprindă o călătorie în Boemia și

Moravia. Mama lui ar vrea ca suveranul să se deplaseze acolo singur, însă așa ceva ar însemna o gravă eroare politică: cehii ar fi vexați să nu o cunoască pe împărăteasă, care este și suverana lor. Sophie are fericita inspirație de a nu merge în această călătorie, și, cum o veste bună aduce după sine o alta, prima doamnă de onoare a împărătesei, severa contesă Esterházy-Liechtenstein, are bunul-simț de a se simți prea vârstnică pentru acest periplu în plină canicula estivală. În locul ei, va merge a treia doamnă de onoare. Ce întâmplare fericită! Ba, mai mult chiar: în fața mamei sale, care persistă să îi demonstreze că prezența lui Sisi nu este necesară în Boemia și în Moravia, împăratul rămâne, pentru prima oară, neclintit în hotărârea sa: Sisi îl va acompania pe soțul ei! Iar el dorește acest lucru, atât din dragoste pentru ea, cât și în numele strategiei politice: popoarele din teritoriile Imperiului trebuie să o cunoască pe împărăteasă. Plecarea este stabilită pentru 3 iunie, în direcția Praga, cu un tren special. Era prima oară când cuplul imperial călătorea pe calea ferată. Orașul este deja dotat cu ateliere feroviare renumite, care vor construi diverse garnituri de tren pentru familia imperială, ca o mărturie a importanței activității mecanice din acea zonă; Boemia este plămânul industrial al monarhiei, beneficiind deja de o rețea de căi ferate.

Prezența lui Sisi în aceste regiuni, care participaseră de asemenea la revolta împotriva Habsburgilor, în 1848, este foarte remarcată. Chiar dacă această lungă deplasare a cuplului imperial impune prezența unui alai de persoane indispensabile, de la aghiotanți la cameriste, incluzând un medic și un preot, Sisi este fericită că în acest voiaj oficial poate să fie ea însăși; nu se simte spionată, este doar acompaniată. E o nuanță, totuși! Și este cu soțul ei. Sisi cucerește inimile tuturor, marcând începutul unei curbe de popularitate personală foarte impresionantă și revelatoare: va fi adorată în Europa Centrală,

și cu atât mai neiubită și criticată în Austria, mai ales la Viena. Franz Joseph este încântat, dar nu neapărat surprins. Cehii și comunitățile germane se întrec în omagii, ceea ce reprezintă un succes politic, cu atât mai mult cu cât suverana a învățat foarte repede câteva cuvinte în limba cehă, o atenție care a fost foarte apreciată. Franz Joseph admiră strălucirea soției lui. Pentru Sisi, această călătorie făcută în doi, fără să îndure privirile critice ale celorlalți, fără observații caustice ori mustrări pentru încălcarea uzanțelor, reprezintă adevăratul ei voiaj de nuntă. În sfârșit, tinerii căsătoriți se bucură de libertate! În Praga, caleașca înaintează înconjurată de țărani foarte primitori, în straiele lor de sărbătoare, și chiar și festivitatea organizată de aristocrație în onoarea cavaleriei este aureolată de venirea împărătesei. Este cu adevărat un eveniment, știut fiind că Praga constituie centrul mișcării naționaliste cehe revendicat de insurecția din iunie 1848, care însă eșuase, fiind înăbușită cu asprime.

Totuși, ritmul călătoriei îndrăgostiților este epuizant, iar Sisi, mereu atentă, instinctiv și profund, la suferințele din jur, nu pregetă să viziteze neobosită mănăstiri, orfelinate, spitale, internate, fiind pretutindeni aclamată și salutată cu entuziasm. Parade, defilări, spectacole, discursuri ale notabilităților: se dorește ca programul acesta încărcat să fie exemplar, în spiritul unei oportune reconcilieri. După cincisprezece zile, ilustra vizitatoare, deși foarte fericită, este epuizată și se simte rău. Revine la Viena, dar, din păcate, în absența lui Franz Joseph, care trebuie să își continue călătoria în Cracovia și Galiția, mama lui nu renunță la critici… Într-un final, îngrijorată de paloarea și cearcănele lui Sisi, Sophie îl aduce pe medicul curții, doctorul Seeburger. Concluzia examinării este cum nu se poate mai liniștitoare: împărăteasa este însărcinată! Minunata veste este transmisă rapid împăratului, care tocmai inspectează dispozitivul

militar instalat pentru a-l incomoda pe țarul Nicolae I, pe care nu-l simpatizează. Însă acest început de graviditate îi oferă un argument arhiducesei pentru a se amesteca din nou în viața lui Sisi, folosindu-se de orice pretext. Ține cu tot dinadinsul să vegheze asupra viitorului Imperiului și nu concepe să întâmpine vreo împotrivire! Această procreație este problema ei! În absența fiului ei, Sophie întruchipează autoritatea indiscutabilă.

Din ordinul soacrei ei, Sisi trebuie să arate lumii că e însărcinată

Reîncepe coșmarul. Ce bine-ar fi ca împăratul să vină mai repede! Însă suveranul continuă să își inspecteze dispozitivul de luptă și află, la sfârșitul lui iunie, că holera face ravagii printre trupele franco-britanice de la malul Mării Negre. Cum să facă Sisi ca să scape de arhiducesă? În timpul zilei, împărătesei îi vine ideea să se instaleze în menajeria ei, pe care a adus-o de la Possenhofen, ceea ce le scandalizează pe doamnele ei de onoare.

Spre norocul ei, acestea se țin deoparte, lăsând-o în pace pe împărăteasă, care transformă curtea vieneză într-un fel de circ. Animalele, iată lumea ei. Cu un câine pe genunchi, înconjurată de alți câini, Sisi își reia obiceiurile bavareze. Chiar și la masă, nu se sfiește să se ocupe de igiena lor, căutându-i de păduchi și strivind căpușe sau purici, printre farfurii și tacâmuri! Anturajul ei este îngrozit! Sophie, rușinată de lipsa de jenă a nurorii ei, îi trimite fiului ei un mesaj pe cât de alarmant, pe atât de burlesc: „Nu cred că Sisi ar trebui să se ocupe de papagalii ei, fiindcă, dacă, în primele luni de

sarcină, o femeie gravidă se uită prea mult la animale, copilul riscă să semene cu ele". Deși a avut cinci copii, mama împăratului vădește noțiuni bizare despre genetică! Vrând parcă să alunge pericolul ca împărăteasa să dea naștere unui papagal, arhiducesa contraatacă și o obligă pe Sisi să apară în toalete menite să îi pună în evidență burta care, totuși, nu s-a rotunjit încă, din moment ce abia s-a aflat că e însărcinată. Ce etalare dezonorantă! Foarte pudică, viitoarea mămică suferă cumplit. Chiar e nevoie ca oamenii ieșiți la plimbare să se uite curioși la silueta ei, care nu s-a schimbat deocamdată deloc?! Ideea de a se expune privirii tuturor în grădinile vieneze este intolerabilă. Sisi are sentimentul umilitor de a fi o atracție de bâlci!

Din fericire, Franz Joseph revine la începutul lunii iulie! În sfârșit! Este vremea vacanțelor tradiționale la Bad Ischl, unde totul a început în urmă cu un an. Vor fi vacanțe adevărate, căci Kaiservilla nu are decât un etaj, încăperile sunt mici și e dificil să se organizeze aici evenimente mondene. Este o casă familială, galbenă cu obloane verzi, cu câteva balcoane mărginite de balustrade. O reședință dedicată în principal partidelor de vânătoare, așa cum ilustrează de altfel câteva fresce. Regulile protocolului de la curte sunt neglijate, ba chiar ignorate. Ce sentiment de ușurare pentru tânăra soție, care va putea trăi aici o existență simplă, cum își dorește deopotrivă și Franz Joseph, care își va petrece la această vilă șaizeci de sezoane estivale din viață și își va sărbători aniversările! Iubind această locuință de vacanță, împăratul îi transmite imediat bucuria lui și lui Sisi, invitând-o să viziteze Kaiservilla, care tocmai a fost extinsă din ordinul arhiducesei, când și-a dat seama că fiul ei are nevoie de un cadru intim. De altfel, i-a dăruit lui vila, ceea ce înseamnă că nu mai este stăpâna casei. Clădirea are negreșit o alură imperială, cu o colonadă din marmură roz, dar în rest nimic

nu amintește de fastul obligatoriu și adesea greoi al curții de la Viena. Locul o cucerește imediat pe împărăteasă, reamintindu-i de Bavaria ei preaiubită. Aici, natura este intactă și, odată ce ai trecut peste podul de fier luminat de felinare, deasupra cărora va fi montată în curând o coroană, orice urmă de somptuozitate dispare și parcul domeniului este o adevărată desfătare. Atmosfera în această casă este atât de destinsă, încât serviciul personalului lasă de dorit, iar primul valet de cameră al împăratului își neglijează sarcinile. Franz Joseph se plânge în glumă, la micul dejun. Râzând. În casă, ambianța este impregnată de bună dispoziție, iar Sisi parcă renaște. Se simte ca acasă, mai ales că familia ei vine să o vizite, aducându-i niște păsărele în colivie, pe care puțin nu lipsise să le piardă pe drum. Mereu aceeași menajerie ambulantă!

Sophie simte că prezența ei este de prisos și pleacă, nu însă fără să-i fi recomandat împărătesei să lase să se vadă că așteaptă un copil. De parcă populația din împrejurimi ar fi avut nevoie de dovada că tinerii soți se iubesc! Stările de greață ale împărătesei nu sunt simulate, însă aceasta se simte atât de liberă, încât arhiducele Ludwig Viktor, fratele mezin al lui Franz Joseph, în vârstă de 12 ani, îi scrie mamei sale acest spectaculos adevăr: „De când ai plecat, împărăteasa face ce vrea“. O transformare fericită! În sfârșit, o vacanță… în doi.

Războiul Crimeii perturbă viața cuplului imperial

Dar, vai! Telegraful instalat lângă biroul împăratului reamintește că un suveran nu se rupe de lume, orice s-ar întâmpla, și că puterea

de stat nu are niciodată vacanță. Depeșele se succed, alarmante toate. Mereu Crimeea… Franz Joseph trebuie să se întoarcă la Viena. Sisi îl conduce până la tren și plânge, ceea ce nu i s-a mai întâmplat — cel puțin nu în public — de când a venit aici. Avuseseră doar zece zile de liniște, departe de nebunia războinică a bărbaților. Un protocol, inițiat de Franța și Anglia, a anulat recent protectoratul rus în Moldova și Valahia. Sfătuit necorespunzător de către Buol, ministrul afacerilor externe, împăratul s-a raliat celor două țări semnatare, nu fără reticență, dar vrând să le facă pe plac Parisului și Londrei. Poziția sa în conflict dezlănțuie furia țarului Nicolae I, care se autoproclamase „jandarmul Europei". La Viena, Franz Joseph are de înfruntat reproșurile bătrânilor săi mareșali, Radetzky și Windisch-Graetz, care apreciaseră favorabil sprijinul acordat de ruși cu prilejul evenimentelor din 1848. Austria pierde un aliat, fără să aibă certitudinea de a fi câștigat alte alianțe. Întrucât Franz Joseph rămâne la Viena, Sisi va părăsi și ea în curând reședința de la Kaiservilla. Împărăteasa, și mai frumoasă parcă, însă foarte istovită, abia așteaptă să ajungă lângă soțul ei… și să poată prelungi astfel intimitatea de care avuseseră parte.

Dar ce se întâmplă? Arhiducesa revine în forță, folosind tertipuri viclene. De ce plecase Sophie de la Bad Ischl? Sisi află răspunsul, dar nu-i vine să creadă că poate fi adevărat: soacra ei, având mania lucrărilor de amenajare, care îi permit să își impună personalitatea, oferindu-i totodată un motiv suplimentar de a se amesteca în viața cuplului imperial, a dat dispoziție să fie pregătită o cameră de copil, lângă apartamentele ei, în loc să lase ca viitorul vlăstar împărătesc, băiat sau fată, să stea lângă părinții săi. Sisi este distrusă: soacra ei nu se dăduse la o parte decât pentru a-și aroga și mai bine drepturile de viitoare bunică. Profund întristată, se izolează în odăile ei și îi cere

lui Franz Joseph să o readucă pe calea rațiunii pe mama lui: copilul care se va naște nu este al ei, ci al lor! Împărăteasa nu poate înțelege cum de este posibil ca încă de acum, când mai sunt probabil șapte luni până să nască, pruncul acesta să fie deja ostaticul arhiducesei, devenind un nou și stupid măr al discordiei în familie.

Dacă în cazul călătoriei pe meleagurile cehilor împăratul îi ținuse piept mamei lui, de data asta, într-o chestiune mult mai delicată, cum era stabilirea locului unde urma să fie camera copilașului, preferă să cedeze. Mama lui are dreptate. Sisi, mâhnită și abătută, nu mai iese din palat, refuzând să arate lumii că e însărcinată. Nu, starea ei de graviditate, anevoioasă cum este, nu trebuie să se transforme într-un spectacol! Sophie nu mai insistă, oricum a câștigat. De fapt, Franz Joseph nu poate să lupte pe două fronturi, unul fiind cel al rivalităților dintre soacră și noră, celălalt având forma amenințătoare a unei peninsule din Marea Neagră, Crimeea. Ofițer în suflet și prin temperament, suveranul nu este însă un strateg sau un tactician militar. Uniforma pe care o poartă nu ține loc de brevet. Pe de o parte, ruperea alianței cu rușii este o greșeală, iar pe de altă parte, manevrele trupelor franceze și britanice se împotmolesc, deoarece un strălucit ofițer țarist din trupele de geniu a fortificat admirabil portul Sevastopol. Și totuși, Franz Joseph merge și mai departe: în 2 decembrie 1854 (încă o aniversare!), semnează un tratat cu Franța și Anglia, ceea ce pune capăt definitiv Sfintei Alianțe, extinse la Cvadrupla Alianță în 1815, din care făcea parte și Rusia. Franz Joseph nu își dă seama cât de sensibilă e starea de spirit în Prusia, unde Bismarck întreține cu abilitate furia micilor state germane. Tot ceea ce este nefast pentru Viena este prielnic pentru Berlin…

Sisi încearcă totuși să fie la curent cu intențiile diplomației austriece; pune întrebări, nu i se răspunde, presupunându-se că oricum

n-ar înțelege nimic. E considerată prea prostuță și copilăroasă. Din cauza Războiului Crimeii, Sisi e izolată acum în mohorâtul palat Hofburg. Se vede rar cu soțul ei, care stă toată ziua închis în cabinet cu ofițerii din statul-major sau adesea cu arhiducesa, fiindcă *ea* se pricepe la politică. Sisi rezistă scriind poezii, suferind fără să spună nimic. Franz Joseph nu observă cât de frumoasă s-a făcut, nu își dă seama ce mult are nevoie de el. Înțelege el oare că greșește, lăsând-o pe viitoarea mămică singură cu melancolia ei? În niciun caz. Se simte fericit, știind-o aproape de el, acum când se pregătește să devină mamă. Într-o seară, se duc împreună la Burgtheater, vechiul teatru al curții unde pe vremea lui Iosif al II-lea avusese loc premiera *Nunții lui Figaro*. Împăratul vrea ca Sisi să se simtă bine. Dar Franz Joseph se plictisește la *Visul unei nopți de vară*, în timp ce tânăra împărăteasă e vrăjită de feerie și de pădurea fermecată descrisă de Shakespeare, care va deveni unul dintre autorii ei favoriți. Împăratul nu sesizează una dintre profundele diferențe dintre el și soția lui: ea e o intelectuală, pasionată de literatură, iar el nu. Dar e îndrăgostit la nebunie de ea, care la rândul ei îl iubește din tot sufletul, în ciuda obstacolelor aduse de convenienețe și prejudecăți.

Un doliu la Sankt-Petersburg, o naștere iminentă la Viena…

În 2 martie 1855, țarul Nicolae I se stinge din viață. Se zvonește că ingratitudinea lui Franz Joseph îi subminase sănătatea; este adevărat că absența trupelor austriece a slăbit grav armata rusă. Cu o curtoazie înnăscută, aproape mecanică (și o bună doză de ipocrizie),

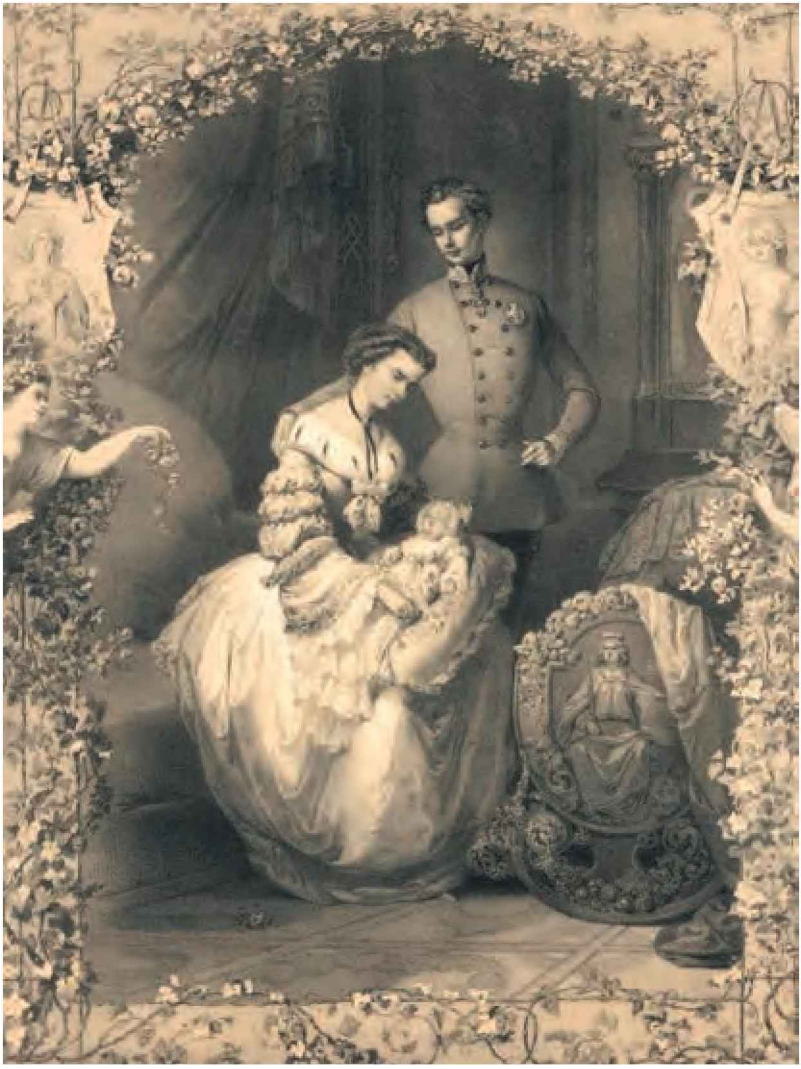

Franz Joseph și Sisi cu primul lor copil, o fetiță, născută în 5 martie 1855, la unsprezece luni după căsătoria lor: micuța Sophie este o decepție, însă cuplul se consolează cu amintirea împărătesei Maria Tereza, personificarea puterii la feminin.

Franz Joseph decretează un doliu de patru săptămâni la Hofburg și trimite dinastiei Romanov o scrisoare protocolară de condoleanțe. Are un excelent pretext de a nu asista la funeraliile țarului la Sankt-Petersburg, unde își va trimite însă reprezentanți: copilul lui este pe punctul de a se naște. În sfârșit! În 5 martie, la șapte dimineața, împăratul o trezește pe mama lui și o informează că a început travaliul. Sisi este tristă: mama ei, Ludovika, nu este acolo, deși ar fi trebuit să vină din Bavaria. De ce o fi rămas la Possenhofen, când știa că fiica ei urmează să nască în curând? Curtea vieneză consideră că această absență este o greșeală, mai ales fiind vorba de primul copil al împărătesei; Sisi nu mai înțelege nimic, ea simte nevoia ca mama ei să o țină de mână, dar în schimb cea care se instalează în odaie este arhiducesa, brodând lângă patul nurorii ei. S-a produs oare vreun diferend între Ludovika și Sophie? Împărăteasa este îndurerată din cauza acestei absențe. La ora unsprezece, împăratul o ia de mână pe soția sa, o sărută, bulversat, aproape înlăcrimat văzând durerile prin care trece. O întreabă pe mama lui dacă totul decurge normal. Pe urmă, iese din cameră, foarte emoționat, fumează un trabuc și sporovăiește nervos cu fratele său Maximilian, depănând amintiri din copilăria lor. În odaie, moașa și o cameristă, chemate de arhiducesă, se agită de colo-colo, încercând să o ajute pe împărăteasă. Travaliul durează, Franz Joseph intră iarăși în cameră, îi spune lui Sisi că e curajoasă. La ora două după-amiaza, copilul vine pe lume. E fetiță. O decepție, bineînțeles, însă bucuria e mai puternică decât calculele rațiunii.

— Oh! acum tot ce am pătimit nu mai are importanță, spune tânăra mamă, dintr-odată radioasă, deși atât de vlăguită.

Arhiducesa a preluat conducerea situației, adunând toată familia în anticameră. Împăratul este felicitat, pruncul este spălat și

înfășat, iar Sophie, nelăsând loc de discuții, ia fetița în brațe și, împreună cu fiul ei, se așază fiecare pe o latură a patului. Soției sale, împăratul îi oferă o brățară și un pandantiv. În pandativ, urmează să fie pusă o buclă din primele fire de păr ale lui Franz Joseph și o șuviță din părul fetiței. Sisi își privește cu tandrețe copila și îl sărută pe soțul ei, care nu contenește nici el cu sărutările. Trioul imperial se extaziază că nou-născuta este așa de „mare și robustă".

Spre sfârșitul după-amiezii, Sisi adoarme. Este lăsată să se odihnească, iar în acest răstimp arhiducesa comandă un ceai pentru toată familia. Noaptea s-a lăsat peste Viena. Dangăte de clopote răsună din clopotnițele bisericilor din oraș, unde se oficiază slujbe de mulțumire și binecuvântare. La 17 ani, Sisi a dăruit o moștenitoare la tronul Imperiului. Desigur, ar fi fost de dorit un băiat… Însă Habsburgii primiseră, în urmă cu o sută treizeci și opt de ani, o fiică, Maria Tereza, care avea să devină unul dintre cele mai maiestuoase personaje ale dinastiei și istoriei europene, o femeie care impresionase Europa, își dominase soțul și personificase, în rândul Habsburgilor, puterea la feminin. Ce prenume i se va da fetiței? Sophie, așa o va chema, căci arhiducesa este cea care alege numele: fetița va purta numele ei! Fără drept de apel. Este o onoare, nu?! Iar ea va fi nașa. Arhiducesa a decis totul singură, aproape pe ascuns. Franz Joseph și Sisi nu au ghicit nimic, nu au apucat să-și exprime nicio opinie! Iar Franz Joseph nu o poate refuza pe Sophie, dacă vrea să fie ea nașa copilei. O altă onoare… Mama împăratului nu avusese încă ultimul cuvânt.

Die allerh. kaiserl. Familie.

4 Maternitatea pedepsită

În 12 iulie 1856, împărăteasa Elisabeta naşte o a doua fiică, Gisela, aici într-un leagăn. De data aceasta, nu mama împăratului este cea care a ales prenumele, ci Sisi, căci acest nume este cel pe care îl purta soţia de origine bavareză a primului rege al Ungariei creştine. Sisi se impune…

La șase săptămâni după ce a născut, vexată de faptul că ea și soțul ei nu au fost nici măcar consultați la alegerea unui prenume pentru fiica lor, Sisi se răzbună: se urcă din nou în șaua calului și își oferă acest cadou pentru prima aniversare a căsătoriei lor. Frumusețea ei a devenit o armă, un simbol al identității ei. Neputând contesta deciziile arhiducesei, care pare că și-a însușit-o pe micuța Sophie, ca și cum ar fi propriul ei copil, împărăteasa se plimbă într-o trăsură deschisă în Prater, unde este salutată cu deferență, însă cel mai mult îi place să dispară în Pădurea Vieneză, unde se avântă călare în galopuri eliberatoare. Sisi se plânge că nu are posibilitatea să fie o mamă ca toate celelalte, pândind cu emoție în fiecare zi evoluția acestei mici ființe, a cărei naștere a umplut de bucurie sufletele tinerilor părinți. Un surâs, în curând un dințișor. Ce mult și-ar fi dorit Sisi ca mama ei, Ludovika, să fie nașa căci, totuși, moștenitoarea Habsburgilor are și sânge de Wittelsbach! Dar ce s-a întâmplat oare între cele două surori? Supărată că odaia fetiței nu este lângă camera ei, Sisi trebuie aproape să cerșească dreptul de a fi de față când fiicei ei i se schimbă scutecele sau când i se face baie. Bineînțeles, nu ea o alăptează, din moment ce această misiune îi este încredințată unei doici, aleasă și ea tot de arhiducesă. Bunica își bagă nasul peste tot! De data asta, până și rigida contesă Esterházy-Liechtenstein se încumetă să îi ia apărerea lui Sisi, dar se alege cu o replică usturătoare din partea mamei împăratului:

— Să-i dau ei copilul? Niciodată!

De ani de zile, Sophie a adoptat o atitudine maternală față de treburile Imperiului și ține să supravegheze îndeaproape viitorul Habsburgilor fiindcă, în opinia ei, nepoata ei împărăteasa nu are stofă de mamă; cât despre fiul ei, acesta e prea absorbit de politica internă și de situația din Crimeea, unde fostul său aliat, Rusia, este sub asediu. Arhiducesa nu înțelege că Rusia nu va ierta niciodată că a fost abandonată de austrieci în momente grele, iar de aceea prezența Habsburgilor în Balcani exasperează puterea de la Sankt-Petersburg. Evident, Sisi observă că, la botezul micuței Sophie, ambasadorul noului țar Aleksandru al II-lea nu este prezent: este singurul diplomat care a avut interdicție să participe la această sărbătoare dinastică.

Este de presupus că despotismul familial impus de arhiducesă se manifestă atât de acerb și din cauza faptului că Sisi nu a putut dărui un fiu Imperiului, în timp ce ea, Sophie, a avut patru băieți. Împăratul nu își dă seama de frustrarea pe care o îndură soția lui, acum tânără mamă.

Sisi se simte în același timp ignorată, dar și observată căci, atunci când i se permite să existe, are în jurul ei cel puțin un martor care nu o scapă din ochi. Impresia că se simțea eliminată trebuie însă retușată, ținând seama că, la vreo douăzeci de zile după ce născuse, Sisi îi scrisese uneia dintre rudele ei: „Fetița mea este deja adorabilă și ne prilejuiește incredibile bucurii, mie și împăratului. La început, mi s-a părut foarte ciudat să am un copilaș al meu, poți descoperi astfel neașteptate bucurii; și micuța e lângă mine toată ziua, în afară de momentele când este scoasă la plimbare, ceea ce, datorită vremii frumoase, se întâmplă adesea“.*

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche*, *op. cit.*

Se bănuiește că împărăteasa ar avea o influență politică…

Dar aceste momente sunt atât de rare, cum spune tânăra mămică, încât nu-i rămâne decât să se lanseze în nenumărate escapade în afara palatului, ori de câte ori are posibilitatea, plimbându-se prin Viena, prin fața cafenelelor și pe străzi. Vienezii, indiferent de condiția lor socială, sunt uimiți de aceste apariții ale împărătesei, aproape singură întotdeauna, fie călare, fie în trăsură descoperită. Aceste evadări o scandalizează pe soacra ei, însă Franz Joseph le acceptă, chiar dacă pretinde ca împărăteasa să aibă de fiecare dată și o escortă discretă. Sisi nu vrea să se mulțumească să fie o figurantă. La chip, a rămas ca o adolescentă, însă talia ei s-a împlinit, căpătând alură de femeie. Este o amazoană fermecătoare și, în materie de echitație, nu are nevoie de lecții. În afara palatului imperial unde prezența ei contează atât de puțin, Sisi își recapătă încrederea de sine și caută să se impună în lumea exterioară. Își făurește o imagine de femeie independentă, cum nimeni nu și-ar fi putut imagina, și contribuie astfel la popularitatea familiei imperiale, ceea ce arhiducesa nu luase în calcul. În primăvara vieneză, cu această siluetă elegantă la cei șaptesprezece ani ai ei, Sisi întruchipează zorii unei noi epoci a monarhiei. Personalitatea împărătesei îi face pe mulți să presupună destul de repede că aceasta ar putea interveni în treburile publice, așa că petiții și jalbe încep să sosească într-un număr atât de mare, încât doamnele de onoare se văd nevoite să trieze diversele cereri de intervenție trimise în atenția împărătesei. Ce se poate face cu aceste solicitări? În mod invariabil, din ordinul lui Franz Joseph, cabinetul imperial răspunde: „Majestatea Sa împărăteasa nu uzează de nicio

influență". Totuși, Sisi nu e nici oarbă, nici surdă: evenimentele o preocupă mai mult decât își imaginează împăratul și mama lui. Astfel, Sisi află că arhiducesa și cardinalul Rauscher, arhiepiscopul care are mania predicilor interminabile, poartă tratative în vederea unui nou concordat, semnat în 18 august 1855, de ziua de naștere a împăratului. Sisi se miră că soțul ei, care nu admite să împartă puterea cu nimeni, cedează totuși prerogative importante în favoarea papalității. Vaticanul va controla de acum înainte conținutul educației în școli și organizarea căsătoriilor. Religie de stat, catolicismul introduce o dependență oficială a Imperiului față de Roma. În contrapartidă, papa va acorda sprijinul său guvernământului austriac. Nu încape îndoială că dispensele papale pentru alianțe matrimoniale între rude apropiate au determinat diverse concesii din partea casei de Austria. În mediile liberale, lumea murmură cu satisfacție că împărăteasa, deși catolică fervență ca toată familia sa, nu este de acord cu această dominație a Bisericii în viața cotidiană a supușilor Majestății Sale.

În orizontul personal mai degrabă sumbru al lui Sisi, se ivește un colț de cer senin, odată cu posibilitatea unui sejur în Bavaria: împăratul urmează să efectueze o inspecție militară (una dintre activitățile sale favorite) și o lasă pe soția lui să se vadă cu familia ei. Ce fericire! S-a terminat cu protocolul, în afară de prezența unei suite lăsate repede în urmă! Familiaritatea jovială a tatălui împărătesei îi prieste acesteia, bunăoară atunci când ducele Max joacă biliard cu paznicul de vânătoare. Tristă că și-a lăsat fetița la Viena, împărăteasa a promis să îi scrie arhiducesei de trei ori pe săptămână, ceea ce e mult, din moment ce nu are nimic să-i spună. Este o corespondență banală, așadar, Sisi pomenește mereu de devotamentul ei, asigurând-o pe „scumpa" ei soacră că îi „sărută mâinile" și îndrăznind — ce

fantezie! — să semneze o misivă „Elise"! Împărăteasa îi mărturisește însă Ludovikăi, mama ei, că în realitate relațiile ei cu arhiducesa Sophie sunt dificile și artificiale. Ludovika, mereu impresionată și terorizată de atitudinea autoritară a surorii ei, o povățuiește să fie răbdătoare. Din fericire, această corvoadă a scrisorilor dispare odată cu revenirea lui Franz Joseph, când cei doi soți se reîntâlnesc, cu tandrețe, la Bad Ischl. La întoarcerea la Viena, bucuria de a putea fi cu fetița lor este umbrită de regretul că fiica abia își mai recunoaște mama. Sisi își promite solemn să nu mai plece niciodată fără micuța Sophie. Franz Joseph preferă să nu arbitreze oficial conflictul permanent dintre mama și soția lui, pe care o susține în taină și căreia, trebuie subliniat, nu îi dă niciodată vreun ordin. Și-ar dori, asemenea unui bun burghez, să aibă parte de liniște în familie. Liniște și pace, pe fondul unei rivalități între generații și temperamente diferite.

La Paris, Napoleon al III-lea are un fiu. La Viena, Franz Joseph speră și el să aibă un moștenitor…

În 11 septembrie 1855, Sevastopolul cade în mâinile inamicului. Războiul Crimeii se încheie printr-o cumplită înfrângere a Rusiei; trupele țarului aruncă în aer ultimele lor bastioane și sabordează flota. Franz Joseph se bucură de victorie.

În timpul iernii, împărăteasa nu prea iese din casă. În 14 decembrie, pleacă însă la Schönbrunn pentru a revedea minunatele sere, fiind însoțită de contesa Bellegarde. Trăsura ei este înhămată cu patru cai, pe care împărăteasa îi cunoaște bine. Atunci când

ajung pe Mariahilfer Strasse, lunga arteră care duce la Schönbrunn, unul dintre cai scapă din frâu, ceilalți trei se împiedică în hățuri și toți se dezlănțuie frenetic, azvârlind vizitiul de pe capră. Scăpați de sub control, caii se avântă într-o cursă nebună, iar doamna de onoare, cuprinsă de panică, vrea să sară din trăsură. Sisi, care a mai trecut prin asemenea situații periculoase, o oprește pe contesă. În acel moment, norocul face ca un negustor, martor la incident, să își împingă șareta în fața trăsurii; oiștea se rupe, iar cele două doamne scapă nevătămate, deși sunt livide și tremură de spaimă. Este oprit un fiacru pentru împărăteasă și însoțitoarea ei, care se întorc la Hofburg. Franz Joseph este înnebunit și furios din cauza acestui accident. Îl cheamă de urgență pe doctorul Seeburger. Medicul îl liniștește pe suveran, soția lui a fost la un pas de moarte, mai ales că este însărcinată în trei luni. Palatul Hofburg vuiește de acest incident, care ar fi putut să fie o tragedie. Sisi regretă cumva soarta ei; cu o cumplită amărăciune, murmură: „Mai bine era să fi murit!"

Napoleon al III-ea și regina Victoria sunt, în mod emblematic, eroii victoriei franco-engleze din Crimeea. Împăratul francezilor convoacă o conferință de pace la Paris, care se deschide în 25 februarie într-o clădire atât de nouă, încât tencuiala abia s-a uscat: este Quai d'Orsay, sigurul edificiu conceput și construit atunci pentru a fi un minister. Austria este prost văzută la conferință, deși Franz Joseph consideră că succesul i se datorează parțial și lui, prin neintervenția armată în conflict. În schimb, Franz Joseph se alege cu ura Rusiei și o izolare diplomatică implicând aproape tot atâtea inconveniente ca un război. Trebuie însă menționate aici încă două evenimente esențiale, deși foarte diferite: pe de o parte, tratatul semnat la Congresul de la Paris în 30 martie 1856 șterge, pentru Napoleon al III-lea și francezi, umilința Congresului de la Viena

din 1815. Nepotul învinsului de la Waterloo se impune ca stăpân într-o nouă Europă. Într-adevăr, Napoleon al III-lea susține regatul Piemonte-Sardinia, căci regele Victor Emanuel al II-lea a avut inteligența politică de a trimite în Crimeea un contingent de cincisprezece mii de oameni pentru a lupta alături de armata franceză. Se presimte deja unificarea Italiei. Napoleon al III-lea are totodată proiecte de autonomie pentru principatele dunărene Moldova și Valahia, ambiții ce se constituie într-o dublă amenințare pentru Austria. Pe de altă parte, împărăteasa Eugénie a avut fericirea de a aduce pe lume, în 16 martie, un fiu, prințul imperial, primul copil legitim al lui Napoleon al III-lea, o mândrie imensă pentru fostul președinte al Republicii, care are deja 48 de ani. Moștenitorul lui Bonaparte s-a născut în timpul lucrărilor Congresului de la Paris: este un semn minunat! Astfel, viitorul Franței imperiale este asigurat. Dar ce se poate spune despre viitorul Habsburgilor?

Peste patru luni, în 12 iulie, Sisi, care a împlinit 18 ani, naște o a doua fetiță. Decepția părinților este profundă, deși bine mascată.

Cu simțul umorului, Franz Joseph îi mărturisește lui Sisi că ar fi trebuit să asculte sfatul unui rabin pentru a avea un fiu, lipind textul unei rugăciuni ebraice pe ușa dormitorului în timpul nașterii!

De data aceasta, nu mama împăratului este cea care alege prenumele, iar părerea lui Sisi contează: numele fetiței va fi Gisela, în amintirea soției primul suveran al Ungariei creștine, Ștefan I. Acest prenume este un nou gest de seducție politică față de unguri. Dar este totodată și o modalitate de a o măguli pe Ludovika împreună cu întreaga familie a lui Sisi, întrucât regina Gisela era de origine bavareză. Totuși, nu se știe motivul pentru care Ludovika, atât de mândră că este nașa Giselei, lipsește de la botez, fiind reprezentată prin sora ei Sophie, o prezență categoric inevitabilă în orice situație.

Desigur, mama împărătesei ar fi fost mult mai mulțumită să aibă un nepot moștenitor al coroanei Austriei. Este decepționată, la fel ca toată populația Imperiului. Această naștere nu prilejuiește nicio festivitate deosebită.

În Lombardia și în Veneto, Sisi îi încântă pe opozanți

Venirea pe lume a Giselei provoacă un nou conflict între soacră și noră. Considerându-se îndreptățită să decidă, arhiducesa pretinde ca ambele fete ale cuplului imperial să nu locuiască aproape de apartamentele imperiale, ocupate odinioară de mareșalul Radetzky, ci tocmai la etajul de deasupra, care, ca din întâmplare, este al ei. Și asta sub pretextul că încăperile de acolo sunt mai „însorite". Ne putem întreba: arhiducesa este oare cumva stăpânită de invidie, din cauza fericirii fiului ei, unanim recunoscută, o fericire care ar putea să o elimine complet, dacă ea nu și-ar apăra tenace prerogativele arogate? De data aceasta, conflictul este foarte acut: arhiducesa amenință să părăsească palatul Hofburg! Ce va prevala: o mutare în numele unor așa-zise avantaje igienice sau logica pusă în slujba armoniei unui cuplu? Copleșit de dificultățile acestei alegeri, Franz Joseph nu se grăbește să ia o decizie. Abia după o inspecție a trupelor sale, se hotărăște să îi comunice mamei lui, printr-o scrisoare din 18 septembrie 1856, la ce concluzie a ajuns. Îi transmite dezacordul lui, deoarece copiii s-ar afla necontenit într-o anticameră plină de lume, vizitată de diverși străini, iar în plus ar fi anevoios pentru Sisi ca, în toaletele ei cu crinolină, să urce mereu scara ca

să își vadă fetițele. Împăratul insistă, rugând-o pe mama lui „să o judece pe Sisi cu indulgență, căci, chiar dacă este poate o mamă prea posesivă, rămâne totuși o soție și o mamă atât de devotată". Și această frază revelatoare: „Lui Sisi nu i-a trecut niciodată prin minte să te priveze de prezența copiilor…"* Împăratul este mai diplomat decât ministrul afacerilor externe! Remarcăm aici voința fermă a suveranului: decide să își comunice instrucțiunile în scris, pentru a evita noi înfruntări. Arhiducesa cedează. Este pentru prima oară când, în acest domeniu strict familial, împărăteasa obține câștig de cauză, iar soțul ei o susține. Sophie se supune împăratului, nu părăsește palatul imperial și este de așteptat să își ia revanșa la un moment dat. Imediat ce va fi posibil! Deocamdată, nora obține o victorie ca mamă, ca soție și, poate chiar, ca împărătească…

Franz Joseph, răsuflând ușurat de parcă ar fi câștigat o bătălie, decide să plece din nou într-o călătorie cu Sisi. Un periplu de cincisprece zile, fără copii, o altă lună de miere în ținuturile admirabile, unde Alpii austrieci se înalță până la aproape 3 800 de metri. Cuplul, încadrat de munteni experimentați, înaintează, având o încălțăminte adecvată, pe ghețari în Stiria. Franz Joseph și soția lui, îmbrăcați tradițional, cum făceau și la Bad Ischl, sunt foarte fericiți. Sisi, căreia acest fermecător colț de natură îi amintește de Bavaria, este încă istovită după naștere și se oprește la un refugiu, de unde va putea contempla vârful Grossglockner, cel mai înalt pisc din Austria. Împăratul, bun alpinist, continuă să urce până la peste 2 000 de metri. În amintirea acestei excursii a cuplului imperial, alpiniștii vor numi cele două locuri „popasul Elisabetei" și „piscul lui Franz

---

* Jean-Paul Bled, *François-Joseph*, reeditare actualizată, Perrin, col. „Tempus", 2016.

Joseph", neomițând să repete prin văile de la poalele munților că niciodată un împărat al Austriei nu urcase atât de sus.

La întoarcerea la Viena, părinții micuței Sophie sunt îngrijorați de starea ei: fetița e palidă și pare anemiată. Franz Joseph este absorbit de pregătirile următoarelor două călătorii care, din păcate, nu vor mai fi un prilej de vacanță pentru cei doi îndrăgostiți. Este vorba despre două deplasări politice importante: o vizită de patru luni în Lombardia și în Veneto, iar o alta, mai puțin lungă, în Ungaria. Dacă a doua deplasare era o promisiune făcută de împărat când se căsătoriseră, prima vizită din program era impusă de Congresul de la Paris. Într-adevăr, respectându-și angajamentul de fost membru al organizației secrete a carbonarilor luptând contra monarhiilor străine în peninsula italiană, Napoleon al III-lea incită la revoltă contra austriecilor. Iar suveranului din Piemonte-Sardinia i-a făgăduit solemn că va sprijini unificarea Italiei, considerându-se protectorul ei.

De data aceasta, Sisi anunță că o va lua în călătorie pe fiica ei mai mare, care nu a împlinit încă 2 ani, având convingerea că schimbarea de aer îi va fi prielnică, deși arhiducesa nu e deloc de aceeași părere. Medicul curții îi dă dreptate lui Sisi, așa că arhiducesa va trebui să se mulțumească să rămână cu Gisela, care e prea mică pentru un asemenea voiaj (nu are decât 4 luni). Pentru guvernământul de la Viena, ceea ce contează este prezența împărătesei alături de împărat. Doar este atât de populară! Pretutindeni este apreciată, pretutindeni cucerește inimile tuturor.

În timpul pregătirilor pentru acest voiaj care se anunță delicat, două festivități reunesc la Viena membrii dinastiei. În 4 noiembrie, al doilea frate al lui Franz Joseph, arhiducele Karl Ludwig, în vârstă de 23 de ani, se însoară cu prințesa Margareta a Saxoniei,

fiica regelui Ioan I. La fel ca Sisi când s-a măritat, mireasa are doar 16 ani. Apoi, este pregătită logodna, care va avea loc la Bruxelles în decembrie 1856, a primului frate al împăratului, arhiducele Ferdinand Maximilian, cu prințesa Charlotte de Saxa-Coburg, fiica lui Leopold I, regele Belgiei, și a lui Louise-Marie d'Orléans, fiica mai mare a lui Ludovic Filip, regele Franței din 1830 până în 1848. Pe Franz Joseph îl bucură aceste alianțe matrimoniale europene, care în opinia lui consolidează poziția Austriei.

Plecarea are loc în 17 noiembrie 1856. Împărăteasa este foarte emoționată la gândul de a descoperi comorile italiene despre care unchiul ei, regele Ludovic I al Bavariei, și tatăl ei i-au povestit atât de mult. Acest periplu dincolo de Alpi este o adevărată expediție! Alaiul imperial se deplasează întâi pe calea ferată, apoi cu trăsura, oprindu-se la hanuri de poștă, și în fine cu vasul pe fluviu. Din păcate, lungul cortegiu (treizeci și șapte de trăsuri!) este primit foarte prost, imediat ce pătrunde în ținutul lombarzilor.

Trebuie menționat că aceștia sunt secătuiți de birurile impuse pentru întreținerea garnizoanelor austriece. Confruntându-se subit cu acest climat ostil, Sisi are un comportament exemplar și inedit: se conformează rigurozității protocolului, fiind tot timpul prezentă lângă împăratul care dă dovadă de mult curaj. Rebela este de partea datoriei. Este pentru prima oară când se poartă cu adevărat ca o împărătească. Face față amenințărilor și zeflemelelor, șocată când gurile rele afirmă că împăratul și împărăteasa au venit dinadins cu fiica lor, pentru a-i disuada pe răzvrătiți să arunce o bombă asupra alaiului! Suveranii sunt acuzați de lașitate! Dar amenințările sunt reale. Astfel, la Trieste, când sosește vaporul imperial, o uriașă coroană de cristal este spulberată în mii de cioburi. Nu poate fi decât un sabotaj. Iar la Veneția, după o grandioasă primire militară făcută de trupele

austriece, Franz Joseph, Sisi și micuța Sophie traversează piața San Marco în mijlocul unei mulțimi dense, dar într-o tăcere împietrită. Venețienii se uită la trioul imperial și la suita acestuia cu curiozitate. Desigur, lumea vrea să o vadă pe „frumoasa împărăteasă". Da, este frumoasă, însă nimeni nu aclamă în timp ce iluștrii oaspeți ajung la apartamentele lor din palatul Correr*, vizavi de bazilica San Marco.

Franz Joseph, consiliat de soția lui, care propovăduiește toleranța, adoptă imediat câteva măsuri liberale: abrogă confiscarea bunurilor de la exilații politici și acordă amnistie condamnaților care nu sunt de drept comun. Împăratul trebuie să recunoască, într-o corespondență trimisă la Viena, că „frumusețea lui Sisi reușea să cucerească Italia mai bine decât ar fi putut să o facă soldații și tunurile lui". Degeaba consideră consulul britanic la Veneția că frumusețea și farmecul lui Sisi sunt în afara politicii, când de fapt statutul ei de împărăteasă presupune ca fiecare atitudine și intervenție de-a ei să aibă o semnificație politică. Sisi a înțeles prea bine acest lucru și se constituie în partea indulgentă a cuplului imperial. Influența ei începe să fie vizibilă.

Scandal la Scala din Milano…, dar nu din cauza unei opere!

În 15 ianuarie 1857, suveranii sosesc la Milano, după două luni de la plecarea lor din Viena. Informațiile armatei și ale poliției sunt

* Acest palat era pe atunci reședința oficială a Habsburgilor la Veneția. După o remarcabilă restaurare în colaborare cu Comitetul francez pentru salvarea Veneției, aparatamentele imperiale și-au recăpătat splendoarea inițială și pot fi vizitate de către public. Și merită cu adevărat văzute!

negative. Cuplul se așteaptă la tot ce poate fi mai rău, însă ceea ce se produce îi ia prin surprindere. O seară de gală este organizată la Scala din Milano, despre care Stendhal spusese că este „cel mai frumos teatru din lume".* Cu mari eforturi, autoritățile austriece au încercat să umple cele două mii opt sute de locuri ale sălii. Familiile patriciene au promis că vor fi în lojile lor. Dar ce capcană! Când cuplul imperial își face intrarea, spectatorii din sală sunt lachei în livrea neagră! Aristocrația din Milano a preferat să își trimită servitorii, care poartă haine de doliu! Afrontul este complet. Deși Franz Joseph poartă și titlul de rege al Lombardiei și al regiunii Veneto, încă din 2 decembrie 1848, acum se trezește ridiculizat de o sală plină de figuranți. Liniștea devine apăsătoare. Ulterior, se va afla că, printr-o perfectă coordonare, în aceeași zi, în parlamentul din Torino, contele de Cavour, prim-ministru al regelui Victor Emanuel al II-lea al Sardiniei, un individ scund pe care redingota stă să plesnească, dar înzestrat cu o remarcabilă abilitate politică, își pusese lornionul pe nas pentru a anunța că „Italia (putea) foarte bine să se guverneze singură", aceasta fiind de fapt opinia lui Napoleon al III-lea. Umilința continuă și peste câteva zile, când la un concert nu asistă decât zece la sută din doamnele invitate; dar și de data aceasta aristocrația este absentă, iar organizatorii au trebuit să apeleze la niște burgheze. Mai rău chiar, sunt soțiile unor mari negustori îmbogățiți!

Ce e de făcut? Sisi insistă ca Franz Joseph să decreteze imediat măsuri de clemență fiscală și amnistii, ca la Veneția. Dispozițiile împăratului sunt anunțate în fiecare dimineață de *Gazzetta di*

* Era vorba atunci de prima sală a celebrului Teatro alla Scala, inaugurată în 3 august 1778.

Milano. Dar tot nu e suficient, din moment ce cuplul imperial găsește, în același timp, pamflete antiaustriece chiar și în apartamentele care îi sunt rezervate. Dacă împărăteasa își stăpânește nervii este fiindcă ea nu suportă nedreptatea, mai ales că în situația de-acum nu e obligată să se lupte cu soacra ei pentru niște stupide chestiuni administrative. Împărăteasa nu își risipește energia și are capacitatea să îl consilieze pe împărat, care este înfățișat în caricaturi ca un asasin și un negustor de sclavi. Trebuie rezolvată o problemă urgentă: înlocuirea mareșalului Radetzky. Gloriosul ostaș, care readusese Lombardia și Veneto sub tutela austriacă în 1848 și 1849, și care este în continuare guvernator general al acestor provincii, are acum 90 de ani și s-a senilizat complet. A ajuns de nerecunoscut. Franz Joseph îl eliberează din funcție și îi acordă o pensie confortabilă. Dar cu cine să îl înlocuiască? Împăratul îl alege pe fratele său Ferdinand Maximilian, care va fi numit simplu Maximilian. De ce el? Are 24 de ani și rămâne favoritul mamei lui. Atras de marină, locotenent de vas în 1850, Maximilian primise sarcina să dezvolte mica flotă austriacă. Navigând în golful Trieste, fusese fascinat de o imensă stâncă pe malul mării și luase decizia, în martie 1856, de a construi acolo un castel, Miramare. Numirea sa în funcție acum este bine primită de populație, care speră ca tinerețea lui să îmblânzească rigorile absolutismului.*

---

* Când, încartiruit în garnizoană la Viena, Maximilian aflase de atentatul contra fratelui său în 18 februarie 1853, nu pregetase să i se alăture imediat împăratului, care însă îl mustrase că își părăsise postul! Arhiducele, generos din fire, se ocupase apoi de construirea unei biserici votive, pentru a aminti modul miraculos prin care Franz Joseph scăpase cu viață. „Votivkirche", un edificiu în stil neogotic ridicat chiar pe locul atentatului, nu a fost inaugurată decât în 1879, cu prilejul nunții de argint a cuplului imperial.

De altfel, încetul cu încetul, atmosfera de ostilitate împotriva împăratului se atenuează, iar opoziția, mult mai puțin vizibilă, recunoaște rolul lui Sisi. Cabinetul imperial este nemulțumit de bunăvoința ei, iar contesa Esterházy-Liechtenstein, consternată, consideră că împărăteasa ține partea revoluționarilor. În 2 martie 1857, impunătorul alai imperial părăsește Milano. Cu prilejul unui popas în Cremona, Sisi strălucește de frumusețe într-o rochie de tafta brodată cu fir de argint și garnisită cu dantelă. Deși abia se strecoară pe lângă toaleta cu crinolină a împărătesei, prințul Alexander de Hessen-Darmstadt, care critica dicția sacadată a acesteia, îi scrie țarului, recunoscând că Sisi l-a încântat: „Este minunată (...). Este unică...".

Ce concluzii se pot trage din acest prim voiaj pe teritoriile austriece, aflate pretutindeni în pragul revoluției, inclusiv la Verona unde este situat cartierul general al trupelor imperiale? Sisi, cu tinerețea și prospețimea ei, impresionează și influențează opinia publică; surprinde și încântă. În afara Vienei și în ciuda unei atmosfere ostile, Sisi se impune, chiar și cu prilejul băilor de mulțime pe care ea aprioric le detestă. Și în același timp dă dovadă de un nebănuit curaj. Departe de constrângerile de la curtea vieneză, Sisi se comportă ca o împărătească liberă în acțiunile și gesturile ei, dar care dobândește prestigiu; această osmoză este benefică pentru Franz Joseph, care a descoperit erori și greșeli pe teren și a căutat cu sinceritate să le îndrepte, chiar dacă această luciditate vine prea târziu. La Veneția și Milano, imaginea de monarh riguros este provizoriu temperată. Soția lui a îndurat ura întipărită pe chipul oamenilor, povara disprețului și chiar privirile criminale. A știut să fie eficace, să se facă ascultată și auzită, căci nu a fost nevoită să își înăbușe reacțiile, nici să își înfrâneze instinctele. Chiar dacă lunga lor călătorie se încheie cu succese personale, cuplul imperial este

conștient că situația a devenit explozivă. Revenind la Viena în acel an, când împlinea 19 ani, Sisi deplânge faptul că împăratul, care în cele patru luni de până atunci fusese atât de atent, disponibil și flexibil, redevine rigid, prizonier al obișnuințelor, al convenienței și chiar al orarelor fixe. Nu mai e același, își reia viața ordonată de birocrat conștiincios, în timp ce Sisi nu înflorește decât în spontaneitate. A existat dovada clară că, dacă la Viena simte că se sufocă, departe de Hofburg neurastenia ei se risipește. Arhiducesa Sophie, informată desigur despre deplorabilul laxism al fiului și al nurorii ei, este contrariată de asemenea și de scoaterea la pensie a nefericitului mareșal Radetzky. Decizia reprezintă în egală măsură o dezavuare a epocii și a prestigiului arhiducesei. Totuși, înlocuirea mareșalului cu Maximilian este o alinare pentru sufletul ei. Sisi l-a ajutat pe Franz Joseph să treacă eroic peste dificultățile apărute în imperiu. Rebela are simț practic, cuplul există și funcționează. O realitate ce nu fusese prevăzută în plan politic…

Acum, o călătorie în Ungaria, indispensabilă, însă riscantă…

În primăvara anului 1857, baronul Bach, ministru de interne, sugerează o deplasare în Ungaria, un teritoriu mult mai ostil decât Lombardia sau Veneto, însă, având în vedere intențiile lui Napoleon al III-lea în Italia, de o importanță capitală pentru Europa Centrală.

În condițiile în care influența Austriei este blocată la nord de Prusia și Rusia, consolidarea prezenței imperiale în lungul Dunării devine indispensabilă. La fel ca în cazul periplului dincolo de Alpi,

ministrul adaugă că și acum cheia acestei călătorii va fi prezența liniștitoare și încântătoare a împărătesei. Sisi este fericită: ideea de a evada din Viena îi insuflă energie, simțind că de acum înainte se poate face utilă. Firea rebelă se pune în slujba datoriei. Și, mai mult, Sisi va putea să se îmbrace cu costumul național maghiar, care îi vine de minune, și să se perfecționeze în cunoașterea acestei limbi dificile. Doar nu degeaba a învățat ea pe de rost câteva poezii ungare! Țara aceasta misterioasă o atrage nespus, cu câmpia ei imensă, pusta, pe unde au trecut atâția cuceritori cu caii lor sălbatici...

Așa cum era de așteptat, arhiducesa, care nu-i poate suferi pe unguri (unul dintre ei a vrut să-l asasineze pe împărat), se opune acestei călătorii. Însă opinia ei contează mai puțin acum. Totuși, atunci când află că nora ei a îndrăznit să spună că micuțele Sophie și Gisela vor merge și ele în călătorie, arhiducesa se înfurie de-a binelea. Este adevărat că fiica mai mare, Sophie, este în continuare bolnăvicioasă, cu stări de vomă inexplicabile. Este consultat doctorul Seeburger: din nou, acesta arbitrează în favoarea împărătesei, care nu mai suportă să fie despărțită de copiii ei. La Hofburg, ca și la Schönbrunn, chiar nimeni nu mai ascultă de arhiducesă? Oricum, ea își făcuse datoria să îl prevină pe fiul ei...

În 3 mai, suita imperială urcă la bordul vaporului care, escortat de alte nave, va coborî pe Dunăre. Debarcarea are loc a doua zi dimineața. Sisi descoperă orașul separat în două de albia Dunării, vastul palat regal, vechea citadelă, pe platoul ei îngust cu străduțele din Buda pe o colină, iar pe celălalt mal, orașul nou, Pesta, care își etalează cartierele spațioase, grație șesului vast și împădurit.

Franz Joseph, în uniformă de general ungur, defilează călare. Mulțimea este tăcută. În urma lui, vine Sisi într-o trăsură cu geamuri mari, prin care ungurii o pot zări pe împărătească, care îi

salută în costumul ei cu pieptăraș din catifea și mâneci din dantelă. Împărăteasa Austriei este îmbrăcată asemenea unguroaicelor, ceea ce lumea apreciază cu entuziasm. Însă aici se știe deja că, pe lângă apanajul frumuseții, Sisi are și cutezanța de a-i ține piept soacrei ei, iar lumea se bucură. Foarte repede, atenția tuturor se îndreaptă aproape în exclusivitate asupra tinerei împărătese. A doua zi, în 5 mai, presa locală face o deosebire între împărat și soția lui, iar elogiul, original prin conținutul lui, este doar pentru aceasta: „Capitala întâmpină pentru a treia oară pe Majestatea Sa imperială, regală și apostolică, însă regina, care întrunește două majestăți, adică majestatea terestră, a tronului, și aceea celestă, a frumuseții, ajunge pentru prima oară pe solul scumpei noastre patrii". Când, peste câteva ceasuri, Sisi apare călare pe cal alături de Franz Joseph, alura ei este salutată cu un entuziasm extraordinar, dar nu și în suita suveranilor unde, nu se știe de ce, prevalează opinia că este „nedemn de o împărătească" să se arate pe șaua calului alături de împărat.

Dacă populația, întâi curioasă, este repede cucerită de farmecul împărătesei, aristocrația în schimb se comportă ca la Veneția, nesocotind recepțiile și festivitățile. Sisi constată că totul se complică fără rost, căci Franz Joseph trebuie să se exprime în germană, ceea ce este prost văzut pentru treburile strict ungare. Oare miniștrii și funcționarii aceștia sunt din cale-afară de obtuzi? Aici, limba vorbită la Viena nu poate convinge pe nimeni, este o provocare. Sisi își propune să vorbească ungurește cât mai bine și mai repede cu putință. Călătoria continuă în provincie, acolo unde caii sunt liberi, iar împărăteasa îi impresionează pe ofițerii din cavaleria maghiară, prin priceperea și dexteritatea ei în arta echitației. Dar e trasă la față, căci o îngrijorează starea fetițelor ei rămase la Buda;

Sophie este foarte slăbită, fiindcă, suferind de dizenterie, organismul ei refuză orice fel de aliment sau lichid. În 13 mai, Sisi primește o telegramă și trebuie să revină de urgență la Buda, unde Gisela este într-o stare alarmantă. Gisela! E bolnavă și ea. Medicul vrea să o liniștească pe împărăteasă, spunând că e vorba probabil de consecințele faptului că fetiței îi ies primii dinți. Călătoria se reia în acorduri de ceardașuri, printre comori de artă medievală și amintirile înfruntărilor dintre monarhia creștină și cotropitorii otomani. Pretutindeni, împărăteasa este răsfățată. Autoritățile locale fac mari eforturi pentru a-i fi pe plac; astfel, atunci când i se oferă în dar o tocă brodată cu aur, aceasta este împodobită cu panglici din mătase albă și albastră — culorile Bavariei. Câtă delicatețe din partea gazdelor! Sisi nu se simte o străină, este efectiv adoptată de comunitățile locale; unele femei considerând chiar că Sisi va fi o minunată regină a Ungariei…

Dar, vai! În 28 mai, o nouă telegramă aduce vești proaste. De data aceasta, medicul este foarte pesimist. Este vorba despre Sophie, care se simte foarte rău. Continuarea călătoriei este anulată, cuplul imperial revine de urgență la Buda. Vlăguită, cu privirea aproape stinsă, micuța nu mai plânge, nu mai țipă, chipul ei e de o paloare aproape funestă.

Părinții sunt înnebuniți de durere, iar doctorul Seeburger este incapabil să explice motivul acestei stări. Timp de unsprezece ore la rând, mama se luptă cu moartea alături de fiica ei. Fără speranță. La nouă și jumătate seara, în 29 mai 1857, mica principesă își dă duhul. Avea 2 ani și 98 de zile. Franz Joseph se prăbușește într-un fotoliu, Sisi este înmărmurită. În telegrama pe care o trimite mamei lui, împăratul scrie: „Micuța noastră este un îngeraș în ceruri. Noi suntem distruși".

În mod paradoxal, moartea fiicei sale pecetluiește apropierea dintre Sisi și unguri

O furie imperială zguduie sufletul împărătesei, care îl apostrofează pe medic, cere să fie concediat și se acuză pe sine pentru toate nenorocirile. Franz Joseph își vine în fire, vrea să afle cauzele decesului, care rămân însă obscure. Febră tifoidă? Poate. Rujeolă transmisă de fiica mai mică surorii ei mai mari, dar mai puțin rezistente? Posibil. O simplă intoxicație alimentară prost tratată? Se prea poate. Pentru părinții îndurerați, este cumplit să nu poată ști cauza dramei. Așa cum era de așteptat, ungurii își manifestă amărăciunea, opozanții păstrează doliu, cu compasiune. Toată lumea știa acum că împărăteasa ținuse neapărat să vină cu fetița cea mare și să o prezinte ungurilor, un gest abil, dar pornit din inimă. Această teribilă nenorocire este ca un liant, care îi plasează pe cei doi părinți pe picior de egalitate în empatia populară.

Încă a doua zi, ajung înapoi la Laxenburg. Tăcerea arhiducesei este greu de suportat, denotând triumful morbid al experienței și al rațiunii asupra tinereții și lipsei de experiență în viață. Față de soacra ei, Sisi a dat dovadă de neascultare, a făcut cum a vrut ea, inconștientă și provocatoare, amăgită de elanul popular și simpatia, pe care anevoios le-a câștigat în Lombardia și Veneto. Acum a fost pedepsită. Închizându-se în odăile ei, nemaimâncând aproape nimic, evitându-l până și pe soțul ei, Sisi slăbește îngrijorător de mult, se trage la față și capătă o privire fixă.

Nu vrea nici măcar să o mai îmbrățișeze pe biata Gisela. Sisi trăiește moartea micuței Sophie ca o mamă hărțuită. Simte că nu mai are dreptul să existe, a redevenit prizoniera unei temnițe

invizibile. De acum înainte, i se va spune mereu că nu are dreptate, că se înșală, că nu are maturitatea necesară, că este o inconștientă. Acuzația este grea, însă simplă. Mamă nefericită, femeie învinuită, împărăteasa se simte hărțuită. Lumea o judecă, lumea o condamnă. Franz Joseph, derutat, îi promite sprijinul său și dragostea lui intactă, o ajută să poarte împreună povara. E un bun ostaș. Se va refugia în muncă. Lucrul pe care nimeni nu-l poate sesiza în acea vreme este exact acest straniu și inefabil pact de solidaritate între Ungaria și suverana care se acuză singură. Pentru curte și pentru numeroși austrieci, Sisi se face vinovată de dragoste maternă dezordonată. Pentru maghiari, Sisi a vrut să arate o imagine familială, naturală, umană, din respect pentru ei, pentru istoria lor, vrând să le spună astfel că ea înțelegea revolta contra Habsburgilor, din dorința recunoașterii identității lor naționale. Sisi venise cu copiii ei pentru a-i cunoaște pe unguri și, dacă se putea, pentru a-i iubi. Iar ei acest lucru nu îl vor uita niciodată.

5

O bucurie: un moștenitor! Un dezastru: Solferino…

În 21 august 1858, împărăteasa naște un al treilea copil: un băiat! În fine, un moștenitor pentru Imperiu! Această naștere atât de așteptată consolidează poziția lui Sisi, care pozează aici cu pruncul nou-născut și cu fiica ei, Gisela.

Curtea fiind în mare doliu, niciun Habsburg nu se deplasează la Bruxelles, în 27 iulie 1857, la nunta fratelui lui Franz Joseph, Maximilian, cu prințesa Charlotte de Saxa-Coburg, fiica regelui Belgiei, Leopold I. Sunt prezenți doar regina Marie-Amélie, văduva regelui Franței, Ludovic Filip, și prințul Albert, soțul reginei Victoria. Viena pare încremenită într-o durere adâncă, însă tinerii căsătoriți trec pe-aici în drumul lor spre Milano, întrucât Maximilian este guvernator al Lombardiei și al regiunii Veneto. Martorii observă cum, printr-un lăudabil efort, cuplul imperial austriac oferă imaginea unei înțelegeri perfecte. Totul este organizat pentru ca Charlotte, noua cumnată a lui Sisi, se se simtă bine în familie. Dar vai! Mama lui Franz Joseph se lansează în nenumărate elogii la adresa lui Charlotte, pe care Sisi le simte ca pe tot atâtea critici împotriva ei. Mama împăratului lasă să se înțeleagă că Charlotte este o noră perfectă, ceea ce reprezintă încă o modalitate de a o umili pe împărătească. Va urma de aici o animozitate între cele două cumnate.

Confruntat cu tragedia care îl copleșește, împăratul reușește totuși să rămână fidel misiunii sale de autoritate supremă incontestabilă și devotat muncii sale, aceasta și fiindcă unul dintre diplomații săi, mai lucid decât membrii cabinetului, îl convinge pe Franz Jospeh să încerce o reconciliere între austrieci și ruși. La sfârșitul lunii septembrie, împăratul se întâlnește cu țarul Aleksandru al II-lea, care și-a asumat înfrângerea de la Sevastopol și se vede constrâns să ceară pacea, după Războiul Crimeii declanșat de către

predecesorul său. Întâlnirea se desfășoară în Turingia, la Weimar, orașul lui Goethe și al lui Schiller. Dar, întrucât fiecare dintre cei doi suverani se încăpățânează să ceară excluderea ministrului de externe al celuilalt, întrevederea este un eșec.

Sisi nu a avut forța să îl însoțească pe Franz Joseph. A devenit o siluetă fugitivă pe sub arborii din parcul domeniului Laxenburg, făcându-se nevăzută imediat ce vreun membru al suitei imperiale încearcă să se apropie de ea. Se teme să nu i se impute moartea micuței Sophie, fiind convinsă că fetița ar mai fi încă în viață, dacă nu ar fi mers în călătoria în Ungaria cum ținuse morțiș mama ei, din dorința, printre altele, de a-și sfida soacra. Împărăteasa se consideră vinovată, chiar dacă anturajul ei nu îndrăznește să facă nici cea mai mică insinuare în acest sens și se străduiește să o ajute să supraviețuiască, orice ar fi. Dar Sisi nu vrea să fie văzută, simțind privirile, tăcerea și chiar cuvintele de compasiune ca pe un fel de acuzație mută. Îngrijorați de apatia ei, Franz Joseph și arhiducesa o roagă pe Ludovika să vină să o vadă. Sisi pare bucuroasă să fie din nou cu mama și trei dintre surorile ei, însă toți privesc cu neliniște în suflet faptul că împărăteasa nu se preocupă deloc de cealaltă fiică a ei, Gisela, fiindu-i teamă, poate, ca nu cumva vreun nou blestem să se abată și asupra micii arhiducese, care are aproximativ un an.

Totuși, nemailuptând contra soacrei, Sisi s-a apropiat de soțul ei. Consolidat prin drama trăită, cuplul pare foarte unit, fiecare fiind plin de solicitudine față de celălalt. Ori de câte ori au posibilitatea, cei doi soți sunt împreună. Franz Joseph este foarte îndrăgostit. Chiar dacă refuză în continuare să apară în funcția sa de împărătească, Sisi, ca soție, este conștientă că nu îl poate priva pe Franz Joseph de tandrețea ei. În noiembrie, iau amândoi decizia salutară de a se muta în altă parte, pentru a lăsa în urmă definitiv

apartamentele lor sinistre unde totul, de la un mic fotoliu la un pătuț de copil, le reamintește prea dureros de copilul pe care fatalitatea li l-a luat prea repede. Adio, încăperi lugubre! Adio, scări anevoioase și baraje ridicate de gelozia unei soacre omniprezente!

Cuplul imperial se mută și Viena se transformă

Arhiducesa nu s-a putut împotrivi. Iar Sisi, care suferea de reumatism la mână și de o mică tumoare, din fericire benignă, se debarasează de ciudatul pansament pe care i-l recomandase nelipsitul doctor Seeburger. Cât de stupid e medicul acesta, care apare tot timpul ca o piază rea, trimis de arhiducesă! Însă adevăratul motiv al mutării în altă parte a cuplului imperial este dezvăluit în decembrie: împărăteasa este din nou însărcinată! Această veste fericită aduce un sentiment de ușurare la curtea vieneză, însă și un prilej pentru arhiducesă de a încerca iarăși să intervină în viața nurorii ei, recomandându-i să renunțe la dieta drastică și să nu mai poarte toalete prea strâmte sau corsete care să îi comprime burta. Sisi se arată rezonabilă, nu mai călărește, chiar dacă renunțarea e dureroasă pentru ea, și merge mult pe jos, cel mai adesea împreună cu Franz Joseph, când acesta reușește să își organizeze astfel programul, încât să aibă la dispoziție timpul necesar. Noile apartamente imperiale sunt instalate la primul etaj al palatului Hofburg, așa cum pot fi văzute și azi. Franz Joseph se instalează în aripa cancelariei, ocupând vreo douăsprezece încăperi. Sisi alege aripa Amalienburg, care formează un unghi drept cu cealaltă aripă

a clădirii. Dispune de cinci camere vaste, la fațadă, însă, în mod ciudat, nu dorește un dormitor. Seara, este așternut un pat modest, care dispare dimineața. Nu există o cameră pentru amândoi la Hofburg, deși cuplul are o asemenea încăpere la Schönbrunn și doarme chiar în același pat, ceea ce este rar în acea vreme. O excentricitate, dacă ne gândim că în palatul imperial există cam două mii șase sute de încăperi! O modalitate pentru Sisi de a nu se simți prizonieră la Hofburg, un palat care îi displace. Este adevărat că și împăratul doarme pe un simplu pat de fier, ca un ofițer în campanie, însă acest pat rămâne într-un loc. Toate încăperile sunt somptuoase, cu pereți tapetați cu mătase roșie, lambriuri aurite, tapiserii de la manufacturile din Bruxelles și Gobelins, lustre de cristal, mobile din palisandru. Imensele sobe din faianță rococo sunt alimentate cu lemne prin spate, unde coridoare ascunse vederii permit accesul la toalete, la garderobă și la odăile destinate servitorilor, nevăzuți atunci când nu sunt de serviciu. În ciuda vastelor încăperi de aici, această spectaculoasă schimbare îi apropie pe cei doi soți. Dar bulversările acestui cadru intim merg în paralel cu transformările din capitala Austriei. Duminică, 20 decembrie 1857, împăratul îi scrie baronului Bach, ministrul său de interne: „Este vrerea mea ca dezvoltarea centrului Vienei să fie realizată cât mai repede cu putință și să se prevadă o joncțiune adecvată a centrului cu cartierele mărginașe (...). În acest scop, sunt de acord cu demolarea fortificațiilor orașului și cu astuparea șanțurilor de apărare". Viena nu se mai teme de cotropirea turcilor, care asediaseră orașul de două ori. În realitate, împăratul este foarte impresionat de lucrările prefectului Haussmann la Paris care, cu aprobarea lui Napoleon al III-lea, transformă capitala franceză, atât din rațiuni de igienă publică (holera făcea încă victime la Paris în 1853), cât

și din considerente strategice și estetice. La Viena, zidurile și bastioanele vor dispărea și vor face loc unui mare bulevard circular, numit *Ringstrasse*, căci va fi în formă de inel. Se cuvine ca Viena să fie la egalitate cu Parisul, o capitală de unde să dispară miasmele și locurile periculoase pentru viața omului. Arhiducesa se strâmbă nemulțumită, strânge din dinți în fața norilor de praf învolburați pe șantiere, în fața tonelor de moloz și a cailor trăgând căruțe: Viena tinereții ei se prăbușește sub loviturile demolatorilor. Orașul trebuie să accepte binefacerile progresului și ale căilor ferate. Adio, fortificații și bastioane! Dărâmarea și aducerea la nivel a vechilor metereze reprezintă cadoul de Crăciun pe care împăratul îl face celor 450 000 de vienezi; locuitorii capitalei vor beneficia în curând de două apeducte, unul de 95 kilometri, celălalt de 200 kilometri, care vor aduce apă pură din Alpi. Toate capitalele europene se aliniază în fața modernității aduse de lucrările întreprinse de Haussmann la Paris. Viena nu putea rămâne mai prejos.

Franz Joseph îi explică lui Sisi proiectele lui de urbanism. Ea îl ascultă, îi pune întrebări și se roagă în secret ca pruncul din pântecul ei să fie un fiu. Nu ascultă permanentele recomandări ale arhiducesei, „care le știe pe toate", și evită sfaturile ei, la fel cum îi interzice și doctorului Seeburger să se pronunțe asupra evoluției stării ei. Ah, nu! Șarlatanul acesta, care n-a știut decât să îi facă un pansament la mână compus din două piese de argint! Durerea provocată de acest emplastru devenise insuportabilă! Dar incapabilul medic este în continuare acolo, protejat de arhiducesă. În schimb, împărăteasa ascultă sfaturile câtorva femei amabile și inteligente, iar uneori le urmează. Sisi este superstițioasă și crede în semne… Se constată că alimentația ei este normală. A renunțat ea într-adevăr la regimul din cauza căruia slăbise și se anemiase atât de rău?

Împăratul așa crede și se bucură: vedeți, Sisi e rezonabilă! De data asta, arhiducesa nu are motiv să se plângă de nora ei…

Franz Joseph este foarte afectat de moartea bătrânului mareșal Radetzky, în 5 ianuarie 1858. Acest brav ostaș, care se înrolase în armată în 1784, nu se bucurase de statutul de pensionar decât opt luni. Arareori, s-au mai pomenit la Viena asemenea funeralii spectaculoase! Regimente întregi salută în poziție de drepți, carul funebru este urmat de un cavaler în armură și precedat de propriul cal al mareșalului, acoperit cu un giulgiu mortuar, ale cărui margini sunt ținute de valeți în livrea de doliu. Peste opt zile, sosește vestea că, la Paris, în fața operei, Napoleon al III-lea și Eugénie au scăpat cu viață dintr-un atentat comis de un patriot italian, Felice Orsini, și complicii săi, un toscan, un venețian, și un napolitan. Un fel de uniune a italienilor în fapte de terorism. Bombele atentatorilor au făcut nenumărate victime (opt morți, o sută patruzeci și opt de răniți). Curțile regale din Europa sunt foarte îndurerate, iar la Viena se dorește ca Sisi să fie cruțată de șocul acestor detalii macabre; totuși, va afla că împărăteasa Franței avea pete de sânge pe rochia albă pe care o purta (era sângele generalului Roguet care fusese rănit, aflându-se în trăsura imperială). În 13 martie, înainte de a fi ghilotinat, Orsini strigă cu glas răsunător:

— Trăiască Italia! Trăiască Franța!

Contele von Hübner, ambasadorul austriac la Paris, îl informează pe Franz Joseph că adevărata țintă a lui Orsini este Austria, care ocupă Lombardia și Veneto, însă scopul atentatului fusese să îi reamintească lui Ludovic Napoleon că promisese să sprijine activ unirea italienilor, dar că nu își respectase încă angajamentul. În 19 martie, Franz Joseph îi scrie lui Maximilian, fratele său mai mic pe care l-a numit guvernator al acestor provincii, împărtășindu-i

neliniștea provocată de climatul revoluționar întreținut de promisiunea lui Napoleon al III-lea de a unifica Italia: „(…) Îți recomand, așadar, o mare vigilență și o fermă severitate, chiar și în cazul unei rebeliuni parțiale". Maximilian consideră că această viziune este greșită și că ar fi de preferat o autonomie a acelor teritorii. Dar nu se face ascultat.

Surpriză: împărăteasa Sisi se ocupă de măritișul surorilor ei!

În Bavaria, Ludovika urmărește să-și mărite celelalte fiice, în special pe Helene care, încă umilită după ce fusese înlăturată în favoarea lui Sisi, nu pare deloc grăbită să își găsească un soț. Se refugiază în pictură și în opere de caritate, vizitând prin sate oameni bolnavi și sărmani. Însă, în această iarnă, lumea începe să vorbească despre logodna ei cu prințul de Thurn și Taxis, a cărui familie obținuse, în secolul al XVI-lea, monopolul poștei în Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană și în Țările de Jos. Regele Bavariei refuză să își dea consimțământul pentru această uniune matrimonială, considerând că, în ciuda averii familiei de Thurn și Taxis, prințul nu este demn să ia în căsătorie o ducesă din Bavaria. Întrucât nu putea, ca de obicei, să conteze pe sprijinul soțului ei, Ludovika apelează la Sisi. Aceasta nu s-a implicat niciodată în mariajele familiale, însă vine în ajutorul mamei ei. În fond, Helene e cea care ar fi trebuit să fie împărătească! Desigur, Franz Joseph a ales-o pe Sisi, fără ca ea să fi urmărit acest lucru, însă este de presupus că încearcă acum să repare răul pe care involuntar i l-a făcut surorii

ei mai mari. Împărăteasa intră în acțiune, trimite epistole, intervine, se implică și face tot posibilul pentru ca această căsătorie să aibă loc. Și reușește, deși nimeni nu și-ar fi imaginat-o în postura de ambasadoare a mamei și a surorii sale. Sisi pețitoare! Cine ar fi crezut? Data nunții este stabilită pentru vara anului 1858 la Possenhofen. Soția lui Franz Joseph o uimește până și pe arhiducesă! În aceeași iarnă, iată că o altă soră de-a lui Sisi, mai mică decât ea cu patru ani, este cerută în căsătorie de regele Ferdinand al II-lea al Celor Două Sicilii, pentru fiul său, prințul moștenitor Francisc, duce de Calabria. Se spune că acest Bourbon este foarte pios și complet lipsit de personalitate. În fine, oricum ar fi, în niciun caz nu se poate considera că e un bărbat chipeș. Dar nu contează: împărăteasa intervine din nou și o corespondență necontenită circulă între Viena și München. Mama lui Franz Joseph și sora ei sunt încântate: nepoata și, respectiv, fiica lor nu va mai fi o „țărancă", iar Casa de Wittelsbach va avea o nouă suverană în familie. În timpul acestei noi conspirații familiale, la Viena sunt luate multe precauții pentru a o scuti pe împărăteasă de orice posibilă neplăcere. Astfel, i se tăinuiește faptul că locatarii castelului Schönbrunn s-au trezit speriați din somn în zorii zilei de 16 august, din cauza unui zgomot înspăimântător: grandiosul candelabru din salonul de ceremonii, unde Sisi întâlnise oficial familia lui Franz Joseph, s-a prăbușit. Toate aceste negocieri nupțiale inițiate de soția lui îl mai destind pe Franz Joseph, care altminteri este îngrijorat de mașinațiile lui Napoleon al III-lea în favoarea cauzei italiene. Maximilian împărtășește neliniștea împăratului. Cei doi frați au dreptate să fie circumspecți…

Într-adevăr, încă de la mijlocul lunii iulie 1858, împăratul Franței se pregătea să îl răzbune pe unchiul său Napoleon

I: întrucât Congresul de la Viena confirmase, în 1815, controlul exercitat de Austria, în epoca lui Metternich, asupra unei mari părți din Italia de Nord, eliberarea Italiei ar reprezenta răzbunarea supremă contra statelor europene din Sfânta Alianță. Sub pretextul medical, parțial adevărat, privind o nouă cură într-o stațiune cu douăzeci și șapte de izvoare cu apă caldă, Napoleon pleacă la Plombières, în munții Vosgi. În 20 iulie, dimineața, într-un salon modest, se întâlnește cu un individ care se prezintă cu numele de Camillo Benso și arată ca un notar provincial de treabă, venit din Elveția. Este contele de Cavour, prim-ministrul regatului Sardinia-Piemonte. Stabilită la puțin timp după atentatul lui Orsini, întrevederea secretă de la Plombières este menită să determine condițiile sprijinului acordat de francezi pentru unirea italienilor împotriva Austriei. Cei doi oameni de stat se despart în 21 iulie. Prin tratativele diplomatice desfășurate în stațiunea termală, Napoleon al III-lea și-a pregătit campania militară din Italia.

Sisi s-a instalat la Laxenburg. La trei zile după ce Franz Joseph împlinește vârsta de douăzeci și opt de ani, pe împărăteasă o apucă durerile facerii, care sunt mult mai violente decât la nașterile precedente. O zi întreagă de chin și suferință. Anunțată printr-o telegramă, nelipsita arhiducesă sosește la Viena și, pentru început, poruncește expunerea în ostensor a Preasfântului Sacrament, în capela castelului. Pe urmă, vine să se așeze în tăcere în odaia nurorii ei. Întregul Laxenburg se cufundă în rugăciune, iar Viena, unde căldura este apăsătoare, abia mai respiră…

În această zi de 21 august 1858, Ludovika lipsește din nou. Însă, de această dată, mama împărătesei are un motiv întemeiat de a nu fi lângă Sisi: este la Possenhofen, ocupată cu pregătirile pentru cununia lui Helene cu prințul de Thurn și Taxis, iar din cauza

duratei călătoriei dus-întors nu poate risca să ajungă cu întârziere la ceremonie. Și, de fapt, Sisi a născut deja doi copii. În plus, este înconjurată de persoane pline de solicitudine. Pentru Ludovika, Helene devine prioritară, mai ales că a meritat ca mama ei să se ocupe de ea. La Viena, spre ora zece seara, împărăteasa scoate țipete atât de ascuțite, încât arhiducesa și contesa Esterházy-Liechtenstein cad în genunchi, îngânând rugăciuni și implorând grația divină. Sunt foarte îngrijorate, căci la nașterile precedente Sisi gemuse doar de durere. Peste un sfert de ceas, pruncul vine pe lume! Sisi, vlăguită, foarte palidă, întreabă cu sufletul la gură:

— E băiat?

Franz Joseph e înlăcrimat. Nimeni nu îi răspunde mamei angoasate. Îndurerată, aceasta suspină:

— Înseamnă că e tot o fată…

Dar împăratul plânge de bucurie și emoție. Se bâlbâie și rostește aceste cuvinte aberante:

— Nu se știe încă! Moașa nu știe!

Dar ba da, se știe: este un băiat! Un fiu! Un moștenitor! Împăratul are în fine un succesor la tron, însă este atât de fericit, încât nici nu-și mai dă seama ce vorbește!

Deja, Franz Joseph își desprinde de pe piept colanul Ordinului Lâna de Aur și îl așază peste pruncul nou-născut.* Sisi se ridică,

* Ordinul Lâna de Aur, simbolizat printr-un berbec din aur atârnat pe un lanț de aur, fusese întemeiat în 1429 la Bruges de către ducele de Burgundia, Filip al III-lea cel Bun, pentru a uni nobilimea în jurul său și a propaga credința catolică. Ordinul le-a revenit apoi Habsburgilor, în timpul domniei lui Carol Quintul, după aceea a trecut la Bourboni, regi ai Spaniei, pentru ca pe urmă să fie deținut simultan de suveranii Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană și de monarhii spanioli. Astăzi, marele maestru al Ordinului Lâna

presimțind că nimeni nu îndrăznește să îi spună adevărul. Dar, da, e băiat! În sfârșit, Slavă Domnului! Împăratul își recapătă cumpătul și anunță că moștenitorul său va purta prenumele Rudolf, în amintirea ilustrului său strămoș Rudolf care, în 1278, cucerise Boemia, devenită un fief al Habsburgilor. Și, cu un gest plin de dragoste și recunoștință, Franz Joseph îi va oferi soției sale un splendid colier din trei șiraguri de perle, estimat la 75 000 de florini. Împăratul este un soț fericit, un tată împlinit și un monarh împăcat sufletește. Niciodată de când se căsătorise, nu se arătase atât de entuziasmat ca în aceste momente.

Serbări publice la Viena, neliniști în sufletul împărătesei

Sisi nu aude cele o sută una lovituri de tun care trezesc din somn capitala Austriei, nici glasurile mulțimii entuziaste care se revarsă pe străzi. Poporul se bucură nu doar pentru această venire pe lume a moștenitorului la tron, care va asigura viitorul Imperiului, ci fiindcă vor urma acum, pentru oamenii de rând, daruri și donații generoase, măsuri liberale menite să marcheze un eveniment așteptat cu fervoare de patru ani de zile. Fără să uite vreo clipă că armata constituie indispensabilul liant al Imperiului, Franz Joseph îl numește imediat pe fiul său colonel al regimentului 19

---

de Aur este regele Spaniei, Felipe al VI-lea, însă tezaurul Ordinului se află la Viena, încă din secolul al XVIII-lea.

de infanterie. Împăratul nu are nicio îndoială: Rudolf va fi un militar destoinic…

Împărăteasa este istovită, însă în sinea ei savurează mândria de a fi mama viitorului împărat, considerând că poziția ei la curte, deși atât de criticată înainte, acum s-a consolidat, inclusiv în fața soacrei ei. Totuși, aceasta găsește un excelent pretext pentru a-și reafirma importanța: considerând că nora ei este mult prea slăbită pentru a pune copilul la sân, îi interzice să îl alăpteze, fiind desigur susținută de către medicul Seeburger, care împreună cu arhiducesa formează un duet de sfaturi negative și categorice. Rezultatul nu e fericit pentru Sisi căci, dacă, potrivit tradiției, este aleasă o doică voinică, ea în schimb suferă de furia laptelui și se simte rău. Iar consecința este inevitabilă: mama, care nu are poftă de mâncare, este incapabilă să se ocupe de nou-născut. Prin urmare, din nou imperiala bunică stăpânește situația și domnește în camera copilului! Un cerc infernal, unde Franz Joseph nu are dreptul să își dea cu părerea. Iar Sisi înțelege repede că moștenitorul pe care ea l-a dăruit tronului, în loc să îi amelioreze situația, adâncește de fapt discordia cu arhiducesa. Aceasta o informează pe Ludovika, sora ei, care e dezolată că marea bucurie adusă de nașterea pruncului se vede acum adumbrită de aceste rivalități pediatrice. Chiar este imposibil să poți savura o bucurie profundă, fără să nu te iei la harță în jurul unui leagăn de bebeluș? Nici măcar cadoul pe care soacra și socrul ei îl oferă lui Sisi în ziua botezului, colierul și cerceii pe care arhiducesa îi primise la nașterea lui Franz Joseph în urmă cu douăzeci și opt de ani, nu poate fi o mângâiere. Sophie rămâne la părerea ei: Sisi este o mamă incompetentă; nu a dat ea greș de altfel atât de tragic deja? Dăruindu-i un fiu împăratului, se simte protejată, însă, în mod paradoxal, este ținută departe de

bebeluș. La fel ca înainte... Arhiducesa are motive să fie neîncrezătoare, însă greșește interzicându-i lui Sisi să își joace rolul natural de mamă. Noroc că, atunci când vede cât de fericit e Franz Joseph, își mai recapătă și Sisi forțele.

Singura speranță a împărătesei este vizita familiei ei. Ludovika sosește la Viena în septembrie, însoțită de ultimele ei trei fiice și de doctorul Fischer, care se dovedește la fel de nepriceput ca și confratele său vienez. Totuși, prezența mamei și a surorilor o face fericită pe Sisi. Ca întotdeauna, plecarea lor o întristează; însă Sisi se luminează din nou la față când vine sora ei Maria, în ianuarie 1859, la cinci luni după nașterea lui Rudolf. Maria tocmai s-a măritat, prin procură, cu moștenitorul Regatului Celor Două Sicilii, iar acum face un sejur de cincisprezece zile la Viena, înainte de a-și continua drumul spre Napoli.* Ce bucurie pentru Sisi! Maria, mai tânără și mai brunetă decât ea, este sora ei preferată. Metamorfoza împărătesei este imediată: se ridică din pat, își recapătă apetitul și, cu toate că este încă slăbită și nu și-a revenit după naștere, ține să îi arate Mariei locurile ei favorite din Viena, Burgtheater și, mai ales, Praterul și circul Renz. Mai mult chiar: are loc un bal la Hofburg, unde cuplul imperial își face apariția, după un an și jumătate de la decesul micuței Sophie. Franz Joseph răsuflă ușurat, văzând că Sisi a revenit în fine la un comportament acceptabil și convenabil, mai ales că el nu voise și nici nu putuse să tranșeze veșnicul diferend dintre mama și soția lui.

La Trieste, marele port austriac la Adriatica, împărăteasa, viitoarea regină și fratele lor mai mare, Ludwig, care le însoțește, sunt

---

* Vechiul Regat al Neapolelui, restituit Bourbonilor în 1815 prin Congresul de la Viena, își luase numele de Regatul Celor Două Sicilii, în 1816.

primiți de către guvernator, cu toate onorurile și un ceremonial special: în imensa sală a palatului de guvernământ, este întinsă o panglică lungă, simbolizând frontiera dintre Bavaria și Cele Două Sicilii. Maria, ducesă din Bavaria, înaintează, încetează să mai fie bavareză și devine, pentru o clipă, prințesă de Calabria, așteptând să fie suverana Celor Două Sicilii, la vârsta de 17 ani. Sisi este emoționată văzând-o pe Maria în noul ei rol, dar și îngrijorată, dat fiind că viitorul ei cumnat este considerat un om bolnăvicios și anxios, dacă nu chiar debil. Lumea încearcă să îi găsească o calitate, susținând că are o fire mistică. Cele două surori se îmbrățișează, cu ochii în lacrimi. Însă împărăteasa surâde: Maria nu s-a putut despărți de canarul ei! În ciuda noului său destin, Maria rămâne o Wittelsbach și soră nedezmințită a împărătesei, pentru care animalele sunt preferabile majorității oamenilor!

Sisi este disperată când Franz Joseph pleacă la război…

În Regatul celor Două Sicilii, spre care se îndreaptă Maria, agitația politică este la fel de intensă ca în celelalte state italiene care doresc unificarea statală a peninsulei. S-a vorbit despre ura împotriva Habsburgilor în Lombardia-Veneto, însă suflul revoluționar este la fel puternic în Toscana, la Modena și la Parma, unde trupele garnizoanelor austriece nu mai sunt suportate. Pretutindeni, autoritățile din Piemonte-Sardinia, regele Victor Emanuel al II-lea și vicleanul său ministru Cavour încurajează revolta, fiind susținuți în secret, așa cum s-a văzut, de către Napoleon al III-lea.

În spatele privirii lui voalate și în ciuda încercărilor simulate de distragere a atenției, împăratul Franței are visul să îi unească pe italieni. Imediat după lovitura sa de stat din 2 decembrie 1851, i-a promis lui Cavour:

— Voi face ceva pentru Italia.

După întrevederea lor de la Plombières, un tratat, semnat în 10 decembrie 1858, promitea că Franța va trimite două sute de mii de oameni în peninsulă, dacă Austria va comite vreun act de agresiune împotriva Italiei. Trebuia, așadar, ca Franz Joseph să fie împins să comită această greșeală… Era suficient să se aprindă fitilul, adică să se amplifice acțiunea subversivă contra Vienei. Franz Joseph constată eșecul fratelui său Maximilian, pe care îl privase de puteri militare în funcțiile sale de guvernator al Lombardiei și al regiunii Veneto. Iar cumnata sa, Charlotte, ambițioasă, autoritară și visând la o coroană, este foarte nepopulară; la Veneția, a fost chiar insultată. La Viena, din rapoartele pe care le primește, împăratul înțelege cât de izolat este din punct de vedere diplomatic: Rusia nu l-a iertat pentru neimplicarea în Războiul Crimeii, iar Cavour a împins machiavelismul până la a negocia cu un rebel ungur, generalul Klapka, adversar al Habsburgilor. La Berlin, tot ceea ce poate șubrezi situația Austriei este binevenit și încurajat. Și în ciuda unor mesaje personale, considerate cordiale, cu Napoleon al III-lea, Franz Joseph este informat despre broșura francezului în favoarea unificării Italiei și constată cât de indulgent se arată acesta față de Piemonte-Sardinia. Sisi abia mai apucă să se vadă cu soțul ei, mereu acaparat de politica europeană. Ar vrea să îl ajute, dar se simte inutilă. Categoric, prezența ei deranjează.

Exasperat de agresiunile contra simbolurilor austriece în Lombardia și Veneto, împăratul adresează un ultimatum autorităților

din Torino, în 19 aprilie 1859, cerând demobilizarea trupelor regatului Piemonte-Sardinia și dispersarea corpurilor de franctirori. Cu puțin timp înainte, cuprins de îndoieli, Franz Joseph se prezentase în zori la fostul cancelar Metternich, în vârstă de 86 ani acum, slăbit și țintuit la pat. Așa neputincios cum era, Metternich nu contenise să repete: „Fără ultimatum! Fără ultimatum!" Dar Franz Joseph nu îl ascultase..., și nici nu-l auzise.

Respins după trei zile de către Victor Emanuel al II-lea și Cavour, ultimatumul dat de Viena este prezentat cu abilitate drept o declarație de război. Franz Joseph a căzut în capcana prin care piemontezii și sarzii apar drept victime. Lupta politică este ridicată la nivelul unui duel imperial. Suveranul de la Viena nu are nici 30 de ani și diplomația este punctul său slab, iar din această cauză ignoră efectele devastatoare ale unui ultimatum, care face din el un agresor. Monarhul de la Tuileries are 50 de ani și trecutul său de aventurier conspirator, care a cucerit puterea, demonstrează că este totodată versat în toate dedesubturile seraiului european și că îl poate susține pe aliatul său din Crimeea în rolul lui de victimă. Contrar recomandării miniștrilor săi, Franz Joseph pleacă pe frontul piemontez în 29 aprilie. Mai grav chiar, Austria nu este pregătită pentru acest nou război, nici pe plan politic, și nici pe plan militar. Armata austriacă va avea nevoie de timp pentru a ajunge pe câmpul de luptă, ceea ce le va permite trupelor lui Napoleon al III-lea să facă joncțiunea cu trupele piemonteze.

Sisi, bulversată de întorsătura evenimentelor, se agață de soțul ei. Rămâne cu el în trenul imperial până la aproximativ o sută de kilometri la sud de Viena. Despărțirea celor doi soți este sfâșietoare în micuța gară de pe linia Semmering, prima cale ferată construită în Europa pe un itinerar la mare altitudine. Împărăteasa plânge.

Ea și el vor fi separați de război, de acest teribil război, iar Sisi este deopotrivă distrusă sufletește și furioasă. De ce, de ce să plece *el*? Există mareșali și generali pentru asemenea misiuni. Dar degeaba: Franz Joseph e un soldat, nu un dezertor. Împărăteasa îl roagă să promită că va fi prudent, că se va gândi la ea, la copii, Gisela, care n-are decât trei ani, și Rudolf, care are doar nouă luni. Sisi nu pregetă să îi recomande cu insistență fidelului aghiotant Karl Ludwig von Grünne:

— Păziți-l pe împărat! El este singura mea consolare în aceste vremuri cumplite…

Revenind la Viena, Sisi îi scrie lui Grünne, implorându-l să vegheze asupra omului care este totul pentru ea. Împărăteasa se refugiază în apartamentele ei împreună cu Gisela, unde plânge neîncetat. Sunt lacrimi de dragoste și de panică la gândul că Franz Joseph ar putea muri. Nu spune nimic, retrasă într-un colț. Este insuportabil pentru ea să fie departe de soțul ei, care e un om atât de bun. Sisi este disperată, după ce nașterea lui Rudolf și sejurul Mariei la Viena o făcuseră să-și dorească să trăiască și să uite de constrângerile îndatoririlor. Dar iată că acum acest blestemat conflict din teritoriile italiene spulberă toate eforturile ei. Măcar de-ar putea să fie alături de împărat! Dar el i-a interzis acest lucru. Războiul este o treabă de bărbați, iar el nu poate „da un exemplu necorespunzător". Atunci, lui Sisi nu-i rămâne decât să se lanseze în lungi cavalcade, ore în șir, nemaimâncând aproape nimic, mai ales în prezența arhiducesei, care organizează ceaiuri cu gustări, pentru a întreține o relativă coeziune familială. Un semn de gravă criză în cazul împărătesei: din nou, slăbește mult. Nu i se dă voie să fie cu soțul ei, alături de care nu i-ar mai fi frică. Încă o frustrare pentru ea.

Războiul este devastator, secerând fără milă mii de vieți. Victoria francezilor la Magenta, în 4 iunie 1859, a însemnat patru mii de morți în trupele lui Napoleon al III-lea și ale piemontezilor, zece mii în rândul armatei austriece și douăzeci și cinci de mii de răniți sau suferinzi de ambele părți. Împărăteasa și arhiducesa sunt la căpătâiul răniților repatriați, în timp ce la Viena apar neliniști provocate de erorile generalului Ferencz Gyulai, comandantul armatei austriece. Franz Joseph îl eliberează din funcție și decide să devină el însuși mare comandant militar. Lui Sisi, îi scrie: „Armata nu a fost bine condusă. Gyulai nu a corespuns așteptărilor mele. Retragerea dincolo de Ticino nu era necesară. În schimb, ar fi fost de preferat să se treacă la ofensivă". Într-adevăr, Magenta a adus o înfrângere, însă trupele lui Franz Joseph sunt încă operaționale. Sisi nu are însă motive să fie liniștită: acum, soțul ei se va expune nemijlocit primejdiilor și va fi răspunzător de tot ceea ce s-ar putea întâmpla…

După criza politică, cei doi soți se confruntă cu o criză conjugală

În 11 iunie, la ora 3 după-amiază, Metternich, complet distrus după demersul inabil al lui Franz Joseph și veștile primite, se stinge din viață. O Austrie moare, o Austrie este înfrântă. În 24 iunie, la ora 5 dimineața, la sud de lacul Garda, o formidabilă canonadă zgâlțâie satul cuibărit sus pe o colină încununată de un turn. Locul se numește Solferino. Începe atunci o cumplită bătălie, în care se

înfruntă doi suverani înrudiți.* Văzându-și trupele masate în jurul acestei coline — 180 000 de oameni —, Franz Joseph exclamă:

— Aha! Francezii! I-am capturat!

Dar ceea ce a capturat el este turnul din Solferino, poreclit „iscoada Italiei", care simbolizează dominația austriecilor în regiune. După douăsprezece ore de lupte pe o furtună năprasnică, Austria pierde Solferino și cătunele învecinate. Bilanțul este înfricoșător: 17 000 de morți de partea franco-piemonteză, 22 000 de victime în rândul austriecilor. Un măcel. Printre cadavrele spintecate și ruinele fumegânde, un tânăr agent bancar elvețian, îngrozit de spectacol, jură să creeze trupe auxiliare de prim ajutor. Se numește Henry Dunant și va fonda Crucea Roșie.

După două zile, la Verona, unde se află cartierul său general, Franz Joseph, împăratul învins, trebuie să admită că, deși este soldat, nu are totuși calități de strateg sau de tactician eficace. Scumpei lui Sisi, îi scrie: „A trebuit să ordon retragerea… Am plecat călare pe cal. (…) Iată trista poveste a unei zile înspăimântătoare în care, în ciuda eforturilor imense, șansa nu ne-a surâs. Am dobândit experiență și am început să cunosc ce sentimente are un general învins în luptă. (…) Singura mea consolare, singura mea bucurie este acum să vin la tine, îngerul meu. Nici nu știi cât mă bucur. Al tău devotat, Franzi". Împărăteasa, angoasată și apoi consternată de aceste vești, va auzi zvonuri dureroase, care susțin că incompetența soțului ei a fost evidentă. Dar oare de ce

* Într-adevăr, împăratul Francisc I al Austriei, bunicul lui Franz Joseph, din partea tatălui, avusese din a doua lui căsătorie cu Maria Theresia a Celor Două Sicilii o fiică, prima născută, care a fost împărăteasa Maria Luiza, cea care în 1810 a devenit a doua soție a lui Napoleon I și împărăteasă a francezilor.

a ordonat el atât de repede această retragere? De ce nu a scos pe câmpul de luptă regimentele de rezervă? A comis aceeași greșeală ca fostul comandant al armatei. Dar bine că Franzi al ei e în viață și se întoarce la ea…

Deși victorios, Napoleon al III-lea cere pacea căci, prin intervenția Prusiei, agasată de dezastru, Confederația Germană mobilizează 350 000 de oameni. Franța trebuie să cedeze, pentru ca prețioasa victorie de la Solferino să nu fie anihilată printr-o răzbunare a statelor germane.

În 12 iulie, la ora 9 dimineața, la primul etaj al unei case situate pe strada principală a târgului Villafranca, cei doi suverani se întâlnesc pentru preliminariile de pace și, colateral, pentru un mic dejun împreună. Franz Joseph nu se atinge de mâncare, furios din cauza acestui tête-à-tête cu „mizerabilul de Napoleon", „o canalie"! Foarte agitat, refuză să cedeze Lombardia în favoarea lui Victor Emanuel al II-lea; o predă Franței, păstrând Veneto, unde promite să schimbe administrația. Adversarului său, îi declară: „Îți dau cuvântul de onoare. Regiunea Veneto va fi nu numai fericită, ci și mulțumită".*

Foarte calm, Napoleon al III-lea se va justifica, spunând:

— Mi-am dat acordul, fiindcă aveam de-a face cu un cavaler.

Întrevederea durează un ceas. Roșu de emoție și negreșit furios pe el însuși, Franz Joseph semnează armistițiul, rostind un comentariu amar: „Fac un sacrificiu imens. Lombardia era cea mai frumoasă provincie a mea".

---

* Michael McGarvie, *Francis Joseph I,* Londra, The Monarchist Press Association, 1966.

Revenind la Viena, împăratul constată că lipsa lui de popularitate devine periculoasă. Poporul pretinde sancțiuni, atmosfera este cvasirevoluționară. În Viena, mocnește furia din cauza zecilor de mii de morți și a sacrificiilor financiare impuse de efortul cerut de acest blestemat război; o înfrângere cauzată de erorile împăratului îi incită pe mulți să afirme că acesta a fost înfrânt de el însuși…

Dar Franz Joseph nu are curajul să recunoască acest lucru. Concediază trei miniștri — dintre care unul își va tăia beregata —, revocă generali, pretinde o anchetă pentru a stabili responsabilitățile statului-major. Toate aceste măsuri nu pot ameliora reputația militară și politică a împăratului, dimpotrivă. Prestigiul său personal se pierde în furie. Înfrângerea este națională, însă rămâne și înfrângerea personală a suveranului. Împăratul se izolează la Laxenburg, ceea ce este fără precedent, în timp ce mama lui înfierează „voința poporului", vinovat, în opinia ei, de subminarea autorității imperiale. Epurările nu îl cruță nici pe contele Grünne care, se spune, nu l-ar fi informat pe împărat despre gravitatea situației. Destituit din funcția de aghiotant general și de șef al cancelariei militare, acesta nu își păstrează decât misiunea de mare scutier. Sisi, care l-a apreciat încă de la prima lor întâlnire la Bad Ischl, este șocată de această măsură. Câtă nedreptate! Îi scrie o lungă scrisoare, în care se arată dezolată de înlocuirea lui: „(Vă doresc) zile mai bune și mai fericite decât cele prin care am trecut cu toții (…). Singura mea consolare este gândul că nu v-am pierdut complet, or, știți cât vă sunt de recunoscătoare".*

---

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

Când, în 12 septembrie, Franz Joseph reapare în public, mulțimea îi face o primire glacială. Unii trecători refuză să îl salute. Un cuvânt e pe buzele multora: „Abdicarea!" În favoarea fratelui său Maximilian, potrivit zvonurilor. La operă, împărăteasa este cea care primește ovații, căci ea întruchipează bunul-simț.

Sisi se simte iubită, susținută, însă este tristă că nu poate împărtăși grijile politice ale soțului ei. Poate că atitudinea împăratului vine din pudoare sau dintr-o atenție prevenitoare la adresa ei, însă această reținere este inabilă, căci împărăteasa se simte exclusă din conversațiile importante, fiind nevoită în schimb să polemizeze necontenit cu soacra ei pentru diverse probleme casnice insipide. De aceea, Sisi ajunge să se răzbune și să își clădească o imagine, pentru a simți că trăiește: fumează țigări, organizează serate în apartamentele ei pentru cupluri de tineri din înalta societate, fără să o invite însă pe arhiducesă. Participă și la baluri private în Viena (ce revoluție!), de unde se întâmplă uneori să revină la Hofburg în zori, atunci când Franz Joseph e plecat deja la vânătoare. Poruncește să i se instaleze o sală de baie complet dotată și inele suspendate de funii, lângă masa de toaletă, pentru a putea face gimnastică, după echitație. Bineînțeles, imaginea acestui echipament insolit în galeria palatului Hofburg le scandalizează deopotrivă pe soacră și pe doamnele de onoare. Împărăteasa vrea să transforme palatul imperial într-o sală de sport? Într-un circ? Ce a apucat-o pe nora ei să facă asemenea acrobații? Chiar este indispensabil să se îmbăieze în fiecare zi? În ochii arhiducesei, Sisi este o anarhistă! Comportamentul ei nu este, pare-se, o nouă provocare, ci o reacție la o bârfă. Se spune că o persoană binevoitoare ar fi informat-o pe Sisi despre o pretinsă legătură a împăratului cu o frumoasă contesă poloneză, care fusese amanta lui înainte

de căsătoria lor. E adevărat? E fals? Mai rău: alte cleveteli susțin că împărăteasa are o fire atât de imprevizibilă și labilă, încât lui Franz Joseph i se pot ierta eventualele abateri de conduită. După criza politică pe care a înfruntat-o fără succes, cuplul imperial face față unei crize conjugale. Cea dintâi.

6

O absență atât de lungă

În octombrie 1860, Viena vuiește de un zvon: Franz Joseph ar avea o legătură cu o contesă poloneză, care fusese amanta lui înainte de căsătoria cu Sisi. Acesta este oare motivul pentru care împărăteasa se decide să plece într-o călătorie, departe de curte și de cleveteli?

O veste cu adevărat inedită zdruncină ca un tunet curtea imperială în octombrie 1860! Împărăteasa va pleca într-o călătorie, singură, fără împărat, fără copiii lor și cu o suită puțin numeroasă. Dar unde se duce? Nu se știe încă. De ce vrea să plece? Un motiv familial? De câteva săptămâni, împărăteasa este epuizată, dar nu renunță nicidecum la ieșirile ei ecvestre, obosindu-se peste măsură. Încordată, palidă, trecând de la stări de apatie la o vie efervescență, împărăteasa se alimentează insuficient, pretinzând însă că regimul ales îi priește. Nu mănâncă niciun fel de carne, ci doar lapte, ouă și fructe. Înaltă și cu o siluetă grațioasă, nu mai pare doar zveltă, ci de-a dreptul slabă. Cu o greutate de doar 50 de kilograme, este fragilă. Fumează mult, inclusiv în trăsură și la masă. Când cancanurile familiilor nobiliare de pe continent vor ajunge la urechile reginei Victoria, aceasta va fi scandalizată! În afara unor istovitoare curse călare și a lungilor ei plimbări pe jos prin Viena într-un ritm alert, pe care doamnele ei de onoare nu îl pot susține (ceea ce o amuză pe Sisi!), împărăteasa nu se comportă potrivit obligațiilor rangului ei, continuând însă să organizeze mici baluri în apartamentele ei, ceea ce șochează opinia publică traumatizată de înfrângerea de la Solferino; și aproape nici nu se mai vede cu copiii ei, care sunt bine păziți, ca și cum s-ar dori să fie feriți de excentricitățile mămicii lor. Deși abătut și copleșit de griji politice, Franz Joseph caută să o readucă pe calea rațiunii. În ciuda tandreței lui pentru Sisi, nu reușește să o înduplece și se lovește ca de un zid. O imploră chiar să renunțe la exercițiile de gimnastică drastică

sub lambriurile din apartamentele ei. În mod inevitabil, lumea se întreabă: oare împărăteasa e bolnavă? Într-adevăr e suferindă? Și care e cauza? Desigur, avusese trei sarcini în patru ani — în urma cărora rămasese anemiată —, însă tusea ei este îngrijorătoare.

Îngrijorător e și felul ei de a râde subit, imediat după crize de plâns. În acea vreme, tuberculoza rămâne o maladie gravă, care face ravagii. Până și arhiducesa a ajuns să considere că nora ei era într-o stare îngrijorătoare și necesita un consult medical. Doctorul Seeburger? Ah, nu! În niciun caz acest șarlatan. Mama împăratului, știind tot ce contează la Viena și neomițând niciodată să reamintească acest lucru, îl aduce de comun acord cu fiul ei pe un ftiziolog renumit, doctorul Skoda. După un consult, medicul consideră că pacienta are nevoie de soare, de o climă blândă, căci starea sănătății nu îi permite Majestății Sale să înfrunte ceața și frigul iernii vieneze care urmează.

Acum, privind retrospectiv la vremurile de atunci, se poate formula un diagnostic mai complex decât o simplă boală pulmonară. Zvonul unei legături extraconjugale a soțului ei, întemeiat sau fals, este desigur uluitor și greu de suportat, însă nu are cum să fie singurul motiv al răului de care suferă Sisi. Există în primul rând — și mereu — mediul protocolar, o insuportabilă încorsetare impusă de doamnele de onoare aflate la ordinele arhiducesei; aceste „păstrătoare ale tradiției“ ajunseseră pesemne să considere — cu prilejul unor confidențe rapid răspândite prin cameriste și valeți — că, indiscutabil, mama împăratului era „adevărata împărăteasă“! Acestor veșnice denigrări care o exasperează li se adaugă considerente politice. Împărăteasa a dobândit o reputație justificată de promotoare a unor idei liberale și manifestă o mefiență față de cler, deși este o catolică ferventă. S-a entuziasmat când a aflat că Franz

Joseph acordase popoarelor din Imperiu o constituție rudimentară, semnată în 20 octombrie 1860, sub denumirea surprinzătoare de „Diploma din octombrie". Începând încă din 31 decembrie 1851, constituția, la care consimțise tânărul împărat în 7 martie 1849, era abolită. Aflând decizia fiului ei, prin care absolutismul imperial era atenuat, arhiducesa, oripilată, prognosticase inevitabila prăbușire a Imperiului, ca o funestă consecință a revoluțiilor numite „primăvara popoarelor", la jumătatea secolului. Franz Joseph o liniștise, scriindu-i: „Desigur, vom avea o anumită viață parlamentară, însă puterea rămâne în mâinile mele, iar toate măsurile vor fi bine adaptate situației din Austria". O situație care nu este strălucită, nici pe plan intern, din cauza unor catastrofale înfrângeri militare, dar nici pe plan extern, căci în mod flagrant Austria este amenințată în Veneto de calculele ambițioase ale regelui Victor Emanuel al II-lea și ale lui Cavour, în timp ce puterea Prusiei începe să domine lumea germanică, fără a uita, de asemenea, succesele lui Napoleon al III-lea, și nici nemulțumirile rușilor.

Sisi își organizează prima fugă: alege insula Madeira

Astăzi, se știe adevărul: afecțiunea cea mai tulburătoare de care suferă împărăteasa vine din faptul că nu se poate obișnui cu statutul ei oficial. Împărăteasa nu suportă Viena; palatele Hofburg și Schönbrunn sunt ca niște închisori, unde i se reproșează temperamentul și dorința de independență. Sisi se consideră prizoniera unei lumi de prejudecăți și conveniențe. La Paris, prefectul Haussmann

se străduiește să ofere locuitorilor „aer, lumină și apă"; dar la Viena, în ciuda lucrărilor gigantice, Sisi simte că se sufocă psihic în spatele zidurilor decrepite ale tradiției. Nevoia de a schimba aerul, pentru împărăteasă, înseamnă în primul rând a trăi într-o altfel de atmosferă socială, fără critici și fără supraveghere, chiar dacă din punct de vedere fizic necesită și o terapie, pentru a învinge laringinta cronică, diagnostică de doctorul Skoda. O climă blândă? Soare, în loc de iarna aspră care urmează? Franz Joseph propune un sejur pe coasta Adriaticii, în Croația, teritoriu austriac. Dar fără succes. Poate la recomandarea doctorului Skoda, poate sfătuită de cumnata ei, Charlotte, care a făcut un sejur acolo, dar poate pur și simplu fiindcă, încă din adolescență, Sisi a fost pasionată de insule, acum alege insula portugheză Madeira, ceea ce din punct de vedere medical este un nonsens, întrucât clima locală este aproape tropicală, adică umedă și nerecomandată pentru vindecarea așa-ziselor boli „de piept". Realitatea este alta: fiind vorba de o insulă în Atlantic, nimeni nu va putea veni să tulbure odihna împărătesei. E greu de imaginat că împăratul ar putea să abandoneze Viena, unde autoritatea lui este contestată, iar situația este critică în general, pentru a se deplasa la Lisabona (ceea ce ar fi în sine o expediție!), îmbarcându-se apoi pe un traseu de aproape încă 1 000 de kilometri.

Rebeliunea lui Sisi constă nu doar în a pleca, ci și în a se refugia într-un loc greu accesibil, poate tocmai pentru a-l descuraja pe soțul ei dacă i-a fost necredincios, dar în orice caz pentru a fi liniștită și departe de ochii lumii. Un lung voiaj: ce fericire pentru tânăra împărăteasă care vrea să evadeze! Împăratul, la rândul său, suferă din cauza conflictelor aproape permanente dintre mama și soția lui, o situație mereu neplăcută. Este descumpănit, consideră

că este nepotrivit ca Sisi să plece în Madeira, dar ce-ar putea să mai facă? O iubește pe soția lui, o persoană atât de complicată, dar și atât de seducătoare, îi face tot felul de cadouri, deși, așa cum am arătat, are un trai modest, nefiind decât moștenitorul potențial al unchiului său, fostul împărat Ferdinand I, care în ciuda abdicării a păstrat averea imperială și trăiește retras în castelul din Praga. Franz Joseph nu confundă nivelul vieții sale personale cu acela al vieții de suveran. Trebuie precizat că anunțul acestei plecări pentru un sejur în afara continentului european dăunează reputației împărătesei, care regenerase curtea vieneză atât de rigidă și vetustă. Anturajul familiei imperiale îl compătimește pe împărat, care are o soție atât de capricioasă și egoistă, încât a decis să-l lase singur; totodată, lumea bună este șocată de faptul că o mamă își poate abandona așa copiii, în timp ce oamenii de rând sunt triști din cauza unei absențe atât de lungi a suveranei lor, în care ei văd o avocată a libertății și a rațiunii. În opinia tuturor, Sisi procedează greșit și decepționează: pleacă atunci când lumea are nevoie de ea. Contesa Esterházy-Liechtenstein, îndepărtată din această călătorie, la care negreșit nu ar fi dorit să ia parte, va fi înlocuită de două femei mai tinere, dintre care una va pleca împreună cu soțul ei. O suită redusă și, de data aceasta, agreabilă, împreună cu servitorii.

Chiar dacă mama lui Franz Joseph condamnă oficial plecarea nurorii ei, în realitate are toate motivele să se bucure: arhiducesa va putea domni asupra copiilor, fără să-i mai împartă cu altcineva, și totodată speră că se va putea vedea cât mai des cu fiul ei, făcându-și simțită din nou influența în treburile statului și având grijă să fie evitată aplicarea unor eventuale reforme. Astfel, arhiducesa își va putea recăpăta poziția dinainte.

Organizarea voiajului este complexă, întrucât niciun vapor austriac nu este disponibil pentru acest periplu îndepărtat și fără precedent. Ambasadorii se adresează suveranilor din Europa, care nu pregetă să își ofere ajutorul. Regina Victoria pune la dispoziția călătoarei iahtul ei personal. În 17 noiembrie, slăbită, dar surâzătoare și parcă transformată, Sisi pleacă însoțită de Franz Joseph la München, unde are răgazul să își îmbrățișeze familia; Ludovika se întristează constatând că fiica ei nu mai este atât de „înfloritoare ca în vara trecută", deși se mai liniștește cumva, bucuroasă că zvonul potrivit căruia Sisi ar fi într-o stare foarte gravă nu se confirmă. Apoi, Sisi pleacă la Bamberg, în nordul Bavariei. Aici, Franz Joseph își ia rămas-bun de la femeia pe care o va iubi mereu, chiar dacă firea l-a mai împins, poate, să îi fie necredincios. Împăratul este descumpănit și sumbru: știe că Sisi pleacă pentru aproximativ patru luni și că el va petrece Crăciunul, această esențială sărbătoare creștină și familială, fără ea. Împărăteasa nu va fi lângă el și copii în fața bradului de Crăciun. Cea care întruchipează rebeliunea pleacă, cel care personifică datoria rămâne.

Bagajele sunt atât de voluminoase, încât umplu un furgon. Sisi ajunge pe malul Rinului la Mainz, unde înnoptează. În cele din urmă, pleacă la Anvers unde o așteaptă vasul *Osborne,* primul iaht regal britanic propulsat de turbine cu abur; regina Victoria a avut deosebita delicatețe de a-i împrumuta lui Sisi acest vapor.*

* Măsurând 92 de metri, deplasându-se cu o viteză de 15 noduri, acest vas cu două coșuri este echipat și cu roți cu zbaturi „pentru confortul Majestății Sale". Lansat în aprilie 1843 sub numele de *Victoria and Albert*, iahtul regal, cu o capacitate de 1 000 de tone, a fost rebotezat *Osborne* în 1854, făcând referire la reședința rurală a reginei Victoria și a soțului ei, prințul Albert, pe

Cu toată viteza înainte spre sud! Pasagerii au rău de mare, căci hula este foarte puternică în Golful Biscaya. Toți pasagerii au rău de mare? Nu și împărăteasa, care este într-o formă incredibilă. La fel ca vărul ei Ludovic — viitorul rege Ludovic al II-lea al Bavariei —, complice al copilăriei ei romantice, Sisi este fascinată și chiar dinamizată de furtuni și vijelii. La Madeira, în acest sfârșit de an 1860, grație unui influent personaj al insulei, contele Carvalho, împărăteasa Austriei se instalează în vechiul palat Quinta Vigia, o casă luminoasă și spațioasă, situată minunat deasupra capitalei, Funchal, etalată în formă de amfiteatru. Acoperișurile cu țigle, ferestrele cu mici ochiuri de geam, bananierii și lianele sinuoase o încântă pe vizitatoare, incontestabil o persoană importantă din moment ce regele Pedro al V-lea i-a făcut o primire cu multe onoruri, prea multe onoruri pentru a putea trăi incognito…

Sisi își descoperă adevărata suferință: nu se poate simți bine nicăieri…

Pescarii, zarzavagiii și toți localnicii vor încerca să afle cine este această frumoasă necunoscută venită de departe. Se informează și află că tânăra de 23 de ani nu este nimeni alta decât împărăteasa Austriei. Ce onoare! Refuzând invitațiile și orice aparență de viață socială, de altfel foarte neînsemnată aici, Sisi dorește să aibă o viață simplă, înconjurată de păsările, colecționând fluturi, găsind un

---

insula Wight. Cuplul regal a folosit iahtul pentru circa douăzeci de călătorii spre Europa. Iahtul va fi dezechipat în 1867.

broscoi uriaș și amuzându-se în duete ilare cu niște papagali. Se plimbă mult, adesea singură, în ciuda obiecțiilor micii ei escorte. Bineînțeles, călărește și dispare pe pantele vulcanice într-o trăsură împodobită cu flori, cum e obiceiul în Madeira. Brișca ei e trasă de opt ponei albi închiriați de ea. Are un companion care nu se mai desparte deloc de ea, un câine enorm, un superb ogar irlandez, primit în dar de la regina Victoria. Câinele se arată atât de devotat, încât Sisi i-a dat numele de Shadow, căci, într-adevăr, ca o Umbră, acesta nu se dezlipește de lângă ea. Suflă briza din larg, Sisi se acoperă cu un șal mare, pus pe umeri și peste crinolină. Învață să cânte la mandolină, dar nu se pricepe să ciupească bine coardele și scoate sunete nearmonioase. Doamnele de onoare vor trebui să fie îngăduitoare! Sisi se ferește de soare, purtând o pălărie cu boruri late. Încetul cu încetul, pacienta se întremează vizibil, tușind mai puțin și odihnindu-se în spatele geamurilor serei de la poalele casei. Dar la capătul a patru săptămâni, o cuprinde nostalgia după tot ce-a lăsat în urmă. Îi e dor de copiii ei, dar și de caii ei! Se gândește oare și la Franz Joseph, pe care l-a lăsat singur, fără să-și imagineze că ar putea fi nefericit? A vrut cumva să-l pedepsească pentru presupusa purtare imorală de care ar fi dat dovadă? Sau e poate sătulă de dragostea fizică cu un bărbat viguros? A pretextat adesea „migrene", însă ne putem gândi că se temea de o nouă sarcină, ceea ce a făcut ca o anumită reticență sexuală să strice eventual intimitatea lor. Cei doi se iubesc, însă se prea poate ca pretențiile fiecăruia, ca soț și ca soție, să fie desincronizate, căci împăratul cunoscuse femei docile și devotate, răspunzând ca la comandă. Iar această contesă Potocka, o aristocrată poloneză dintr-o ilustră familie fidelă Habsburgilor, o femeie frumoasă și considerată șarmantă, este cumva din nou amanta lui

Franz Joseph? La Hofburg, se zvonește în șoaptă că împăratul ar fi cumpărat o fotografie de-a contesei, în care aceasta apare „cu părul împletit într-o coadă groasă înfășurată pe braț, ca un șarpe".

Sisi a vrut să știe sau să ignore această amenințare? Nu era periculos să plece din Viena? De data asta, Ludovika, mama ei, care nu poate fi considerată un bun psiholog sau o intelectuală, îi scrisese fiicei sale înainte de plecarea acesteia: „Copila mea, există două feluri de femei: cele care își împlinesc dorințele și celelalte. Tu faci parte, teamă mi-e, din a doua categorie. Ești foarte inteligentă, ești o contemplativă și ai o personalitate puternică. Dar nu faci suficiente concesii. Nu știi să trăiești, și nici nu accepți cerințele vieții moderne. Ești dintr-un alt veac, cel al sfinților și al martirilor. Nu-ți da prea multe aere de sfântă și nu-ți frânge inima închipindu-ți că ești o martiră". Aproape un diagnostic…

În timp ce sejurul pe insulă îi face bine (i-au dispărut edemele de la genunchi și picioare), fugara îi scrie soțului ei, după o lună. Trec săptămâni întregi, până ca scrisorile ei să ajungă la Viena. După câteva vorbe duioase, împărăteasa scrie despre copii și mai mult despre caii ei: „Abia aștept momentul când voi putea încăleca pe Forester sau pe Red Rose. Și mă gândesc cu plăcere cum îmi va sta în șa pe Gipsy Girl, fiindcă am o pălărie care se potrivește deosebit de bine cu un cal negru". Însă dincolo de aceste banalități, se știe care este realitatea profundă a stării ei de spirit, așa cum reiese dintr-o scrisoare de-a Ludovikăi, afirmând că Sisi „suferă teribil fiind așa departe de casă, departe de soțul și copiii ei". Totuși. Împăratul trimite mesageri, doi oameni de încredere, pe rând, cu mesaje, însă totul durează atât de mult… Sisi trimite și ea cadouri, la Viena și la München. Franz Joseph își face griji pentru perioada Crăciunului, când este și ziua de naștere a lui

Sisi, primul Crăciun când sunt departe unul de celălalt, de când s-au logodit. Absența aceasta este efectiv foarte dură. Emisarul a sosit cu un brad și Crăciunul este sărbătorit „în stil austriac". Probabil că acesta a fost momentul când exilata de bunăvoie și-a dat seama că nu va mai putea rămâne multă vreme departe de locul ei oficial ca soție și mamă. Viața pe această mică insulă exotică devine monotonă și dăunează reputației lui Sisi la Viena. Nu cumva boala ei este tocmai acest refuz de a-și asuma statutul oficial? Prin Viena, circulă o fotografie a împărătesei cu anturajul ei, lâncezind la soare într-o vacanță considerată inoportună de către austrieci. Efectul este dezastruos. Brigitte Hamann observă pe bună dreptate: „Copilașii erau fără mamă, împărătul fără soție, Imperiul fără împărăteasă".* O escadră rusească face escală la Madeira, Sisi îi invită pe amiral și pe ofițeri la dineu, pe urmă la câteva dansuri pentru doamnele de onoare, bucuroase să se mai trezească un pic din amorțeala plictisului cotidian. Musafirii pleacă, toți amorezați de împărăteasă, spre amuzamentul curții de la Sankt-Petersburg. Și se va afla că Sisi nu contenește să învârtă mecanismul unei cutii muzicale, care masacrează tulburătoarele melodii din *La Traviata*, opera care de șase ani are succes, înlăcrimând sau scandalizând spectatorii. Franz Joseph cunoaște bine această operă impresionantă, deși compozitorul ei revendică unitatea Italiei. Iar Sisi știe că iubirea tragică a acestei fete de moravuri ușoare l-a emoționat întotdeauna pe soțul ei. Oare influența răului nefast este ceea ce o răpune pe eroina din *La Traviata?* Brusc, împărăteasa începe din nou să tușească, se alimentează insuficient, terminând mesele în douăzeci și cinci de minute. E mai rău decât la Hofburg. Sisi este

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche*, *op. cit.*

îngrijorată și de veștile alarmante despre sora ei, regina Maria a Celor Două Sicilii, asediată și eroică în Gaeta bombardată de revoluționarii lui Garibaldi, până ce soțul ei, rege și bărbat dezamăgitor din toate punctele de vedere, este nevoit să capituleze, în 13 februarie 1861, după cinci luni de rezistență tenace, în care figura Mariei va rămâne emblematică. Cei doi soți certați se refugiază apoi la Roma. La Viena, arhiducesa este distrusă sufletește, mai mult din cauza prăbușirii acestei monarhii decât din grijă pentru soarta nepoatei sale, care a devenit legendară pentru curajul ei.

În sfârșit, în 28 aprilie, cu toată bucuria pe care i-a adus-o vizita surorii ei Helene de Thurn și Taxis, Sisi decide să plece înapoi la Viena, după șase luni de izolare pe insula Madeira. Despărțirea de Franz Joseph și copii o face să sufere prea mult. Arhiducesa? Poate va fi și ea mai conciliantă. Într-un fel de autoanaliză, împărăteasa mărturisește: „Nu știu cum se face, dar tot timpul vreau să merg mai departe, să fiu în mișcare. Când văd un vapor plecând, mi-aș dori să fiu la bord și eu. Indiferent de destinație, Brazilia, Africa… Oriunde, numai să nu rămân prea mult timp în același loc".

Părăsește, așadar, această insulă ca o grădină, cu falezele ei înalte și cu aromele îmbătătoare ale florilor, lăsând în urmă localnici îndurerați de plecarea ei. Le-a împărțit bani, decorații și cadouri. La bordul iahtului *Osborne*, pe care Victoria i l-a pus din nou la dispoziție, Sisi navighează, de data aceasta pe o mare calmă, spre Spania. Anturajul ei, care nu mai suporta sejurul pe insulă, renaște parcă. Sisi lasă în urmă multe regrete și iluzii, în timp ce se îndepărtează de falezele înalte ale insulei. Ar vrea să ajungă acasă cât mai repede cu putință, însă de la Cádiz la Sevilla, unde reușește să se ascundă într-un tren obișnuit, se lovește de bunele intenții ale familiei regale spaniole, care ține cu orice preț să o onoreze

și se simte ofensată dacă Sisi refuză să dea curs invitației. Spania nu poate să se lase mai prejos decât Portugalia! Iată din nou, la ordinea zilei, protocolul și curiozitatea suverane! Sisi asistă totuși, pasionată, la o coridă. Ambasadorul Austriei la Madrid, primind misiunea imposibilă a unei partide continue de-a v-ați-ascunselea, relatează în 10 mai: „Majestatea Sa a cucerit efectiv pe toată lumea. Aici, unde cel mai grandilocvent fast alternează cu cea mai frustă dezinvoltură, alura sa și simplitatea elegantă nu aveau cum să nu producă o impresie profundă".* Este atât de așteptată, încât lumea uită capriciile ei când, în fine, consimte să se arate. Și este fermecătoare. Iahtul își reia călătoria pe mare: Gibraltar, Mallorca, Corfu.

În mod cu totul neașteptat, această splendidă insulă o încântă pe împărăteasă, care de data asta cere să fie prelungită escala. Dar Franz Joseph este impacientat și trimite telegrame. Împăratul o așteaptă pe Sisi, îi este atât de dor de soția lui; a fost lipsit de prezența ei timp de aproape șapte luni! Franz Joseph s-a instalat la fratele său Maximilian și soția acestuia, fiica regelui Belgiei, Leopold I, într-un incredibil castel, ale cărui lucrări de construcție s-au încheiat de curând. E un nou Windsor? O nouă Alhambra din Granada? E Miramare, pastișă maurescă și gotică cu turnuri, turnulețe și logii, pe un pinten stâncos deasupra țărmului Adriaticii. Un loc extraordinar. Iahtul reginei Victoria se apropie de golful castelului Miramare. Franz Joseph, cu lacrimi în ochi, și Maximilian merg să o aducă pe Sisi de la bordul vasului *Osborne*. Toți trei acostează la poalele scărilor castelului. Știm totul despre acest moment, întrucât a fost imortalizat într-un imens tablou al

* Arhivele de Stat de la Viena, *apud* Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche*, *op. cit.*

pictorului italian Cesare Dell'Acqua, care poate fi admirat și azi de către cei care vizitează Miramare. Charlotte, îmbrăcată în roz, o întâmpină pe cumnata ei Sisi, învești mântată în negru, dar purtând o pălărie albastră. Franz Joseph, la bordul șalupei și escortat de fratele său, îl salută pe ofițerul englez al iahtului britanic regal (drapelul britanic stă mărturie), sub comanda căruia se află șalupa.

Sisi este sublim de frumoasă și tulburată, când vede că soțul ei este atât de fericit. Cumnatul împărătesei este mai mult decât cordial, de-a dreptul șarmant, însă soția lui este mereu atât de insuportabilă, „ambițioasă și pretențioasă", în opinia lui Sisi, fiindcă ea e fiică de rege, și nu o simplă ducesă din Bavaria, promovată din întâmplare la rangul de împărătească a Austriei. Din acest motiv, arhiducesa are o mare stimă pentru nora ei. În timp ce cele două cumnate se disprețuiesc reciproc, antagonismul monden îl cuprinde pe dulăul lui Sisi, care se năpustește la cățelușul lui Charlotte și îl rănește mortal.

Pe un ton sec, dinadins indiferentă la drama care o face pe Charlotte să arunce priviri pline de ură și cuvinte violente, Sisi, imperială în disprețul ei, răspunde:

— Nu-mi plac cățeii…

Lui Shadow, nici atât!

7

Sisi suferă o recădere, un cuplu în criză, Bismarck îl îngrijorează pe Franz Joseph

Împăratul Franz Joseph, în 1861, cu cei doi copii ai săi, arhiducesa Gisela (5 ani) și arhiducele moștenitor Rudolf (3 ani). Trioul a suferit din cauza lungii absențe a lui Sisi (șapte luni…) plecată la Madeira, ceea ce a suscitat numeroase opinii negative.

Împăratul și împărăteasa s-au reîntâlnit, iar Sisi este nespus de fericită să-și ia în brațe copiii; i-a fost atât de dor de ei... Dar lor le-a fost dor de mama lor? Da, bineînțeles, în primele săptămâni, însă după câteva luni de absență, au uitat-o, iar ea are impresia că e o străină pentru ei. La fel ca înainte de plecare. Mai rău chiar: o străină într-o lume în care alții vor cu orice preț să decidă în locul ei, considerând-o incapabilă și inconștientă. O lume în care ea deranjează, ca o intrusă. Evident, în lipsa ei, trebuia ca Gisela și Rudolf să fie pe mâini bune, adică sub indiscutabila autoritate a arhiducesei Sophie. Mama lui Franz Joseph nu se sfiește să sublinieze cât de devotată le e ea copiilor. Și mai rău chiar: personalul este aproape ostil față de împărătească, pe care o acuză că a ignorat datoria de soție și mamă pentru a-și satisface un capriciu.

Soția lui Franz Joseph nu trebuia să fi plecat, la fel cum nu trebuia nici să se întoarcă acum! Sisi credea că va avea parte măcar de un armistițiu, dar acesta nu durează decât patru zile! În a cincea zi, nemaisuportând atitudinea autoritară a soacrei ei, împărăteasa îl anunță pe Franz Joseph că ea își va stabili reședința la Laxenburg, de fapt ar prefera oriunde, numai să fie departe de critici, bârfe și priviri disprețuitoare. Această decizie din 29 mai 1861 este acceptată cu resemnare de către împărat, care are atâtea alte griji pe cap. Incidentele dintre cele două femei nu sunt decât niște ciondăneli derizorii în comparație cu drama politică și diplomatică prin care trece Austria Habsburgilor: într-adevăr, de două luni, Victor Emanuel al II-lea de Savoia, rege în Piemonte-Sardinia, a cărui

mamă era o Habsburg, a fost proclamat primul rege al Italiei, în urma mașinațiilor lui Napoleon al III-lea și ale lui Cavour, dar și datorită ralierii neașteptate a lui Garibaldi, revoluționarul cu cămașă roșie, care a intrat în Napoli alături de suveran, alcătuind un duo ecvestru aclamat de mulțime.

Liberal, având mult simț practic și supranumit „regele gentilom", monarhul are 41 de ani. Din această Italie unificată, nu mai lipsesc decât Veneto și Roma, unde însă papalitatea nu pare să intre în discuție din punct de vedere teritorial. Sora lui Sisi s-a refugiat acolo, alungată din Napoli, împreună cu soțul ei, jalnicul rege Bourbon al Celor Două Sicilii. Lucrul cel mai grav pentru Franz Joseph este faptul că Victor Emanuel al II-lea a cutezat să consulte populațiile din mozaicul de state al peninsulei. Oare Sisi înțelege ce catastrofă înseamnă acest lucru pentru soțul ei? Ce eșec! Și câte îngrijorări pentru viitor! Ah! Verdi acesta și operele lui patriotice, cu melodii reluate în cor de mulțimi întregi la Parma, la Modena, în Toscana, aproape pretutindeni în peninsulă! Într-adevăr, există ceva teatral în persoana lui Victor Emanuel al II-lea, cu incredibilele lui mustăți roșcate, gigantice și stufoase, pe care împărăteasa Eugénie le consideră ridicole! Dar ce slogan muzical formează numele VERDI, în care cele cinci litere majuscule corespund, ca un acronim, cu titulatura noului monarh: *Vittorio Emanuele Re D'Italia*! Opera populară, revendicată de patriotism, se preschimbă în tragedie istorică pentru Franz Joseph, din moment ce înseamnă triumful unui nou drept, cel al națiunilor. Cum să nu se molipsească și Veneto de acest naționalism italian?

Revenind la Viena, Sisi, deși dezamăgită de faptul că e în continuare respinsă, evaluează amploarea acestei noi revoluții europene și nu e deloc mirată de ceea ce constată. Presimțise această situație.

Totuși, furioasă că este mereu blamată și disprețuită, dorește o viață calmă, în izolare. E adevărat că tușește din nou, că are o stare mereu febrilă, că nu are poftă de mâncare și vrea să se menajeze. Dar face oare dinadins să fie suferindă? Așa susțin unii. Instalarea ei la Laxenburg nu are un efect pozitiv pentru reputația ei, însă, astăzi, văzut prin prisma restrospectivă a istoriei, diagnosticul este incontestabil: împărăteasa suferă de o gravă alergie la soacra ei și la curtea vieneză. Potrivit doctorului Skoda, care nu este specialist în psihologie, adevărata maladie a împărătesei ar fi o „ftizie galopantă", altfel spus tuberculoza, din nou invocată… Iar tratamentul nu s-a schimbat: pacienta are nevoie de soare și de o climă uscată. Pentru a se vindeca, aceasta trebuie să plece din nou. Împărăteasa știe unde vrea să meargă, un loc la care visează de când s-a întors: Corfu, insula care a vrăjit-o.

Vienezii se simt ofensați: Sisi e bolnavă când e cu ei, dar se face bine când e plecată…

Zvonul se revarsă peste Viena ca un val uriaș. Împărăteasa se întorsese din Madeira având un ten superb și strălucind de frumusețe. Lumea credea că împărăteasa se vindecase, dar iată că, în 19 iunie, se răspândește vestea iminentei ei plecări. Potrivit unora, Sisi ar fi grav bolnavă și n-ar fi fost vorba decât de o scurtă remisiune. Se pare că doctorul Skoda ar fi pomenit chiar de un apropiat deznodământ fatal, dacă suverana mai rămânea în împrejurimile Vienei. Ambasadorul Bavariei la curtea lui Franz Joseph scrie guvernământului său că există temeri pentru tot ce poate fi mai rău. Ludovika

este înnebunită! Aici, se pune însă întrebarea: oare doctorul Skoda și confratele său bavarez, doctorul Fischer, chemat din nou în ajutor, sunt amândoi de o crasă incompetență sau au înțeles de fapt că schimbarea de atmosferă, de care are nevoie pacienta lor, este în primul rând de natură psihică, deși nimeni nu îndrăznește să spună acest lucru?! Nici diplomații nu sunt în măsură să sesizeze realitatea situației. Și nimeni nu s-ar încumeta să admită și, cu atât mai puțin, să afirme că răul profund de care suferă Sisi este caporalismul arhiducesei. Când în conversații se pomenește de Corfu, lordul Bloomfield, ambasador al reginei Victoria, subliniază că insula, pe atunci sub protectorat britanic și condusă de un lord înalt-comisar, nu este deloc o alegere potrivită: malaria face ravagii! În concluzie, ambasadorul britanic nu recomandă nicidecum un sejur pe insulă în scopuri terapeutice, indiferent care ar fi maladia de care suferă împărăteasa. Aceasta se simte atât de slăbită, încât renunță să se deplaseze la München pentru a asista la cununia surorii ei Mathilde, în vârstă de 18 ani, cu contele Luigi Trani, prinț al Celor Două Sicilii, cumnat al celeilalte surori, Maria.

Dar Franz Joseph? Deja doborât de triumful „italian" al lui Victor Emanuel al II-lea, bietul împărat se întristează aflând că soția lui vrea să plece iarăși. Așa de repede! Și din nou să-i lase singuri, pe el și pe copii. Încearcă să înțeleagă: Sisi pleacă pentru a se odihni și, apoi, se plânge că o obosește călătoria, dar cu toate astea vrea să plece din nou. Un cerc infernal! Amărăciunea îl cuprinde pe suveran, care continuă să fie îndrăgostit și nefericit.

Oare Sisi nu înflorește și nu e sănătoasă decât departe de soțul ei? Ce rău misterios îi împiedică pe cei doi soți să trăiască împreună? Sisi îl mai iubește? Și-a înăbușit orice dorință fizică? Este el oare conștient de faptul că lipsa oricăror concesii între mama și

soția lui întreține de fapt animozitatea lor permanentă? Nu, negreșit. Și, nevrând să tranșeze diferendul în favoarea uneia dintre ele, dar nici să își asume vreun risc cu sănătatea lui Sisi, împăratul se lasă pe mâna medicilor. Doctorul Skoda va face parte din această nouă transhumanță.

În 23 iunie, foarte emoționat, dar plin de solicitudine, împăratul o însoțește pe Sisi până la Trieste, de unde Maximilian „marinarul" o preia pe cumnata sa și o conduce în Corfu. Oare împărăteasa își dă seama de riscul politic care poate afecta imaginea monarhiei, prin plecarea ei? E supărător totuși că, de fapt, se simte mai bine îndată ce poate respira aerul din largul mării. Putem înțelege de ce, adolescentă fiind, se compara deja cu un pescăruș. Insula, care pare atât de italiană, cu leandrii și chiparoșii ei întunecoși, o regenerează imediat. Guvernatorul britanic i-a pus la dispoziție reședința sa rurală, ceea ce îi permite musafirei să fie ferită de orice obligații oficiale. În 4 iulie, autoritățile de la Viena, la fel ca autoritățile de la Londra, sunt informate că „tusea Majestății Sale s-a calmat, iar febra a dispărut". Doctorul Skoda consideră că prezența lui a devenit de prisos și pleacă înapoi. Sisi se scaldă în mare, fără să simtă vreo dificultate de respirație, deși avusese asemenea probleme până atunci, și stă ceasuri întregi pe plajă. După două luni de la plecare, în 23 august, împărăteasa primește vizita surorii ei Helene împreună cu soțul acesteia, prințul de Thurn și Taxis, trimiși de mama lor Ludovika. „Néné", cea care ar fi trebuit să fie împărătească, constată că are o soartă mai bună decât sora ei mai mică. Cele două surori sunt fericite să se revadă. Mica lor ceartă e de domeniul trecutului, însă ceea ce o îngrijorează pe Helene este înfățișarea împărătesei, palidă, foarte slabă, persistând să nu se alimenteze decât frugal. Negreșit, se gândește că în felul acesta corpul ei nu se va urâți din cauza vârstei sau a sarcinilor repetate…

În schimb, Sisi nu mai e depresivă și, comparând cele două sejururi, în Madeira și în Corfu, preferă Corfu, afirmând sugestiv: „Fiecare poate face din forul său interior o insulă". Cu multă răbdare, tandrețe și fiindcă își dă seama că situația lui Sisi nu e deloc de invidiat, Helene reușește să o facă pe sora ei să se hrănească mai bine și, ca o adevărată bavareză, găsește și bere, din care împărăteasa bea chiar și dimineața! E un progres. Mai mult chiar: acum mănâncă și carne, sub formă de bulete, care se pare că-i plac.

Franz Joseph este informat destul de simplu de data asta, întrucât Corfu nu este o insulă la fel de inaccesibilă ca Madeira. Împăratul nu știe ce să mai creadă. Sisi e cu adevărat bolnavă? Ce boală are? E ceva doar în capul ei? E supărat pe ea? Oricum, se simte umilit că soției lui îi merge mai bine când se află departe de el. E oare ea atât de nefericită în viața lor intimă? Nu este deloc măgulitor pentru el că împărăteasa a plecat din nou la drum atât de repede. Gura lumii clevetește: dacă totuși el e adevăratul vinovat pentru această situație? Tot problema acelei aventuri amoroase? Viena plăsmuiește, socotește și născocește. Împăratul nu mai suportă această stare de lucruri și în 30 septembrie o anunță pe mama lui, care domnește asupra copiilor la Laxenburg: „Aș vrea să profit de primele zile din octombrie ca să dau o fugă până la scumpa mea Sisi; după o despărțire atât de lungă, abia aștept să o revăd". Aproape ca și cum i-ar fi cerut voie să plece. Împărăteasa le-a scris copiilor ei, cerându-le să se gândească la ea, dar ea oare s-a gândit măcar la ei, cum au rămas singuri, dezorientați de plecarea acestei mame, care trece ca o adiere și pe care nu trebuie s-o obosească? Se pare că Helene a servit drept intermediară, conștientă că această evoluție a lucrurilor nu va rezolva nimic și că soții trebuie de urgență să își reorganizeze viața comună, deoarece instabilitatea conjugală

dăunează monarhiei. În dimineața de 13 octombrie, împăratul sosește în Corfu. Vrăjit imediat de farmecul insulei, îi mărturisește mamei lui, într-o scrisoare trimisă peste trei zile: „Vegetația și jocurile de lumină pe mare și pe munți sunt de o frumusețe inefabilă. Fie cu Sisi, fie singur, am făcut deja câteva excursii în interiorul insulei, unde te poți plimba mereu ca într-o grădină și unde descoperi mereu noi locuri fermecătoare, de unde se deschid priveliști magnifice".* Dar care este starea relațiilor lui intime cu Sisi? În zece luni, nu a trăit cu ea decât zece săptămâni, din păcate. Chiar dacă suferă, nu lasă să se vadă, căci într-atât de mare e bucuria de a fi din nou cu ea. Se îmbracă în haine civile — ceea ce denotă că în Corfu se simte eliberat de povara puterii —, călărește, dar pe urmă temperamentul de militar e mai puternic, așa că nu se poate abține să nu urmărească mișcările trupelor engleze care ocupă insula, soldați puși să defileze aici aproape doar pentru delectarea lui. Dar exilul acesta nu poate continua și împăratul, dintr-odată grav, vorbește deschis cu soția lui care se eschivează mereu: împreună, trebuie să își reorganizeze viața. Această nouă îndepărtare unul de celălalt a alimentat clevetelile și a înnegurat imaginea monarhiei.

La Veneția, cuplul imperial se străduiește să ajungă la un compromis

Pentru Franz Joseph, este o chestiune urgentă, întrucât opinia publică austriacă este deosebit de șocată că împărăteasa a ales

---

* *Briefe Kaiser Franz Josephs I. an seine Mutter*, editate de Franz Schnürer, München, 1930, *apud* Jean-Paul Bled, *François-Joseph, op. cit.*

iarăși să se odihnească pe un teritoriu străin, deși în Imperiu există destule locuri de vilegiatură, ca de pildă stațiunea termală Meran*, în Alto-Adige. Disprețul afișat de Sisi față de meleagurile Habsburgilor a provocat o iritare în aproape toate mediile sociale. Dacă alegerea insulei Madeira surprinsese pe mulți (deși ideea fusese aproape acceptată), opțiunea de a merge în Corfu a scandalizat pe toată lumea: părăsind domeniul Coroanei, suverana comite o greșeală geopolitică. Foarte conștient de ravagiile acestei erori, Franz Joseph stabilește, așadar, noile îndatoriri ale lui Sisi în raport cu obligațiile ei oficiale: Sisi acceptă să își reia rolul și viața alături de împărat și, în perioada imediat următoare, convin amândoi să aibă un sejur împreună la Veneția. Este prima oară când împăratul reacționează la o presiune populară implicând comportamentul soției sale. Dar, pentru Franz Jospeh, Veneția este totodată o tentativă de a opri continuarea unificării Italiei: împăratul speră cu naivitate că cetatea dogilor va rezista în fața asaltului patriotic. Să amintim că Veneția, deosebit de umedă sub negurile iernii, este contraindicată pentru o persoană suferind, poate, de tuberculoză; însă, în această criză a cuplului imperial și în condițiile unor diagnostice ce nu prezintă încredere, contradicțiile abundă! Dacă împăratul a câștigat obținând acordul soției lui pentru această ședere la Veneția, care este încă supusă Austriei, împărăteasa triumfă și ea: copiii vor veni la Veneția fără bunica lor! În sfârșit!

Sisi pleacă la Veneția înaintea soțului ei, care va veni și el, de îndată ce treburile publice îi vor da posibilitatea să plece din capitală. Între timp, îngrijorat de calitatea mediocră a apei potabile

* Meran va deveni Merano, atunci când orașul va fi încorporat în Italia în 1919, astăzi în provincia Bolzano.

în Serenissima, Franz Joseph poruncește să fie trimise la Veneția damigene cu apă de izvor de la Schönbrunn și pleacă înapoi la Viena, pe de o parte răsuflând ușurat că Sisi a acceptat să meargă din nou la Veneția, dar pe de altă parte îngrijorat de edemele ei la față și la picioare, din cauza cărora are dureri la mers și se mișcă lent, ceea ce este neobișnuit în cazul ei. Împăratul dă dovadă de o mare răbdare față de soția lui, care trece de la suferințe reale la starea de bolnavă închipuită, după care își recapătă dinamismul.

În 26 octombrie, în seara sosirii, Sisi a fost întâmpinată de o delegație de arhiduci, iar Piața San Marco este iluminată în onoarea împărătesei „liberale", căreia localnicii i-au păstrat o amintire frumoasă de la sejurul precedent. Dar cu toată curtoazia forțată a municipalității și în ciuda instrucțiunilor date de guvernator, la care se adăuga și personalitatea binevoitoare a împărătesei, oamenii nu au ieșit în număr mare pe străzi, iar aristocrația locală a rămas în palatele sale. Veneționii, din toate clasele și păturile sociale, suportă din ce în ce mai puțin ocupația austriacă, iar unele cafenele din Piața San Marco sunt adevărate focare revoluționare.

Peste o săptămână, în 3 noiembrie, sosesc Gisela și Rudolf. Bucuria mamei lor este de scurtă durată, căci contesa Esterházy-Liechtenstein repetă instrucțiunile severe ale arhiducesei, rămasă la Viena din ordinul fiului ei. Încă o dată, chiar și în lipsa soacrei ei, Sisi e pusă sub tutelă. Dar de ce, din păcate, n-a venit și Franz Joseph? Suveranul se află în fața unei probleme diplomatice de o natură neașteptată: ministrul său de externe s-a deplasat la Miramare, castelul arhiducelui Maximilian și al soției sale, Charlotte, pentru a le transmite o propunere spectaculoasă: aceea de a accepta coroana imperială a Mexicului, chipurile la sugestia unei adunări de notabilități mexicane. În realitate, Napoleon al III-lea, conștient

de ponderea crescândă a Prusiei, dorește să se apropie de Austria și să-i acorde o compensație după pierderea Lombardiei. Împăratul francezilor consideră că, susținând candidatura fratelui lui Franz Joseph la tronul Mexicului, Habsburgii vor fi aliații Franței, în cazul unui conflict cu Prusia.

Maximilian, aflat într-o poziție complet nesigură, și soția sa, Charlotte, prințesă de Belgia, complexată și ambițioasă, sunt imediat tentați de această aventură himerică. Cei doi soți visează la o coroană pe meleaguri îndepărtate, însă negocierile vor dura aproape doi ani și jumătate.* Când Franz Joseph ajunge la Veneția, o găsește pe Sisi exasperată de contesa Esterházy-Liechtenstein. Împărăteasa obține trimiterea acesteia la Viena și această victorie face ca arhiducesa să piardă puterea de influență de la distanță. Împăratul a luat această măsură pentru a o mai liniști pe Sisi, care

* Fratele lui Franz Joseph, care era vicerege al Italiei de Nord până la pierderea Lombardiei de către Austria, nu mai are niciun viitor politic în Imperiul Habsburgic. Ipoteticul tron al Mexicului ar fi, așadar, o compensație. În această republică unde, în cincizeci de ani, s-au succedat cincizeci și doi de președinți sau dictatori, instabilitatea politică a devenit anarhie. După un violent război civil (1858–1861), revoluționarul liberal Juárez a învins, însă nu recunoaște datoriile externe ale conservatorilor față de Franța, Anglia și Spania. Pentru a-i despăgubi pe cei spoliați, este prevăzută o operațiune militară limitată. Maximilian și Charlotte nu vor pleca din Miramare în Mexic decât în 14 aprilie 1864. În cele din urmă, Anglia și Spania acceptă ofertele lui Juárez și își retrag trupele. Dar împăratul francezilor vrea să profite de Războiul de Secesiune, pentru a încerca să instituie un imperiu catolic în sudul Statelor Unite (Eugénie susține și ea ideea), cu scopul de a contra hegemonia americană pe continent. Napoleon al III-lea angajează Franța într-o expediție, care va fi un dezastru absolut, iar efemerul împărat Maximilian va fi împușcat de Juárez, în 19 iunie 1867. Din cauza executării soțului ei, împărăteasa Charlotte, rămasă văduvă, își pierde mințile. A se vedea, de același autor, *Eugénie, la dernière impératrice,* Perrin, 2000.

este anemiată. Mama ei, Ludovika, și nelipsitul doctor Fischer, chemați de împărat, constată că suverana suferă de hidropizie, iar din această cauză nu se mai poate mișca deloc. I se recomandă o cură la Bad Kissingen, însă până atunci Sisi se plictisește în acest oraș, unde prezența ei este tolerată din ce în ce mai puțin. Sisi inaugurează o distracție originală, cerându-le ambasadorilor soțului ei să îi trimită fotografii cu femei frumoase. Diplomații sunt jenați, mai ales că împărăteasa insistă: contează doar frumusețea. Femeile din haremurile de la Constantinopol nu au obiceiul să fie expuse unor priviri străine. La Paris, prințesa de Metternich, soția ambasadorului Austriei, va strecura în corespondența trimisă portrete de prostituate. De îndată ce are posibilitatea, Franz Joseph revine, la sfârșitul anului 1861, apoi în primăvara anului 1862, după semnarea tratatului de comerț franco-prusac. Cum suportă el această singurătate de soț fără soție? Muncind. Chiar dacă are unele aventuri, acestea sunt discrete. În mai, cuplul este de acord: acest sejur venețian a durat deja prea mult, iar împărăteasa nu suferă de o boală pulmonară. În schimb, toate aceste umflături care îi îngreunează trupul și îi afectează silueta elegantă au nevoie de tratament. La începutul lunii iunie, Sisi pleacă spre Bad Kissingen, în Bavaria, o stațiune balneară în mijlocul unor munți împăduriți, frecventată mai ales de englezi și ruși. Apele clorurate sodice de aici sunt renumite pentru efectele lor benefice, însă în cazul împărătesei remediul ideal este revenirea în ținuturile ei natale, mai ales atunci când se întâlnește cu familia ei la Possenhofen, mai exact cu surorile ei Maria și Mathilde, ai căror soți au rămas la Roma, unde s-au refugiat. Sisi se simte mult mai bine, chiar dacă merge încă anevoios. Dar a scăpat de bolile pe care și le închipuia. Și ce miracol: dintr-odată, își dorește să revină la Viena! Sosește acolo în

14 august 1862. După un an și două luni de absență, se stabilește la Schönbrunn, unde este sărbătorită printr-o corală și o paradă militară solemnă, cu torțe și fanfară. Nu se gândește să mai plece curând, din moment ce influența arhiducesei a fost neutralizată. Franz Joseph e mereu cu ea, iar dacă trebuie să lipsească pentru vreo audiență sau o ședință a cabinetului, ea îl așteaptă în grădină, în partea de vest a castelului, sau în cealaltă grădină simetrică, creată pentru prinții moștenitori și foarte apreciată de Rudolf, care tocmai a împlinit patru ani. În fine, Sisi este lângă bărbatul care o iubește. Acolo unde îi este locul.

După o absență de un an și două luni, Sisi este sărbătorită la Viena

Schönbrunn constituie o excepție notorie în viața cuplului, având în vedere că suveranii locuiesc aici în aceeași cameră. Două paturi învecinate și două dulapuri identice, din palisandru. Acest mobilier masiv și sumbru este înveselit de draperii și perdele din mătase albastră de Lyon, instalate în 1854; este cadoul de nuntă primit de împărat de la Asociația ebeniștilor vienezi.* Cuplul imperial ia micul dejun foarte devreme, fie în pat pe niște măsuțe reglabile, fie într-un salon decorat cu diverse broderii cu flori lucrate de

* Potrivit unei tradiții a dinastiei Habsburgilor, moștenitorul tronului trebuia să învețe o meserie. Unii arhiduci uceniceau pe lângă vreun tâmplar, alții pe lângă vreun ceasornicar, sau pictor, sau orfevru. Foarte de tânăr, Franz Joseph se inițiase în ebenisterie, iar în calitate de ebenist primise aceste mobile, pe care trebuia să le utilizeze.

Maria Tereza și fiicele ei, montate în rame ovale rococo. Într-o sală de baie, împărăteasa dispune, pentru a-și proteja părul lung, de un colier-duș,* purtat în jurul gâtului. Conform compromisului lor, Sisi și Franz Joseph își reiau, în mod oficial, o existență normală. Dar chiar dacă tânăra împărăteasă, care va împlini în curând 25 de ani, a acceptat să își joace rolul de suverană consoartă, relațiile lor fizice rămân rare, întrucât doctorul Fischer i-a prescris lui Sisi abstinența sexuală. Din ce motiv? Tendința de a prefera singurătatea, combinată în cazul lui Sisi cu teama de o nouă sarcină. Se pare că, în măsura în care e posibil să facem presupuneri în privința unor asemenea detalii și cu toate rezervele care se impun, cei doi soți nu își vor relua o viață intimă completă decât după aproape trei ani, în 1865. Este adevărat că gimnastica ei „la inele", plimbările în șaua calului, pe care le reîncepe încetul cu încetul, scurtele promenade pe jos înseamnă pentru împărăteasă un mare consum de energie fizică. Nu are dureri în membrele inferioare decât dacă stă mult timp în picioare.

Împărăteasa se simte mai bine, îndeosebi fiindcă arhiducesa nu este prin preajmă, însă prezența copiilor alături de ea este esențială pentru o revenire la o viață aproape normală. Urmărește cu încântare progresele fiului ei, micuțul Rudolf, care, potrivit unei corespondențe din vara anului 1862 cu sora ei Helene de Thurn și Taxis, „a crescut și este fermecător, vesel, spontan, foarte inteligent și foarte frumușel". În fine, Sisi se poartă ca o mamă. Și, în exterior, ca o soție, acompaniindu-l adesea pe împărat și așteptându-l într-o grădină închisă, atunci când nu îl poate urma în

---

* Cerc de metal perforat, legat printr-un tub flexibil la o alimentare cu apă, cu ajutorul căruia poți face duș de la umeri în jos, fără să îți uzi părul. (*N.t.*)

rolul său de suveran. Bineînțeles, cordonul doamnelor de onoare este nelipsit, pentru a o supraveghea și pentru ca Majestatea Sa să nu iasă singură, deși aceasta e marea ei plăcere, mai ales când Franz Joseph pleacă la vânătoare. Acesta nu contenește să fie agreabil cu ea, plin de atenții și gesturi frumoase, încercând să îi organizeze o existență cât mai plăcută cu putință. Dar Sisi continuă să evite și să deteste viața de la curte, căci acolo este interzis să râzi și să nesocotești ordinea prestabilită. Pentru Sisi, doar neprevăzutul face ca viața să i se pară suportabilă.

Oare înțelege ea că soțul ei are nevoie să fie susținut, inclusiv în intimitate? Este ea măcar la curent cu ceea ce se întâmplă la Berlin? Franz Joseph este informat că, în 29 septembrie 1862, regele Prusiei, Wilhelm I, în vârstă de 65 ani, soldat, om econom, l-a rechemat pe ambasadorul său de la Paris, Bismarck, pentru a-l numi prim-ministru, cu misiunea de a obține de la Parlament credite militare necesare pentru reorganizarea și eficientizarea armatei. Regele detestă certurile cu membrii Landtag-ului, de care se va ocupa Bismarck. Când Franz Joseph află de numirea lui Bismarck, afișează o atitudine calm preocupată, însă în realitate este consternat. Bismarck îl descumpănește cu stilul lui de a acționa sub paravanul discreției. După funcția de ambasador la Sankt-Petersburg, Bismarck a fost numit la Paris, unde Napoleon al III-lea l-a primit ca pe un prieten, în numele unei alianțe necondiționate franco-prusiene, iar lui Bismarck împărăteasa Eugénie i s-a părut „mai frumoasă decât oricând". Însă, la Londra, premierul favorit al reginei Victoria, Benjamin Disraeli, a recomandat prudență: „Fiți cu băgare de seamă în privința acestui om care, atunci când vorbește, spune ceea ce gândește". Napoleon al III-lea se înșală, afirmând: „Nu este un om serios".

Franz Joseph știe prea bine că rivalitatea dintre Prusia și Austria nu se va reglementa prin discursuri și voturi, ci, potrivit expresiei lui Bismarck, „prin foc și sabie". Și nu este o întâmplare că noul cancelar este și titularul portofoliului afacerilor externe. Cine va domina lumea germanică: Prusia sau Austria? De o inteligență remarcabilă, Bismarck anunță că Berlinul va ajuta Viena în cazul unor primejdii exterioare, cu condiția ca Austria să cedeze Hanovra și Hessen în favoarea Prusiei. Un târg îngrijorător: Bismarck va șubrezi puterea Imperiului Habsburgic, care e prea vast, prea dispersat. Franz Joseph presimte acest lucru. Berlinul va găsi un pretext. Din fericire, Sisi s-a însănătoșit aproape complet, arhiducesa, profund ofensată, nu mai are o atitudine la fel de dirijistă, iar viața cuplului imperial este în aparență senină.

Însă împărăteasa, mereu plină de afecțiune față de familia ei de care îi este atât de dor, se arată foarte îngrijorată de situația surorii ei Maria, regina detronată a Celor Două Sicilii. Mariajul acesteia a fost un coșmar de la bun început. Maria a fugit de la Roma, unde s-a refugiat jalnicul ei soț, și, în acest început de toamnă, s-a izolat de bunăvoie în mănăstirea ursulinelor din Augsburg, la vest de München. Surorii împărătesei nu-i pasă de cleveteli, și cu atât mai puțin de soarta soțului ei, care i-a pricinuit numai necazuri încă din prima noapte petrecută împreună. Maria a fugit, așadar. Sisi și ea, de două ori, însă până la urmă a revenit, iar acum nimic nu lasă de presupus că va pleca din nou. Împărăteasa surâde și farmecă pe toată lumea în jurul ei. Prezența ei la Viena liniștește populația, care îl plângea pe împăratul părăsit de soție. Sisi va apărea chiar la un bal, pentru prima oară după trei ani...

8 Capcane pentru doi împărați

În 3 iulie 1866, în satul Sadowa (Königgrätz, în germană) din Boemia Orientală, armata prusacă învinge armata austriacă, datorită armamentului din dotare (mai precis, pușca cu ac). Această victorie îngrijorează toată Europa și îl face să sufere pe Franz Joseph. Sisi, care a fost la curent cu mersul operațiunilor militare, îl susține pe soțul ei: „Bietul nostru împărat este profund îndurerat". Prusia este cea care va domina lumea germanică.

Când Sisi își face apariția la mijlocul lunii februarie 1863, la un bal considerat „intim“ (nu sunt decât două sute cincizeci de invitați…), se prezintă cu adevărat în chip de împărăteasă a Austriei, marcând astfel revenirea ei la viața oficială din Viena. Prezența ei este remarcabilă, fiind atât de scumpă la vedere. Cei care au privilegiul să fie de față sunt întâi surprinși, iar apoi fermecați. Sisi și-a recăpătat silueta, zâmbește în ciuda danturii urâte, care o complexează, și nu mai este nici atât de trasă la față, astfel că șarmul ei se face simțit imediat. Franz Joseph este uluit și el: înseamnă că perioada crizelor este de domeniul trecutului, iar soția lui se comportă așa cum se cuvine. Cel puțin așa consideră curtenii și ceilalți observatori, a căror principală preocupare este să vâneze defecte și erori…, adăugând cu plăcere și o doză de venin. Căci împărăteasa a fost sub supraveghere de când s-a întors din Corfu. I se analizau faptele și gesturile, lumea încerca să estimeze în ce dispoziție se afla de fiecare dată. Opinia publică îi purta ranchiună. Totodată, lumea admira răbdarea, chiar abnegația lui Franz Joseph, însă puțini erau cei care puteau ști cât suferise el, dacă ne referim la această scrisoare trimisă arhiducesei: „Cât sunt de fericit să o am din nou pe Sisi lângă mine și, după o privațiune atât de lungă, să am din nou un cămin!“ Privațiune, ce cuvânt greu. Ca bărbat și ca soț, de bunăvoie Franz Joseph a suferit. Și a fost răbdător. Așa se spune…

Două surori ale împărătesei sunt infidele în căsnicie! Sisi bănuise ceva…

La rândul ei, soția lui se confruntă cu un zvon care nu o privește în mod direct, însă le implică pe două dintre surorile ei, care îi sunt dragi și despre care presimțise tot timpul că erau nefericite în viața lor conjugală. Și nu se înșelase. Cu prilejul unei șederi la Possenhofen, la sfârșitul toamnei 1862, aflase că Maria și Mathilde nu avuseseră un comportament ireproșabil în exilul lor la Roma; desigur, aveau scuzele lor, care nu erau însă acceptate în acea vreme. Sisi înțelegea situația. Dacă Mathilde, soția contelui Trani, frate al fostului rege al Celor Două Sicilii, se răzbunase în brațele unui nobil spaniol, conduita Mariei, regina detronată a Celor Două Sicilii, depășise în mod dramatic nivelul unui adulter. Sisi aflase, așadar, motivul rușinos, pentru care sora ei se ascunsese la ursulinele din Augsburg, călugărițele catolice în acel oraș marcat din punct de vedere istoric de memoria lui Luther și de propagarea Reformei în veacul al XVI-lea, sub domnia lui Carol Quintul. Dezgustată de faptul că mariajul rămăsese neconsumat din cauza unei malformații sexuale a soțului ei, Maria, nesatisfăcută din punct de vedere carnal, trăise o pasiune cu un aristocrat belgian, ofițer al gărzii pontificale. După câteva săptămâni, era gravidă. Înnebunită, îngrozită de scandalul care mocnea, fugise de la Roma și se ascunsese la părinții ei, la Possenhofen, pretextând că era bolnavă și avea nevoie de odihnă. Compătimitor, medicul de familie trebuie să încalce secretul profesional și să îi dezvăluie Ludovikăi întregul adevăr. Ducesa este distrusă, plângând ca de obicei și repetând că ea nu merita un asemenea oprobriu; însă

soțul ei, ducele Max, un coleric adesea confruntat cu realitățile vieții, nu o condamnase pe fiica ei și readusese calmul în gineceul bulversat de emoții:

— Potoliți-vă! Se mai întâmplă și asemenea lucruri! Ce rost au toate smiorcăielile astea?!

Era, totuși, regretabil că eroina legendarului asediu de la Gaeta* rămăsese însărcinată cu un ofițer pontifical! Zvonurile și clevetelile ajunse la urechile societății vieneze nu o mai vizau doar pe împărătească, în mod vizibil o persoană rațională în viața ei de femeie, ci se refereau dur la familia ei bavareză, cu tatăl excentric din fire, cu mama atât de emotivă și surorile lui Sisi, ale căror destine conjugale și politice erau provocatoare și romanești. Un trib cu vieți agitate și imprevizibile, în mijlocul căruia, în mod incredibil, soția lui Franz Joseph părea să facă cinste rangului său. Sisi se gândește la sora ei Maria, căreia niște gazetari i-au dat de urmă în apropiere de granița dintre Bavaria și Austria, la Altötting, unde au găsit-o cufundată în rugăciune în biserica acestui celebru loc de pelerinaj din Bavaria închinat Fecioarei Maria. Dar de ce vine să se reculeagă aici? Acești observatori nu știu încă. Se va afla mai târziu că, în noiembrie 1862, la mănăstirea ursulinelor, Maria născuse o fetiță, încredințată apoi tatălui biologic, un om discret, deși cunoscut. În martie 1863, Maria revine la Roma, se întâlnește cu soțul ei, îi mărturisește că i-a fost necredincioasă (putem presupune că oricum bănuise și el!), iar fostul rege consimte să se opereze pentru a putea avea o viață conjugală, care, vorbind cu pudoare, va fi considerată „relativ armonioasă".

---

* Marie-Louise von Wallersee, *Die Heldin von Gaeta*, Leipzig, 1936, citat de Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

În iunie, împărăteasa acceptă să facă din nou o cură la Bad Kissingen, de unde a păstrat amintiri frumoase. În felul acesta, poate să călărească iarăși, chiar dacă gimnastica a devenit pentru ea un ritual zilnic. Sisi uimește prin sănătatea ei înfloritoare și înduioșează prin atitudinea compătimitoare față de vilegiaturiști, oferindu-se să aibă grijă de cei suferinzi și, mai ales, să îi însoțească pe cei infirmi sau însingurați. Bine măcar că împărăteasa nu e pe o insulă! Majestatea Sa vrea să se facă utilă.

Dar are ea cu adevărat nevoie să reia cura balneară sau nu este decât un bun pretext pentru a se eschiva de la obligațiile curții vieneze?

Soțul ei, negreșit îndurerat de absența ei, are oricum prea puțin timp să fie cu ea. Împăratul Franz Joseph, preocupat de ideea de a menține pentru imperiul său locul care i se cuvine în lumea germană, organizează la Frankfurt Congresul Principilor Germani, între 16 august și 1 septembrie 1863. Alegerea Frankfurtului este revelatoare: acest oraș din Hessen a fost cel unde, în 1152, Frederic Barbarossa fusese ales rege, iar mai târziu împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană. Peste patru veacuri de atunci, Frankfurtul văduvea Aachenul (Aix-la-Chapelle) de privilegiul de a fi orașul încoronărilor, un statut pe care l-a păstrat până la dizolvarea Sfântului Imperiu de către Napoleon, în 1804. În 1863, Frankfurt este sediul Confederației Germane, operă a lui Metternich datând din 1815 și grupând treizeci și nouă de state, în rândul cărora împăratul Austriei pretinde să fie mentor. Franz Joseph contează pe prezența regelui Prusiei, Wilhelm I, pe care l-a întâlnit și ale cărui opinii le-a sondat la începutul lunii august. Suveranul Hohenzollern ezită: ar fi supărător să lipsească de la

această reuniune excepțională a tuturor principilor germani. Însă Bismarck îi demonstrează că, dacă ar participa, ar fi o dovadă de slăbiciune, ba chiar o umilință. Wilhelm I nu se duce la Frankfurt, preferând un sejur la Baden-Baden. Chiar dacă Franz Joseph îi mărturisește lui Sisi cât este de dezamăgit din această cauză, tot mamei lui, arhiducesa, mereu pedantă în privința prestigiului Habsburgilor și regretând de aceea că Frankfurt, și nu Viena găzduia congresul, îi împărtășește în scris părerile lui de rău: „Este ultima tentativă de a uni Germania, pentru a-i crea condițiile necesare înfăptuirii misiunii ei de echilibru și pace în Europa. Este ultima modalitate de a-i salva pe suveranii germani de la pieire în fața ascensiunii revoluției. Din păcate, mânată de invidie, dar și din orbire, Prusia refuză să se asocieze efortului, ceea ce sporește dificultatea acțiunii; în contrapartidă, acceptările sosesc din toate părțile, chiar de la guverne care erau până atunci complet aservite Prusiei". Concluzia lui este că Austria și el însuși se vor afla în fruntea acestei adunări de capete încoronate catolice și protestante. O iluzie întreținută de Bismarck, deja expert în acest domeniu.

Împărăteasa îngrijește vilegiaturiști care nu-i cunosc identitatea…

Sisi nu avea niciun motiv să îl însoțească la Frankfurt, fiind foarte absorbită de colecția ei de fotografii, apoi de prelungirea curei balneare. Nu știe că, în lipsa ei, în 31 iulie, jucându-se, micuțul Rudolf, care nu a împlinit încă cinci ani, a căzut dintr-un copac și s-a lovit cu capul de o dală. Urlete, disperare, țipete, imprecații:

copilul este dus pe brațe și așezat în pat, fără să-și fi recăpătat cunoștința. Din ordinul arhiducesei (de data asta, Sophie are dreptate), împărăteasa nu este anunțată, echilibrul ei nervos fiind foarte precar. În schimb, Franz Joseph aleargă într-un suflet, temându-se de tot ce putea fi mai rău. Doi medici, între care tânărul doctor Widerhofer, specialist în traumatologie, îi liniștesc pe împărat și pe curteni: Rudolf se va alege doar cu un hematom. Toți răsuflă ușurați. Franz Joseph decide să nu îi spună nimic lui Sisi, ceea ce este într-adevăr judicios pe moment. Va afla, prin inadvertență, mai târziu. Zidul ridicat între mamă și copiii ei rămâne solid. Chiar dacă relațiile cu soacra ei nu mai sunt atât de încordate, fiindu-i însă aproape imposibil să rămână singură cu Gisela și Rudolf, ca să le poată arăta toată dragostea ei, împărăteasa se simte frustrată ca mamă și este considerată în continuare capricioasă și originală. A bea bere la masă, a sta suspendată de niște inele recitând poezii în maghiară, a le da voie câinilor să năvălească în apartamentele ei înseamnă a avea un comportament „revoluționar"? Soacra ei o acuză de anarhie? Toate aceste constrângeri înăbușind reacțiile naturale explică negreșit de ce, în timpul ultimei ei cure la Bad Kissingen, Sisi s-a ocupat în mod spontan de plimbarea unui nevăzător, ducele de Mecklenburg, și de deplasarea unui hemiplegic, un englez pe nume John Collet. În primele zile, acesta nu știe că persoana care se plimbă cu el este chiar tânăra împărăteasă a Austriei. Când descoperă identitatea ei, fermecat de strălucirea și calitățile ei excepționale, îi trimite o scrisoare printr-un mesager: „Ați putea să mă faceți cu adevărat fericit, oferindu-mi o șuviță din părul domniei voastre. Dacă această rugăminte este indiscretă, vă rog să mă iertați. Pentru mine, ar fi ceva prețios nu fiindcă sunteți împărătească, ci fiindcă exercitați asupra mea o putere miraculoasă

și fiindcă apreciez nespus prietenia domniei voastre". Sisi nu îi va dărui o șuviță din părul ei bogat, lung de un metru și pe care ea îl numește „adevărata mea coroană", cu siguranță pentru a nu da naștere la invidii sau la vreun eventual trafic de suvenire, fără a mai pomeni de bârfe! Nedumerit, englezul îi va scrie câteva versuri de recunoștință în limba lui:

Dumnezeu s-o aibă în paza Lui pe Domnița bună și sinceră,
Care cu sufletul ei compătimitor simte durerile altora.

Sisi, „înger" nebănuit în acest oraș balnear, va purta o corespondență grăitoare cu John Collet, din care putem reține această mărturisire a împărătesei: „Sunteți atât de bolnav și atât de obosit, dar cu toate acestea nu uitați să vă rugați pentru mine, ce frumos din partea dumneavoastră. Oh! Vă rog, continuați și cereți-i lui Dumnezeu să îmi acorde singurul lucru pentru care îl implor dimineața și seara și în fiecare zi la liturghie". Putem presupune, asemenea contelui Corti, că Sisi imploră să aibă o vindecare totală, dar de asemenea — ba chiar mai ales — să poată rezista la valul de tristețe latentă, la eterna ei nostalgie, și să nu se sufoce respirând, cum spunea atât de frumos Goethe, „un aer prea tare pentru un piept prea îngust".

Finalul Congresului Principilor pune în evidență strategia lui Bismarck: prin absența ei, Prusia a avut o pondere mai mare decât dacă Wilhelm I ar fi participat la lucrări. Franz Joseph crede că politica „fotoliului gol" îi este favorabilă, ceea ce e fals. Iar intenția împăratului Austriei de a se bizui pe statele mijlocii este o greșeală: slăbiciunea lor le face prea puțin fiabile. O nouă reuniune la Nürnberg, în nordul Bavariei, pentru a pune efectiv în practică

deciziile, se lovește de un refuz. Trebuie ascultată opinia Prusiei. Franz Joseph este profund vexat, mai ales că Rechberg, ministrul afacerilor externe, încercase să îl convingă să nu întrunească acel congres, căci după înfrângerile din Lombardia și după realitatea unificării Italiei, suveranul Habsburg nu mai poate pretinde să conducă lumea germană. Scopul lui Franz Joseph este la fel de nerealist pe cât de indigest este și meniul primului dineu de gală, în 17 august: cuprindea douăzeci și nouă de feluri de mâncare!

Arhiducesa Sophie este conștientă de acest nou eșec și suferă că epoca lui Metternich și a Congresului de la Viena este încă o dată călcată în picioare și relegată la muzeul Istoriei. Și atunci își varsă năduful pe nora ei. Când Franz Joseph declară că e încântat de progresele pe care Sisi le face în limba maghiară, mama lui ignoră violent această laudă, mai ales că e exasperată, constatând că nora ei nu are deloc talent la limbile străine și se exprimă, spune ea, în franceză la fel de prost ca în italiană.

Faptul că împărăteasa învață atât de ușor limba maghiară o exasperează pe arhiducesă, care este convinsă că ungurii îi detestă pe Habsburgi. Mai rău chiar: ungurii o venerează pe Sisi! Iar ea este din ce în ce mai preocupată de soarta lor. Când, peste câteva zile, cuplul imperial, afișând o armonie perfectă, își face apariția seara la teatru în loja oficială, în fața spectatorilor ridicați în picioare, arhiducesa, înarmată cu lornieta ei, o examinează pe cea care se face vinovată că îi simpatizează pe maghiari. Oroare! Părul legendar al împărătesei Austriei este acoperit cu o podoabă brodată în fir de aur, cum poartă soțiile demnitarilor unguri! Lui Sophie nu-i vine să creadă ce vede prin lornietă și, întrucât continuă să o scruteze pe nora ei, lumea din sală observă scena. Spectacolul a început înainte de ridicarea cortinei! Un murmur general se

răspândește din sală și de la balcoane. Cuplul imperial se ridică și pleacă, ceea ce dă naștere unei duble interpretări: Franz Joseph e furios că lumea îl critică? Sau și-a dat seama că soția lui provocase reacția ostilă a publicului vienez, care nu este favorabil Ungariei?

Charlotte nu ascultă sfaturile lui Sisi: vrea și ea să fie împărătească…

Dar alte chestiuni sunt mult mai îngrijorătoare. În 20 octombrie 1863, în castelul lor Miramare, arhiducele Maximilian și soția sa, Charlotte, primesc o delegație mexicană, care îi confirmă, în mod oficial, fratelui lui Franz Joseph, faptul că i se oferă coroana Mexicului… o coroană inventată. Dar în fața acestei propuneri care datează de doi ani, timp în care țara a fost în război, Maximilian rămâne indecis. Franța intenționează să se retragă din acest viespar transformat într-o tragedie, lăsându-l pe Maximilian în fața unei misiuni insurmontabile. Napoleon al III-lea a anunțat că, dacă arhiducele nu accepta propunerea, Franța ar putea găsi cu ușurință în Spania un infante care să preia acest tron, un candidat, așadar, care ar avea și avantajul de a vorbi aceeași limbă ca mexicanii! Charlotte, care vede cum se spulberă visul ei imperial, este furioasă aflând că există intenția de a numi pe altcineva în locul soțului ei, eliminând-o astfel și pe ea de la tron! Prin urmare, intervine ferm. Întrucât viitorul lui în imperiul fratelui său este tern și lipsit de perspectivă, Maximilian acceptă oferta, amintind cu năduf că el își dăduse cuvântul de onoare față de cele nouă milioane de mexicani, în urmă cu doi ani deja — dar oare acest popor răzvrătit

fusese cu adevărat informat despre decizia lui? Franz Joseph își dă consimțământul pentru plecarea fratelui său, răsuflând ușurat în sinea lui că i se găsise în sfârșit și lui Maximilian un destin dinastic. Maximilian se bucură de mai multă popularitate decât fratele său, are imaginație, îi plac artele, ceea ce îl apropiase de Sisi. Lui Franz Joseph nu-i convenise că Max se apucase să răspândească afirmații deloc măgulitoare despre împărăteasă, deși în aparență se înțelegea foarte bine cu ea. Afirmații răuvoitoare? În plus, împăratul îi reproșează fratelui său că se plasează sub tutela Franței. Oare oferta făcută de Napoleon al III-lea este chiar atât de generoasă pe cât pare? Sisi nu își pune problema să afle dacă, în acea a doua jumătate a veacului, ideea unui imperiu mexican într-o țară devastată de război este realizabilă sau dacă rămâne întru totul nerealistă. În timpul iernii, la Viena, cele două cumnate poartă numeroase discuții. Împărăteasa Austriei îi explică lui Charlotte cât de greu apasă pe frunte o coroană și că ea, personal, ar da orice ca să nu trebuiască să mai poarte o asemenea povară. O coroană, fie ea și imperială, reprezintă o onoare sterilă, o înrobire care te privează de viață. Sisi, foarte amabilă și afectuoasă, ține să o pună în gardă pe Charlotte. Însă „visul mexican“ a devenit o obsesie pentru fiica regelui Belgiei. Vrea să fie și ea împărăteasă, cu orice preț. Complexele de inferioritate, invidiile, ambițiile și lipsa de luciditate îi dictează să nu lase să treacă această șansă, o pură nebunie în opinia celorlalți. Iar, înainte de a se îmbarca spre Mexic, Maximilian va trebui să renunțe la toate drepturile sale asupra tronului Habsburgilor. Franz Joseph îi înmânează fratelui său un memoriu privind succesiunile dinastice, amintindu-i cazul asemănător al unui fiu al lui Ludovic al XIV-lea, ducele de Anjou, care a fost nevoit să renunțe la toate drepturile sale privind coroana

Franței, pentru el însuși și pentru moștenitorii lui, dacă voia să domnească în Spania. Or, moștenitorul direct al lui Franz Joseph este, în mod evident, fiul său, Rudolf, însă părinții sunt îngrijorați de sănătatea copilului. Prințul are stări de rău fizic, uneori de scurtă durată, alteori de lungă durată, pe care nimeni nu le poate explica: are toane și e urâcios, fără motiv. Oare consecințele accidentului, când a căzut din copac, au fost bine evaluate? Nu cumva e vorba de altceva? Medicii sunt perplecși.

— Sunt niște proști! strigă împărăteasa, furioasă că i s-a ascuns adevărul despre fiul ei.

Cei doi părinți sunt uniți în angoasa lor. În 5 decembrie, băiețelul face febră foarte mare. Există temerea că ar avea tifos, o epidemie fiind semnalată deja în Europa Centrală. De urgență, împăratul aduce un renumit pediatru de la Praga, doctorul Loschner. Timp de cincisprezece zile, copilul are convulsii și frisoane. În săptămâna dinaintea Crăciunului, își revine; Franz Joseph și Sisi sunt epuizați, după ce au fost la un pas de disperare. Exact în acel moment, în 18 decembrie, unui alt frate al lui Franz Joseph, arhiducele Karl Ludwig, i se naște un fiu. Nepotul lui Franz Joseph este numit Franz Ferdinand. Chiar și cu renunțarea la tron a lui Maximilian, succesiunea Habsburgilor este, așadar, asigurată de atunci înainte prin doi moștenitori de sex bărbătesc. Crăciunul va fi liniștit.

Împărăteasa va avea parte în curând de un doliu în familie: în 10 martie 1864, regele Maximilian al II-lea al Bavariei, unul dintre unchii ei, moare subit, „prea de timpuriu", potrivit văduvei lui, regina Maria, născută prințesă a Prusiei. Cel care urcă pe tron este fiul regelui decedat, vărul lui Sisi, Ludovic. În vârstă de 18 ani, înalt de 1,90 metri, tânărul rege este pasionat de Wagner,

de munți și de lacuri, detestând politica și inerentele ei ipocrizii. Ludovic al II-lea este inteligent, însă nu a fost pregătit să domnească. Puțin îi pasă lui însă de toate acestea. La fel ca Sisi, mai mare cu opt ani decât el, Ludovic preferă singurătatea, cursele în șaua calului, poezia. Când erau copii, se vedeau cu plăcere. După trei săptămâni de la dispariția suveranului bavarez, o soră a regelui defunct este pe moarte. Sisi reușește să ajungă la timp la căpătâiul mătușii ei muribunde, care este foarte emoționată văzând-o. Cui îi va mărturisi ea impresiile acelor momente, când pentru prima oară i se întâmpla să vadă murind o persoană adultă? Desigur, lui John Collet, corespondentul ei englez întâlnit la Bad Kissingen. Un străin care i-a devenit prieten epistolar și căruia îi scrie acum: „Cât sunt de invidiat cei care părăsesc acest pământ al nefericirii, când sunt încă la vârsta copilăriei și nu-și dau seama de nimic!"

Sisi nu poate înțelege de ce Franz Joseph se consideră nevoit să se angajeze într-un conflict armat îndepărtat, cu Danemarca. Un exemplu perfect de manipulare geopolitică, o situație anarhică și un conflict ce perturbă traficul maritim al Europei de Nord. Și mai ales prima capodoperă a lui Bismarck: se numește Războiul Ducatelor.

În această dificilă problemă succesorală și diplomatică, chestiunea naționalităților apare din nou: în 3 ianuarie 1864, Prusia și Austria decid să intervină împreună în ducatele Schleswig și Holstein, neacceptând anexarea lor de către Danemarca. Franz Joseph consideră că este util să se alieze cu Prusia, după insuccesul de la Frankfurt. Trupele austriece repurtează primele victorii în această campanie a celor două puteri aliate, ceea ce îl măgulește pe împărat, compensând oarecum dezastrele militare și pierderea Lombardiei. Sisi, străină de acest litigiu pentru niște teritorii

mlăștinoase și șesuri nisipoase între Marea Nordului și Marea Baltică, devine cu adevărat o infirmieră la începutul lunii februarie, când soldații austrieci răniți sosesc în număr mare cu trenul în gara centrală din Viena. Spre stupefacția echipelor de prim ajutor, Sisi reușește să comunice în ungurește cu rănițiii maghiari.

Contrar oricăror așteptări, chestiunea Mexicului le apropie pe Sophie și Sisi

În primăvara anului 1864, Maximilian și Charlotte fac turul curților regale europene, de la Tuileries, unde Napoleon al III-lea și Eugénie jubilează că cei doi au acceptat tronul Mexicului, până la curtea de la St. James, unde reacția nu mai este la fel de entuziastă. Prim-ministrul reginei Victoria, lordul Palmerston, consideră că această aventură este sortită eșecului. Nici revenirea la Viena, în 19 martie, nu este un motiv de bucurie: Franz Joseph vrea ca fratele său să semneze un „pact de familie", prin care să renunțe pentru totdeauna, pentru el și pentru moștenitorii săi potențiali, la toate drepturile de succesiune în Austria, dar și la averea sa personală actuală și viitoare. Considerându-se jecmănit, Maximilian refuză să semneze acest „pact", iar împăratul îl amenință că nu îi va da consimțământul pentru acceptarea tronului mexican. Urmează de aici o altercație foarte violentă la Hofburg, în 20 martie, între cei doi frați, în prezența lui Charlotte și Sisi. Împărăteasa va fi singura care va povesti, mai târziu, această dureroasă înfruntare. Franz Joseph insistă pentru semnarea pactului, însă Maximilian îl imploră:

— Oh, Doamne! Dă-mi tăria să îmi fac datoria.

Împărăteasa adaugă: „Era răvășit la față, îmi venea să urlu". Cât despre Charlotte, văzând că soțul ei urma poate să cedeze și să semneze, aceasta surâde „cu mârșăvie". Ea e gata să facă orice. Lui Sisi nu i-a plăcut niciodată Charlotte, pe care o poreclește „îngerul morții al lui Maximilian". În 22 martie, Maximilian și Charlotte pleacă înapoi la Miramare, fără ca pactul să fi fost semnat. Înainte de a pleca, au luat o ultimă cină cu arhiducesa Sophie. Aceasta scrie în jurnalul ei că în seara aceea avusese sentimentul că împărțea cu fiul ei „masa unui condamnat". Arhiducesa este într-adevăr foarte bulversată de faptul că fiul ei a acceptat acest tron atât de îndepărtat, însă nu poate să îl renege pe celălalt fiu al ei, Franz Joseph, pentru pactul pe care îl impune fratelui său. Este în joc tronul Habsburgilor: dacă vreo nenorocire l-ar lovi pe Franz Joseph înainte de majoratul lui Rudolf (care are pe atunci 6 ani), Maximilian ar fi cel care ar trebui să asigure regența, o misiune absolut incompatibilă cu titlul de împărat al Mexicului. În mod ciudat și, poate, pentru prima oară, Sisi înțelege frământările din sufletul soacrei ei și îi spune acest lucru. Se apropie una de cealaltă în această perioadă de criză, împărtășind atât premoniția unui dezastru care îl paște pe Maximilian, cât și o aversiune totală față de Charlotte, care îl împinge la toate renunțările, neavând în minte decât ideea de a purta amândoi un titlu imperial. Sophie care, inițial, o preferase pe Charlotte în detrimentul lui Sisi, s-a schimbat complet. Ambiția și influența dezastruoasă a lui Charlotte asupra soțului ei i-au deschis ochii arhiducesei, care vede lucrurile în cruda lor realitate. Același lucru s-a întâmplat și cu Sisi. Ține mult la Maximilian, care i-a arătat toată admirația și afecțiunea lui, atunci când a întâmpinat-o la Miramare, iar apoi a însoțit-o

pe iahtul său până în Corfu. Toate aceste sentimente amestecate le apropie pe bătrâna arhiducesă și pe tânăra împărăteasă, care au amândouă presentimentul unei catastrofe anunțate.

Revenind la Miramare, Maximilian tergiversează mult — este în firea lui să procedeze așa —, anunțând inițial că renunță la tronul Mexicului și provocând astfel panică la Tuileries. Napoleon al III-lea și Eugénie îl convoacă pe ambasadorul Austriei, prințul von Metternich. Pe urmă, Maximilian se gândește să plece în Mexic fără să semneze „pactul de familie". Renunță însă la idee, dându-și seama că ar fi o dezertare incompatibilă cu titlul său de împărat. Într-un final, spre marea bucurie a lui Charlotte, consimte să semneze…

În 9 aprilie 1864, trenul imperial al lui Franz Joseph se oprește în micuța gară Miramare. Împăratul este însoțit de ceilalți doi frați ai săi, arhiducii Karl Ludwig și Ludwig Viktor. Împăratul și Maximilian se închid în biblioteca de la primul etaj, timp de câteva ore. Nimeni nu știe ce au discutat, însă putem presupune că a fost dureros pentru amândoi. În cele din urmă, cei doi frați coboară în holul mare și Maximilian semnează acest faimos pact de renunțare, fiind de față împăratul, ceilalți doi frați ai săi și suita lor. Odată împlinită această formalitate, Charlotte își face apariția, radiind de bucurie. Franz Joseph nu rămâne peste noapte la Miramare, întorcându-se la trenul imperial împreună cu frații săi; Maximilian și împăratul se salută milităreste. După protocol, se îmbrățișează. Nu se vor mai revedea niciodată. În 14 aprilie, Charlotte și Maximilian părăsesc Miramareul, la bordul fregatei *Novara*.

Zarurile au fost aruncate. Scena este redată pe pânză de același pictor care imortalizase ilustra sosire a lui Sisi la Miramare, la întoarcerea de la Madeira.

Data de 1 mai 1865 este o zi de sărbătoare pentru împărat, împărăteasă și toți vienezii. După opt ani de lucrări faraonice, care dăduseră peste cap capitala, bulevardul circular, *Ringstrasse*, este în sfârșit terminat. Armatele imperiale defilează în uniformă de paradă pentru inaugurarea acestei artere somptuoase. Apoi, vienezii, ca de obicei, dansează pe muzica lui Johann Strauss, „polca demolării" (*Demolier-Polka*), de data asta! În 14 august, Războiul Ducatelor se încheie prin Convenția de la Bad Gastein; Prusia primește ducatul Schleswig, iar Austria — ducatul Holstein. Franz Joseph acceptă acest acord, fiindcă simbolizează pentru el înțelegerea austro-prusacă. Dar, în realitate, acest aranjament plasează Austria într-o postură delicată, întrucât teritoriul care îi revine prin tratatul semnat este, din punct de vedere geografic, departe de Austria și foarte aproape de Prusia. Bismarck este stăpân pe situație. Va putea provoca incidente susceptibile să declanșeze un război împotriva Austriei. Acesta e scopul său: vrea să îi elimine pe Habsburgi din treburile lumii germane.

La Bad Ischl, un ultimatum din partea lui Sisi, care amenință să plece definitiv!

Împărăteasa e îngrijorată de starea fiului ei. Micuțul Rudolf are o nervozitate neobișnuită. De ce? Din ce motive se sperie la cel mai mic zgomot? De ce îi e frică de întuneric? De ce se îmbolnăvește atât de des? După o anchetă tardivă și dificilă asupra domeniului rezervat soacrei ei, Sisi descoperă că preceptorul lui Rudolf, colonelul Leopold de Gondrecourt, ales desigur de arhiducesă cu

aprobarea împăratului, este un militar bigot, care s-a făcut remarcat în Războiul Ducatelor și care asistă zilnic la liturghie, cu intenția vădită de a fi în grațiile lui Franz Joseph și ale mamei acestuia. Potrivit lor, preceptorul întrunește cele două calități dorite: este militar și este un bun creștin. Ce vrea de fapt împăratul, care e un om lipsit de imaginație?! Ca fiul și viitorul său succesor să fie un bun ostaș, altfel spus să fie curajos și să nu se teamă de primejdii. Sisi descoperă îngrozită că acest Gondrecourt a avut oribila idee de a-l încuia pe băiețel într-o magazie de vânătoare din parcul castelului Schönbrunn și, lăsându-l singur înăuntru, să strige:

— Atenție, prințe, te atacă un mistreț!

Stupiditatea acestei experiențe este consternantă! Sisi e revoltată, inima ei de mamă suferă pentru fiul ei, însă instinctul care o alertase nu o înșală: continuându-și discret investigațiile, constată că băiatul este obligat să facă dușuri reci în orice anotimp și, ceea ce este mult mai grav, că, în timp ce doarme, cineva trage cu revolverul în camera lui! Rudolf este, pur și simplu, terorizat, speriat tot timpul că va muri. Arhiducele moștenitor este traumatizat. Evident, această educație prostească nu a putut fi pusă în practică decât în lipsa lui Sisi. Cei din jurul lui Rudolf au profitat de faptul că o îndepărtaseră pe mama băiatului, pentru a face din el, potrivit arhiducesei, un om care crede în Dumnezeu și are o „înaltă valoare morală". Ancheta împărătesei duce la concluzii zdrobitoare. Încetul cu încetul, guvernanta și cameristele încep să i se destănuie mamei care dintr-odată e mereu prezentă. Un lucru nou: Sisi are acum aliați. Află astfel că Gondrecourt, pe lângă faptul că e un imbecil slugarnic, este și un mare fățarnic, care trece dinadins la șase dimineața pe sub ferestrele împăratului, ținând la vedere niște mătănii și o carte de rugăciuni gravată cu o cruce.

Grădinarii l-au poreclit „înghițitorul de crucifixe"! Și tot ei afirmă că, în realitate, acest volum nu e decât o cutie cu trabucuri și că, în loc de evlavie religioasă, preceptorul lui Rudolf se duce să ia micul dejun la amanta lui, o blondă de moravuri ușoare, coristă la teatru! Din ce în ce mai furioasă, Sisi constată că, în loc ca băiatului să îi fie cultivate calitățile intelectuale — Rudolf este inteligent și îi place să citească —, adulții din jurul lui vor să facă din el un adolescent abrutizat de eforturi, de constrângeri și de spaime. Sisi clocotește de mânie! Dar, înfierând dramatica prostie a acestei „educații", împărăteasa atacă o fortăreață: invincibilul tandem format din soțul ei și mama lui.

Împărăteasa nu-și mai poate stăpâni furia:

— E curată nebunie! îi aruncă ea împăratului, care recunoaște că mama lui a fost poate prea strictă, însă că e însuflețită de cele mai bune intenții și că opinia ei este prețioasă.

Așadar, Franz Joseph se teme în continuare de mama lui! Regretă excesele ofițerului, promite să intervină, dar în realitate soția lui e sigură că nu va face nimic. În numele tradiției, ce coșmar!

Cât despre mama lui…

În 27 august 1865, la Bad Ischl, Sisi, acum de nerecunoscut, joacă totul pe o singură carte:

— Nu mai pot tolera așa ceva! Alege, ori Gondrecourt, ori eu!

Este un adevărat ultimatum conjugal și familial. Împărăteasa, simțindu-se vinovată ca mamă prin lungile ei absențe, pune în joc toată viața ei. Niciodată vacanța la Kaiservilla, îndeobște tihnită în perioada aniversării zilei de naștere a suveranului și reprezentând un interludiu esențial în viața oficială, nu a fost bulversată de o asemenea criză! În clipa următoare, după această somație, Sisi se instalează în biroul ei cu brocarturi bej, dar cu mobilier simplu,

din lemn deschis la culoare. Se izolează aici pentru a consfinți în scris decizia ei. Acest „ultimatum de la Ischl" este scânteia care poate arunca în aer butoiul cu pulbere al familiei; depășind starea de angoasă legată de situația lui Rudolf, Sisi scrie:

> *Doresc să am puteri depline în tot ceea ce îi privește pe copiii mei, alegerea persoanelor din jurul lor, locul lor de reședință, dirijarea completă a educației lor, într-un cuvânt eu trebuie să decid totul până la majoratul lor. Doresc, de asemenea, ca, în ceea ce privește treburile mele personale, cum ar fi alegerea anturajului meu, locul meu de reședință, toate schimbările din casă etc., eu să fiu singura persoană cu putere de decizie.*
>
> *Elisabeta*

O salvă de avertismente! După doisprezece ani de cvasisupunere în căsnicie, în cursul cărora revenirile ei din călătorie nu făcuseră decât să îi agraveze depresia, rebela Sisi amenință să părăsească tot. Nu mai e vorba de o enervare, și cu atât mai puțin de vreun capriciu. Sisi a trecut de la stări de impacientare la o atitudine autoritară. Clară și fermă, așternând totul pe hârtie. Este o injoncțiune!

Franz Joseph înțelege că nu mai e vorba de toane sau indispoziții trecătoare. Soția lui vorbește serios: vrea, în sfârșit, să își conducă singură viața personală, familială și chiar, într-o anumită măsură, existența oficială, ceea ce este mai grav. De data aceasta, nu Sisi cea plină de ciudățenii și fantezii este cea care se exprimă, ci împărăteasa, în postura de soție și mamă. Prin aceste câteva rânduri, Sisi arată că s-a maturizat, iar educația dezastruoasă a fiului ei este detonatorul acestei reacții profunde. Franz Joseph, mulțumit de acordul încheiat cu Prusia și abia așteptând să meargă senin la

vânătoare în munți, unde se simte bine, își dă seama că exasperarea soției lui nu este o scenă conjugală banală. Această lovitură de tunet în familie este urmată imediat de o altă schimbare revoluționară la curte: împăratul îi dă dreptate împărătesei! Cedează, asigurând-o că va avea toată independența dorită, ca mamă, soție și stăpână a casei. La 28 de ani, Sisi a uzat de toate argumentele sale, inclusiv frumusețea personală, despre care știe ce putere exercită asupra soțului ei! Gondrecourt este imediat înlocuit cu contele Joseph Latour de Thurnberg, care se va dovedi un excelent preceptor, iar în același timp doctorul Hermann von Widerhofer se va ocupa îndeaproape de sănătatea prințului și a surorii acestuia, Gisela. Acestor doi oameni, împărăteasa le va cere rapoarte frecvente, le va pune întrebări, le va pretinde răspunsuri, spre deosebire de perioadele dinainte, când era lăsată în ignoranță și chiar îndepărtată de la realitățile momentului. S-a făcut vinovată de neglijență și ține să își repare greșelile de mamă distantă, atâta cât se mai poate. Așa cum era de așteptat, arhiducesa se supune deciziilor intransigente ale nurorii ei, validate de fiul său. Mama împăratului nu spune nimic, ceea ce nu înseamnă însă că îi convine ce se întâmplă, însă știe că a pierdut o luptă esențială, altfel spus posibilitatea de a-și exercita influența nemijlocit sau prin intermediul curtenilor săi. Apropierea dintre cele două femei în timpul dilemei legate de coroana Mexicului este înlocuită acum cu o coabitare penibilă, cu tăceri grele și priviri pline de subînțeles. Desigur, preluând astfel controlul asupra vieții sale și asupra copiilor ei, împărăteasa victorioasă comite câteva excese, trecând de la un conservatorism, pe cât de periculos, pe atât de închistat, la un liberalism asumat, în care educația religioasă ajunge pe planul al doilea, ceea ce va pune în evidență spectaculara precocitate a lui Rudolf.

După toate aceste bulversări, urmează o toamnă splendidă și senină pe plan conjugal, întrucât Sisi, foarte frumoasă și, acum, liniștită, este susținută de soțul ei care, în sinea lui, o aprobă, mândru de luciditatea ei. Victoria soției lui este și victoria amândurora, iar veselia care domnește acum în cuplul imperial se răsfrânge benefic asupra vieții lor intime. În 4 octombrie, când este prăznuit Sfântul Francisc de Assisi, Sisi organizează un dejun pentru a serba ziua onomastică a împăratului. Seara, îi povestește lui Rudolf:

— Am râs mult cu toții la masă. Le-am obligat pe toate doamnele să golească o cupă de șampanie în sănătatea tăticului tău… O doamnă de onoare s-a înveselit cam prea mult, iar o alta abia se mai ținea pe picioare!

Obținând astfel de la împărat dreptul de a-și afirma independența, Sisi s-a reapropiat de soțul ei. Și e fericită. Triumful ei este și triumful dragostei.

Sisi se reîntâlnește cu straniul ei văr, devenit acum regele Ludovic al II-lea al Bavariei

La curtea vieneză și chiar în unele publicații, lovitura de stat familială nu uimește pe toată lumea. Unele persoane mai apropiate se întreabă dacă, dincolo de mânia ei, îndreptățită de altfel din cauza aberațiilor pe care le-a descoperit, împărăteasa nu este cumva motivată și de o forță mai spectaculară chiar, un curent politic destul de evident de câtva timp. Cu un an în urmă, în vara anului 1864, cu prilejul unuia dintre sejururile ei la Bad Kissingen, împărăteasa a primit vizita noului suveran bavarez, tânărul rege Ludovic

al II-lea. Era nerăbdătoare să îl revadă, fiindcă auzise despre el cele mai contradictorii opinii cu putință. Unii sunt entuziaști, alții sunt derutați, când vine vorba de persoana regelui bavarez. Foarte înalt, cu o alură stângace, chipeș, acesta este centrul atenției pentru toți curioșii. Nu vorbește decât despre artă și natură, preaslăvește suflul wagnerian atât de neînțeles încât el, ca rege, consideră de datoria să îl ajute să „își desfășoare aripile puternice ale geniului său", motiv pentru care l-a adus pe muzician la München, i-a achitat datoriile, l-a instalat fastuos, fără să își imagineze că Richard Wagner era amantul Cosimei, fiica lui Franz Liszt și soția dirijorului von Bülow... Ludovic al II-lea nu venise la Bad Kissingen decât pentru a o admira pe frumoasa lui verișoară, împărăteasa Austriei, dorind să-i împărtășească din ideile sale originale și să o revadă pe cea cu care, în copilărie, coresponda lăsându-și mesaje pe Insula Rozelor, în mijlocul lacului Starnberg, ea fiind la Possenhofen, el — la Berg, fiecare pe malul lui, dar nutrind aceleași visuri. La Bad Kissingen, Ludovic ar fi trebuit să nu zăbovească prea mult. Dar, fascinat de Elisabeta, a rămas aproape o lună, „contemplând-o fără dorință, ca pe o ființă supranaturală", atras „de tot ceea ce este extraordinar la persoana ei"*, nu de feminitatea ei, ci de firea ei neconvențională. Era spectaculară, iar regele se imagina la teatru, unde totul este mai frumos decât în viață. Tânărul suveran nu manifestase decât un interes convențional pentru delicata țarină Maria Aleksandrovna, soția țarului Aleksandru al II-lea. Plăpândă și bolnăvicioasă, aceasta venea să se trateze la Bad Kissingen. După o lună Ludovic al II-lea pleacă, lăsând-o pe Sisi perplexă, însă uluită de ochii albaștri și privirea

* Egon César, conte Corti, *Élisabeth impératrice d'Autriche, op. cit.*

vărului ei, care îi vorbise îndelung despre *Lohengrin*, legenda cavalerului cu luntrea purtată de o lebădă. Scene din celebra legendă erau pictate pe pereții castelului Hohenschwangau, unde regele copilărise. Protejatul său Wagner compusese o operă cu același titlu, care îl tulburase profund, pe vremea când era prinț moștenitor și avea doar 16 ani. O emoție de neuitat.

Apoi, după plecarea regelui, împărăteasa a deschis cărțile ei în limba maghiară. Cu ajutorul unui dicționar, își îmbogățea vocabularul încetul cu încetul, străduindu-se să învețe limba. Dar era cu adevărat dificil. Avea nevoie de o doamnă de companie de origine maghiară. Sisi i-a cerut uneia dintre doamnele ei de onoare să îi găsească o tânără care să fie totodată — și lucrul acesta era esențial — și o confidentă sigură. A fost întocmită o listă impresionantă, cu cele mai mari nume din aristocrația maghiară. Dar rebela împărăteasă căuta de fapt o persoană care să o poată ajuta, o tânără fără prejudecăți sau convenții și care, mai ales, să nu fie inhibată de protocol! Nu era vorba de mondenități inutile. În niciun caz! Era nevoie de o tânără sinceră. Și, trecând în revistă numele care i s-au prezentat, Sisi l-a reținut pe cel al Idei Ferenczy și a cerut să vadă o fotografie de-a ei: tânăra nu era frumoasă, dar părea blândă și modestă. După ce informațiile solicitate au confirmat că persoana aleasă era sănătoasă și inteligentă, împărăteasa a declarat:

— Sunt sigură că aceasta îmi va plăcea.

Ceea ce conta cel mai mult pentru Sisi era ca tânăra să își iubească țara, căci dragostea pentru Ungaria trebuia să le apropie, mai ales că Franz Joseph îi spusese soției lui că, de îndată ce era posibil, urma să devină regina Ungariei. Ținând seama de asta, persoana aleasă de Sisi nu avea să fie la ordinele arhiducesei. Această condiție era obligatorie, deși nu atât de simplu de

acceptat. Întorcându-se de la o plimbare călare, împărăteasa a făcut cunoștință, în noiembrie 1864, cu o tânără timidă, foarte amabilă și drăguță.

Sisi s-a încumetat, cu eleganță, să o salute în ungurește:

— Îmi place de dumneata, vom fi mult timp împreună.

Rămânea un obstacol: Ida Ferenczy, dintr-o categorie socială modestă, nu putea purta titlul de doamnă de onoare, iar pe împărăteasă oricum nu asta o interesa, preferând să evite un anturaj oficial, care i se părea mai degrabă stânjenitor decât util. Așa că a fost găsită o funcție inedită în serviciul împărătesei: Ida a devenit *cititoarea Majestății Sale*. Ce revoluție! O unguroaică, cititoare pentru limba maghiară, ce provocare pentru arhiducesă! O tânără care nu este decât cu cinci ani mai mică decât împărăteasa: ce poate ea să știe despre uzanțele de la curte?

Stupoare: împărăteasa devine avocata Ungariei!

Incidentele apar imediat. Sisi o pune în gardă pe tânăra ei companioană, poruncindu-i să nu divulge niciodată vreun cuvânt sau vreo reacție de-a ei. Ida trebuie să fie mută pentru anturajul împărătesei, din care face parte și ea, având dreptul să o numească *Madame*. Discreția este liantul încrederii. Dar era de așteptat: prima doamnă de onoare, vexată de intruziunea acestei tinere necunoscute în cercul restrâns din jurul suveranei, pretinde de la ea să știe tot ce spune, gândește și face Majestatea Sa! Sisi o testează pe Ida, interogând-o la rândul ei, căci Dumnezeu știe ce-ar putea

născoci „partida arhiducesei“ pentru a o compromite pe această începătoare recrutată de curând, pe care nimeni nu o aștepta. Franz Joseph beneficiază de pe urma acestei complicități între soția lui și cititoarea ei: Sisi, care știe acum că poate avea încredere în Ida, este mai liniștită și arată foarte bine. Împăratul îi cere lui Franz Xaver Winterhalter să realizeze trei portrete cu împărăteasa. Pictor al curților din Europa, artistul, originar din Pădurea Neagră, este copleșit de comenzi. Lumea îl solicită pretutindeni și, oricum, el este portretistul preferat al împărătesei Eugénie. Chemat la Viena, pictează întâi un tablou cu Sisi în picioare, gătită cu bijuteriile ei. În felul acesta, chiar dacă ar apuca-o din nou mania călătoriilor, Sisi ar fi prezentă mereu la Hofburg. Pe urmă, împăratul îi cere maestrului, care redă atât de bine pe pânză frumusețile feminine ale epocii, să realizeze două tablouri mult mai puțin clasice. Primul o înfățișează pe Sisi într-o atmosferă intimă, în dezabie, cu părul lăsat pe spate, probabil la trezirea din somn. O imagine care ar fi trebuit să fie rezervată doar privirilor soțului ei înamorat. În al doilea tablou, și mai intim chiar, împărăteasa apare cu două șuvițe groase din părul ei bogat înnodate ca un batic pe piept. Franz Joseph cere ca exact această operă de artă, așa indecentă cum pare, să fie pusă în cabinetul său de lucru. Arhiducesa este indignată de acest exhibiționism. Cu siguranță a fost ideea nurorii ei! Nicidecum, împăratul este cel care, prezent din zori la masa de lucru, își dorește să poată ridica ochii spre cea de care tocmai s-a despărțit cu regret… atunci când nu e plecată. Și îi pare bine că prezența Idei Ferenczy exercită un efect benefic asupra lui Sisi, care are de acum înainte o aliată alături de ea.

Respinge categoric obiecțiile mamei lui, care îi atrage atenția că Sisi o tutuiește pe cititoarea ei și că îi dă sarcini care, în mod

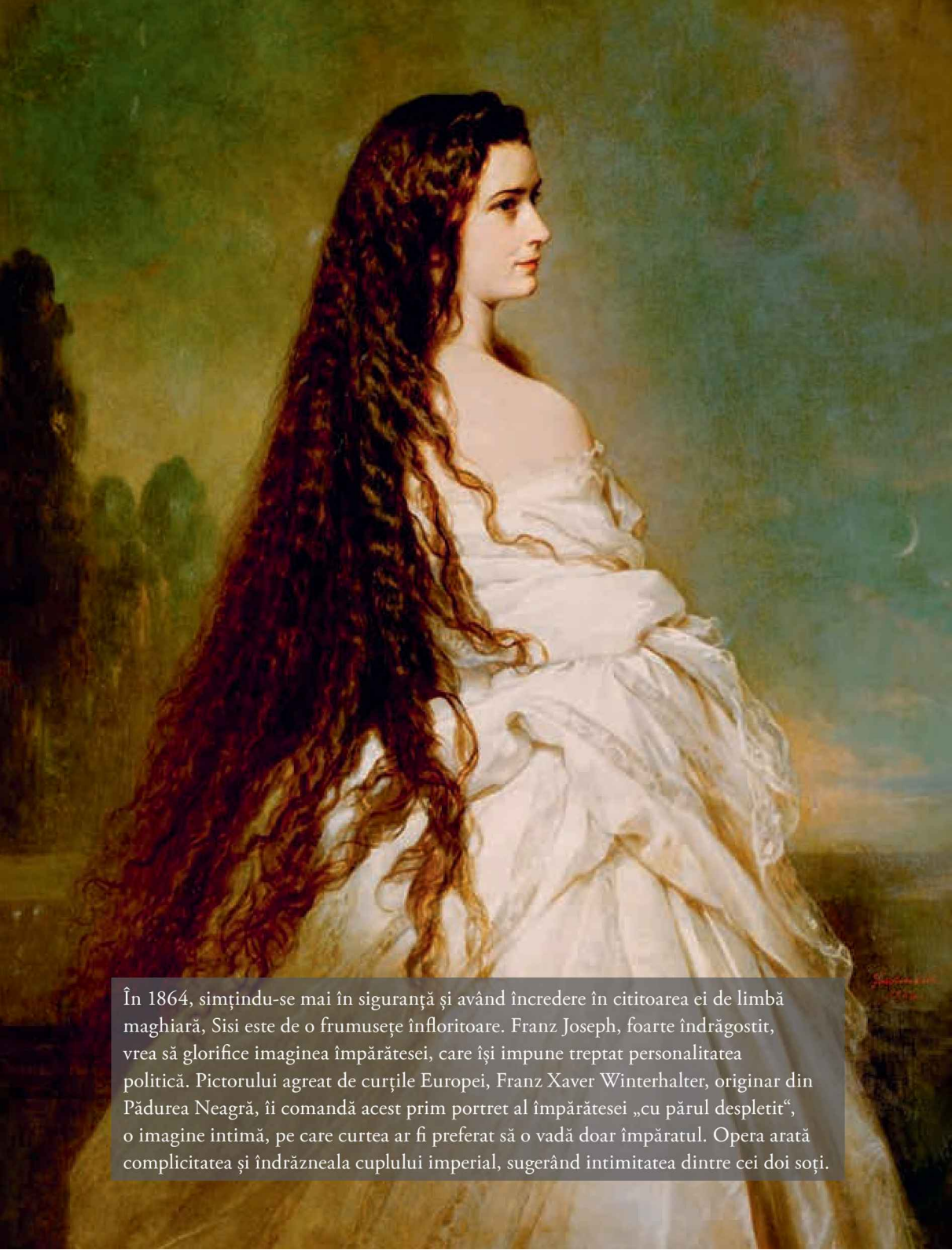

În 1864, simțindu-se mai în siguranță și având încredere în cititoarea ei de limbă maghiară, Sisi este de o frumusețe înfloritoare. Franz Joseph, foarte îndrăgostit, vrea să glorifice imaginea împărătesei, care își impune treptat personalitatea politică. Pictorului agreat de curțile Europei, Franz Xaver Winterhalter, originar din Pădurea Neagră, îi comandă acest prim portret al împărătesei „cu părul despletit", o imagine intimă, pe care curtea ar fi preferat să o vadă doar împăratul. Opera arată complicitatea și îndrăzneala cuplului imperial, sugerând intimitatea dintre cei doi soți.

normal, le-ar reveni cameristelor. Singura umbră în această înțelegere perfectă dintre suverană și cititoarea ei este sănătatea Idei, care suferă, se pare, de un suflu cardiac, iar din acest motiv nu poate să facă față ritmului energic al împărătesei, îndeosebi lungilor ei cavalcade.

Este neîndoielnic că tânăra o admiră pe soția împăratului pentru eforturile de a-i cunoaște și a-i înțelege mai bine pe unguri. Ida este atât de apropiată de împărătească, încât îi citește poeme în ungurește, în timp ce aceasta stă la masa de toaletă și este pieptănată de o coafeză. Un lung ritual. Încetul cu încetul, spiritul Ungariei se infiltrează la Hofburg și la Schönbrunn, unde soția împăratului citește texte ale poeților Eötvös și Jókai, uneori cu voce tare, pentru ca Ida să îi corecteze pronunția. Dar Ida are un logodnic, iar Sisi tremură la gândul că tânăra ei cititoare se va mărita și o va părăsi.

Influența Idei este atât de puternică, încât împărăteasa se gândește să meargă la Buda și la Pesta, dar renunță, la rugămintea lui Franz Joseph.* În schimb, numirea câtorva doamne de onoare de origine maghiară nu mai pare imposibilă. Sisi, trebuie să subliniem, entuziastă și mândră de victoria ei în familie, nu își dă seama că națiunea pe care ea vrea să o apere îi creează numeroase probleme lui Franz Joseph. Poporul ungar este divizat între două tendințe: opozanții intransigenți, călăuziți spiritual de revoluționarul Kossuth exilat în Italia; și moderații, reprezentați prin seducătorul conte Andrássy, poreclit „frumosul spânzurat din 1848", ca urmare a condamnării lui la moarte în contumacie, pentru înaltă

* Cele două părți ale orașului, Buda și Pesta, nu vor fi unificate oficial decât în 1873.

trădare, omul care se refugiase la Paris, apoi la Londra, și pe care împăratul îl amnistiase în 1857. Ales deputat în parlamentul ungar în 1861, acesta este dispus să accepte numeroase concilieri dorite de Habsburgi și, eventual, o politică externă și militară comună cu Viena.

Franz Joseph s-a deplasat de aceea în Ungaria, în vara anului 1865, singur, fără Sisi, cu scopul de a păstra coeziunea Imperiului. A fost foarte bine primit, atât de bine încât revine acolo iarna și constată că lumea nu vorbește decât despre împărăteasă, despre cititoarea ei maghiară, despre progresele ei lingvistice și despre interesul manifestat pentru ideile care circulă la Buda și la Pesta. În 14 decembrie, la deschiderea dietei maghiare, Franz Joseph se bucură de o asemenea popularitate, încât trebuie să promită că va reveni cu împărăteasa. Împăratul se întreabă: dar dacă imprevizibila lui soție ar putea reuși acolo unde politicienii dau greș? De ce să nu fie Sisi legătura între clanurile opuse? Revenind la Viena, își propune să organizeze călătoria lor imperială cerută de toți. Și constată că, din vară, de la ultimatumul pe care i-l lansase la Bad Ischl, Sisi a căpătat o independență reală în viața personală și în mentalitatea ei politică. Cele două rebeliuni sunt legate. Oare împărăteasa a găsit ceea ce dorea? Nu încă, din moment ce, în timp ce împăratul se îndrepta spre Ungaria, Sisi i-a trimis o telegramă la palatul regal din Buda, informându-l că pleca la München, pentru o consultație la doctorul Fischer, întrucât din nou are dureri de dinți. În această depeșă, Sisi cerea acordul soțului ei, însă răspunsul acestuia era inutil, călătoarea fiind deja plecată, perfect independentă, cuprinsă din nou de demonul nerăbdării, al evadării, al irezistibilului impuls de a fi altundeva. De acum înainte, împărăteasa se lipsește de autorizația conjugală. Dar putem vedea, de asemenea, în această plecare subită,

furia unei persoane cucerite de cauza maghiarilor și care este privată de aclamații în mijlocul lor, pe cele două maluri ale Dunării, unde simte că este așteptată. Curtenii vienezi intră în acțiune: revine vremea capriciilor! Faptul că, imediat, împărăteasa pleacă în Bavaria cu vreo zece zile înainte de Crăciun și de ziua ei de naștere nu este oare semnul unei crize cum au mai fost atâtea înainte?

Dar împăratul și curtea nu știu că este vorba acum despre politică la nivel înalt…

Sisi se întoarce la vărul ei Ludovic al II-lea, trădat de Wagner…

La Buda, Franz Joseph află de plecarea intempestivă a lui Sisi la München și se înfurie! Îl roagă pe ambasadorul său la curtea regelui bavarez să îi ceară acestuia să păstreze discreție în privința sejurului neașteptat al verișoarei lui. Ludovic al II-lea, foarte dezamăgit că nu îi poate oferi împărătesei o primire fastuoasă, merge să o vizite în secret la părinții ei. De ce a venit? Dar, de fapt, Sisi pretinde de la el o explicație. Ce-a aflat ea? Ce vrea să știe? Ludovic al II-lea, suveran pașnic care consideră că soldații nu ar trebui decât să meargă la paradă, a urmărit totuși foarte atent manevrele lui Bismarck în Războiul Ducatelor. Dornic însă să evite o înfruntare diplomatică încă de la începutul domniei lui, a recunoscut de curând regatul Italiei și pe monarhul acestuia, popularul Victor Emanuel al II-lea. Era exact lucrul de care se temuse împărăteasa, o lovitură de pumnal în spatele lui Franz Joseph și al Austriei, dublată de un afront personal, din moment

ce noul regat ratifică abdicarea și fuga surorii ei Maria, izgonită de pe tronul Neapolelui. Consternată de această trădare, plină de furie, împărăteasa reușește să se mai calmeze, auzind lămuririle ambasadorului, contele Blome. Acesta îi amintește cât de îndurerat este regele Bavariei că s-a văzut nevoit să îl alunge pe Wagner; compozitorul se dovedise insuportabil, interesat, ipocrit și, din cauza exceselor sale, provocase o criză politică amintind, prin anumite aspecte, de situația care îl determinase pe bunicul lui Ludovic al II-lea, regele Ludovic I, să renunțe la tron, din cauza scandaloasei Lola Montez.* Ludovic al II-lea, un idealist care nu vrea să vadă unele realități ale comportamentului uman, avusese curajul politic să urmeze sfatul guvernului său și să îl izgonească pe profitor, însă decizia îl dărâmase sufletește. Înțelegând durerea lui, Sisi îi mulțumește pentru destăinurile făcute: „Dragul meu văr, fii sigur că, indiferent care ar fi opiniile mele, nu îți voi purta ranchiună și nu voi avea niciodată împotriva ta vreun resentiment. Nu pot să îți ascund că recunoașterea regatului Italiei, tocmai din partea Bavariei, m-a uimit enorm, căci în fiecare dintre familiile princiare deposedate există membri ai casei de Bavaria; însă cred că motivele care te-au împins la această faptă inexplicabilă sunt pesemne atât de grave încât, ținând seama de interesele grandioase și de datoriile sacre pe care tu le întruchipezi, modesta mea părere nu poate fi luată în considerare. Înțelegând acest lucru, sunt cu atât mai impresionată de gestul de prietenie care ți-a dictat scrisoarea pe care mi-ai adresat-o, și te rog, orice s-ar întâmpla, să crezi în dragostea sinceră care mă leagă de mica mea patrie și în prietenia

* A se vedea de același autor, *Ludovic al II-lea al Bavariei sau Regele nebun*, traducere din franceză de Bogdan Perdivară, Editura Trei, 2018.

cordială și leală pe care ți-o port ție în mod deosebit".* Sisi este curajoasă, însă sufletul ei e sfâșiat între ținutul său natal și țara de adopție. Astfel, călătoria ei nu era un capriciu, ci venea din dorința de a înțelege situația momentului. Pe Franz Joseph, aflat în continuare în Ungaria, îl asigură că va fi înapoi la Viena de Crăciun; dar, stăpânită de angoasă, nu are forța să plece, rămânând să sărbătorească Nașterea Mântuitorului și ziua ei aniversară în mijlocul familiei bavareze. Împăratul este foarte dezamăgit, căci îi anunțase pe copii că mama lor avea să fie cu ei în curând. Se întristează, mai ales, pentru Rudolf și Gisela. Cu spiritul ei tutelar, Sophie nu comentează nimic despre toanele duceselor din Bavaria, deși în sinea ei nu e deloc mulțumită… În fine, în 30 decembrie, Sisi se întoarce la Viena, împreună cu mama ei. Împărăteasa pare cu sufletul împăcat. Franz Joseph vrea să creadă că această evadare nu a fost decât o falsă alertă. Îngrijorat însă, și un pic depășit de complexitatea situației, ce-și poate el dori pentru anul care începe, decât ca soția sa rebelă să nu mai fie pe viitor atât de dezordonată și imprevizibilă în atitudinile ei!

În fața ungurilor, triumful lui Sisi estompează eșecul politicienilor

Viena, 8 ianuarie 1866. Împărăteasa își face prima ei reapariție publică la curte, probabil la rugămintea lui Franz Joseph, dornic să liniștească opinia publică și să închidă gura clevetitorilor. Dar

* Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche, op.cit.*

Sisi afișează un comportament care, pentru unii, reprezintă o nouă provocare politică, iar pentru alții, o manevră vizând reglementarea delicatei chestiuni maghiare.

O delegație oficială ungară a venit să o felicite pe împărăteasă la împlinirea vârstei de 28 de ani, chiar dacă au trecut deja cincisprezece zile de atunci. În sala tronului din palatul Hofburg, Sisi așteaptă îmbrăcată într-un costum popular unguresc, care îi vine perfect: fustă brodată, șorț din dantelă, corsaj de catifea cu mâneci de muselină, tocă având deasupra o coroană de diamante. Arată splendid și a avut grijă să fie înconjurată de opt nobile, toate de naționalitate ungară. Nu e greu să ne imaginăm cât de ofuscate sunt familiile austriece de la curtea vieneză! Membrii delegației, în fruntea căreia se află cardinalul primat al Ungariei, au o alură maiestuoasă în uniformele lor cu brandenburguri și cu o capă prinsă pe umăr, pășind în cizme lustruite oglindă. Printre acești bărbați, se remarcă figura seducătorului conte Andrássy, în vârstă de 42 de ani, cu barba acoperindu-i gâtul și cu părul vâlvoi. După ce a fost amnistiat, acesta a devenit un susținător al Habsburgilor și, cu siguranță, un admirator al împărătesei. Contele dorește să aibă onoarea, la fel ca toți compatrioții săi, „să o primească în capitala lor". Împărăteasa îi răspunde în ungurește:

— Nu-mi doresc nimic mai mult decât să revăd acest splendid oraș.

Trăsnetul să fi lovit palatul Hofburg nu ar fi avut un efect mai puternic! O ovație se ridică din piepturile acoperite de decorații:

—*Éljen Erzsébet!* Trăiască Elisabeta!

O victorie strălucită! În aceste clipe magice, Sisi își savurează triumful personal. Căsătoria ei neprevăzută o preschimbase în împărătească; acum, Ungaria îi promite un destin de regină iubită

de popor. Ceea ce n-au reușit discuțiile constituționale laborioase, parlamentarismul eșuat și resentimentele tenace izbutește să înfăptuiască împărăteasa, ca un înger radios. Durerosul pact de iubire cu Ungaria, care data de la moartea micuței sale Sophie (au trecut deja opt ani), este pecetluit într-o atmosferă de fervoare și recunoștință. Franz Joseph o admiră pe soția sa, care reușește acolo unde miniștrii și înalții demnitari eșuaseră lamentabil. Acum, Sisi vorbește aproape fără ajutorul cititoarei-traducătoare a ei, îndrăgita Ida Ferenczy.

În 29 ianuarie, cu un tren special, cuplul imperial sosește la Pesta unde devine, conform terminologiei oficiale, „cuplul moștenitor", întrucât nu a fost încoronat deocamdată. Revăzând camera din palatul regal construit de Maria Tereza, căruia revoluționarii îi dăduseră foc în 1849, părinții micuței Sophie, care decedase acolo, sunt înlăcrimați. Dar primirea făcută de parlamentarii celor două camere, în 1 februarie, este atât de călduroasă, încât atitudinea binevoitoare, care se transformase în simpatie față de Sisi, devine de-a dreptul afectuoasă. Ce revanșă asupra Vienei! Aici, lumea nu o critică, lumea o iubește. Este în centrul atenției. Iar Franz Joseph este suveranul care o acompaniază. Desigur, atunci când împăratul dă de înțeles că nu toate revendicările vor putea fi îndeplinite, această reticență generează un sentiment de răceală, pe care Sisi îl compensează imediat, vorbind de „dorințe realizabile" (ceea ce e același lucru); și este aclamată. Începe atunci un iureș de serbări și festivități epuizante, dar care nu au nimic din corvoada protocolului rigid. În 3 februarie, șase sute de oaspeți au prilejul să o contemple pe această suverană tânără, frumoasă și sinceră. A doua zi, istovită, Sisi nu apare la bal. Migrena ei este reală, la fel și dezamăgirea gazdelor. La următorul bal (un ritm vienez al

distracțiilor!), împărăteasa pare și mai strălucitoare și plină de farmec. Singurul ei regret: absența copiilor. Îi scrie Giselei: „E atât de obositor să stai în picioare și să vorbești tot timpul!“ Dar ceea ce nu a suportat niciodată la Viena, Sisi acceptă cu plăcere la Buda și la Pesta. Franz Joseph este stupefiat de metamorfoza lui Sisi: este conciliantă, abilă pentru a nu frânge nicio speranță, pe scurt o diplomată sentimentală, desigur, dar oricum dând dovadă de mult tact diplomatic! Cine ar fi crezut? Mamei lui care, de la Viena, urmărește prin informatorii ei exasperați tendința liberalismului moderat pe care cuplul imperial promite să îl respecte, împăratul îi răspunde: „Să ne ferească Dumnezeu de moralizatorii de la Viena! Lucrurile merg încet, dar vom răzbi până la capăt: e nevoie de fermitate, încredere, afabilitate și pricepere în ceea ce privește specificul național al ungurilor“. Dintr-odată lucid, atât în privința exigențelor austriecilor, cât și în privința speranțelor maghiarilor, suveranul, apostol al absolutismului, își dă seama că are nevoie de Sisi. Pentru prima oară, cei doi suverani sunt la unison pe plan politic. Franz Joseph îi răspunde arhiducesei printr-un omagiu adus soției lui: „Sisi îmi este de un mare ajutor prin politețea ei, tactul ei plin de echilibru și cunoștințele de limbă maghiară. Fiindcă există mustrări pe care un popor le acceptă de bunăvoie în limba lui și, mai ales, venind de pe buzele unei persoane frumoase“.

Influența relațiilor personale dintre soți va fi de acum înainte o realitate: atunci când relațiile lor sunt măcar senine, dacă nu pot fi și pasionale, atmosfera politică va fi pozitivă. Ne putem gândi că Ida Ferenczy, martoră a unor situații pe care nu ar trebui să le cunoască, îl informează pe seducătorul conte Andrássy despre viața intimă a cuplului imperial. În acea perioadă, relațiile lor intime sunt aproape inexistente, împărăteasa refuzând să mai aibă un alt

copil. Poartă în schimb în suflet, ca o mamă iubitoare, speranța unei autonomii a ungurilor. În 5 martie, înainte de a părăsi palatul regal care, împreună cu cetatea, formează o cunună pe colina Buda și de unde privelișteа spre Pesta cuprinde necontenita mișcare a ambarcațiunilor pe Dunăre — vapoare, plute, bărci și mori plutitoare, împărăteasa îi spune aceste cuvinte lui Andrássy:

— Am încredere în dumneata. De aceea, îți voi spune ceea ce nu aș spune multora. Dacă treburile împăratului merg prost în Italia, mă doare sufletul. Dar, dacă s-ar întâmpla așa ceva în Ungaria, aș muri de inimă neagră.

În momentul când „cuplul regal" urcă în tren, Andrássy și tovarășii lui observă că Sisi are lacrimi în ochi. Se desparte acum de o țară unde, timp de șase săptămâni, a fost adulată. La sosirea la Viena, Franz Joseph este întâmpinat călduros, mulțumită succesului pe care îl avusese soția lui. Împăratul consideră că a știut să se facă respectat. Sisi știe că ea a știut să se facă iubită. O chestiune de nuanță…

Dar, pe biroul împăratului, rapoarte îngrijorătoare și depeșe urgente așteaptă o rezolvare: Bismarck i-a dat întâlnire cu istoria.

Prusia vrea să elimine Austria din treburile germane

Împărăteasa aleargă de la Viena la Possenhofen. Este îngrijorată de viitorul surorii ei Sophie Charlotte, mai mică decât ea cu zece ani, care nu s-a măritat încă, după ce fusese aproape logodită cu ducele de Württemberg. Dar lucrurile sunt și mai grave chiar: un

cumnat al lui Sisi, arhiducele Ludwig Viktor, copilul cel mic al arhiducesei Sophie, a apărut la Possenhofen, la insistențele mamei lui, pentru a o cere în căsătorie pe Sophie Charlotte. Este o aberație de-a arhiducesei, căci arhiducele este cunoscut ca homosexual, obișnuind să se îmbrace în travesti, iar în plus răutatea lui față de împărăteasă nu mai este un secret pentru nimeni. Adorabila Sophie Charlotte a răspuns politicos, spunând că ea nu-l iubește îndeajuns… Sisi răsuflă ușurată, mai ales că, dacă această alianță matrimonială s-ar fi consumat cu adevărat, nu ar fi făcut decât să agraveze și mai mult consangvinitatea dinastică. Dar împărăteasa continuă să caute un soț pentru sora ei, „pe care ea să-l iubească și care să o facă fericită".

De câteva luni, după Convenția de la Bad Gastein din 14 august 1865 care punea capăt Războiului Ducatelor, cancelarul Prusiei pregătește o criză europeană dirijată, de data aceasta, și contra Austriei. Șeful guvernului de la Berlin învenințează sistematic aplicarea Convenției. Scopul lui este, desigur, să îl împingă pe Franz Joseph la război, sub pretextul de a reorganiza dieta Confederației Germane. Această unică instituție federală, fără vreo putere reală, nu poate impune o politică comună. Pentru a realiza acest obiectiv, Bismarck se asigură întâi de neutralitatea Franței: pe Napoleon al III-lea îl momește cu compensații pe Rin, dar nu semnează nimic. Rusia, sub țarul Aleksandru al II-lea, speră să își ia revanșa asupra Austriei „dezertoare" în Războiul Crimeii. Anglia nu îl agreează pe Bismarck, însă nici nu va interveni, din cauza legăturilor de familie cu regele Wilhelm I: fiica mai mare a reginei Victoria s-a măritat cu prințul moștenitor. Bismarck joacă în schimb cartea italiană: în 8 aprilie 1866, Prusia semnează un tratat comercial cu regatul lui Victor Emanuel al II-lea, care constituie

în realitate o alianță militară, dar în felul acesta Italia este neutralizată timp de trei luni. Totuși, va deveni în scurt timp agresivă, pentru a recupera regiunea Veneto, în continuare sub dominație austriacă, ceea ce este insuportabil pentru autoritățile din Florența.*

Trebuie să menționăm și o altă convenție secretă, bizară și adesea dată uitării, între Napoleon al III-lea și Franz Joseph: în caz de conflict, Franța nu va susține Prusia. Datorită acestei neintervenții armate, Franța va primi regiunea Veneto, pe care o va preda Italiei, permițându-i lui Napoleon al III-lea să își respecte până la capăt promisiunea de a sprijini unificarea Italiei. Când Franz Joseph află că, la Frankfurt, Bismarck dorește un parlament ales, dar fără Austria, împăratul refuză desigur această pledoarie în favoarea sufragiului universal. Atunci, Bismarck susține sus și tare că este vorba despre o încălcare a Convenției de la Bad Gastein. Și, considerându-se lezată, Prusia cotropește Holstein, ducat aflat sub administrație austriacă. Războiul pare inevitabil. Împărăteasa este consternată; făcuse toate eforturile pentru ameliorarea relațiilor dintre Viena și unguri, iar acum, iată că Prusia, cu ipocrizie, vrea să elimine Austria din treburile germane. Ce nenorocire! Sisi știe că e prea devreme pentru a cere Ungariei să îl ajute pe Franz Joseph. Dar situația este cu mult mai gravă: Sisi află că fostul avocat și revoluționar Kossuth, de confesiune luterană, în continuare în exil, negociază cu Bismarck înființarea unei legiuni ungare, care să lupte alături de Prusia… contra Austriei! Ungurii împotriva Vienei, ca în 1848? Pentru împărăteasa liberală, ar fi o catastrofă de neconceput. E oare cu putință ca toate strădaniile ei,

* Începând cu anul 1865, capitala regatului Italiei fusese transferată de la Torino la Florența. Roma nu va deveni capitala Italiei decât în 1870.

toate contactele și misiunea pe care și-a asumat-o să fie distruse din cauza vicleniilor lui Bismarck?! Sisi nu poate crede așa ceva și pleacă la Mariazell, cel mai frecventat loc de pelerinaj din Austria unde, încă din secolul al XIV-lea, lumea o venerează pe Fecioara Maria, simbolizând forța spirituală care ocrotește coeziunea Imperiului. Nu, în mintea lui Sisi ungurii nu pot să se alieze cu Prusia, fiindcă ar însemna să o trădeze pe viitoarea lor regină.

Franz Joseph discută pe această temă cu soția lui și, de fiecare dată când poate, se plimbă împreună cu ea. Vienezii, care îi întâlnesc îndeobște în pădure, și mai puțin în Prater, un loc prea monden și prea aglomerat, se întreabă: Ce se va întâmpla oare? Nu se știe exact, însă Sisi îi scrie mamei ei: „Nu vreau să îl las pe împărat singur, acum când războiul bate la ușă". Și își propune să stea mereu în preajma lui. Războiul ar trebui evitat, ținând seama de dificultățile bugetare și de faptul că armamentul austriac este demodat și nu va putea rivaliza cu cel al armatei prusiene, care a fost organizată de Moltke și Roon. Împărăteasa știe acest lucru, dar numai un miracol ar mai putea domoli eventual ambiția prusacilor de a slăbi poziția Austriei.

Și Bavaria? Sisi se duce din nou în ținutul ei natal, promițând să revină repede. Romanticul rege al Bavariei nu vrea război, nu va ordona mobilizarea trupelor, decât constrâns și forțat; este smuls acum din reveriile lui și nevoit să participe la un conflict care pare iminent. Cu pertinență, Ludovic al II-lea al Bavariei notează: „Este un război civil". Într-adevăr, germanii din nord, protestanți, urmează să se lupte pe viață și pe moarte cu germanii din sud, care sunt catolici. Iar pe Ludovic al II-lea nu-l interesează această capcană; vrea să rămână în lumea legendelor, a cavalerilor medievali, a muzicii lui Wagner, idealizat în mintea lui și cu care continuă să

corespondeze. În 14 iunie, după un scrutin, Confederația Germană este dizolvată. Nu mai există decât Nordul contra Sudului. Lumea germană începe un război de secesiune, urzit de Bismarck. În aceeași seară, cancelarul îi smulge lui Wilhelm I declarația de război a Prusiei, iar trupele pătrund în Bavaria; Ludovic al II-lea se ascunde pe Roseninsel și aruncă focuri de artificii, în timp ce adevăratele tunuri vor bubui abia în zori. Comportamentul suveranului este din ce în ce mai incoerent. La fel ca în 1859, Sisi vrea să organizeze ajutoare la Laxenburg. Îi lasă pe Gisela și Rudolf la Bad Ischl și pleacă să fie lângă împărat. Curtenii se mărginesc să constate că împărăteasa este alături de soțul ei, făcându-și datoria de suverană. Însă contrar tuturor zvonurilor, în fața pericolului, a morții și a tuturor amenințărilor posibile, Sisi rămâne calmă, curajoasă, fermă. Ce se va întâmpla cu frații ei care luptă în armata imprevizibilului Ludovic al II-lea? Ca să afle devorează gazetele care publică diverse comunicate, apoi stă cu împăratul, mereu conștiincios la datorie și nelăsând să se vadă neliniștea din sufletul lui. În ciuda acestui război care îl obligă să lupte pe două fronturi, la nord în Moravia și în Boemia, la sud în Lombardia, Franz Joseph este încrezător, întrucât, în 24 iunie, pe frontul italian, în satul Custoza, în apropiere de Verona, arhiducele Albert îi învinge pe italieni, exact în același loc unde, în 1848, Radetzki zdrobise trupele sarde.

În timp ce împărăteasa are grijă de răniții din spitale și îi alină cum poate pe cei cu membre amputate, știrile despre luptele din Moravia sunt din ce în ce mai îngrijorătoare. Chiar dacă Franz Joseph se arată, scrie ea, de un „calm admirabil", Sisi presimte un dezastru, însă rămâne mereu lângă soțul ei. Are un comportament plin de demnitate, de care mulți nu ar fi crezut-o capabilă.

De când popularitatea ei în rândul demnitarilor unguri a crescut spectaculos, împărăteasa se simte implicată nemijlocit în treburile statului, ieșind astfel din starea de apatie, în care ar fi vrut să o imobilizeze arhiducesa.

În 3 iulie, la ora șapte seara, o depeșă ajunge pe biroul împăratului: „Armata, bătută la Königgrätz, fuge spre fortăreață, riscă să rămână închisă acolo".* Patruzeci de mii de austrieci sunt uciși, răniți sau luați prizonieri. Dezastrul este total, anulând victoriile de pe frontul din sud. Superioritatea armamentului prusian, cu pușca cu ac, care nu se mai încarcă pe la gura țevii, ci pe la culată, ceea ce este de trei ori mai rapid, a înclinat balanța în favoarea Prusiei. Împăratul stă jos, livid la față. Sisi este lângă el. Amuțiți, înțeleg amândoi că prin această înfrângere Prusia i-a eliminat, în șapte săptămâni, pe Habsburgi din Germania. Și, în ciuda victoriei de la Custoza, regiunea Veneto este deja pierdută, ca urmare a aplicării acordului secret încheiat cu Napoleon al III-lea. Imperiul este în pericol, întrucât învingătorii au acum cale liberă spre Viena. Oare prusacii vor acționa la fel ca francezii lui Napoleon în 1805? Wilhelm I intenționează să intre în Viena, însă Bismarck îl disuadează, dar cu greu: „Sire, nu ar servi la nimic să ne umilim adversarul. Austria ne va fi mult mai utilă ca aliat — cât mai repede cu putință —, decât dacă ne-am face din ea un dușman înveterat".** Scopul nu mai este crearea unei Germanii prusiene, ci anihilarea

---

* În Franța, această bătălie decisivă este cunoscută sub numele satului vecin, Sadowa, aflat la circa 110 kilometri la est de Praga. Denumirea cehă este Hradec Králové.

** Irmgard Schiel, *Stéphanie, princesse héritière dans l'ombre de Mayerling*, prefață de Georges-Henri Dumont, traducere în franceză Dominique Mols, Racine, 1999.

Imperiului austriac, „iar acest obiectiv era atins“.* În scrisoarea întocmită în zorii acelei nopți interminabile, Sisi îi scrie preceptorului lui Rudolf: „Bietul nostru împărat trece prin momente grele“, adăugând că Rudolf trebuie informat despre cele întâmplate. E tânăr încă, dar el este prințul moștenitor.

Veștile proaste se înmulțesc. Astfel, bavarezii capitulează la Kissingen, ceea ce declanșează mânia arhiducesei și a nurorii ei, furioase amândouă pe regele Ludovic al II-lea a cărui inconștiență este considerată drept o adevărată trădare. Panica se agravează, lumea crede că prusacii vor intra în Viena, unde populația, deja copleșită de căldura toridă, se teme că orașul va cădea sub ocupația învingătorilor. În Europa, vestea provoacă uimire, iar în Franța statul-major al lui Napoleon al III-lea înțelege că victoria prusacilor anunță alte operațiuni militare de anvergură.

După înfrângerea de la Sadowa, Sisi cheamă în ajutor Ungaria

Încetul cu încetul, adevărul iese la iveală: Franz Joseph și-a ales prost generalii și i-a plasat în locuri nepotrivite. Sumbru, împăratul nu are decât un moment de destindere relativă, seara, când se așază în tăcere cu soția lui în fața unei ferestre deschise. Toată ziua, Sisi merge de la un spital la altul, îngrijindu-se în special de răniții unguri, fiindcă „bieții de ei n-au aici pe nimeni, care să poată vorbi cu ei“. Ea e interpreta surprinzătoare a durerilor lor. Arhiducesa

* *Ibid.*

descoperă subit calitățile nepoatei și nurorii ei, palidă, vlăguită, dar atât de bravă. În 5 iulie, de la Schönbrunn, îi scrie nepotului său Rudolf: „Slavă Domnului, bietul tău tată este sănătos, iar scumpa ta mamă îl susține ca un înger bun, este mereu lângă el și nu pleacă decât pentru a merge de la un spital la altul, ca să le aducă mângâiere și ajutor celor suferinzi". Un „înger bun"! A fost nevoie de un război pierdut, de prăbușirea dominației austrice și de zeci de mii de victime pentru ca inflexibila Sophie să recunoască până la urmă că Sisi, mereu criticată și denigrată la Viena, se dovedește în aceste circumstanțe tragice demnă de toate laudele. Desigur, o preocupă mai ales soarta soldaților unguri, iar unii încă se mai întreabă ce le spune oare… Împărăteasa știe că Ungaria poate salva Imperiul aflat în pericol, iar împăratul este de acord cu acest lucru. În 9 iulie, o trimite pe Sisi împreună cu Ida Ferenczy la Buda-Pesta, ceea ce seamănă cu un început de exod, însă este mai degrabă un strigăt de ajutor. Motivul oficial al acestui voiaj este vizita suveranei la spitalul instalat în palatul regal din Ofen*. Însă situația este catastrofală din punct de vedere politic, întrucât declinul sistemului statal austriac ar putea fi pârghia care să permită naționalismului maghiar să se impună în cele din urmă. Andrássy vede în soția împăratului înfrânt o aliată a Ungariei. Însă socotește că nu trebuie profitat de situație pentru a-i respinge acum pe Habsburgi; este prematur. Și, în timp ce o așteaptă pe Sisi la gară, declară cu eleganță și perspicacitate în fața compatrioților săi, care se arată nemiloși:

— Ar fi o lașitate să îi întoarcem spatele reginei, acum când este copleșită de necazuri, în timp ce, nu demult, când totul mergea bine pentru dinastie, noi solicitam să ne fie alături.

---

* *Ofen* este denumirea germană pentru orașul Buda. (*N. red.*)

Regina a conchis imediat că Ungaria ar putea fi un nesperat punct de sprijin, după eșecul armatelor austriece. Consideră că Andrássy ar putea rămâne un aliat, fără îndoială nu pentru mult timp, însă dacă Franz Joseph l-ar numi ministru al afacerilor externe, s-ar putea demara un dialog autentic și o înțelegere oficială, mai ales că de acum înainte Austria este izolată. Peste trei zile, împărăteasa a revenit deja la Viena, unde lumea se teme în continuare de o invazie prusacă. Îl imploră pe împărat să o asculte: Andrássy! Doar Andrássy, cu popularitatea lui, poate ține spatele Imperiului, a cărui coeziune este acum amenințată. Franz Joseph ezită. Crede că poate câștiga timp, în realitate riscă să piardă momentul prielnic. Nu îi lipsește curajul, se știe asta, însă simțul politic la el este deficitar. Înțelege întotdeauna prea târziu realitățile din jurul lui.

A doua zi, în 13 iulie, împreună cu Gisela și Rudolf care s-au întors la Viena, Sisi va pleca din nou la Buda și Pesta. Vienezii continuă să fie panicați, pândind de pe coline posibila înaintare a trupelor prusace, pe care unii au impresia că le-ar fi identificat în zare, după focurile din bivuacuri. Înainte de a se urca în tren, Sisi l-a implorat pe cancelarul afacerilor ungare la Viena, vechi prieten al tatălui ei, ducele Max, să îl convingă pe împărat să îl numească pe Andrássy, ceea ce „ar calma spiritele în țară și ar reda încredere poporului, menținând astfel calmul în regat, până în momentul în care evenimentele ar permite o reglementare a situației interne din Imperiu".

Pe peron, în fața vagonului-salon cu care va călători, împărăteasa îi ia pe neașteptate mâna împăratului, îmbrățișându-l cu o tandrețe înfocată. De data aceasta, plecarea ei seamănă cu un exod, întrucât trenul imperial este prețios, din toate punctele de vedere.

În vagoane speciale a fost încărcat tezaurul de la Hofburg, bijuteriile coroanei, aur, argint. Diademe, coliere și relicve ale Sfântului Imperiu Roman iau calea exilului. Printre aceste giuvaiere, se află un ac de pălărie, împodobit cu briliante, între care strălucește celebrul diamant „florentin", care cântărește 137 de carate și aparținuse lui Carol Quintul. Palatul regal fiind transformat în spitalul pe care ea îl vizitase deja, Sisi închiriază o vilă pe colinele din Buda. A doua zi, îl primește în audiență pe Andrássy. Are puterea de a-l convinge, căci doar el poate salva acum monarhia. Andrássy acceptă!

În acest moment, nu împăratul, ci soția lui are instinctul viitorului. Printr-o depeșă încifrată, îl informează pe Franz Joseph și adaugă: „Telegrafiază-mi imediat dacă Andrássy trebuie să plece la Viena cu trenul de seară". În spatele acestor cuvinte, se poate bănui angoasa din sufletul lui Sisi, care s-a avântat în politică, cu sentimentul că își face datoria de mamă și soție. Dacă soțul ei nu o ascultă, nu va mai interveni „niciodată". Sisi mai scrie, de asemenea: „Atunci, nu-mi va mai rămâne decât să mă consolez știind că, orice s-ar întâmpla, eu îi voi putea spune într-o bună zi lui Rudolf, cu toată sinceritatea: am făcut tot ce îmi stătea în putere, nu am ce să-mi reproșez". Un nou ultimatum…

După ce discută cu Ferenc Deák, fost șef al liberalilor moderați vizând și el încheierea unui acord, Franz Joseph trimite, peste două zile, la ora cinci dimineața, o telegramă codată adresată lui Sisi, anunțând-o că îl așteaptă pe Andrássy la Viena: „Îl voi asculta liniștit și îl voi lăsa să vorbească (…). Mă sting de dorul tău (…). Franz al tău care te iubește". Împărăteasa a câștigat! În fine, aproape a câștigat, întrucât întrevederea cu Andrássy îi lasă suveranului o impresie ambiguă: Este omul acesta destul de tare? Dispune de anturajul necesar? Împăratul rămâne circumspect,

neavând încredere în exaltarea soției lui, pe fondul de oboseală existent, și cunoscând atuurile de seducător ale lui Andrássy, care au făcut deja ravagii. De altfel, mânat negreșit de gelozie, Franz Joseph se miră că, în vila situată pe înălțimile care domină albia Dunării, așa cum îi descrisese Sisi această reședință, camera împărătesei are o ușă cu panou din sticlă, or, această lipsă de intimitate îl îngrijorează acum! Soțul înamorat, respectând mereu convenienețele, îi scrie frumoasei lui soții care tulbură atâția bărbați că această ușă cu geam „dă negreșit posibilitatea privirilor indiscrete să te vadă când îți faci toaleta, iar lucrul acesta mă îngrijorează. Cere, te rog, să se monteze o draperie groasă în fața acestei uși. Soțiorul tău devotat". O scenă de gelozie!

Reacția mai lentă a lui Franz Joseph vine și din dorința de a nu le da cehilor impresia că a cedat în fața ungurilor, fiindcă acest lucru ar putea să incite populația din Praga și Boemia. În 20 iulie, la Lissa*, Austria repurtează o victorie navală asupra flotei italiene. Onoarea este salvată, însă e prea târziu: de două zile, au demarat preliminariile de pace la Nikolsburg, la 50 de kilometri de Viena. Wilhelm I și Bismarck acceptă, așa cum fusese stabilit în secret, ca Napoleon al III-lea să intervină pe post de mediator. În 26 iulie, preliminariile sunt semnate. Pacea va fi încheiată însă abia în 23 august, printr-un tratat, la Praga. În ciuda tristeții și absenței lui Sisi, plecată din nou în Ungaria, Franz Joseph îi scrie: „Cuvintele sunt prea sărace pentru a-ți descrie cât de mult te iubesc". Împăratul Franței predă regiunea Veneto în mâinile regelui Italiei; pierzând și ultima ei provincie italiană, precum și tutela asupra ducatului Holstein, Austria este privată de orice influență

* Astăzi Vis, insulă din Croația, în arhipelagul dalmat.

în Europa de Nord și de Sud, lovindu-se totodată de naționalismul german și de naționalismul italian, cele două curente puternice acum în Europa, care vor putea să înainteze deja pe calea desăvârșirii unificării statale. Capcana lui Bismarck a funcționat. În acest moment, Austria nu mai poate să își îndrepte privirile decât spre est, în direcția Ungariei, fiind împinsă astfel spre bazinul dunărean.

Și Mexicul se dovedește o capcană pentru împăratul Maximilian

Când revine la Viena, Franz Joseph are neplăcerea de a auzi strigăte ostile în calea lui:

— Abdicarea! Trăiască Maximilian!

Afișe cerând plecarea lui de la tron sunt lipite noaptea pe zidurile palatului Hofburg. Comentând situația, tatăl lui Franz Joseph, care renunțase la tron pentru fiul său, repetă cu un umor glacial:

— Până și eu m-aș fi descurcat mai bine!

Poporul îl vrea pe Maximilian? Din păcate, ceea ce lumea nu știe este că, în timpul acestor evenimente din Europa, împăratul Mexicului și soția sa, Charlotte, au trecut și ei prin momente dificile. Napoleon al III-lea decisese să își retragă trupele împotmolite în acea „mizerie periculoasă", cu excepția Legiunii Străine. Rebeliunea mexicană, susținută de Statele Unite, înaintează, iar Juárez a cucerit orașul Chihuahua, în nordul Mexicului. Pentru împăratul Mexicului, situația militară și financiară este catastrofală. Charlotte decide să se întoarcă în Europa, pentru a cere ajutor lui Napoleon al III-lea. Maximilian este atât de descurajat, încât

vrea să plece cu ea. O scenă cumplită izbucnește între ei: Charlotte îi reamintește soțului ei că regele Carol al X-lea, apoi bunicul său Ludovic Filip au abdicat și au pierdut tot. „Un împărat nu abdică niciodată, abdicarea este o greșeală sau o lașitate", spune ea. În 9 iulie 1866, la șase zile după Sadowa, Charlotte părăsește reședința lor din Chapultepec. Maximilian o însoțește până la Ayotla, fără să poată merge mai departe — este bolnav; despărțirea lor este sfâșietoare. În 13 iulie, la Veracruz, Charlotte se îmbarcă pe vaporul *Impératrice Eugénie*. Ce ironie a istoriei! Charlotte nu îl va mai revedea niciodată pe Maximilian. Și nici nu va mai ajunge vreodată în Mexic… Fratele lui Franz Joseph s-a hotărât în cele din urmă să rămână și să își facă datoria. Dar, la fel ca împăratul Austriei, știe că este o luptă pierdută dinainte.

9 Bucuriile unui cuplu: o încoronare și Sisi este însărcinată

În 8 iunie 1867, la Budapesta, împăratul și împărăteasa Austriei sunt încoronați rege și regină ai Ungariei. Ferenc József și Erzsébet fac din Budapesta egala Vienei în dreptul internațional. Austro-Ungaria este o victorie personală a lui Sisi, care a izbândit prin prestigiul și determinarea ei. O bulversare politică și diplomatică în Europa.

Înfrângerea suferită de Austria nu este doar pe plan militar și diplomatic. Este totodată o înfrângere cu grave consecințe economice, financiare și sociale. Franz Joseph se confruntă cu o situație dificilă, iar Sisi, în continuare la Buda cu copiii, nu își dă seama cât de furios este soțul ei din cauza acestei absențe prelungite de la Viena. Împărăteasa este dezamăgită, fiindcă în ciuda eforturilor ei, care riscă să devină obsesive, poziția Ungariei este încă în discuție la Viena. Sisi e supărată. Relațiile cuplului sunt încordate. Împăratul îi scrie: „Deși ai fost atât de rece și agresivă, eu te iubesc atât de mult, încât nu pot trăi fără tine". Apoi, peste două zile, abia stăpânindu-și furia, scrie: „Mă bucur că te odihnești bine și că dormi mult, deși nu cred că șederea ta aici și compania mea te-au putut epuiza atât de mult". Franz Joseph se resemnează până la urmă cu ideea că soția lui preferă să fie plecată. „Am îndurat deja prea multe în această privință, așa că într-un final m-am obișnuit". Nu, de fapt nu se poate obișnui cu această dezertare conjugală. Suveranul se simte părăsit, iar în plus trebuie să facă față nemulțumirii cehilor, căci Boemia, fidelă Vienei, a fost devastată de război. Populația trăiește în sărăcie; mai mult, epidemia de tifos și de holeră nu a fost eradicată. Grava eroare a lui Sisi, aproape fanatică, este de a nu se gândi decât la Ungaria, în timp ce și celelalte teritorii din componența Imperiului au mult de suferit. Inconștientă și egoistă, împărăteasa nu înțelege nici dezastrul bugetar care rezultă din victoria prusacilor: regele Wilhelm I și Bismarck nu își vor retrage trupele, decât în schimbul achitării unei despăgubiri în valoare de 20 de milioane taleri. Dar Austria este secătuită, iar

guvernul trebuie să limiteze toate cheltuielile pentru a plăti această sumă și a grăbi plecarea trupelor victorioase. Ca o măsură imediată, împăratul reduce cu 2 milioane cheltuielile curente; din bugetul curții se taie tot ce este considerat inutil.

În mod ciudat, Sisi, care adoptase prerogativele puterii, vrea să ignore consecințele acestui război pierdut. Sub pretextul că vila pe care a închiriat-o este prea mică, iar palatul regal din Ofen continuă să rămână spital, în condițiile în care oricum viața pe colina Buda este sufocantă, Sisi începe să își caute o altă reședință în Ungaria, la țară.

I s-a vorbit (Andrássy?) despre un castel situat la circa treizeci de kilometri la nord-est de Pesta, Gödöllő, unde au fost aduși răniți din război. Este un palat baroc clădit în secolul al XVIII-lea de către un mare nobil, om de încredere al împărătesei Maria Tereza. Când, plină de entuziasm, Sisi îi scrie lui Franz Joseph despre palatul Gödöllő, împăratul îi răspunde că este exclus să îl poată cumpăra, fiindcă trebuie să facă „economii teribile", și o avertizează totodată că vor trebui „să trăiască foarte parcimonios". Și, pentru a se face bine înțeles, o anunță că „va trebui să vândă aproape jumătate din totalitatea cailor familiei imperiale". Ideea de a se despărți de caii pe care îi iubește este pentru amazoana Sisi o veste oribilă…, în timp ce unul dintre foștii proprietari ai palatului Gödöllő a comandat o statuie în memoria unuia dintre armăsarii săi preferați. Situația este și mai gravă însă: prin ambasadorul său în Franța, Franz Joseph află că Charlotte, cumnata lui, a venit din Mexic la Paris pentru a cere ajutorul lui Napoleon al III-lea! Este ca o lovitură de trăsnet căci, socotind cele patru până la șase săptămâni cât îi trebuiseră probabil mesagerului să ajungă la Viena, nimeni aici nu bănuia că situația lui Maximilian era atât de catastrofală. La gândul că

s-ar putea trezi cu Charlotte la Viena, cumnatul ei ridică mâinile exasperat: „Măcar de n-ar veni aici, fiindcă numai asta ne-ar mai lipsi în momentul de față". Realitatea este crudă: dramei europene i se adaugă înspăimântătorul eșec al visului imperial mexican. Un coșmar pentru Habsburgi! Mai ales că pacea cu Prusia este în curs de negociere, fără să fie însă semnată…

Într-un moment de luciditate, Sisi se decide să revină la Viena pentru aniversarea împăratului, în 18 august. Îl anunță cu cinci zile înainte. Lăsând supărarea deoparte, împăratul este bulversat de această veste, devenind patetic, aproape milogindu-se de ea să vină mai repede: „Îți mulțumesc că ești atât de bună și vii din nou să mă vizitezi (…). Te voi avea doar pentru mine (…). Când vei veni, să fii drăguță cu mine, fiindcă sunt tare trist și singur, și am nevoie de un pic de mângâiere".* Dar, vai, bietul împărat nu va avea parte de așa ceva: excentrica lui soție nu va rămâne decât o zi la Viena. În ziua următoare, se întoarce la Buda pentru a sărbători ziua Sfântului Ștefan, ocrotitorul Ungariei! Ușurătatea, pentru a nu spune iresponsabilitatea soției lui Franz Joseph, este consternantă. Lumea simte că influența contelui Andrássy asupra lui Sisi, „regina lui", este de netăgăduit. Dar până unde merge această relație? Apar cleveteli. Ida Ferenczy, căreia nu-i permite sănătatea să o însoțească pe Sisi în cavalcadele ei, este îngrijorată mai ales de starea de agitație a împărătesei, de faptul că nu se poate odihni și nu mai e în măsură să raționeze, să se gândească la soțul ei. Andrássy simte pericolul. O sfătuiește pe împărăteasă să își modereze revendicările în favoa-

---

* *Briefe Kaiser Franz Josephs an Kaiserin Elisabeth,* editate de Georg Nostitz-Rieneck, Viena, 1966; *apud* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

rea Ungariei. Există riscul ca pe împărat să-l deranjeze acest lucru, ceea ce ar putea dăuna bunului mers al cauzei lor. Dacă arhiducesa mocnește de furie în tăcere nu e ceva nou, însă faptul că demnitarii și cetățenii, suportând consecințele grele ale înfrângerii, se arată șocați de absențele lui Sisi este foarte grav. Nu se știe niciodată unde este Majestatea Sa. Se știe doar că nu este la Viena și că, plecând de lângă împărat, era veselă, mult prea veselă…

Franz Joseph, la rândul său, nu rezistă decât în virtutea unui simț al datoriei ridicat la cote maxime.

Sisi suferă un eșec politic, împăratul preia din nou controlul

În 30 octombrie, contrar speranțelor și intervențiilor perseverente ale împărătesei, Franz Joseph îl numește ca nou ministru de externe pe baronul Friedrich von Beust, fost premier al regelui Saxoniei. Faptul că acest bărbat, în vârstă de 59 de ani, este ales acum în locul lui Andrássy pare un afront pentru conte și Sisi. Toată lumea este uimită, adversarii împărătesei se amuză. Prin această decizie, Franz Joseph demonstrează că nu acceptă să fie manipulat sau forțat de nimeni, nici măcar de soția lui. Este limpede că împăratul, soț gelos și suveran pedant în materie de absolutism dinastic, este exasperat de înțelegerea cam prea vizibilă dintre Sisi și Andrássy. Este vorba oare de un eșec înregistrat de partida pro-ungară? Nu, căci Beust, abilul diplomat numit de Franz Joseph, a știut să se impună în fața lui Bismarck; poate permite ca ideile favorabile Ungariei să evolueze în continuare, fără a atinge direct

susceptibilitatea austriecilor, deja foarte tensionată. În această situație, Beust explică misiunea sa, cu o ironie usturătoare:

— Eu sunt ca un fel de spălătoreasă, care a fost adusă pentru a curăța bine rufele murdare ale statului austriac.

În mod evident, amărăciunea împărătesei este profundă, însă în același timp își dă seama că, în ciuda acestui insucces, sentimentele soțului ei au progresat. Sisi îl întâlnise pe Beust la Dresda, orașul lui natal, și nu îi plăcuse de el. Dar consideră necesar și prudent să nu comenteze nimic. Își va lua ea revanșa. Pentru a-și amăgi deziluzia și nerăbdarea, se apucă din nou să învețe limba maghiară, încercând să scape de accentul ei german, care i se pare prea pronunțat.

Ca din întâmplare, cititoarea ei, Ida Ferenczy, îi vorbește despre un gazetar evreu ungur, care trăiește și lucrează la Viena, însă scrie într-un ziar din Pesta articole contra regimului imperial, ceea ce a dus la condamnarea lui la închisoare. Îl cheamă Max Falk și este, desigur, prieten bun cu Andrássy. Faptul că Ida o întreabă pe împărătească dacă nu poate face ceva pentru Max Falk nu este deloc surprinzător, însă Sisi împinge amabilitatea și mai departe, îndrăznind să îl aducă clandestin ca să o mediteze la limba maghiară. Max Falk intră în palatul Hofburg printr-un pasaj ascuns. În afară de Ida Ferenczy, veselă și mândră că poate fi complice la acest secret, doar un valet este la curent, probabil, cu venirea gazetarului. Musafirul cunoaște repulsia împărătesei față de orice ceremoniale, uzanțe sau reguli de protocol, însă este totuși uimit. Ce vrea oare de la el această suverană atât de originală? Lecții pentru a-și aprofunda cunoștințele de limbă maghiară. Max Falk îi răspunde lui Sisi:

— Nu mai sunt la vârsta când eram nevoit să dau meditații, dar, desigur, dorința Majestății Voastre este pentru mine un ordin și o mare onoare.

Evident, Franz Joseph, care vorbește ungurește din copilărie, este informat imediat despre această inițiativă și, cu toate că e gelos, nu se supără deloc din cauza acestui demers confidențial, se presupune, al soției lui, căci Falk este un om inteligent și educat. Franz Joseph și Sisi se confruntă politic, poate pentru prima oară. Foarte repede, lecțiile de istorie a poporului maghiar, în viziunea profesorului Falk, vor fi completate prin conversații generale, inclusiv politice. Împărăteasa își va permite chiar să citească pamflete interzise aduse de Falk, discursuri violente împotriva Imperiului, prezicând prăbușirea Austriei, poeme virulente.

Dar acum, în toamna anului 1866, împărăteasa nu se gândește nicidecum să submineze fundamentele regimului imperial, ci, dimpotrivă, consideră că Ungaria este indispensabilă pentru viitorul Austriei și că rolul ei va fi să devină sprijinul de care Viena are nevoie pentru a înfrunta puterea Prusiei. Dar cât de răuvoitoare sunt comentariile curții, când aceste întâlniri încep să fie treptat dezvăluite! Rebela împărătească este acuzată că promovează idei revoluționare! S-a aflat că, într-o mică încăpere de lângă apartamentele ei în palatul Hofburg, Sisi ar fi organizat o adevărată ambasadă ungară! O cititoare, un profesor, doamne de onoare de origine maghiară: Buda și Pesta stau la sfat în mijlocul Vienei! Cum poate împăratul să tolereze asemenea intruziuni permanente?! Franz Joseph este foarte obosit și îndurerat de urmările înfrângerilor suferite, însă a înțeles că prin atitudinea ei provocatoare Sisi nu urzește o dislocare a Imperiului. Dimpotrivă… Sisi îi spune că dualismul austro-ungar este soluția, poate chiar *singura* soluție, însă cehii declară ferm că acest favoritism, din care ei sunt excluși, este șocant. De asemenea, îngrijorarea reală a împăratului vine și din teribilul fiasco mexican. Cumnata sa Charlotte pare să-și fi pierdut mințile.

Când Napoleon al III-lea a refuzat să îi acorde ajutorul cerut, soția lui Maximilian s-a dus la Roma, pentru o audiență la Vatican. O audiență tumultuoasă, căci Charlotte a crezut că Sanctitatea Sa voia să o otrăvească oferindu-i o cană de cacao „rea"! Împărăteasa Mexicului deliră: Papa Pius al IX-lea nu e un Borgia, iar adevăratul lui inamic este patriotismul italian; papa nu își redobândise puterea temporală, decât grație intervenției trupelor franceze în timpul celei de-a Doua Republici Franceze, iar poziția sa rămâne șubredă, cetatea Vaticanului fiind încercuită acum de regatul Italiei care s-a extins. Rapoartele primite de Franz Joseph confirmă că, într-adevăr, cumnata lui și-a pierdut mințile. Va fi efectiv izolată în castelul Miramare, în apropiere de Trieste, sub îngrijirile vigilente ale unui medic psihiatru, ajutat de două infirmiere. Cât despre soțul său, Maximilian, acesta, în numele onoarei, se încăpățânează să rămână în Mexic și, deși tronul imperial se clatină sub asaltul revoluționarilor, împăratul Mexicului este convins că doar el poate stăvili anarhia republicană, o certitudine împărtășită și de mama lui, arhiducesa Sophie, căreia îi pasă mai mult de soarta fiului ei preferat, decât de conspirațiile maghiare ale lui Sisi…

Zvonuri: Ludovic al II-lea al Bavariei se va însura cu o soră a lui Sisi?

De câtva timp, tânărul și fermecătorul suveran bavarez pare interesat de o fată, ceea ce nu îi stătea în obicei. Se știe că are un favorit, Paul de Thurn și Taxis. I-a apropiat pasiunea pentru teatru, însă acum această prietenie masculină pare cumva în declin. Regele

continuă să fie marcat de plecarea forțată a lui Richard Wagner, în urmă cu un an, la sfârșitul lui 1865, din cauza scandalurilor apărute în jurul compozitorului. Când Ludovic al II-lea vine în vizită la familia sa, la Possenhofen, o persoană devotată și compătimitoare încearcă să îi mângâie însingurarea: este una dintre verișoarele lui, sora cea mai mică a împărătesei Austriei, Sophie Charlotte, care interpretează la pian muzica lui Wagner. Regele este impresionat de faptul că verișoara lui îl apără astfel pe marele muzician. Sophie Charlotte încearcă de asemenea să cânte, deși nu prea are talent, însă oricum dă dovadă astfel de multă delicatețe sufletească față de vărul ei. Este singura din familia Wittelsbach care pare să înțeleagă disperarea vărului ei, căruia îi mărturisește cât este de dezamăgită de ipocrizia bavarezilor. În München, tânăra de 17 ani este o încântare. Cu alura ei elegantă și surâsul adorabil, Sophie Charlotte este gingășia întruchipată. Au încercat de mai multe ori să o logodească, însă ea vrea să fie sincer îndrăgostită. Mama ei, Ludovika, vexată că fiica mezină se arată atât de dificilă și liberă în gândire, îi atrage atenția că nu trebuie să iubești ca să te măriți. Sophie Charlotte nu o ascultă, are firea independentă a lui Sisi, ceea ce îl încântă pe Ludovic al II-lea. Simte că are afinități cu această verișoară, care seamănă atât de mult cu Sisi; se poate presupune că sub prietenia înamorată care îl apropie de Sophie Charlotte se ascunde involuntar un fel de transfer de persoană. Regele rezumă astfel atracția lui, un sentiment pe care nu l-a mai avut vreodată: „Presupunând că m-aș putea înțelege cu o femeie, cea mai bună soluție pentru mine ar fi să aleg pe o soră de-a admirabilei împărătese". Ludovika, bine intenționată ca de obicei, dar stângace, se preface că îi ia prin surprindere pe cei doi veri preocupați de evocarea lor wagneriană. „Convinsă

că acționează cu discernământ, ducesa cuprinde între palmele ei mâinile celor doi tineri, apropiindu-le ca și cum ar vrea să binecuvânteze o viitoare legătură matrimonială".* Șocat, regele fuge înnebunit; pentru Ludovic al II-lea, tânăra aceasta nu este decât o eroină de operă, o femeie destrupată. Legătura dintre ei nu este decât de natură artistică, un fel de cruciadă teatrală pentru a-l reabilita pe Wagner, purtând în filigran chipul lui Sisi. Petrec multe ore împreună, dar nu se întâmplă nimic, niciun fel de declarație sentimentală, nici măcar cel mai cast sărut. Nu discută decât despre marele „absent", deplorând îndepărtarea lui. Regele îi face curte lui Sophie Charlotte, dar totul e din ce în ce mai bizar în atitudinea lui, ceea ce ajunge să-l impacienteze până și pe ducele Max, altminteri destul de indiferent la încălcarea uzanțelor. Situația devine îngrijorătoare de-a dreptul, atunci când regele îi dă tinerei Sophie Charlotte un prenume scos dintr-o legendă și, în cele din urmă, îl însărcinează pe un aghiotant să o curteze în locul lui, dimineața în zori! Ludovika își pierde răbdarea. De ce regele nu se decide mai repede? O interoghează pe fiica ei, care îi răspunde că ea s-a săturat să tot vorbească despre Wagner și să fie comparată cu o eroină lirică. Își dorește un pic de dragoste, vrea să fie iubită pentru ea însăși, așa cum e. Zadarnic. Își dă seama că rolul ei este să înlocuiască un ideal. Preocupată la rândul ei de soarta surorii sale, împărăteasa o întreabă: nu, nu există nimic între ei, niciun fel de atracție fizică. Nu, nici măcar umbra vreunui sărut. Lui Sisi îi vine să râdă, dar pe de altă parte e consternată. Ludovika o somează pe fiica ei mezină să pună capăt acestor rendez-vous-uri muzicale și acestor promenade nocturne. În 10 ianuarie 1867,

* Dominique Paoli, *Sophie-Charlotte, duchesse d'Alençon*, Racine, 1995.

regele îi trimite o stranie epistolă lui Sophie Charlotte, implorând-o să nu se supere pe el, fiindcă acum speră doar ca Wagner să se poată întoarce, ținând seama că în fruntea guvernului bavarez a fost numit un alt premier. Din acel moment, întrucât Prietenul va fi acolo, în carne și oase, pentru a-și preamări propriul mit, cultul amintirii lui va deveni inutil. Înainte chiar de a se fi logodit oficial, Ludovic al II-lea anunță că se desparte de biata Sophie Charlotte. Prietenia lor nu era decât apropierea dintre două persoane triste. Dublură a muzicianului, tânăra verișoară a regelui nu mai are ce să caute în planurile acestuia. Gata cu logodna.

Dar iată și surprinzătoarea serată din 22 ianuarie 1867. La Palatul Residenz din München, curtea bavareză dă un mare bal. Regele dansează mult cu Sophie Charlotte, care nu știe ce să mai creadă. În spatele evantaiului ei, Ludovika, mama-pețitoare, urmărește cu cea mai mare atenție acest vârtej de valsuri. Oare regele s-a răzgândit? Consimte totuși să se însoare, din moment ce favoritul său și marele său scutier se vor însura și ei. Regele nu vede decât un scop în căsătorie, declarându-le acestora:

— Ei bine, atunci voi face și eu la fel ca să vă țin companie…

Vrând parcă să uite de trecut, Ludovic al II-lea dă buzna, la șase dimineața, în camera mamei lui, regina Maria, născută prințesă a Prusiei, anunțând-o că intenționează să se însoare cu Sophie Charlotte. Peste o oră, foarte surescitat, cere să fie primit de ducele Max, care abia s-a trezit din somn și e furios. Vrea să ceară mâna fiicei lui? Tatăl lui Sophie Charlotte e sceptic. Este întrebată Sophie Charlotte care, bulversată, acceptă să se mărite cu vărul ei. Dând dovadă de o înduioșătoare bunăvoință, tânăra îl iartă pe rege pentru acea incredibilă scrisoare de adio. Nimeni nu știe însă că, în aceeași zi, Ludovic al II-lea îi scrie lui Wagner:

„Siegfried și-a găsit Brunhilda", iar într-o totală confuzie Sophie Charlotte ar putea fi o Walkirie, fiica preferată a zeului Wotan!

— Sophie Charlotte s-a logodit! îl anunță Sisi pe Franz Joseph, care rămâne perplex.

Împărăteasa se urcă în trenul ei și pleacă la München, pentru a o felicita pe sora ei. Gata, toate zvonurile acelea nebunești n-au avut niciun temei! Sisi îi tot spusese Ludovikăi:

— Măcar de și-ar găsi un soț pe care să-l iubească și care să o facă fericită… Dar pe cine?

Regele, care a răcit și are frisoane, ține neapărat totuși să o întâmpine pe Sisi la gară, deși medicul l-a implorat să nu iasă din casă.

Nu e Sisi, de fapt, „modelul" lui Sophie Charlotte? Cele două surori, în culmea bucuriei, se îmbrățișează îndelung. Se discută despre nuntă, care a fost stabilită pentru data de 25 august, ziua Sfântului Ludovic și aniversarea regelui, când acesta va împlini 22 de ani. Împărăteasa nu mai zăbovește: o altă soră de-a ei, Mathilde, devenită contesa Trani, tocmai a născut o fetiță la Zürich.

Călătoriile împărătesei se desfășoară acum în ritmul dorit de ea: vrea să plece imediat, cu o suită foarte puțin numeroasă. Și dorința ei e lege! Indiferent de moment, îi place să mănânce în cantități mici bulete de carne și să bea lapte. Un regim alimentar care continuă să îl aducă la disperare pe Franz Joseph. Sejurul lui Sisi în Elveția ar fi agreabil, dacă n-ar fi acompaniată pretutindeni de niște școlari gălăgioși. Aceștia o pândesc la ieșirea dintr-o pensiune de familie, în mod normal închisă iarna, dar care a fost deschisă special pentru ea și care va deveni un prestigios hotel, Baur au Lac. În 31 ianuarie, împărăteasa îi scrie soțului ei, pentru a afla în ce fază sunt negocierile cu ungurii: „Sper că în scurt timp mă

vei anunța că problema maghiară a fost rezolvată și că vom merge acolo cât de curând. Dacă îmi scrii că vom merge, voi fi cu sufletul împăcat, fiindcă atunci scopul va fi fost atins".

Scopul. Mereu același. În 1 februarie, obosit și foarte palid, împăratul, îmbrăcat în uniforma lui de mareșal ungur, primește la Hofburg o delegație maghiară. Citind, fără entuziasm, un text în care este vorba despre un „aranjament", Franz Joseph decide în favoarea dualismului. În 8 februarie, Sisi se întoarce la Viena, nerăbdătoare… Și în 17 februarie, Franz Joseph anunță numirea contelui Gyula Andrássy în funcția de prim-ministru al Ungariei. Toate eforturile împărătesei au dat roade, Sisi a învins. După luni întregi de negocieri neoficiale și de acțiuni îndrăznețe, triumful lui Andrássy este și triumful ei. Arhiducesa și cei din anturajul ei observă cu tristețe cum împăratul se supune liberalismului periculos al soției lui. Ea este cea care a urzit totul. Cine se crede ea, o nouă Maria Tereza? Aceste resentimente nu depășesc universul înăcrit al curții vieneze, însă consfințesc eliminarea mamei lui Franz Joseph din calculele politice. Arhiducesa nu mai are nicio autoritate…

Franz Joseph recunoaște că Sisi are instinct politic

Noua situație se materializează în realitate, cu un regat ungar independent de Imperiul Austriei, cele două monarhii fiind legate printr-o uniune ereditară în posteritatea Habsburgilor. Pentru dreptul internațional, nu va exista decât un singur stat,

Austro-Ungaria, urmând ca în comun să fie administrate doar problemele de politică externă și chestiunile de ordin militar și financiar. Sisi este într-atât de fericită, încât nu știe cum să arate cât îi este de recunoscătoare lui Franz Joseph. Este atentă cu el, îl încurajează, de cele mai multe ori este în preajma lui. Problema maghiară fusese la un pas de a distruge cuplul imperial, dar în cele din urmă a reușit să îl consolideze. Neconcepând să vadă declinul Austriei, pedepsită de Prusia și nevoită să se sprijine pe Ungaria, împăratul și împărăteasa pun în valoare teritoriile danubiene ale Imperiului. Se va naște astfel un stat multinațional. Iar, dacă popularitatea lui Sisi scade dramatic la Viena, în jurul orașelor Buda și Pesta renumele ei e la cote înalte. Andrássy, politicienii și cercurile intelectualilor își asumă misiunea de a face cunoscut tot ceea ce maghiarii îi datorează împărătesei. Aceasta a vrut să învețe limba și istoria lor, tocmai pentru a-i înțelege, și nu pentru a-i judeca. Pentru a-i mulțumi cum se cuvine, vor ca Sisi să fie cu adevărat regina lor. O regină care va fi încoronată, potrivit tradiției ungare, în aclamațiile poporului. O regină care îi va ajuta să uite de dura represiune a revoltelor din urmă cu aproape douăzeci de ani. O regină simbolizând reconcilierea? Da: o bavareză devenită austriacă, Sisi trebuie să lase în urmă numele Habsburgilor, pentru a-l înlocui cu prenumele ei în ungurește, Erzsébet, cea pe care toată lumea o venerează în jurul palatului regal din Ofen. Fără ea, fără perseverența ei, fără naivitatea ei, dar și fără instinctul ei, această uniune foarte specială nu s-ar fi încheiat niciodată. Sisi este mândră și foarte apropiată de soțul ei, recunoscător acum. Totuși, Franz Joseph este informat imediat că și cehii pretind o uniune tripartită, cu recunoașterea regatului Boemiei. Și ce atitudine vor avea croații, slovenii, polonezii,

românii, precum și ceilalți locuitori din mozaicul teritorial al Habsburgilor? Vor fi dați uitării? Triumful maghiarilor le dă idei vecinilor lor…

Chemați în Ungaria pentru a pregăti încoronarea lor prevăzută pentru luna iunie, împăratul și împărăteasa stabilesc să plece în 12 martie. Dar, cu trei zile înainte, Sisi află de decesul cumnatei sale Sophie de Saxa, soția fratelui ei preferat, Karl Theodor, poreclit Gackl. Împărăteasa păstrează doliu și renunță să mai părăsească Viena. Fatalitatea o împiedică să își savureze triumful alături de împărat, însă legăturile de familie rămân prioritare. Dar, de fapt, ce se mai întâmplă cu surioara ei, Sophie Charlotte, logodnică răbdătoare și tulburată a imprevizibilului văr Ludovic al II-lea al Bavariei? În ziua în care Sisi este informată despre moartea cumnatei sale, duminică 9 martie, Richard Wagner se întoarce la München. Fără să facă vâlvă, foarte discret, așa cum fusese convenit cu noul șef al guvernului. Scopul călătoriei lui este să își dea binecuvântarea pentru apropriata căsătorie a regelui și să îi înmâneze un cadou excepțional și personal: partitura *Maeștrilor cântăreți din Nürnberg*! Dar oare regele se gândește serios la această căsătorie? Puțin probabil, din moment ce Sisi află că Ludovic al II-lea îi oferă, ce-i drept, logodnicei lui nespus de multe giuvaiere, dar vrea să plece în călătorie cu noul lui scutier, Richard Horning. Nu e un semn bun…

Franz Joseph, atât de fericit de relația lui conjugală, este dezolat la gândul de a pleca singur spre orașul de pe cele două maluri ale Dunării care, ca urmare a compromisului politic încheiat, va fi din punct de vedere diplomatic la egalitate cu Viena. La Buda și Pesta, împăratul este primit cum niciodată nu și-ar fi imaginat mai frumos: mulțimea, în culmea fericirii, îl înconjoară cu

dragoste. Contelui Andrássy, dezamăgit și el de absența „reginei" lui, împăratul îi spune:

— Nu știam că Buda și Pesta sunt atât de populate…

Prim-ministrul Ungariei îi explică lui Franz Joseph că națiunea maghiară, în semn de gratitudine față de împărătească, care nu s-a descurajat niciodată și care a militat atâta pentru unguri, îi va oferi castelul Gödöllő, unde se vor întreprinde ample lucrări, ceea va permite cuplului imperial să aibă sejururi plăcute și, eventual, lui Erzsébet să poată veni și singură. Pregătirile pentru încoronare sunt acum în curs, iar data este fixată pentru 8 iunie. Dar sunt atâtea lucruri de făcut, încât cuplul imperial vine cu o lună înainte. Și de data aceasta, dar cu o intensitate inedită, Franz Joseph este omul care o însoțește pe viitoarea regină. Baronul József Eötvös, fost șef al opoziției liberale moderate, care deține portofoliul cultelor și al învățământului primar, scrie: „Nu ne mai rămânea decât o șansă, mai exact posibilitatea ca un membru al Casei de Austria să iubească din toată inima națiunea noastră. Acum, când am avut parte de acest lucru, nu mă mai tem de viitor". Împăratul știe prea bine tot ce datorează frumuseții și obstinației soției lui, cea mai înfocată partizană a cauzei maghiare la curtea de la Viena. Sisi urmărește dezbaterile parlamentare, cerând să i se trimită procesele-verbale de ședință, acum când limba nu mai e un obstacol pentru ea. Cu mândrie și umor, se felicită singură, spunându-i lui Franz Joseph:

— Recunosc că sunt din ce în ce mai informată, deși tu nu apreciezi la justa valoare opiniile mele fără egal.

Nu e nicidecum modestă! Dar împăratul știe că, prin crearea dublei monarhii, Ungaria salvează Austria și îi conferă din nou un loc important în geopolitica europeană, bineînțeles fără a putea reglementa și problemele ei interne.

Temeri de o nenorocire în Mexic, speranțe de căsătorie în Bavaria

Sosesc telegrame de familie. În timp ce dieta ungară votează în 29 mai compromisul austro-ungar, două depeșe îi informează la Viena pe Franz Joseph și pe arhiducesa Sophie că, în Mexic, în 14 mai, fostul avocat republican Benito Juárez l-a luat prizonier pe Maximilian la Querétaro, un oraș din centrul Mexicului. De trei luni, Maximilian, suveran al unui imperiu fantomatic, se lupta în fruntea partizanilor săi, singur, din moment ce francezii plecaseră, îmbarcându-se la Veracruz. Cum este cu putință ca aceste telegrame urgente să ajungă la destinație abia după paisprezece zile? Este imposibil să se obțină alte informații, iar îngrijorarea cedează locul angoasei: ce s-a întâmplat acolo? Ce se va întâmpla? Franz Joseph blestemă ambiția fratelui său. La Viena, arhiducesa, livid de spaimă, se roagă cerului să îl cruțe pe fiul ei, pe care ea îl consideră atât de curajos și demn. Dintr-o altă telegramă, mai luminoasă însă, familia imperială află că, traversând Bavaria, Napoleon al III-lea și Eugénie s-au oprit la München, unde regele le-a prezentat-o pe Sophie Charlotte care, vor spune martorii oculari, „părea pierdută în crinolina ei și purta o pălăriuță cu pană, precum și o broșă cu o turcoază montată pe diamante". Împărăteasa Eugénie, fericită să o cunoască pe atât de fermecătoarea viitoare regină a Bavariei, a uitat protocolul și îl sărută pe rege pe amândoi obrajii, făcându-l să roșească. Femeile l-au intimidat întotdeauna pe Ludovic al II-lea.

Deși foarte afectat de soarta lui Maximilian, Franz Joseph nu poate să amâne data încoronării; cu atât mai mult cu cât este vorba despre o dublă ceremonie: a trecut atât de mult timp de când în

Ungaria nu a mai avut loc înscăunarea unui rege și a unei regine, încât a anula acest ritual ar echivala cu o gravă greșeală politică. Sisi nu l-ar ierta niciodată pentru așa ceva, chiar dacă relațiile conjugale par să se fi îmbunătățit între cei doi suverani. Viitoarea regină este absorbită de dorința de a respecta emoționantele tradiții locale. Astfel, este de datoria ei să repare cu ac și ață mantia Sfântului Ștefan, pe care suveranul trebuie să o poarte la sacrul eveniment. De asemenea, trebuie să adapteze coroana de regină la dimensiunile capului ei, care este vizibil mai mic decât cel al suveranei precedente: Sisi adaugă o căptușeală interioară din catifea. Ceea ce face cu totul specială încoronarea lui Erzsébet este faptul că ea va fi încoronată în același timp cu soțul ei, deși potrivit uzanței, cele două înscăunări ar fi trebuit să aibă loc în momente diferite. Este o onoare excepțională aprobată de împărat, întrucât, viitoarea regină, care teoretic vorbind nu are nicio putere politică, prin influența ei, a permis adoptarea compromisului dinastic. În 6 iunie, eroina acestei bulversări politice îi scrie Ludovikăi: „Lucrul de care mă tem cel mai mult sunt balurile și reprezentațiile teatrale deoarece, chiar și noaptea, este foarte cald încă". Și ce corvoadă este pentru ea să probeze atâtea trene și rochii de gală, atâtea diademe diverse! În plus, trebuie să vorbească cu toate aceste doamne, care se agită în jurul ei, ca un stol guraliv. În acest răstimp, la palatul regal din Ofen au sosit de la Viena, cu un tren special, lăzi cu fețe de masă, porțelanuri, mobilier, în vreme ce, transportată cu vaporul, caleașca imperială, cu roțile aurite demontate în prealabil, urmează să fie pregătită acum pentru marea sărbătoare. Este aceeași caleașcă în care cuplul imperial a străbătut Viena în ziua nunții.

Sâmbătă, 8 iunie 1867, ora șapte dimineața. Soarele deja strălucitor înălbește silueta masivă a palatului regal din Ofen. Franz

Joseph, în șaua calului, îmbrăcat în uniformă de mareșal ungur, se află în fruntea alaiului. În spate, urmează caleașca trasă de opt cai. Prin geamurile vehiculului, se vede figura lui Sisi care, spune lumea, nu a fost niciodată atât de splendidă. Poartă o rochie de brocart cu fir de argint, confecționată la Paris de englezul Charles Frederick Worth, cel care inventează conceptul de *haute couture* în lumea modei. Sisi a probat această toaletă ultima oară în ajun, pentru retușurile finale. Încântat, împăratul a sărutat-o pe frunte. Sisi i-a surâs. Era atât de fericită. Împărăteasa poartă, de asemenea, un pieptăraș din catifea neagră și o coroană din diamante. Trăsura masivă înaintează lent, înconjurată de gărzi în costume brodate, cu galoane din blană, purtând pe cap caschete cu panașe colorate unduindu-se în vânt. Brandenburguri, cizme suple, tiare, dolmane, decorații: este un spectacol care concentrează veacuri din istoria Europei Centrale, chiar dacă, potrivit unui diplomat elvețian, unele dintre aceste podoabe din alte timpuri sunt… cam peticite! Se știe că împărăteasa detestă profund solemnitatea și fastul epocilor revolute. Dar de data aceasta nu are un rol pasiv de figurantă, ci ea este actrița principală, cea care a pus în mișcare întreaga ceremonie. Fără ea, străzile din Buda nu ar fi devenit o scenă a puterii și a influenței ei politice.

Urcușul pe colină a durat mult, dar în cele din urmă caleașca se oprește în marea Piață a Sfintei Treimi, între primărie și Biserica Mátyás, catedrala încoronării. Cei care, încă din zori, s-au postat în primele rânduri observă că pe împărăteasă aproape o podidesc lacrimile, când vede silueta înaltă a lui Andrássy care o așteaptă, în calitate de nobil palatin, echivalent cu un vicerege. Lumea va cleveti mult pe seama acestei emotivități a suveranei… Lui Andrássy, asistat de prelatul primat al Ungariei, îi revine onoarea de a așeza

coroana pe creștetul lui Franz Joseph. Cine și-ar fi putut imagina o asemenea scenă? După nouăsprezece ani de când fusese condamnat la moarte de către Franz Joseph, acum Andrássy, proscris amnistiat și devenit premier, grație șarmului și instinctului perseverent al lui Sisi, ține în mâini Coroana Sfântului Ștefan, un giuvaier din veacul al XI-lea, cântărind un kilogram și jumătate. Împăratul transpiră sub mantia groasă din satin albastru-verde, reparată pentru această ceremonie. În clipa în care monarhul pune pe cap coroana special aurită din nou, împodobită cu emailuri și incrustată cu perle, sudată peste o coroană în stil bizantin și dominată de o mică cruce oblică, începe metamorfoza lui: peste alte câteva clipe, după ce va fi primit și sceptrul, va deveni regele Ferenc József al Ungariei, succesor al mai multor dinastii și moștenitor al câtorva Habsburgi. Așezată pe o banchetă de catifea și protejată de un baldachin stacojiu, Sisi îl privește cu atenție pe soțul ei. Ea este pivotul central care a înlesnit această reconciliere între cele două maluri ale râului Leitha, care separă Austria de Ungaria.* Vine, apoi, momentul grandios pentru împărătească: conform uzanței respectate de către cardinalul arhiepiscop, coroana este așezată câteva clipe pe umărul drept al suveranei, gestul arătând că este vorba despre soția monarhului domnitor, dar atestând totodată că aceasta este soția unui rege apostolic, care a primit, așadar, consimțământul papei. Dar, pentru unguri, ea este cea care a făcut posibile această apropiere și această complementaritate, scandalizând spiritele înguste de la Viena, unde prevalează

* Conform compromisului din 1867, Austria devine Cisleithania („Țara de dincoace de Leitha"), în timp ce Ungaria este Transleithania („Țara de dincolo de Leitha"). Izvorând în Austria, în apropiere de Pasul Semmering, râul Leitha (Lajta, în maghiară), lung de aproximativ 180 de kilometri, se varsă în Dunăre.

convingerea că Ungaria este cea care are nevoie de Austria, când în realitate este exact invers. Elisabeta este acum regina lor, sub prenumele de Erzsébet, singurul care îi va fi dat aici. Putem presupune că pentru Andrássy este mult mai emoționant să o încoroneze în mod simbolic pe regină decât să îl încoroneze oficial și politic pe rege, mai ales că premierul ungar este sub vraja suveranei lui.

Rege și regină ai Ungariei: încoronarea unui cuplu

Ritualul încoronării suveranei se desfășoară conform unui protocol special: regele îi cere cardinalului „să o binecuventeze pe soția unită cu Dumnezeu în fața Lui, să îi pună coroana regală întru lauda și slava Domnului Nostru Iisus Hristos". În acel moment, în edificiul inițial roman și apoi transformat, în secolul al XV-lea, în monument gotic, prin adăugarea unui turn înalt, orga mare vibrează în acordurile emoționante ale *Misei încoronării*, compusă de Franz Liszt și interpretată acum chiar de el: Liszt, marele Liszt, care în turneele sale a încântat Europa romantică, impresionată de virtuozitatea lui, și care, de aproape doi ani, primind în Biserica Catolică ordinele minore, trăiește la Roma aproape ca un pustnic. Animat de un înfocat patriotism ungar, care și-a lăsat amprenta asupra celor nouăsprezece rapsodii ale sale, Liszt compusese deja un oratoriu, *Legenda sfintei Elisabeta*[*], interpretat la Buda în urmă

[*] Este vorba despre fiica (1207–1231) regelui Andrei al II-lea al Ungariei. Măritându-se la 14 ani cu Ludovic al IV-lea de Turingia și rămânând văduvă la

cu doi ani. Liszt aștepta momentul fericit când va putea să interpreteze în sfârșit *Misa încoronării*. Prezența lui la ceremonie este în sine un eveniment. Însuflețită de grația divină care o învăluie în acele clipe, regina uită de oboseală și de repulsia ei față de festivism și ceremonii. Este foarte emoționată, simțind că și-a unit destinul cu cel al națiunii maghiare. La ieșirea din Biserica Mátyás, mulțimea scandează de mai multe ori: „*Eljen Erszébet!*" („Trăiască Elisabeta!"). Jos, lângă scara care duce la amvon, se poate vedea și acum un bust al reginei în rochia ei de la încoronare, sculptat din inițiativa femeilor maghiare.

La vârsta de treizeci de ani, cea care fusese o adolescentă neîmblânzită, ducesă din Bavaria, apoi împărăteasă a Austriei, mereu răzvrătită împotriva convenienței, a devenit îngerul salvator al poporului maghiar. Privind-o, Liszt, la fel ca toată mulțimea, are impresia că regina nu pășește, ci parcă plutește. Iar compozitorul îi scrie fiicei lui, Cosima, amanta și viitoarea soție a lui Richard Wagner: „N-o mai văzusem niciodată atât de frumoasă. Părea o viziune celestă în mijlocul unei somptuozități barbare". Franz Joseph, nespus de înamorat și uluit de frumusețea ei, îi va cere pictorului Georg Raab să realizeze portretul lui Erzsébet în rochia de la încoronare, purtând pe cap o diademă; tabloul, montat într-o superbă ramă ovală, va fi plasat exact deasupra biroului său din palisandru, la Hofburg, în fața fotoliului său. Astfel, de atunci înainte, se va putea ocupa de dosarele dublei monarhii sub privirea

---

vârsta de 20 de ani, Elisabeta a intrat în Ordinul Terțiar Franciscan. La Marburg, în Hessen, s-a ocupat de salvarea celor năpăstuiți și a victimelor ciumei. Venerată în toată Europa, a fost canonizată în 1671. Așa se explică popularitatea prenumelui Elisabeta/Erzsébet în Ungaria.

Portretul oficial al lui Sisi, ca regină Erzsébet a Ungariei, este comandat în 1867 de către Franz Joseph pictorului austriac Georg Raab (1821–1885). Împăratul va cere ca acest tablou să fie plasat în fața biroului său, la Hofburg, în Viena.

suveranei adorate de maghiari. Apoi, ceremonia continuă conform unui ritual original și spectaculos. Este vorba despre jurământul încoronării, în aer liber, un moment deopotrivă mistic și politic, întrucât depășește cadrul maghiar pentru a se adresa principalelor popoare, care se supun de acum înainte dublei monarhii. Apoi, pe calul său alb foarte nervos, urcând pe o movilă, regele îndreaptă sabia în direcția celor patru puncte cardinale, „pentru a apăra regatul" împotriva dușmanilor, de oriunde ar veni ei.

Este ovaționat, după care ministrul finanțelor împarte mii de galbeni și arginți. În busculada creată, doi cai se ridică pe picioarele dinapoi și trântesc la pământ doi episcopi, ceea ce o face să râdă pe regină, întotdeauna severă cu cei care călăresc prost. Regele poruncește să se deschidă două cufere, conținând fiecare 100 000 de ducați de aur. Este un dar personal din partea cuplului regal pentru orfani, văduve, oameni sărmani și victime ale represiunii Habsburgilor. Circulă zvonul că această mărinimie i se datorează tot reginei. Tot ceea ce este benefic și liberal i se atribuie ei, indiferent dacă e adevărat sau nu… Un martor, contele Crenneville, inamic al acestor gesturi culante și al oricăror măsuri favorabile ungurilor, îi va scrie soției lui: „Sunt turbat de furie… Unde s-a mai pomenit să oferi darul de încoronare unor revoluționari?! Mai bine muream decât să apuc să trăiesc o asemenea rușine. Unde se va ajunge așa? A urma astfel de sfaturi nu se cheamă a domni ca un adevărat suveran. Andrássy merită și mai mult ștreangul, decât în 1848!" Opinia publică, extrem de pozitivă, estimează că niciodată influența politică a împărătesei-regine nu a fost atât de decisivă. Austro-Ungaria este opera ei. Și voința lucidă a unui cuplu. „Regele Habsburg" declară o amnistie generală și restituirea bunurilor confiscate. Revoluționarii exilați se vor întoarce în țară

și vor jura supunere suveranului și legilor maghiare, aplicabile în această parte a Imperiului. Doar Kossuth refuză, nu participă la ședințele dietei, unde va fi ales în două rânduri, și va muri în exil, la Torino, în 1894.* Erzsébet se întoarce la palatul regal, împreună cu escorta ei. Cameristele o dezbracă pe regină de rochia cu trenă, care atârna greu pe ea. Sisi, purtând acum o rochie ușoară din tul cu crinolină, traversează Dunărea pe un vaporaș. În balconul unei case împodobite cu flori albastre și albe, în cinstea drapelului Bavariei natale, regina asistă la un banchet. Este ora douăsprezece la prânz. E timpul ca lumea să își recapete forțele! Purtată de valul entuziasmului popular, Sisi nu simte oboseala. Aceste distracții nu sunt evenimente impuse de alții, ci ea însăși le-a insuflat, toate desfășurându-se acum în onoarea ei. Și cu atât mai bine dacă, timp de cinci zile, va fi alături de mii de persoane care au mâncat gulaș pe săturate și au băut vin de Tokay!

Cea mai originală serbare este o minunată paradă de animale vii, care îi amintește reginei de uimitorul circ amenajat de tatăl ei în palatul din München. Un mânz îi este dăruit lui Rudolf, de acum înainte prinț al Ungariei, care a asistat la încoronarea părinților săi. O gazetă din Pesta scrie că regina este „una dintre cele mai nobile ființe de pe pământ". În sfârșit, în 12 iunie, epuizați, dar bucurându-se de o extraordinară popularitate dobândită cu răbdare, regele și regina Ungariei pleacă spre Bad Ischl pentru o binemeritată odihnă. Erzsébet va redeveni împărăteasa Elisabeta, însă va rămâne ambasadoarea păcii în cel mai complicat edificiu politico-diplomatic din Europa. Strălucirea ei îi dezarmează

* Rămășițele sale pământești vor fi transferate apoi la Pesta, unde va fi considerat un erou național al Ungariei.

până și pe cei mai reticenți unguri. Cuplul imperial ține să evite Viena, unde ecoul încoronării și al festivităților din Ungaria a atras după sine un val de critici, resentimente și comentarii negative. Nenumărați vienezi sunt vexați de cele întâmplate. Sisi este considerată în mare parte responsabilă de turnura evenimentelor, iar soțul ei este acuzat că ar fi prea slab. Sau prea îndrăgostit, adică orb și surd în fața capriciilor extravagantei sale soții.

O tragedie în Mexic, două drame în Bavaria: vara anului 1867 este dureroasă

Miercuri, 19 iunie 1867, în atmosfera calmă din Kaiservilla unde urmează să sosească și împăratul, arhiducesa Sophie notează în jurnalul său intim: „Știrile din Mexic ne lasă să sperăm din ce în ce mai mult într-o întoarcere a lui Max. Slavă Domnului pentru asta". Nu se știe de unde a încolțit în sufletul ei speranța aceasta, decât poate din refuzul de a accepta sinistra realitate. Într-adevăr, în aceeași zi, fiul ei Maximilian, în vârstă de 35 de ani, după un simulacru de proces în teatrul din Querétaro, este împușcat de către camarazii lui Juárez. Plutonul de execuție a tras șase gloanțe care i-au ciuruit trupul, rănile formând o cruce simbolică pentru a răstigni cu proiectile de plumb un suveran catolic, dar mai ales străin. Un singur glonț a fost mortal. Juárez a justificat condamnarea la moarte a lui Maximilian, referindu-se la venirea conchistadorilor: „Chiar și după patru veacuri, se cere ca păcatul lui Carol Quintul să fie ispășit".

Este o tragedie izvorâtă din ambiție și lașitate, dar și din întunecarea minții generată de frustrarea unui fiu preferat, dar care

nu era fiul cel mare. Totuși, acest om molatic și nesigur pe sine a știut să părăsească viața cu demnitate. Ca un adevărat Habsburg, nu se temuse de moarte. Mama lui nu va afla cumplita veste decât în noaptea de 29 spre 30 iunie: transmisă prin cablul submarin atlantic, depeșa, trimisă de SUA, informează guvernele de la Viena, Bruxelles și Paris despre cele petrecute în Mexic. Arhiducesa revenise la Viena. Îl acuză pe Napoleon al III-lea că a fost asasinul fiului ei, refuzând condoleanțele acestui „Bonaparte", și, când află că Maximilian a fost judecat într-un teatru, vede în acest fapt un zdrobitor simbol al modului artificial în care fusese organizată acea lamentabilă aventură. Sisi încearcă să își exprime compasiunea față de soacra ei, însă se ciocnește de o femeie îmbătrânită subit, care s-a izolat în durerea și furia ei profunde și care nu va mai găsi alinare decât în credința catolică. Împărăteasa consideră că e preferabil să o evite. De fapt, este mult mai afectată de decesul prematur al cumnatului ei, prințul Maximilian de Thurn și Taxis, care se însurase cu Helene, poreclită Néné, sora lui Sisi, hărăzită inițial să fie împărăteasa Austriei. Ea și soțul ei formau un cuplu foarte fericit și lăudat de toată lumea; drama este cu atât mai sfâșietoare cu cât Maximilian și Helene se bucuraseră de curând de nașterea celui de-al patrulea copil al lor. Franz Joseph și soția lui se aflau la funeraliile de la Regensburg, fieful familiei Thurn și Taxis, când au aflat despre executarea lui Maximilian. Presimțea oare Franz Joseph acest tragic deznodământ, sau primise în acest sens informații premonitoare? Călit prin educația primită, împăratul suportă șocul fără să se plângă, însă este distrus sufletește. Nu este el de fapt cumva răspunzător de moartea fratelui său, pe care îl lăsase să creadă în această nebunie? Categoric, în vara anului 1867 moartea lovește cu înverșunare familia suveranilor.

Trecând prin Bavaria, în 2 iulie, înainte de a ajunge la Bad Ischl, Sisi, îngrijorată de zvonurile persistente, a vrut să afle în ce fază se mai află proiectul de căsătorie al surioarei ei Sophie Charlotte cu regele Bavariei, al cărui comportament este din ce în ce mai bizar. Lumea vorbește că regele o neglijează pe logodnica lui și o tratează ca pe o marionetă, făcând repetiții pentru ceremonia nupțială, cu o caleașcă traversând orașul München spre catedrala unde urma să se oficieze cununia. După ce trăsura goală străbate de mai multe ori traseul oficial al alaiului regal, spectacolul în sine devine de-a dreptul morbid. Oare nunta regelui nu e decât o reprezentație teatrală, fără miri? Mai grav chiar: Ludovic al II-lea nu mai vorbește deloc despre căsătoria lui.

Dar regele nu putea rezista unei invitații venite din partea împărătesei: în gara din München, Ludovic al II-lea dă buzna în vagonul-salon al suveranei și începe să vorbească pe nerăsuflate. Și vorbește timp de două ceasuri. Sisi îl ascultă și, fără să fie nevoie să îi mai pună întrebări, înțelege cât de mult suferă sora ei: regele are obiceiul să apară, să dispară, fără să anunțe niciodată, continuă să îl evoce pe Wagner cu operele lui, pe care speră să le poată auzi și bavarezii. Despre dragoste, despre fericire, despre viitorul unui cuplu, nici nu se pomenește. Negreșit, Sisi este singura persoană care își poate da seama cât de dramatice sunt bizareriile vărului ei regal. După această întrevedere, care nu a fost decât un lung monolog ținut de Ludovic al II-lea, împărăteasa are îndoieli tot mai mari că această căsătorie ar putea avea loc până la urmă. Mai grav este faptul că Ludovic al II-lea îi trimite o scrisoare lui Sisi, la scurt timp după ce tocmai se despărțise de ea! Este limpede, regele le confundă în mintea sa pe cele două surori: Sisi este modelul „iubirii lui de vis", femeia perfectă, dar inaccesibilă, în timp ce Sophie nu este

decât o copie a acesteia, dar ternă și atât de fadă, încât regele preferă să fugă de ea. De altfel, fuga regelui la Paris, cu noul său scutier, Richard Horning, sub pretextul de a vizita Expoziția Universală, nu a trecut neobservată, chiar dacă regele a socotit că era mai prudent să se dea drept „contele de Berg". Poliția lui Napoleon al III-lea a demascat rapid adevărata lui identitate și a organizat pentru rege o plimbare în Grădinile Tuileries: aici, suveranul bavarez este mult mai interesat de femeile din piatră care ornamentează parcul decât de „creaturile" din carne și oase care sunt demimondenele Parisului. Pe rege l-a fascinat o vizită specială la castelul Pierrefonds, care îi va lăsa o impresie de neșters. Când revine la München, pentru reluarea spectacolului *Tannhäuser,* în 1 august, orașul se așteaptă ca regele și logodnica lui să apară împreună în loja regală, din moment ce nunta lor este prevăzută să aibă loc peste trei săptămâni. Dar, vai! Ludovic al II-lea este singur în loja sa, Sophie Charlotte este într-o lojă obișnuită, unde în pauză este vizitată de rege, care se descurcă greu cu buchetul de flori pe care i l-a adus. Un martor rezumă impresia generală, scriindu-i prietenei sale, prințesa de Wittgenstein: „Ardoarea matrimonială a Majestății Sale pare foarte domolită". Un eufemism sub pana acestui martor ilustru, care nu este nimeni altul decât Franz Liszt! Sisi se înfurie când află că data căsătoriei bietei sale surori a fost împinsă din 25 august în 12 octombrie, trecând astfel de la aniversarea regelui la zilele de pomenire pentru tatăl și bunicul acestuia. Logodnicul bate în retragere în fața realității, ajungând să îi dea ipoteticei sale viitoare soții aproape toate prenumele din catalogul eroinelor wagneriene: Elsa, Isolde, Brunhilda și chiar, oh, ce mutație, Elisabeta!

Ludovika suferă cumplit că fiica ei cea mică este neglijată astfel de rege. Sisi, care primește un mesaj de la sora ei convinsă că

Ludovic al II-lea nu o iubește și că se joacă de-a înscenarea propriei cununii, este exasperată. Discută pe această temă cu Franz Joseph, care îi promite, foarte amabil, că va încerca să se lămurească și să afle mai multe despre comportamentul neverosimil și umilitor al imprevizibilului monarh. Dar, tot cu aceeași blândețe, împăratul îi răspunde că există alte lucruri mai urgente și, mai ales, mai importante…

O confruntare imperială: Sisi o întâlnește pe Eugénie la Salzburg

După executarea lui Maximilian în Mexic, se cuvine ca Napoleon al III-lea și Eugénie să le facă o vizită de condoleanțe suveranilor austro-ungari, din moment ce Franz Joseph își anulase venirea la Paris, pe motiv de doliu. Întâlnirea, delicată în sine, va avea loc la Salzburg. Sisi, rămasă la Bad Ischl, încearcă să nu îl însoțească pe Franz Joseph. Îi scrie la Viena. Crede că a rămas gravidă, deși nu e încă sigură. Se plânge că îi e rău și că se simte foarte obosită. „Oare am rămas gravidă? În cazul acesta, întâlnirea de la Salzburg nu mi-ar prii deloc. Sunt atât de tristă, încât aș putea plânge toată ziua. Mângâie-mă, scumpul meu, am atâta nevoie de tandrețea ta. Nu mai am chef de nimic, nici să călăresc, nici să mă plimb, totul mi-e indiferent.“ După tensiunea festivităților din Ungaria, unde s-a întrecut pe sine, nemanifestând niciun fel de lasitudine, moartea celor doi cumnați și incredibila conduită a regelui Bavariei față de Sophie Charlotte, complet descumpănită, Sisi consideră că are tot dreptul să se odihnească la Bad Ischl. Ce-ar fi să vină și Franz

Joseph să stea cu ea? În 1 august, Sisi îi scrie un pic geloasă: „Ce ai tu de făcut de fapt la Viena în momentul de față? Sau te amuzi atât de bine la Laxenburg (nu prea văd cu cine), de nu poți să te smulgi de-acolo?“ De data asta, ea e cea care se plânge! Îl vrea pe soțul ei doar pentru ea. Plin de speranță la anunțul acestei sarcini nesperate și foarte înamorat, Franz Joseph refuză totuși acest pretext: este esențial ca Sisi să îl acompanieze și ca împărătesele să se cunoască. Cele două suverane au un punct comun: fiecare a fost pictată de Winterhalter, ceea ce a fost o misiune foarte delicată pentru artist.

Sisi acceptă, așadar, să îl însoțească pe împărat, mai ales că e curioasă să o cunoască pe „rivala“ ei… din portret. Cele două cupluri sosesc la Salzburg în 18 august. Prima lor întrevedere debutează prost, întrucât municipalitatea din Salzburg refuză să îl întâmpine pe împăratul Franței, care îl împinsese pe Maximilian să accepte tronul Mexicului, iar apoi îl abandonase acolo. Din ordinul lui Franz Joseph, este organizată totuși o recepție. Întâlnirea dintre cele două cupluri începe într-o tăcere apăsătoare. Niciun fel de muzică nu se aude în orașul natal al lui Mozart! Napoleon al III-lea, afabil, dar bolnav, întinde o mână jilavă spre împăratul Habsburg, care ezită și rămâne cumva în defensivă, vizibil tulburat. Atmosfera încordată este glacială, în ciuda temperaturii care depășește 25 de grade. Merită remarcat cum, în acea vreme, suveranii europeni aveau ciudatul obicei de a se război pe câmpul de luptă, pentru ca apoi să-și facă vizite de condoleanțe sau de curtoazie. Cele două guverne vor să încerce o reluare pozitivă a relațiilor, după catastrofa din Mexic și, mai ales, după demonstrația de forță a Prusiei. Nu ar fi oare în interesul comun al Parisului, al Vienei și acum al Budapestei? Beust,

Elisabeta, poreclită Sisi (1837–1898), aici „cu stele“ în păr, în tabloul realizat în 1865 de Franz Xaver Winterhalter, pictorul curților și al înaltei societăți europene.

ministrul de externe al lui Franz Joseph, consideră că aceste discuții sunt esențiale, mai ales după istorica întâlnire de la Paris, în urmă cu zece săptămâni, dintre Napoleon al III-lea, Wilhelm I al Prusiei și Aleksandru al II-lea al Rusiei, la inițiativa lui Bismarck, cu prilejul unui dineu cu un meniu de asemenea istoric, pregătit de celebrul Dugléré, despre care s-a vorbit în toată Europa. La Salzburg, summitul diplomatic austro-francez este urmărit cu o curiozitate aproape jurnalistică de locuitori, pentru a determina care dintre cele două împărătese este cea mai frumoasă! Un summit al feminității! Când alaiul trece prin oraș, din cauza umbrelușelor de soare și a voaletelor, comparația între cele suverane este dificilă. Atunci când acestea coboară din caleștile lor, părerile sunt împărțite. Eugénie, care e cu nouă ani mai mare decât Sisi, pare foarte frumoasă, maiestuoasă și cu o alură nobilă. Dar Elisabeta e mai suplă, mai puțin semeață și are o grație fermecătoare… atunci când vrea ea! Iar în această clipă este sclipitoare. Ce competiție! Din punct de vedere diplomatic, cele două împărătese sunt la poluri opuse: Eugénie susținuse cu pasiune expediția din Mexic; Sisi a făurit, cu tot atâta obstinație, acordul favorabil Ungariei. Un dezastru, un triumf. Iată-le acum în apartamentele lor. În 1932 — după 65 de ani de la întâlnirea lor —, un membru al delegației austriece, contele Hans Wilczek, le va povesti nepoților lui prin ce hazard, rătăcindu-se pe culoare, a comis o indiscreție hazoasă și rămasă atât de mult timp secretă: „Am deschis ușa, fără să fac zgomot, fiindcă trebuia să trec prin două încăperi goale până la cabinetul de toaletă, unde ușa era întredeschisă. În față, exista o oglindă mare, iar cele două împărătese, stând cu spatele la ușă, își măsurau cu niște panglici lungimea picioarelor, care erau cele mai frumoase din Europa. Scena aceasta era incredibilă și nu o

voi uita niciodată".* Este adevărat că, la curtea Vienei, când Sisi ajungea cu întârziere la masă, arhiducesa se plângea de față cu toți că nora ei a stat iarăși probabil să își admire gleznele și pantofii, pe care nu trebuia să îi încalțe decât o singură dată, conform unui protocol stupid, pe care rebela Sisi l-a anulat repede!

A doua zi, arhiducele Karl Ludwig, al doilea frate al împăratului, îi scrie mamei lui cu o mândrie evidentă: „Deși Eugénie este încă o femeie frumoasă, nu rămâne totuși decât prea umila servitoare a împărătesei noastre. Când Sisi a pășit spre ea ca să o îmbrățișeze, iar împărăteasa Franței și-a ridicat voaleta, tot ce s-a văzut a fost un pastel încă agreabil, precum și niște mâini și picioare perfecte, pe care a avut mare grijă să și le arate, ridicându-și fustele cu un gest, pe care cele mai severe dintre doamnele noastre nu l-au considerat întru totul cuviincios pentru o împărătească". Se presupune și aici că împărătesele se mulțumiseră să își compare doar gleznele și pantofii… Oricum, arhiducesa este împietrită de durere. Nici nu vrea să audă de soția „asasinului fiului ei", la fel de vinovată, dacă nu chiar mai mult, ca blestematul ăla de Bonaparte!

În 23 august, seara, Napoleon al III-lea se încumetă să îl invite pe Franz Joseph la Paris, în toamnă. De data aceasta, împăratul acceptă, dar Sisi refuză: ea nu va putea suporta o călătorie atât de obositoare. Faptul că e poate însărcinată îi permite să invoce această scuză. Mondenitățile luând sfârșit, Sisi pleacă din Salzburg spre Zürich, pentru a se întâlni cu surorile ei Maria și Mathilde, dar din cauza unei epidemii de holeră este nevoită să se refugieze la Schaffhausen, pe malul drept al Rinului, unde fluviul se avântă în impresionante căderi de apă. Sisi se simte rău, fiind sigură că

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

toate aceste indispoziții confirmă faptul că e gravidă. Franz Joseph, foarte grijuliu, îndrăgostit și sperând să fie din nou tată, vine după ea. Este timpul să se reîntoarcă la Viena. Împăratul sosește fericit, însă, din cauza unei telegrame de la părinții ei, Sisi este nevoită să se oprească la München: regele Ludovic al II-lea este din ce în ce mai excentric, iar biata lui logodnică este foarte deprimată…

Ludovic al II-lea al Bavariei nu se va însura, iar Sisi este gravidă

Din nou, Sophie Charlotte plânge și se prăbușește în brațele lui Sisi. Adevărul trebuie privit în față: logodnic insuportabil, regele este nepotrivit ca soț. Secretarului său particular, Ludovic al II-lea îi spune, la sfârșitul lunii septembrie:

— Mai bine mă arunc în Alpsee decât să mă însor!

Vasăzică, preferă să se înece în apele lacului decât să ajungă în fața altarului! Ludovika insistă ca Sophie Charlotte să îi redea libertatea vărului ei, care nu poate — nu e capabil — să se decidă. Ludovic al II-lea are o reacție ciudată: se încurcă în propriile lui tergiversări și cere ca nunta să fie din nou amânată. Un termen de grație, până în decembrie. Împărăteasa, care ține mult la sora ei, este furioasă. Extravagențele vărului ei nu mai sunt amuzante. Sophie Charlotte, împreună cu toată această ramură a familiei Wittelsbach, este profund jignită.

La Viena, Franz Joseph primește o delegație de demnitari cehi: aceștia solicită și ei o încoronare, care să aibă loc la Praga; ultima înscăunare solemnă a unui Habsburg ca rege al Boemiei, datând

din 1836, a fost cea a lui Ferdinand I, unchiul lui Franz Joseph din partea tatălui.

Sisi nu s-a implicat prea mult în revendicarea cehilor, însă iubește Boemia. Urmând recomandările medicului, Sisi se odihnește. I-a fost confirmată fericita veste pe care și-o dorea: este gravidă în două luni; dar nu vrea ca starea ei să fie comunicată imediat opiniei publice. Copilul a fost zămislit probabil în timpul festivităților din Ungaria și poate chiar pe pământul Ungariei. Ce fericire pentru Erzsébet! Nu are nicio îndoială, este un dar al Ungariei! Intimitatea dintre cei doi soți, care a dus la reluarea relațiilor lor fizice, are drept corolar o ambiție, pe care ea i-o destănuie jurnalului ei, unde își scrie poemele: „Aș vrea să am un fiu, un rege al Ungariei, un spirit lucid, un bărbat puternic". A uitat de Rudolf! La 30 de ani, aureolată de prestigiul său, împărăteasa își jură să se ocupe personal de acest nou copilaș. Franz Joseph este copleșit de bucurie, mândru, chiar dacă excutarea lui Maximilian rămâne o rană vie. În primăvară, când Sisi îl necăjea reproșându-i că rămâne la Laxenburg, lăsând-o singură la Bad Ischl, și pretindea că ar fi auzit ea de niște femei frumoase care aveau intrare liberă la Majestatea Sa, împăratul pomenise de cleveteli, de oameni care n-au altceva mai bun de făcut decât să lanseze bârfe fără rost. Ca de obicei, spunea el, uitând să mărturisească de fapt că toate aceste zvonuri, adesea colportate în timpul mesei, îl amuzau mult. Arhiducesa nu spune nimic. Se roagă pentru sufletul lui Maximilian, în timp ce văduva acestuia, Charlotte, care visase mai mult la tron și la coroană decât la dragoste, considerată acum dementă și ținută închisă în castelul Miramare, nici măcar nu poate să-și dea seama că soțul ei e mort.

Chiar dacă, ținând seama de starea ei, Sisi rămâne cumva departe de elucubrațiile vărului ei Ludovic al II-lea, nu înseamnă

că nu suferă din cauza afrontului pe care acesta îl provoacă amânând mereu data ceremoniei nupțiale. Toată lumea este exasperată! În 3 octombrie, ducele Max îi trimite un ultimatum regelui: căsătoria trebuie să aibă loc cel târziu la sfârșitul lunii noiembrie. Este în joc onoarea familiei ducale. Lui Ludovic al II-lea îi pică foarte prost această somație. Îl întreabă pe secretarul său:

— Cum e posibil ca un supus să se adreseze așa suveranului său?!

Funcționarul răspunde:

— Sire, ducele Max nu v-a scris ca supus, ci ca tată.

Din acest ultimatum, Ludovic al II-lea face un incident decisiv. După trei zile de frământări, îi trimite lui Sophie Charlotte o scrisoare de despărțire, pe cât de patetică, pe atât de curajoasă. Vorbește despre o „dragoste frățească", o asigură că o iubește „ca pe o soră duioasă". Cu un ton detașat, îi spune că preferă o separare acum, „fără să ne angajăm pentru viitor", însă se contrazice prin această frază lamentabilă: „Dacă, în termen de un an, nu ai găsit un om care să te facă fericită și dacă lucrurile vor sta la fel și pentru mine (o eventualitate nicidecum imposibilă), am putea atunci să ne unim destinele pentru totdeauna, dacă bineînțeles vei mai dori încă". O ipoteză deloc îmbucurătoare! Nefericita „logodnică" plânge în hohote, în timp ce părinții ei sunt șocați. Regele, mai lucid decât s-ar fi zis, știe că homosexualitatea lui ar fi o nenorocire pentru Sophie Charlotte. Și are curajul să nu îi impună o căsătorie de formă. Aflând acest lucru, Sisi, care se odihnește la Schönbrunn, îi scrie mamei ei în 19 octombrie: „Sunt indignată la culme, la fel simte și împăratul. Nu există cuvinte pentru a califica un asemenea comportament. Nu înțeleg cum de Ludovic, după tot ce s-a întâmplat, mai are tupeul să se arate în München". Franz Joseph

și soția lui sunt amândoi la fel de furioși, dar, când își recapătă calmul și are timp să reflecteze mai bine, împărateasa îi mărturisește mamei ei: „Sunt mulțumită că Sophie Charlotte reacționează atât de bine. Dumnezeu e martor că ea nu ar fi putut să fie niciodată fericită cu un asemenea om. Și îi doresc acum să își găsească un bărbat foarte drăguț. Dar cine ar putea fi?“ Sisi nu știe în acel moment că Ludovic al II-lea, cunoscându-și bine adevărata fire, care îl face să nu vadă decât un coșmar în corpul feminin, nu își dă seama însă ce ravagii personale și familiale a putut suscita, din moment ce e capabil să-i scrie senin lui Wagner: „Anul acesta a fost un an fericit și ne-a adus bucurii“. Incredibil!

Franz Joseph acceptă invitația lui Napoleon al III-lea de a descoperi Parisul modernizat de Haussmann și Expoziția Universală, care urmează să se încheie, unde se perindă capetele încoronate ale Europei. Sisi nu vrea să îl însoțească, fiindcă nu are chef să meargă în Franța și, mai ales, fiind gravidă nu vrea să riște nimic. Poartă în pântec pruncul reconcilierii, copilul cuplului imperial și, totodată, rodul alianței dintre Ungaria și Austria.

Sisi, mamă posesivă, Franz Joseph, în călătorie: un alt compromis...

În noiembrie 1869, invitat de Napoleon al III-lea la inaugurarea Canalului Suez, Franz Joseph urcă pe marea piramidă a lui Kheops. Şi reuşeşte acest lucru în douăzeci şi şapte de minute. Împăratul Austriei a venit singur, fără Sisi, iar împărăteasa Eugénie îl înlocuieşte aici pe soţul ei, care este prea preocupat de o serie de incertitudini politice şi diplomatice.

Cu o curtoazie foarte sinceră, Sisi îi scrie împărătesei Eugénie explicându-i că, fiind însărcinată — era în luna a treia —, nu putea din păcate să îl acompanieze pe soțul ei la Paris. Dar mamei sale, Ludovika, împărăteasa Austriei-regină a Ungariei îi mărturisește în același moment că ei îi convine de minune să nu participe la festivitățile pariziene. Cuplul imperial francez este dezolat, căci intenționa să consolideze laborioasa conciliere diplomatică obținută la Salzburg, iar prezența sublimei Sisi ar fi adăugat un rar giuvaier alaiului de familii princiare aflate la Paris. Franz Joseph este și el neconsolat, însă, văzând cât era de obosită Sisi, își dă seama că e mai bine pentru ea să nu întreprindă această călătorie. De data aceasta, el e cel care va pleca singur! În 23 octombrie 1867, Franz Joseph descoperă surprins că Parisul a devenit un oraș curat, cu străzi largi și clădiri renovate prin grija energicului baron Haussmann și din ordinul lui Napoleon al III-lea, mândru, printre altele, că regina Victoria fusese prima suverană care vizitase capitala franceză, în urmă cu doisprezece ani, și constatase că dintr-odată „aerul era plăcut", purificat după o epidemie de holeră. Expoziția Universală, unde Austria își etalează realizările, este grandioasă. Imperiul francez a jucat cea mai frumoasă carte, cea a reușitei economice. Glumeț și încântat de ceea ce văzuse, Franz Joseph îi trimite imediat o primă scrisoare lui Sisi, din „Élisée (*sic*) Napoleon", palatul pe care împăratul îl restaurase și îl dotase cu o intrare grandioasă, pentru a-i primi și a-i găzdui pe iluștrii oaspeți străini ai

Franței. Franz Joseph se simte atât de bine acolo, încât doarme până la ora șase dimineața, ceea ce nu i se întâmplă niciodată. În 24 octombrie, soțul lui Sisi îi dezvăluie acesteia într-o scrisoare că, în drum spre palatul Saint-Cloud în ajun, „a trecut prin Bois de Boulogne, unde a văzut numeroase trăsuri, mulți domni și multe doamne călărind, și, una peste alta, o sumedenie de cocote".* Oricum, el nu le-a numărat. Seara, face aceeași remarcă libertină de față cu împărăteasa Eugénie, un pic surprinsă, dar deloc mirată: cu Napoleon al III-lea, auzise vrute și nevrute la viața ei! Tonul dezinvolt și amuzat al lui Franz Joseph dovedește că Parisul, dezbărat de pudicitatea victoriană, este în mod vizibil mai frivol decât Viena. Este confirmarea unei solide și durabile reputații pariziene în organizarea libertinajului tarifat. Peste patru zile, negreșit cucerit de *Viața pariziană* a genialului Offenbach, Franz Joseph, plin de haz, adaugă într-o nouă scrisoare către Sisi: „Cocote am văzut multe și frumoase, dar eu nu mă gândesc decât la tine, poți sta liniștită". În realitate, împăratul e nefericit fără ea, iar cei doi soți își scriu zilnic. „Mă simt foarte bine și mă distrez mult." E adevărat, dar e și fals totodată… În 28 octombrie, îngrijorat de stările de rău și de durerile de care se plânge viitoarea mămică, Franz Joseph numără zilele până la data plecării: „Îmi pare rău că suferi atât de mult și că ești indispusă. În curând, voi fi lângă tine".

În 3 noiembrie, împăratul Austriei-rege al Ungariei este primit la Compiègne. Stă mult de vorbă cu Napoleon al III-lea în fumoar, unde amândoi, învăluiți în fumul trabucurilor, analizează perspectivele europene, dramele dinastice și jocul Prusiei.

---

* *Briefe Kaiser Franz Josephs an Kaiserin Elisabeth, op. cit.*

Apoi, la fel ca Sisi când călătorește, cere și el să asiste incongnito la un vodevil la Théâtre du Palais-Royal, o sală unde lumea știe să se distreze. „Am râs mult", scrie el. Și, de asemenea, o remarcă destul de nostimă despre prințul imperial, în vârstă de 11 ani: „Micuțul Napoleon este foarte inteligent, însă foarte mic. Al nostru e mai bun!" Și așa, din banchete în inaugurări, Franz Joseph, care nu s-a destins niciodată atât de bine, nu contenește să se gândească la Elisabeta și la copilul pe care ea îl poartă în pântec, rod al iubirii lor regăsite. Programul împăratului a fost pregătit de prințesa Pauline de Metternich, soția ambasadorului Austriei la Paris din 1859, foarte apropiată de împărăteasa Eugénie. Lui Sisi nu-i place prințesa care devenise celebră declarând prin saloanele mondene: „Eu nu sunt frumoasă, eu sunt mai ceva de-atât", fiindcă îi trimisese fotografii ale unor curtezane și prostituate, amestecate cu fotografii ale unor „femei respectabile", pe vremea când soția lui Franz Joseph colecționa portrete de frumuseți feminine și le cerea diplomaților aflați la post în străinătate să îi trimită cât mai multe imagini. Este posibil ca ranchiuna lui Sisi să fi contribuit la decizia de a nu veni la Paris, iar acum e convinsă că ambițioasa Pauline nu îi lăsase probabil nicio clipă de răgaz suveranului austriac. Într-adevăr, ambasadoarea a fost strălucită, eficientă, foarte organizată, astfel încât Franz Joseph ajunge să spună că e obosit din cauza programului încărcat. „Mă bucur că nu sunt acolo cu tine. Pentru bărbați, totul e oricum mai simplu și mai ușor", îi scrie Sisi, gândindu-se negreșit la incomodele crinoline.

După cincisprezece zile, lui Franz Joseph i s-a urât de unul singur, mai ales că toată lumea regretă absența soției lui, care nu fusese niciodată la Paris. Nefiind din fire un om complicat,

împăratul, pentru care soția și copiii constituie adevăratele lui bucurii în viață, îi scrie, înainte de a pleca: „Mi-e dor de voi toți, care sunteți singurul meu univers, singura mea bucurie adevărată". Și, exact înainte de a părăsi Parisul, îi mărturisește: „Unde e mai bine, decât în sânul familiei tale? Te sărut, minunata mea nevastă".

Această declarație de dragoste este importantă, întrucât pune în evidență temperamentul diferit al celor doi soți: chiar dacă dă curs unei obligații, bunăoară din rațiuni militare, Franz Joseph nu e niciodată fericit să călătorească singur, spre deosebire de Sisi, care abia așteaptă să se îndepărteze de lumea care o judecă, fie și cu prețul de a sta departe de copiii ei. În mod paradoxal, cele două săptămâni au permis cuplului imperial să fie foarte unit în gândire, prin atenții și remarci amabile, căci Sisi a răspuns la toate scrisorile lui Franz Joseph, de îndată ce le primea. Pentru prima oară, cei doi soți sunt triști că se află departe unul de celălalt, fără ca vreun capriciu să fi fost cauza acestei separări.

În 4 noiembrie, după o vânătoare cu arme de foc, împăratul Austriei-rege al Ungariei pleacă din Paris cu trenul său special, la ora nouă seara, după ce curtenitor sărutase mâna împărătesei Eugénie. Este ultimul monarh care a ajuns să viziteze Expoziția Universală, încheiată triumfal și de unde a primit cadou, la fel ca toți oaspeții de vază, două volume groase îmbrăcate în pânză roșie împodobită cu armoariile orașului Paris. Acest *Paris-Guide*, extraordinar de complet și redactat de condeie ilustre, este prefațat de Victor Hugo. Cu ipocrizie, în continuare exilat la Guernesey, cel mai talentat opozant al lui „Badinguet"* nu ar fi suportat ca

* Poreclă satirică dată lui Napoleon al III-lea. (*N.t.*)

Parisul să fie prezentat de vreun alt scriitor decât el, ceea ce îl amuzase mult pe Napoleon al III-lea. Sejurul lui Franz Joseph la Paris, chiar și fără soția lui, a fost ca un balsam peste rana mexicană. Strângându-l în brațe, apoi salutându-l, Napoleon al III-lea i-a spus oaspetului său: „Noi suntem aliați fără să fim apropiați". În realitate, rana deschisă de la Querétaro nu se va mai închide niciodată.

Împărăteasa Austriei va îndrăzni oare să nască în Ungaria?

La Viena, Sisi, fericită să îl revadă pe cel pe care, cu malițiozitate, l-a poreclit „bărbățelul" ei, asistă la desfacerea cadourilor primite de la el: o bijuterie în formă de pasăre, cu penajul și coada din rubine, giuvaiere cu diamante, coliere de perle, un evantai pictat de Watteau (un dar de la Eugénie, pentru care evantaiul este un auxiliar al puterii feminine), dar și dantele, stofe și șaluri. În geamantanele sale, Franz Joseph a adus un pic din Paris. Împăratul se satură repede de obligațiile de suveran, iar discuțiile dintre liberali și naționaliști îl plictisesc.

Spre marea bucurie a lui Sisi, decide să plece la Gödöllő, sub pretextul de a supraveghea lucrările. În realitate, cuplul, în perfectă complicitate, vrea să fugă de un nou zvon lansat în Viena: se vorbește că suverana ar vrea să nască în Ungaria și că, dacă va avea un băiat, îi va da prenumele Ștefan, în onoarea sfântului ocrotitor al ungurilor. Planează bănuiala că blestematul de Andrássy ar fi imaginat această umilință împotriva austriecilor.

Vestea că împăratul și împărăteasa ar urma să plece la Gödöllő nu face decât să alimenteze bârfele, oricum mai palpitante decât numirea unui nou prim-ministru, prințul Karl von Auersperg. Dar întâi trebuie îndeplinită o tristă formalitate: la mijlocul lunii ianuarie 1868, după șapte luni de când fusese executat, trupul lui Maximilian este în sfârșit repatriat din Mexic, la bordul vasului austriac *Novara*, pe care defunctul îl comandase cu prilejul voiajului său, împreună cu Charlotte, din Europa în Mexic. Așteptat cu onoruri înalte și salutat de arhiducii Karl Ludwig și Ludwig Viktor, la Trieste, sicriul este transportat apoi la Viena. Aici, cortegiul funebru traversează orașul noaptea, cu o mare escortă militară, într-o liniște grea. Capitala este îngropată sub zăpadă, dangătele clopotelor răsună mortuar la catedrală. La Hofburg, arhiducesa sfârșită de durere, plângând, se aruncă peste coșciugul acoperit acum cu stindardul de război al Austriei, roșu-alb-roșu, căci Maximilian a murit ca un soldat. Printr-un gemuleț, mama împăratului Mexicului poate să îl revadă pe fiul ei. În mod ciudat, defunctul poartă un frac negru cu reflexe lucioase. Are fața machiată și prelungită parcă printr-o spectaculară barbă falsă, formată din doi favoriți lungi și stufoși. Se va afla că trupul fusese cufundat într-o baie de arsenic și că ochii mortului fuseseră închiși după execuția acestuia: Maximilian privise moartea în față. Palid, Franz Joseph îl salută pe fratele lui, însă Sisi este ferită de acest spectacol macabru, având în vedere starea ei. În 20 ianuarie 1868, sicriul este coborât în Cripta Capucinilor unde, de la mijlocul secolului al XVII-lea, sunt înhumați majoritatea membrilor familiei imperiale. Împăratul Mexicului se odihnește pentru totdeauna în partea, pe atunci, cea mai recentă a necropolei. Văduva sa, Charlotte, dementă, este închisă din

vara precedentă în castelul Tervueren, în Belgia. Regina Marie Henriette a Belgiei, soția lui Leopold al II-lea, venise să o ia cu un tren special de la Miramare, în 31 iulie 1867, adăugând astfel o enigmă la toată această tragedie: Oare Charlotte a înțeles până la urmă că soțul ei murise? Sau de fapt simulează nebunia?

La sfârșitul lunii ianuarie, Franz Joseph, greu încercat de formalitățiile dureroase ale funeraliilor fratelui său, pleacă în Ungaria. De data aceasta, călătorește singur, înaintea soției lui, din moment ce Sisi nu va veni decât în 5 februarie; și-a amânat plecarea, din cauză că e prea obosită: este gravidă în luna a șaptea. Clevetelile de la curte devin asurzitoare: vasăzică, era adevărat, împărăteasa pleacă pentru a naște pe pământul Ungariei! Iar împăratul este de acord cu ea! Tot în 5 februarie, contesa Therese de Fürstenberg îi scrie surorii ei că o personalitate din înalta societate vieneză, exasperată de acest nou afront adus intereselor Austriei, a ajuns chiar să spună că, dacă împărăteasa ar avea un accident, își va fi meritat soarta! Această monstruoasă remarcă arată cât de adânci erau neînțelegerile dintre Sisi și vienezi, care se simțeau jigniți că ea le întoarce spatele. Dar greșesc: punerea în aplicare a compromisului austro-ungar necesită ca Viena să facă în continuare eforturi în favoarea Transleithaniei, iar de aceea Sisi-Erzsébet consideră că misiunea ei nu se încheiase; datoria ei de regină va fi împlinită odată cu nașterea noului prunc, în primăvară. La balul din 18 februarie, împărăteasa nu este prezentă, ceea ce declanșează diverse comentarii stupide, într-un sens sau în celălalt: Majestatea Sa a procedat bine, sau Majestatea Sa nu s-a încumetat să înfrunte curtea. Situația este inedită: împăratul lucrează în Ungaria și înțelege, în sfârșit, cât a suferit de fapt soția lui din cauza sarcasmelor vienezilor și de

ce această atmosferă sufocantă a împins-o spre meleaguri mai primitoare și mai umane. Lumea considera că împărăteasa dă dovadă de un romantism depășit, când de fapt ea este o ființă spirituală. Se spunea despre ea că ar fi isterică, or, ea e o fire sensibilă și delicată. Sisi nu a respins Viena care o disprețuia, ci și-a luat revanșa la Buda și la Pesta. Vienezii nu făceau decât să o deprime și mai mult. „A fost nevoie ca Elisabeta să abandoneze această curte, pentru a putea accede la adevăratul ei rol. Din acel moment, nu mai este condamnată la o existență plină de capricii: acum, sălășluiește în realitățile vieții".* Iar cei care trăgeau nădejde că cei doi soți se vor certa din cauza copiilor lor sunt lipsiți de această plăcere: Gisela și Rudolf sunt bucuria părinților lor, arhiducele moștenitor fiind foarte apropiat de mama lui, fiindcă îi place echitația și este inteligent. Prin urmare, prea puțini vienezi au bunăvoința de a afla că împărăteasa, considerată inițial distantă, este o mamă atentă, care nu ține neapărat ca Rudolf să îndeplinească toate canoanele religioase! Împăratul se întoarce la Viena, apoi revine la Ofen, unde Sisi s-a instalat în așteptarea momentului când va naște. Îl obligă astfel pe soțul ei să fie într-un du-te-vino continuu între cele două orașe; Sisi a vrut să ajungă cât mai repede în Ungaria, temându-se că oboseala ar fi putut să o imobilizeze la Viena. Exclus! Ungaria este locul unde ea le va aduce în dar ungurilor acest copil! Arhiducesa este distrusă: oare nora ei nu știe decât să provoace scandaluri?

Împăratului, care este reținut la Viena, Sisi îi spune: „Mă simt bine, dar aș avea nevoie de compania ta pentru a mă

* Karl Tschuppik, *Élisabeth, impératrice d'Autriche*, traducere în franceză de Gabrielle Godet, Plon, 1933.

remonta". De fiecare dată, se reîntâlesc ca doi îndrăgostiți, el abia așteptând să o strângă la pieptul lui. Împăratului i-ar plăcea să mai aibă un fiu, dar Sisi simte că va fi o fetiță și i-a ales deja un prenume. Fără să discute despre asta cu soacra ei, care e devastată, după ce l-a văzut pe fiul ei Maximilian conservat în moarte ca o paiață dezarticulată a unei tragedii nesăbuite. Arhiducesa încearcă să se gândească la viitor și se neliniștește căci, după o dezbatere în camera superioară a parlamentului de la Viena, religia pierde din influență în viața publică austriacă: în 21 martie, este restabilită competența tribunalelor civile pentru căsătorii, iar Biserica nu va mai controla procesul de învățământ. Papa Pius al IX-lea se declară iritat de această modificare unilaterală a Concordatului.

Sisi, care era nervoasă și agitată, e fericită în sfârșit că poate fi alături de soțul ei, care nu va mai pleca de lângă ea, întrucât momentul nașterii se apropie din clipă în clipă.

Nu este în fond esențial ca suveranii Ungariei să fie în Ungaria pentru acest eveniment? În 22 aprilie, la palatul regal din Ofen, regina Erzsébet aduce pe lume o fiică, așa cum prezisese ea. Părinții fetiței îi dau numele Marie Valerie. Mama este nespus de fericită: a ajutat substanțial Ungaria să existe pe plan internațional, iar Ungaria i-a dat posibilitatea să-și făurească și ea propria-i existență. Acest copil simbolizează recunoașterea unei datorii și dovada unui pact.

Este oare Andrássy tatăl celui de-al patrulea copil al lui Sisi?

Nașterea arhiducesei Marie Valerie provoacă o serie de polemici, în timp ce fericirea cuplului este profundă, în ciuda faptului că lăuza este vlăguită. Ungurii ar fi preferat un băiat, căci în opinia lor un posibil viitor suveran ar fi permis, pe termen lung, să se ajungă la un regat independent față de Habsburgi. În schimb, la Viena, unde lumea a criticat aspru această naștere în afara Austriei, domnește veselia: nimeni nu pune la îndoială faptul că o fată este mai puțin amenințătoare decât un băiat pentru unitatea Imperiului — o atitudine care ignoră faptul că multe femei remarcabile, în numele unor dinastii diverse, au știut să se impună în istoria Ungariei regale. Iar arhiducesa Sophie răsuflă ușurată: un fiu ar fi putut constitui un pretext pentru a separa Ungaria de restul Imperiului. De fapt, de la intrarea în vigoare a Compromisului, demnitarii din Viena au socotit minuțios tot ceea ce ar putea să șubrezească poziția Ungariei și, implicit, să fortifice poziția Austriei, dar și viceversa — această ecuație fiind departe de a se adeveri! Totuși, există mașinații mai perfide decât asemenea calcule aproximative. Bârfe și cleveteli diverse susțin că prim-ministrul Andrássy ar fi tatăl lui Marie Valerie! Asta-i culmea! Desigur, amnistierea contelui Andrássy și numirea în postul de premier al Ungariei stârnesc multe invidii, mai ales că noul demnitar ține foarte mult la legătura politică dintre cele două părți ale Imperiului, sub egida dinastiei Habsburgilor. Fermecător și seducător, contele îmbină șarmul cu inteligența. Mai mare cu paisprezece ani decât împărăteasa,

pe care a înscăunat-o regină a Ungariei, Andrássy a suscitat deja numeroase comentarii dubioase privind apropierea lui de Sisi. Negreșit, era și el îndrăgostit în taină de soția lui Franz Joseph, gelos la rândul lui de această relație prea strânsă în elaborarea compromisului austro-ungar. Negreșit, obsesia promaghiară a lui Sisi alimentase și ea, fără ca împărăteasa să-și dea seama, zvonurile despre o posibilă legătură amoroasă, însă împărăteasa nu era genul de soție infidelă, ceea ce nu a împiedicat însă gura lumii să clevetească mai departe. Mai mulți ofițeri din anturajul împăratului erau firește fascinați de frumusețea lui Sisi și de spiritul ei independent. Era aproape ca un joc pentru cuplul imperial. Astfel, atunci când un aghiotant, contele Bellegarde, „vădise o slăbiciune pentru frumoasa împărăteasă" și ea se aflase singură cu el, Sisi, căreia îi plăcea să tachineze, îl liniștise pe Franz Joseph prin acest bilet: „A venit Bellegarde. Fii liniștit, eu nu cochetez de felul meu, nici cu el, nici cu nimeni".*

Totuși, Andrássy era prea rafinat pentru a se lansa într-o idilă care nu ar fi putut decât să dăuneze, dacă s-ar fi adeverit, ambilor amanți, distrugând eforturile lor politice printr-un scandal uriaș și fără precedent.

Fiindcă reușise să facă din împărăteasă aliatul lui și să îl convingă pe împărat, dușmanii săi căutau să îl compromită. Deși era pură calomnie, zvonul acesta va circula multă vreme, în special la Viena, și nu se va stinge complet decât atunci când asemănarea dintre Franz Joseph și fiica sa Marie Valerie, mai ales la ochi, se va impune spectaculos, după ani întregi de presupuneri răuvoitoare. În funcție de dispoziția momentului, aceste bârfe o

* Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche*, *op. cit.*

vor revolta sau o vor amuza pe Sisi. Mulți austrieci nu puteau să o ierte pe împărăteasă pentru implicarea ei militantă.* Nu pare nicidecum că Franz Joseph ar fi avut la nașterea micuței Marie Valerie vreo umbră de îndoială în privința paternității ei. Foarte fericit de această naștere, care stă mărturie pentru intimitatea regăsită între el și soția lui, împăratul-rege îi face lui Rudolf, în vârstă de 11 ani și rămas la Viena, primul portret al surioarei lui, la opt zile după ce se născuse: „Este foarte frumușică, are ochi mari de un albastru-închis, un nas deocamdată cam mare, o gură micuță, niște obraji enormi și păr închis la culoare, atât de des, încât am putea să o coafăm. Este foarte puternică și dă din picioare cu vigoare".

În schimb, arhiducesa Sophie se sugrumă de furie, când află că noua ei nepoțică este botezată în palatul regal din Ofen, într-o ceremonie grandioasă, de față fiind cele două nașe ale fetiței, două surori ale lui Sisi, Maria, fostă regină a Neapolelui, și Mathilde, contesă Trani. Iar când mama împăratului mai află și că la teatrul din Pesta fiul ei este întâmpinat cu răceală, explodează mânioasă: „Așa se vede cât de ingrată e această națiune!"

Sophie nu poate concepe ca fiul ei să beneficieze de mai puțină popularitate decât nora ei… Sisi nu o scapă din ochi pe Marie Valerie; ceilalți copii îi fuseseră luați, dar de acesta nu se va despărți, fetița fiind de fapt preferata ei, din moment ce va ajunge

* Fiul lui Gyula Andrássy (1860–1929), purtând același prenume ca tatăl său și zis „cel tânăr", va fi ministru de interne al Imperiului între 1906 și 1910, iar în toamna anului 1918 va deveni ultimul ministru de externe austro-ungar. Rămas fidel Habsburgilor, va participa în octombrie 1921 la tentativa zadarnică a împăratului Carol I și rege Carol al IV-lea de a urca pe tronul Ungariei.

chiar să spună: „Ea este singurul meu copil". Pe Marie Valerie o va înconjura cu o dragoste nemărginită, adesea sufocantă, vrând parcă să compenseze frustrările care îi fuseseră impuse înainte. Când împărăteasa se ocupă în exclusivitate de fetița ei, împăratul se arată plin de tandrețe față de Gisela și Rudolf, care nu trebuie să se simtă neglijați; desigur, tatăl iubitor este sprijinit mereu de arhiducesă și de o întreagă ceată de supraveghetoare. Dar Franz Joseph este cel care organizează pentru copii diverse distracții, deși programul lui zilnic este foarte încărcat. Și ce ar putea fi mai minunat decât un spectacol de circ? Întorcându-se la Viena, împăratul rezervă imediat locuri pentru un matineu împreună cu copiii săi, împărăteasa fiind plecată. Din ce în ce mai virulentă, Therese von Fürstenberg scrie: „Așa ceva nu s-ar fi întâmplat dacă bârlogul balarului nu ar fi fost gol!" „Balaurul" fiind Sisi, evident.* Curtenii continuă să deplângă influența proastă pe care împărăteasa amazoană o are asupra împăratului, de parcă un spectacol de circ împreună cu copiii ar fi fost ceva scandalos!

Vienezii vor fi și mai înciudați când vor afla că împărăteasa lor, vlăguită și resimțindu-se încă după naștere, nu va poposi decât pentru scurt timp în capitală, la începutul lunii iunie. Franz Joseph știe că nu trebuie să o contrarieze pe Sisi în starea în care e, mai ales că ideea de a nu putea încă să călărească o aduce la disperare! În cazul lui Sisi, depresia post-partum are efecte teribile, iar împăratul presimte că amintirea micuței lor Sophie decedată în Ungaria, o obsedează încă pe soția lui. Cu tandrețe, o sfătuiește să meargă să se odihnească în mijlocul familiei ei. El, din păcate, este tracasat din cauza unei delegații formate din 88 de deputați cehi,

---

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

care îl imploră să vină, împreună cu Sisi, să se încoroneze la Praga, punând pe creștet coroana Sfântului Venceslav. Ungurii au stârnit gelozia altor popoare. Împăratul le cere parlamentarilor din Praga un răgaz pentru a reflecta la propunerea lor. Trebuie subliniat că împăratul este tulburat de promulgarea „legilor confesionale", care subminează catolicismul în Austria. Arhiepiscopul Vienei anunță că va publica o scrisoare pastorală, pentru a condamna acest atac la adresa religiei oficiale a austriecilor. În 9 august, Sisi sosește cu toți copiii ei pe malul lacului Starnberg, la fratele ei mai mare Ludwig Wilhelm. În sfârșit, a ajuns în Bavaria! Perfida Therese von Fürstenberg creionează un portret de familie elogios, dar în realitate plin de venin: „Cât sunt de adorabili, niște copii atât de drăgălași și fermecători, niște copii atât de cuminți și afectuoși, încât ai crede că nu seamănă decât cu tatăl lor!" Mama lor, care e acum atât de fericită alături de familia ei, ar vrea să se poată odihni, însă este rugată să discute cu regele Ludovic al II-lea, în ideea de a detensiona relațiile familiale, care se deterioraseră de când suveranul se purtase atât de urât cu biata Sophie Charlotte. Sisi îl imploră pe soțul ei să vină și el, fiind îngrijorată de ceea ce auzise despre comportamentul vărului ei. Și pe bună dreptate! În 13 august, sosește și excentricul suveran al Bavariei. Exaltat, acesta nu vorbește decât despre triumful *Maeștrilor cântăreți din Nürnberg* la opera din München. Astfel, Franz Joseph și Sisi află că reprezentația a durat cinci ore într-o căldură înăbușitoare și, de asemenea, că regele vrea să reconstruiască, lângă reședința sa din Hohenschwangau, un vechi castel dărăpănat, aflat pe un colț stâncos lipit de piscurile care jalonează frontiera austriacă. Ludovic al II-lea se lansează în visul său din piatră [Neuschwanstein] care, și astăzi încă, ne uimește și ne fascinează. Dar ce l-a apucat pe rege

să meargă iarna la manejul regal din München, la ora opt seara, și să galopeze acolo, fără oprire, până la ora trei noaptea, urmat de scutierul său?! Cu o hartă în mână, calculează în acele ceasuri „distanța" pe care a parcurs-o și declară: „Am ajuns la împărătească". Pe urmă supează și se întoarce la palat, convins că fusese până la Innsbruck!

Auzind această povestire, împăratul și împărăteasa nici nu știu dacă să râdă în hohote sau să fie îngrijorați de-a binelea, căci Ludovic al II-lea, câteodată atât de simpatic, este efectiv un personaj straniu. Oare e fericit? Nefericit? Își dă seama că, de fapt, comportamentul lui teatral descumpănește pe toată lumea? Ce vrea, în fond? Însă, foarte repede, Sisi e mult mai preocupată de tulburările digestive ale fetiței ei dragi. Mamă maniacă, exagerată când vine vorba de noul ei copilaș, o acuză de neglijență pe doică și o concediază. Reacția ei, nedreaptă poate, se explică desigur prin chinurile micuței Sophie, care murise, crede Sisi, din cauză că nu fusese bine îngrijită. Din fericire, Marie Valerie se însănătoșește: de fapt, starea de rău a fetiței se explica prin faptul că îi ieșise primul dinte, dar asemenea sperieturi vor mai fi destule pe viitor.

Măritată în fine, sora cea mică a lui Sisi devine ducesă d'Alençon

Observând cum regele Bavariei vădea semne de instabilitate din ce în ce mai alarmante, Sisi răsuflă ușurată la gândul că sora ei mai mică nu se măritase până la urmă cu el. Tânăra,

acum în vârstă de 21 ani, care ajunsese să creadă că era blestemată, urmează în fine să se căsătorească. În 28 septembrie 1868, după mai puțin de un an de la penibila ei logodnă cu regele Bavariei și protector al lui Wagner, Sophie Charlotte se mărită cu ducele d'Alençon, cel de-al doilea fiu al ducelui de Nemours și nepot al regelui Franței, Ludovic Filip. Ceremonia se desfășoară la Possenhofen în cea mai strictă intimitate, spre marea nemulțumire a tatălui mirelui, ducele de Nemours. Însă părinții lui Sophie Charlotte, care nu doreau în niciun caz prezența lui Ludovic al II-lea, nu invitaseră niciun monarh.

Se știe totuși că regele i-a primit în vizită pe logodnici, poate pentru a șterge definitiv amintirea tristului episod, când nu vedea în sora lui Sisi decât o eroină wagneriană. Dineul de nuntă „nu este prea bun", potrivit fratelui cel mare al miresei, Ludwig, care va mai adăuga: „În timp ce noi stăteam la masă, se cânta corul nupțial din *Lohengrin*. Pentru fosta logodnică a regelui, momentul fusese probabil straniu. Faptul că, seara dinainte, castelul Berg și lacul fuseseră luminate intens părea, de asemenea, o modalitate ciudată de a sărbători ajunul cununiei fostei tale logodnice".* În mintea lui Ludovic al II-lea al Bavariei, viața este probabil un spectacol, pe care îl pune în scenă pentru a fugi de realitate.

Curtea vieneză, aflând că Franz Joseph, Sisi și copiii sunt din nou în Ungaria, explodează indignată: iarăși? Da, și din ce în ce mai mult! Această furie este inutilă, căci împăratul a înțeles prea bine că Sisi nu e cu adevărat fericită, înfloritoare și adorabilă decât în două lumi: lumea copilăriei ei bavareze cu familia ei și lumea înfloririi ei psihice și politice, Ungaria. Or, încetul

* Dominique Paoli, *Sophie-Charlotte, duchesse d'Alençon, op. cit.*

cu încetul, Franz Joseph a recunoscut că „invidiile vienezilor" erau ca o otravă de care familia lui se putea lipsi. De altfel, Sisi însăși, atunci când redevine regina Erzsébet, la Gödöllő, nu vrea ca lumea să se folosească de ea. Marelui poet Jókai — uluit și el de frumusețea suveranei —, pe care tocmai l-a cunoscut, Sisi îi adresează un avertisment, cu zâmbetul pe buze:

— Nu mă pricep deloc la politică!

Deputat naționalist și redactor-șef al unui ziar de opoziție, acesta îi răspunde:

— Cea mai bună politică este de a câștiga inima unei țări, iar Majestatea Voastră se pricepe foarte bine la asta.

Va mai spune, de asemenea: „În ea, noi nu vedem regina, nici femeia, ci geniul țării noastre".

La Gödöllő, protocolul este lejer, iar numărul doamnelor de onoare, chiar și maghiare, pare oricum mai mic decât cel al cailor! Sisi poruncește să se construiască un manej cu oglinzi mari, așa cum e de rigoare. Regina este fericită aici, poate și fiindcă acest castel i-a fost dăruit și a avut posibilitatea să îl amenajeze după gustul ei. Când vine acolo, nu se simte în vizită, ci acasă. Iar regelui, soțul ei, îi merge și lui foarte bine, putând să facă tratamente pentru reumatism! Adevărata politică este domeniul lui. După demisia prințului Karl von Auersperg la Viena, Franz Joseph îl numește prim-ministru pe contele Eduard von Taaffe, anterior ministru de interne. Dualismul progresează, nu fără ciocniri. Împăratul impune o nouă lege militară în Ungaria, iar honvezii, elemente cândva revoluționare, constituie de acum înainte o gardă civică.*

* Încorporați în unitățile imperiale, acești soldați reprezintă șaizeci de escadroane grupate în zece regimente. Poartă uniformă de husari, cu trese

Erzsébet este încântată, însă rămâne dezamăgită când află că, de fapt, comenzile nu vor fi formulate în ungurește — cum dorea Andrássy —, ci tot în germană. În 14 octombrie 1869, Franz Joseph notează în jurnalul său: „Imperiul nu mai este Imperiul Austriei, ci monarhia austro-ungară". Compromisul funcționează, în ciuda prezicerilor dezastruoase ale arhiducesei Sophie.

La Gödöllő, familia regală se amuză cu voie bună, gustă bucuriile simple ale vieții, ceea ce este complet diferit față de Hofburg și Schönbrunn, unde arareori auzi vreun hohot de râs. Astfel, în 2 noiembrie, Sisi îi povestește soțului ei, care plecase la Viena, cum vânaseră ei un șoricel: rozătoarea se refugiase în odaia lui Marie Valerie, unde doica îi cânta fetiței ceardașuri, pe un ton grav. Fugărit de lachei înarmați cu mături și cârpe, șoricelul aterizează în farfuria unuia dintre numeroșii câini ai lui Sisi, dar reușește să scape și de-aici. Râsete, mult haz și copiii încântați de aceste peripeții! Erzsébet se regăsește cumva în ambianța dezordonată a adolescenței ei, când dulăii erau pretutindeni în elementul lor. Dacă, la Gödöllő, regina Ungariei e ca o ștrengăriță poznașă, aceasta știe totuși să redevină serioasă, atunci când trebuie, fiind mereu grijulie să risipească amărăciunile și neînțelegerile celorlalți. De îndată ce are posibilitatea, Franz Joseph revine și el în această atmosferă de vacanță. Melancolia soției lui a dispărut, poate și fiindcă a ajuns acum o persoană matură, însă Sisi continuă să își surprindă anturajul cu fantezia ei deosebită. Cu un surâs și trei cuvinte de regină, opozanții devin adepții ei. Revenind la Viena, Sisi nu se dezminte,

---

roșii și veston gros, paspoalat cu blană albă. Regina Erzsébet insistă să brodeze personal prima eșarfă militară a corpului de honvezi. Popularitatea ei crește și mai mult în ochii acestor maghiari.

scriindu-i Idei Ferenczy: „Sărută caii din partea mea. Ce păcat că nu-i pot avea mereu cu mine". Putem spune că, la sfârșitul anului 1868, comportamentul ei s-a stabilizat cumva, grație faptului că a putut în sfârșit să își canalizeze energia în ceea ce dorea ea. Ungurii au adoptat-o cu adevărat, începând cu Ida Ferenczy care, în fiecare seară, rămâne lângă patul reginei, pentru a conversa cu ea până adoarme. Această fuziune cu națiunea maghiară este atât de puternică, încât regina ajunge aproape să uite că ea este, în primul rând, împărăteasa Austriei. Diplomații observă efectele dualismului asupra persoanei Majestății Sale. Însărcinatul cu afaceri al Elveției notează că ea „este cea mai populară personalitate din Ungaria".

Cu greu, Sisi se încumetă până la urmă să plece înapoi la Viena. Ajunge aici în 24 decembrie, ziua ei de naștere. Cadoul austriecilor pentru cei 32 de ani ai ei este amar: presa publică un calcul precis al ședерilor suveranei în Cisleithania și în Transleithania. Bilanțul este edificator: în 1868, împărăteasa a stat 220 de zile în Ungaria, adică aproape două treimi din an. Comentariile sunt acide: „Împărăteasa nu ne iubește! Ne crede oare contagioși?! Austria a ajuns acum ruda săracă a Imperiului?" Etc. Era inevitabil, însă să nu uităm cu câtă intransigență și severitate fusese ea primită la Viena. Totuși, împărăteasa răsucește cuțitul în rana indignării vienezilor: anturajul ei vorbește din ce în ce mai mult ungurește, iar contesa Bellegarde și soțul ei (care era în mod vădit fermecat de Sisi, ceea ce ea luase în zeflemea) sunt înlocuiți din funcție. Noul șambelan este baronul Nopcsa, venit din Transilvania.* Afrontul

* În acea vreme și încă din 1691, Transilvania era sub dominația Habsburgilor. În cadrul dublei monarhii, trece sub administrația Ungariei și va rămâne astfel până în 1918. Spre marea furie a ungurilor, Transilvania

este dublu, întrucât cuplul Bellegarde constituia unul dintre ultimii „agenți“ ai arhiducesei Sophie, iar Franz Joseph a aprobat cu siguranță îndepărtarea unuia dintre ofițerii cei mai fermecați de persoana împărătesei, care este deosebit de frumoasă acum, când a devenit mamă pentru a patra oară.

Buna înțelegere dintre cei doi suverani este tangibilă, punând în evidență nu doar o complicitate, ci și o complementaritate. Desigur, Sisi este turbulentă, însă este mai ales radioasă. Și, pentru a avea liniște, împăratul i-a acceptat aproape tot ce voia ea, fericirea soției lui fiind și fericirea lui, fie chiar și cu ajutorul poliției. Copil fiind, neastâmpărata Elisabeta o auzea pe mama ei, Ludovika, repetând cu sfințenie în franceză: „Prințesele trebuie să învețe să se plictisească cu grație“. Împărăteasa-regină a făcut praf acest principiu sinistru. A eliminat plictisul, dar și-a păstrat grația.

Franz Joseph pleacă singur la inaugurarea Canalului Suez

Cuplul imperial are o relație armonioasă. Ameliorarea considerabilă a căii ferate Viena-Pesta îi dă posibilitatea lui Franz Joseph să ajungă mai ușor la Sisi, atunci când poate pleca din Viena. Spre deosebire de primii ani de căsătorie, când tânăra împărăteasă, cu

---

a fost alipită României prin Tratatul de la Trianon, din 4 iunie 1920, o anexare greu suportată, care a fost confirmată în 1947. Din 1990, minoritatea maghiară din Transilvania are propriul ei partid, reprezentat în Parlamentul de la București.

firea ei nesupusă, obișnuia să plece în călătorie, lăsându-și soțul dezorientat de comportamentul ei, de acum înainte ea este cea care suportă greu plecările lui Franz Joseph. Astfel, în 14 aprilie 1869, este atât de tristă că a rămas singură, încât după plecarea lui îi scrie, nu fără umor: „Te pierd de tot, scumpul meu. Și ce bine reușisem să te educ în ultimele zile! O să trebuiască să o iau de la capăt când vei veni înapoi…“ Altfel spus, din nou contaminat de veninul vienezilor, împăratul va trebui neapărat să fie reeducat! Și această falsă amenințare, datată 30 aprilie: „Tu mă cunoști, știi obiceiurile mele… Și dacă nu îți convine așa cum sunt, ei bine, voi pleca la pensie“.* Să fie oare doar niște copilării? Da, dar totodată și o modalitate de a-l destinde pe împărat, care a trebuit să înfrunte vâltoarea și agitația generate de clocotitoarea scrisoare pastorală a episcopului de Linz, monseniorul Rudigier, în care acesta înfiera necruțător noile legi menite să anuleze Concordatul, iar apoi de arestarea prelatului și posibila sa condamnare la pedeapsa cu închisoarea, dezlănțuind astfel o puternică reacție în mediul catolic. Împreună cu copiii lor, cei doi soți au toate motivele să fie la unison. La începutul anului 1869, prințul Rudolf, care are aproape 11 ani, a asistat pentru prima oară la un spectacol împreună cu părinții lui. Scopul era de a-l răsplăti pe moștenitor pentru notele bune la învățătură. Au fost, așadar, seara la Burgtheater, echivalentul vienez al celebrei Comédie-Française. În loja imperială, în ciuda frumuseții mamei lui (de data asta aflându-se la Viena!), spectatorii au observat

* Arhivele Alteței Sale imperiale și regale, arhiducele Franz Salvator (care se va însura cu Marie Valerie, în 1890), castelul Wallsee; *apud,* Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche, op. cit.*

prezența arhiducelui îmbrăcat în spențer, cravată albă și pantaloni lungi. Programul ales îi convine de minune — *Prințul fermecat* — și zvonul se răspândește: Rudolf este pasionat de istorie, cu greu i s-a smuls din mâini un volum cu *Viața lui Alexandru cel Mare*. Foarte sensibil și inteligent, vădește un interes profund pentru marină, asemenea regretatului său unchi Maximilian, la aceeași vârstă.

Decriptând limbajul lui Sisi, se știe că „pensia" cu care ea se vede amenințată este Viena. Iar împărăteasa comite o greșeală, cum nu mai făcuse de multă vreme: în 25 mai 1869, lipsește de la inaugurarea operei, primul edificiu terminat pe Ringstrasse, care se inspiră parțial din Théâtre du Châtelet de la Paris. La ora șapte seara, două mii șapte sute de spectatori se grăbesc să intre în sală. În program, *Don Giovanni*, cu uvertura care pune în evidență o nouă orchestră formată din o sută unsprezece muzicanți. Opera este cântată în germană — o ciudățenie —, căci, după pierderea regiunii Veneto, italiana nu mai este deloc apreciată, nici chiar de către melomani, și oricum ar fi o gravă insultă… În acea seară, Franz Joseph reia vechea tradiție a suveranilor Habsburgi, care, din secolul al XVII-lea, au susținut mereu muzica și, uneori, au interpretat-o chiar ei. Privirile îndreptate spre loja centrală dezaprobă absența împărătesei, pentru care soțul ei a poruncit să fie amenajat un salon somptuos, exact în spatele lojii imperiale. Capriciul lui Sisi constituie o rebeliune într-atât de criticată, încât, pentru sărbătoarea Înălțării, împăratul îi dă ordin să fie prezentă în catedrala Sfântul Ștefan — unde în zidul de deasupra sacristiei se află în continuare o ghiulea lansată de turci la asediul din 1683. După trei ore în care își face toaleta și se coafează, împărăteasa, deja exasperată, consimte să își facă apariția.

„Dacă n-ar fi venit, cred că s-ar fi produs o revoluție", afirmă ambasadoarea Belgiei. În ziua aceea, datoria a fost pentru ea mai puternică decât revolta. Dar cu ce preț!

Sisi se va răzbuna: în iunie, evadează în Bavaria, pentru a-și recăpăta forțele, închiriind pentru șase luni reședința fratelui ei mai mare, Ludwig, la Garatshausen, pe malul lacului Starnberg. Lumea se miră că Sisi nu a adus-o decât pe Marie Valerie; Gisela și Rudolf sunt la Bad Ischl cu bunica lor, iar copiilor le pare rău că nu sunt toți împreună. Bineînțeles, ei nu au nicio vină în această situație care îl îndurerează pe împărat. De fapt, chiar dacă s-a mai atenuat, contenciosul cu arhiducesa Sophie nu s-a rezolvat și nu se va rezolva probabil niciodată. Franz Joseph nu pune paie pe foc: Sisi a făcut atâtea eforturi, încât ar fi o prostie să întărâte acum aceste ciondăneli. Compromisul austro-ungar impune compromisuri familiale! Copiii nu ajung să fie împreună decât în 21 iulie, însă Franz Joseph rămâne la Viena: condamnarea monseniorului Rudigier la paisprezece zile de detenție agită spiritele în oraș, unde catolicii se înfruntă cu liberalii. Cei doi suverani se vor întâlni la Bad Ischl; Sisi promite să fie acolo, dar nu se poate abține să nu îi scrie soțului ei: „Fac pentru tine concesii și sacrificii, sper să faci și tu la fel pentru mine". Împăratul eludează remarca, întrebând ce se mai aude despre Ludovic al II-lea. Veștile nu sunt liniștitoare în această privință: pe acoperișul palatului Residenz din München, regele trăsnit a instalat un univers „exotic" cu decoruri africane, orientale și chiar himalayene! Musafirii pe care îi primește noaptea se cred ba în Alhambra din Granada, ba în vreun cadru fabulos din Noua Guinee, cu cascade care în curând vor inunda etajele de dedesubt. Dar Sisi pufnește în râs, când aude că vărul ei a dresat un papagal care să spună

„Salut!“, ascuns în acest univers de carton. De fapt, regele este aproape tot timpul în Bavaria Superioară, pe șantierul noului său castel Neuschwanstein. „Regele nu are astâmpăr“, îi scrie Sisi lui Franz Joseph. Este o trăsătură de familie, chiar dacă suveranul este în special un călător imobil, care aduce lumea la el. O lume stranie și interpretată.

Dar nu aceste absențe ale lui Sisi îl deranjează cel mai mult pe împărat. Este îngrijorat, de fapt, de regimul ei alimentar. După perioada în care nu mâncase decât „legume și lactate“, acum nu mai mănâncă decât cotlete abia perpelite și nu bea decât… sânge de vită! Mai târziu, va bea sânge de rață stoarsă într-o ustensilă procurată de la un mare restaurant parizian. Ca în toate domeniile, justa cale de mijloc nu există pentru ea. Dorind obsesiv să rămână zveltă și știind că silueta era arma ei de seducție politică, împărăteasa, care are 32 de ani, este dură cu trupul ei, pe care îl martirizează, epuizându-și totodată și anturajul! La sfârșitul lunii iulie, în timp ce se află la München, primește vizita lui Andrássy, căci regretă că nu poate vorbi ungurește cu familia ei. Ida Ferenczy este contrariată de atitudinea mereu exagerată a reginei față de premier. Sisi o liniștește: „Nu te speria! Nu o să mă arunc de gâtul lui!“ Se va pretinde — fără vreo dovadă — că, după plecarea acestui musafir, Sisi ar fi plâns, cuprinsă subit de nostalgie.

Cu prilejul unui sejur al cuplului imperial împreună cu copiii la Gödöllő, Franz Joseph anunță că este invitat în Egipt, pentru a asista la inaugurarea Canalului Suez. Împăratul dorește ca soția lui să îl acompanieze, însă până la urmă își dă deama că această călătorie va fi foarte lungă, plină de evenimente oficiale și că, de aceea, este mai rezonabil ca ea să rămână acasă cu copiii.

De data aceasta, soțul este cel care pleacă. Fără ea, și nu pentru manevre militare.

Sisi e tristă și chiar angoasată: îl imploră pe împărat să ia cu el un medic personal în suita oficială. În 26 octombrie 1869, Franz Joseph părăsește castelul Gödöllő, regretând că va fi „departe de tot ce iubește el pe lume". L-a invitat pe Andrássy în călătorie, considerând poate că era mai prudent să nu-i lase acestui seducător libertatea de a se vedea cu „regina lui" în absența sa... Dar împăratul-rege i-a invitat, de asemenea, și pe Beust, cancelarul său și ministrul de externe al Austriei, precum și pe ministrul comerțului al Ungariei, von Plener. Din delegație mai fac parte și alți colaboratori ai suveranului, mai puțin cunoscuți, însă importanți în domeniile lor.

Invitația lansată de Napoleon al III-lea indică dorința acestuia de a consolida relațiile dintre Austria și Franța. Însă, întrucât consideră că situația politică internă a țării este foarte gravă și, mai ales, fiindcă suferă în continuare de pietre la rinichi, cu toate tratamentele încercate deja, împăratul de la Tuileries renunță să mai plece și o deleagă pe Eugénie pentru a prezida evenimentele, care se anunță pe cât de grandioase, pe atât de epuizante. Această decizie o convinge definitiv pe Sisi, care nu o prea agreează pe Eugénie, să renunțe să îl însoțească pe Franz Joseph în această călătorie. Arhiducesa Sophie observă cu satisfacție că fiul și nora ei suportă greu această despărțire. Suveranii sunt fericiți împreună și, de data asta, mama lui Franz Joseph îi recunoaște acest merit lui Sisi, pe care o aprobă, de altfel, pentru decizia de a nu pleca.

Dincolo de privilegiul de a fi martor, în Egipt, la materializarea fructuoasă a zece ani de lucrări faraonice și a multor veacuri

de visuri, prin eforturile Franței și în ciuda obstacolelor Marii Britanii, împăratul pleacă și pentru a verifica, la fața locului, soliditatea investițiilor sale: se știe prea puțin că Franz Joseph a fost cel mai important acționar străin în cadrul „Companiei universale a canalului maritim Suez", întrucât observase că Marea Adriatică, unde influența Austriei este importantă, se găsește pe verticală în linie dreaptă cu noul canal imaginat de Ferdinand de Lesseps. Este de așteptat ca schimburile comerciale între Imperiu și Egipt să fie semnificative și, din această perspectivă, împăratul-rege va fi cu siguranță bine primit. Voiajul lui Franz Joseph, care va dura peste o lună, este cea mai lungă deplasare pe care împăratul o va întreprinde vreodată în afara Imperiului. De asemenea, suveranul are și scopul de a reabilita imaginea Habsburgilor după înfrângerile militare, triumful Prusiei și unificarea Italiei, prezentând acum Europei însemnătatea noii structuri create, dar încă insuficient cunoscute, care este Austro-Ungaria și care intrigă pe mulți. Prezența lui Sisi-Erzsébet ar fi fost un atu excepțional...

Călătorind cu trenul, apoi cu vaporul pe Marea Neagră până la Varna (unul dintre cele trei vase austriece se numește *Elisabeta*), importanta suită imperială ajunge întâi la Constantinopol. Cei doi soți compensează acum distanța care îi separă printr-o corespondență bogată, care va avea nevoie uneori și de zece zile pentru a le parveni, în pachete de mai multe scrisori simultan. În mesajele lui, împăratul începe, cu abilitate, prin ceea ce o pasionează pe soția sa, caii (există opt sute de cai la curtea din Constantinopol a sultanului Abdul-Aziz, iar fiul acestuia deține și el o sută cincizeci de armăsari arabi!), dar amuzat o informează apoi pe Sisi că a fost întâmpinat atât de fastuos, încât oaspeții au

ales să mute tot haremul, pentru el, suveran creștin, astfel încât să poată fi cazat în palatul Dolmabahçe pe malul Bosforului, fără a exista riscul de a zări sau de a fi văzut de soțiile sau favoritele, gureșe și supuse, ale stăpânului Cornului de Aur. Franz Joseph îi povestește încântat lui Sisi că împărăteasa Eugénie îl impresionase atât de răvășitor pe sultan, încât după plecarea ei acesta a fost foarte deprimat și furios pe haremul lui, care i se părea prea comun! Oare ar fi leșinat de-a binelea, dacă ar fi văzut-o pe Sisi?!

Pentru a fi discret, Franz Joseph poartă haine civile. Dar vestimentația neobișnuită îl face să iasă în evidență și mai mult în acest univers rupt parcă din *O mie și una de nopți*!

Dacă Franz Joseph și Sisi își scriu aproape în fiecare zi, la fel procedează și anturajul fiecăruia. Andrássy continuă să corespondeze prin intermediul Idei Ferenczy, care îi transmite totul împărătesei, aceasta răspunzând la rândul ei și străduindu-se să scrie cât mai atractiv. Povestirile ei nu pot fi la fel de interesante ca relatările soțului ei care descrie, uluit, însă cu o precizie militărească, fabulosul Orient, unde vede caravane de cinci sute de dromaderi, în drum spre Jaffa și Ierusalim. Sisi își dă silința, știind că, deși se gândește mult la soțul ei, „nu se pricepe să exprime acest lucru de o manieră amuzantă". Și, desigur, scrisorile ei nu au nimic exotic în ele.

Ajungând în apropierea Locurilor Sfinte, unde din 1430 nu mai călcase niciun Habsburg, Franz Joseph, care poartă și titlul de rege al Ierusalimului, cere să fie umplute sticle din apa Iordanului, pentru botezarea copiilor din familia lui. O procesiune fabuloasă înaintează astfel prin deșert, cu burnuzuri de toate culorile, corturi brodate cu fir de mătase și aur, beduini pe cai albi, soldați turci pe dromaderi mehari: o imagine de

basm. Andrássy se scaldă în Iordan, sperând în miracole pentru Ungaria. Dar la Ierihon dispare seara pentru a gusta farmecul femeilor locale. Aflând de escapada premierului ungur, Franz Joseph îl ia peste picior și este încântat să îi povestească totul lui Sisi. O mică răzbunare împotriva acestui incorigibil seducător. Regina Ungariei nu scapă prilejul de a-și bate joc de el printr-un mic poem:

(...) *Singur s-a plimbat prin Ierihon seara,*
Iar dimineața la cort s-a-ntors, desculț,
Fără calpac și fără Attila. Ce miracol voluptuos!
A fost zărit pe sub ferestrele unei madam, oh, ce scandal!

Profund ofensat, Andrássy îi trimite Idei Ferenczy răspunsul său, care în realitate este destinat reginei Ungariei, cea care nu trebuia să fi aplecat urechea la bârfele soțului ei:

E-o minciună, e-o minciună, ce se spune despre Andrássy la Ierihon!
El n-a văzut nicio fereastră, doar jaluzele
Menite să-nfierbânte imaginația!
Nu are el habar of! cum e făcută
Turcoaica văzută de-aproape.
Dar putea oricând să păcătuiască
Și ar fi făcut-o bucuros;
Căci putea oricând să facă așa,
Primind deja la Ierusalim iertarea pe veci a păcatelor.

O modalitate de a-i spune lui Sisi că, în fond, ca bărbat nu are de ce să-i dea ei socoteală pentru faptele lui! Dar tonul complice

denotă o anumită intimitate. De parcă ar fi fost sub supraveghere! În cazul lui Franz Joseph, tonul este mult mai demn, mai ales când îi descrie lui Sisi cu câtă emoție se împărtășise în Biserica Sfântului Mormânt.

În continuare, traversarea spre Egipt, de la Jaffa la Port Said, are loc pe o mare atât de agitată, încât Franz Joseph și escorta lui se simt rău. Ceea ce nu îl împiedică însă pe Beust, care se afla pe o altă navă și ajunsese deja la țărm, să își păstreze un uimitor simț al umorului; astfel, îi trimite lui Franz Joseph, prin semnale optice, această celebră maximă latină, adaptată răului de mare al călătorilor:

— *Ave Caesar, vomituri te salutant!*

În ciuda furtunii, impozantul iaht imperial austriac *Greif*, propulsat cu abur și roți cu zbaturi, la fel ca *L'Aigle*, vasul la bordul căruia se află împărăteasa Eugénie, ajunge la Port Said, în 16 noiembrie.

Aglomerația de ambarcațiuni este fără precedent, la fel și înghesuiala de capete încoronate din Europa, cum nu s-a mai pomenit vreodată pe-aici, într-o vânzoleală nemaiîntâlnită de flotile variate, civile și militare, printre numeroase feluci. Sosirea împărătesei Eugénie este cea mai spectaculoasă, fiind salutată cu salve de tun. Kedivul, vicerege al Egiptului, este deosebit de atent cu suverana Franței: a avut grijă ca ziua începerii festivităților să fie de Sfânta Eugenia. Iahtul imperial francez, înconjurat de cincizeci de vase de război și treizeci de nave comerciale, formează un cortegiu inedit, într-un amalgam de vele, zbaturi, catarge și bastingaje lăcuite. Toți marinarii sunt îmbrăcați în alb și strigă urale, nu prea reglementare, însă vibrante. La bordul iahtului *Greif*, Franz Joseph îi decernează lui Lesseps însemnele Gradului

de Mare Cruce al Ordinului lui Leopold, felicitându-l pentru tenacitatea în fața tuturor obstacolelor pe care le-a întâmpinat în construirea Canalului.

Kedivul, Ferdinand de Lesseps și fiii săi urcă la bordul iahtului *L'Aigle*. Eugénie domină aceste momente extraordinare, spunând:

— N-am văzut în viața mea ceva atât de frumos!

Sisi geloasă pe Eugénie, care e prea des în preajma lui Franz Joseph…

Împărăteasa Eugénie este cea care prezidează ceremonia de contopire a apelor Mediteranei cu cele ale Mării Roșii, o operă prodigioasă menită să aducă armonia între Occident și Orient. Desprinși parcă din paginile almanahului nobiliar Gotha, suveranii se perindă la bordul iahtului imperial francez. Când împăratul Franz Joseph, în uniformă, apare la scara iahtului, împreună cu Andrássy și Beust, este înălțat drapelul austriac. Suveranul se bucură vizibil să o reîntâlnească pe Eugénie, care este foarte frumoasă și arborează o alură impresionantă. La începutul după-amiezii, o ceremonie religioasă, pe care o putem caracteriza drept ecumenică, are menirea să plaseze îndrăzneața operă a oamenilor sub protecția divină. În fața cheiului Eugénie (kedivul este un domn) sunt instalate trei estrade, cea din mijloc fiind rezervată viceregelui și invitaților săi, cea din stânga este pentru ceremonia musulmană, iar cea din dreapta pentru slujba creștină. Trebuie să subliniem că niciodată în Egipt nu mai avusese loc o

asemenea reuniune de religii în prezența unor personalități străine de rang atât de înalt. În sine, inițiativa kedivului este o operă de pionierat, în armonie cu canalul. La fel ca prințul moștenitor al Prusiei, Franz Joseph și-a schimbat și el vestimentația, fiind în haine civile. Marele muftiu, apoi episcopul de Alexandria iau cuvântul: asistența înalță rugăciuni în numele fraternității atât de scumpe lui Ferdinand de Lesseps. Dar toți tresar când îl aud pe monseniorul Sibour, preot guraliv și adulator al lui Eugénie, care începe să ridice în slăvi „sufletul viril al împărătesei"! O exaltare înfierbântată, care îl face să râdă pe Franz Joseph, ca și pe alții!

Seara, la banchet, împăratul Austriei–rege al Ungariei stă la masă în dreapta împărătesei Franței. Pe timpul dineului, cei doi formează cuplul oficial cel mai prestigios din acel moment. Eugénie s-a îmbrăcat cu o rochie roșie brodată cu nestemate, însă lui Franz Joseph i se pare dintr-odată trupeșă, așa cum îi scrie lui Sisi. Aceasta profită de ocazie pentru a-i face soțului ei o mică scenă de gelozie afectuoasă: „Iată-te din nou cu scumpa ta împărătească Eugénie. Sunt foarte geloasă, fiindcă faci pe amorezul cu ea, în timp ce eu sunt singură aici și nu pot nici măcar să mă răzbun!" Sisi poate să stea liniștită: în ținuta sa de gală, soțul ei detestă deja acest banchet, care comportă treizeci de feluri de bucate și nu are de gând să înceapă odată. Trebuie hrăniți cei șapte mii de invitați în plin deșert. Încă o ispravă lăudabilă! Franz Joseph se impacientează, el care, de obicei, expediază o agapă oficială în mai puțin de un ceas!

A doua zi vine momentul adevărului. Încă de la opt dimineața, armada inaugurală se pregătește de acțiune; iahturi imperiale și regale, bastimente de război, pacheboturi de linie, cargoboturi și nave particulare pornesc spre intrarea Canalului. *L'Aigle* este în

fruntea convoiului, urmat de *Greif*. Există temerea că vasele s-ar putea împotmoli în nisip, roțile cu zbaturi vântură o apă galbenă, însă armada înaintează. Pe maluri, mulțimea este în delir, iar pe punte Eugénie își flutură batista, ceea ce face ca ovațiile să se întețească. Împărăteasa îl invită să iasă în față pe vărul ei Ferdinand de Lesseps, care stătea politicos mai retras. El este eroul zilei. Dar iată și trei nave egiptene care sosesc din sens invers, venind din Marea Roșie. Este fabulos; Lesseps a câștigat pariul, Canalul Suez este deschis circulației navale! Prin decizia lui Napoleon al III-lea, împărăteasa îl decorează cu Marea Cruce a Legiunii de Onoare. Plin de admirație, Franz Joseph îi povestește lui Sisi despre extraordinarul caravanserai reunit în această zi de 22 noiembrie 1869: obstacolul deșertului a fost învins, apa curge printr-un canal de 193 de kilometri! Și asta în prezența unui melanj de civilizații vrednic de un spectacol teatral: umbrelușele europencelor alături de vălul musulmanelor, bașbuzuci ai Imperiului Otoman în fața husarilor unguri, bicornuri împodobite cu pene, jobene, caftane, dromaderi răbdători, măgari resemnați. Ce păcat că n-a fost și Sisi acolo! Totul este monumental pe anticul tărâm al faraonilor. Franz Joseph notează că, la banchetul următor, unde nu sunt anunțate decât douăzeci și patru de feluri de bucate, mâncarea nu ajunge pentru toată lumea, căci, așa cum remarcă Eugénie râzând, sunt aici oameni la fel de prost-crescuți ca la Tuileries!

În ultima zi, revenind la Cairo, Franz Joseph ține să urce pe marea piramidă. Ca un adevărat muntean, în doar șaptesprezece minute a și ajuns în vârf, unde urcase cândva și ducele Max din Bavaria, tatăl lui Sisi, însă el ceva mai lent. Franz Joseph este foarte mândru: de la Frederic Barbarossa în Evul Mediu, el este primul împărat care a mai escaladat marea piramidă.

Întorcându-se la Alexandria, împăratul pornește spre Creta, Itaca și Corfu, unde vizitează casa pe care Sisi o alesese pentru sejurul ei de patru luni, în 1861. În sfârșit, după o furtună pe Marea Adriatică, în timpul căreia iahtul *Greif* trebuie să se adăpostească de furia valurilor, Franz Joseph ajunge la Trieste, iar apoi la Viena, în 6 decembrie 1869. Zăpadă după arșița egipteană. Pe lângă darurile somptuoase de toate felurile pentru Sisi și copiii lor, suveranul îi arată împărătesei un desen de Heinrich Sommer, înfățișându-i pe Franz Joseph și Eugénie înaintând unul lângă celălalt, fiecare pe un dromader. Un document nemaiîntâlnit! Sisi, pe de o parte amuzată, pe de altă parte geloasă, regretă că nu a participat la acest voiaj extraordinar, o pagină de istorie, însă este convinsă că s-ar fi întors de-acolo epuizată. Răsuflă ușurată că împăratul a ajuns înapoi. Acesta are mulțumirea sufletească de a fi fost una dintre celebrițățile acelui eveniment. După războaiele pierdute în 1859 și în 1866, statutul său personal este acum consolidat. Austro-Ungaria a revenit în rândul marilor națiuni.

Franz Joseph revine, Sisi pleacă: drumurile lor se intersectează. O criză în familie?

Împărăteasa îl aștepta pe împăratul ei la Trieste, dar nu doar fiindcă era nerăbdătoare ca o îndrăgostită să îl revadă, după șapte săptămâni cât fusese plecat. De fapt, Sisi a aflat că sora ei Maria, fosta regină a Celor Două Sicilii exilată la Roma, s-a reîmpăcat atât de bine cu soțul ei, încât acum este însărcinată. Sisi abia

așteaptă să o vadă, după toate grelele încercări și umilințe prin care trecuse aceasta. Îi mărturisește lui Franz Joseph că vrea să meargă la Roma, ca să fie de față când Maria va naște, însă are nevoie de autorizația soțului ei. Franz Joseph se întristează: nu se mai întâmplase demult ca imprevizibila lui jumătate conjugală să îi servească o „figură de cadril"!

Ce poate să mai facă? Nimic. Nu are curajul să o oprească. În fond, și el a fost plecat. Fără ea. Sisi va pleca fără el, însă, specifică el, va fi o călătorie întru totul în scop personal și familial, căci papa a fost nemulțumit de denunțarea Concordatului de către guvernul austriac. Mai mult, un conciliu se întrunește la Vatican într-un context delicat: cum se poate afirma autoritatea spirituală a papei în momentul în care autoritatea sa temporală este condamnată, iar regatul Italiei pretinde ca Roma să devină și capitala monarhiei, aflată în prezent tot la Florența?! Dacă împărăteasa Austriei asistă la conciliu în una dintre lojile rezervate suveranilor, apare riscul de a se isca un incident. După nenumărate recomandări din partea împăratului, care o îndeamnă să fie discretă și prudentă, Sisi pleacă la Roma, unde nu a mai fost niciodată; chiar dacă această călătorie îl neliniștește, Franz Joseph nu are inima de a o împiedica să descopere orașul considerat etern. Sisi ajunge la Roma în 8 decembrie, fiind primită la palatul Farnese, o capodoperă arhitecturală din veacul al XVI-lea, unde sora și cumnatul ei sălășluiesc în mijlocul unei excepționale colecții de sculpturi.

Sisi obține dreptul de a se strecura într-o lojă oficială și de a observa incognito un spectacol rar, întrunirea celor șapte sute de episcopi în Bazilica San Pietro, pe care ea o asemuiește frumos cu „o hulă de mitre". După șapte ceasuri, nu mai rezistă,

însă eticheta papală o împiedică se plece. Bun, deci! Și aici protocolul epuizează oamenii! Sora și cumnatul ei insistă: o veste proastă, Sanctitatea Sa va veni să-i viziteze la palatul Farnese. O veste bună: întrevederea desfășurându-se în italiană, Sisi va fi scutită să participe. Lui Franz Joseph, cam neliniștit din cauza spiritului rebel al soției lui, Sisi îi jură că ea l-a așteptat pe papă „în genunchi la picioarele scării" și, totodată, notează cu umor că, înainte de a pleca, Sfântul Părinte „și-a înfundat peste urechi o bonetă stacojie și s-a îmbrăcat cu o mantie de aceeași culoare căptușită cu hermină, amintindu-i de împărăteasa Carolina Augusta", soră vitregă a arhiducesei Sophie, celebră pentru pitorestile ei bonete de noapte. După acest rol deopotrivă clandestin și oficial, împărăteasa evită toate recepțiile diplomatice și vizitează Roma aproape singură, condusă de baronul Visconti, în timp ce la Viena, în 13 decembrie, este organizată prima manifestație muncitorească, spre neliniștea împăratului.

În 24 decembrie, fosta regină Maria aduce pe lume, noaptea, o fetiță. Mătușa și nepoata au aceeași zi de naștere, iar împărăteasa își face de lucru toată noaptea, foindu-se în dezabie prin sălile de marmură ale palatului Farnese. Are guturai și nu se tratează decât cu lapte de măgăriță. Mereu această manie a leacurilor stranii, care o irită pe soacra ei! Dar Majestatea Sa se însănătoșește foarte repede, grație unui tratament complet diferit, o invitație la vânătoare lângă Roma. Prinții locali sunt mândri să o întâmpine pe această amazoană atât de grațioasă, vrând toți să poată călări și galopa alături de ea. Împărăteasa nu își dă seama că, acceptând să fie musafira romanilor, aprobă implicit unificarea Italiei, care a șubrezit atât de mult poziția Austriei. Este o inconștiență, dar, la Viena, împăratul, neaflând nimic despre vreun incident cu ierarhia

papală — lucru de care se temea —, răsuflă ușurat. Totuși, această stare de liniște nu poate compensa o imensă decepție: soția lui preaiubită nu s-a întors la Viena de Crăciun. Un Crăciun fără împărătească, fără mama Giselei, a lui Rudolf și Marie Valerie! Mai rău încă: Sisi este acum în Ungaria, unde s-a dus direct cu trenul. Curtea este ofuscată și fiindcă s-a aflat că retribuția Idei Ferenczy a fost majorată; anturajul arhiducesei se lansează în comentarii răuvoitoare, susținând că toate aceste „nereguli maghiare" nu au decât o singură origine: Andrássy, veșnicul Andrássy, geniul rău care o îndepărtează pe împărătească de soțul ei, de copiii ei care vorbesc mai bine ungurește decât nemțește, de îndatoririle ei, de Austria. Totuși, chiar dacă imaginea exterioară a cuplului este din nou confuză, realitatea reamintește că soțul și soția se înțeleg, însă cu un decalaj tenace, căci au învățat să se cunoască. Nu reușesc să trăiască în permanență împreună, dar nici unul fără celălalt, după cum demonstrează scrisorile lor expediate zilnic și care ar fi suficiente ca număr pentru a îndreptăți funcționarea unui serviciu poștal. Formează amândoi o echipă, a cărei motivație secretă descumpănește și deranjează opinia publică. Din toate punctele de vedere, au nevoie unul de celălalt.

Sfârșitul unui duel de optsprezece ani între Sisi și soacra ei

Primăvara anului 1870. Sisi este fericită la Ischl, dresând noi câini și un nou cal, înfloritoare alături de cei trei copii ai ei. O singură umbră în acest frumos tablou: Franz Joseph este nevoit să rămână

la Viena, din cauza tensiunilor dintre francezi și prusaci. „Sper să nu fie iarăși un război", îi scrie împărăteasa speriată împăratului. Acesta analizează depeșele trimise de Metternich, ambasadorul său la Paris, care îl informează despre ezitările lui Napoleon al III-lea și sănătatea șubredă a suveranului. Trăgând nădejde mai degrabă că Franța ar putea umili Prusia, și nu din simpatie pentru Napoleon al III-lea, care a înlesnit unificarea Italiei și l-a sacrificat pe fratele împăratului, Maximilian, în Mexic, Franz Joseph îl însărcinează pe Metternich să transmită susținerea sa la Tuileries. Ar putea astfel să răzbune înfrângerea de la Sadowa? Viena nici nu îndrăznește să spere așa ceva… Sisi este consternată, când află că Bavaria ei dragă va fi de partea Prusiei. Asta însemna ca frații și cumnații ei să lupte împotriva ei? Ce grozăvie… Pe parcursul desfășurării evenimentelor care au dus la agravarea contenciosului franco-prusac, Franz Joseph păstrează o atitudine prudentă. De altfel, nici nu are de ales. Emisarului francez, generalul Barthélemy Lebrun, împăratul Habsburg îi dezvăluie — ceea ce este exact — că armata austro-ungară ar avea nevoie de patruzeci și două de zile pentru a fi complet operațională, adăugând: „Eu doresc pacea. Dar, dacă va fi să merg la război, înseamnă că voi fi fost constrâns să o fac. Sper că împăratul Napoleon va ține seama de situația mea politică personală, atât pe plan intern, cât și pe plan extern".*

Întrucât soacra ei a sosit între timp la Bad Ischl, Sisi preferă să o evite imediat. Se instalează în apropiere de linia ferată Viena-Trieste; astfel, la nevoie, în nici cinci ore poate ajunge la Viena, unde se află Franz Joseph. În Franța, dorința de a porni la

---

* Général Lebrun, *Souvenirs militaires (1866–1870)*, Paris, 1895.

război stârnește un entuziasm general și se spune chiar că împărăteasa Eugénie era atât de bucuroasă, încât ar fi „întinerit cu zece ani"! Cu luciditate, amintindu-și cât de periculoase fuseseră capcanele diplomatice care îl costaseră atât de mult, Franz Joseph îl informează pe Napoleon al III-lea că el va rămâne neutru, iar țarul Rusiei anunță că va adopta aceeași poziție ca Viena.

Acest climat de incertitudine și amenințări îi unește strâns pe Franz Joseph și Sisi, care comunică prin telegrame și scrisori. Arhiducesa Sophie presimte, într-o analiză foarte subtilă, că, dacă statele germane se vor plasa alături de Prusia, aceasta „le va zdrobi până la urmă complet". Situația francezilor este analizată de Sisi în funcție de veștile primite. După Saarbrücken, o victorie a francezilor, împărăteasa constată: „Este un bun început pentru Franța". Peste patru zile, în 8 august, pronostichează: „Dacă lucrurile continuă așa, prusacii se vor întoarce curând la Berlin".

Împăratul e sceptic, prusacii sunt rapizi, au demonstrat acest lucru…

Dar foarte repede, înfrângerile francezilor se acumulează și, în 10 august, Sisi îl întreabă pe soțul ei:

— E posibil ca noi să mai vegetăm câțiva ani, până să vină și rândul nostru. Ce părere ai?

Franz Joseph nu răspunde, consternat de victoria Prusiei, dar apoi printr-un singur cuvânt caracterizează atitudinea Prusiei drept „insolență". După Sedan și proclamarea Republicii, Sisi, care este plecată din Viena, îi trimite această reflecție soțului ei, accentuându-și astfel premonițiile: „Mă mir doar cum de acest lucru nu s-a petrecut mai curând. Sper ca la rândul tău să îmi dai amănunte despre fuga împărătesei în Anglia. Subiectul mă interesează mult".

Dar în sinea ei, Sisi suferă în orgoliul ei familial: bavarezii aliați cu prusacii s-au luptat cu Franța. De ce? Soacra ei este cea care întărește trista ei profeție, scriindu-i nepotului său Rudolf, care tocmai a împlinit 12 ani: arhiducesa știe că Bismarck a avut nevoie de Bavaria catolică pentru a seconda Prusia protestantă și că, într-un final, cancelarul va făuri o Prusie mare, și nu o Germanie mare. Suveranii statelor germanice nu au înțeles nimic. Sisi și Franz Joseph fac aceeași remarcă: Bavaria are partea ei de glorie pentru înfrângerea Franței, însă printr-un război care a diminuat rolul Austriei în fața Prusiei. Neutralitatea lui Franz Joseph a redus dubla monarhie la rolul de spectator. De altfel, Franz Joseph resimte ca pe o umilință proclamarea Imperiului German, din care Austria este evident exclusă, de către Wilhelm I, în 18 ianuarie 1871, în Sala Oglinzilor din palatul Versailles. Proiectul său de alianță cu Franța este de acum înainte caduc; politica externă a Austro-Ungariei se va focaliza în principal asupra Dunării și Balcanilor. Sisi vede aici un motiv în plus de a consolida legăturile ei cu Ungaria. După un sejur triumfător în Tirol cu cei trei copii ai ei — și cele două surori ale ei, Maria de Napoli și Sophie d'Alençon —, în care împărăteasa a mers pe jos cinci ore, fără întrerupere, pe potecile de pe malul înalt al râului Adige, vlăguindu-și suita, iat-o acum la Pesta, în 16 martie, urmând să plece imediat la Viena. Împărăteasa-regină nu este niciodată într-un loc, ci ori vine, ori pleacă de undeva!

Andrássy îi face cunoștință cu o femeie de 33 ani, renumită pentru inteligența și tactul ei, contesa Festetics. O unguroaică, evident, fidelă națiunii ei. În trenul cu care călătoresc de la Pesta la Viena (un traseu de cinci ore), cele două femei poartă o conversație intensă. Andrássy a știut ce făcea: contesa Festetics este

fermecată de împărăteasă, scriind la sosirea în Viena: „Este de o frumusețe neasemuită, cum n-am mai întâlnit vreodată. Atât de maiestuoasă și, în același timp, atât de grațioasă, și are o voce atât de blândă. Ochii ei sunt superbi".

Peste trei zile, la Viena, arhiducesa Sophie dă un dineu. Știind că la curtea vieneză soacra ei resimte cel mai acut eșecul Imperiului Francez, împărăteasa acceptă să vină la masă, purtând o rochie mov decoltată, cu părul despletit, revărsat pe spate până deasupra mijlocului. Ca întotdeauna, apariția ei este spectaculoasă. Dar ascunde și o intenție politică: într-adevăr, împărăteasa vine însoțită de contesa Festetics, ceea ce suscită câteva rumori. Spiritul critic al contesei o amuză pe Sisi.

Cu un acerb simț al observației, dublat de un talent de-a dreptul balzacian, contesa Festetics descrie concis înalta societate prezentă la asemenea dineuri, mai mult sau mai puțin oficiale, pe care obișnuia să le organizeze mama împăratului: „Bărbați șarmanți, alții doar agreabili, indivizi eleganți, diverși parveniți, dar și alții mai trândavi și flecari, femei frumoase și femei drăguțe, prieteni, părinți, veri, verișoare. Adăugând aici niscaiva imbecili și ariviști, iată lumea bună de azi". Când Maria Festetics va fi asaltată de cleveteli grosolane despre regina Ungariei și se va întreba dacă merită tot acest oprobriu, Andrássy îi va atrage atenția că Erzsébet are nevoie de fidelitate:

— Regina este bună, pură, inteligentă. Este calomniată astfel, fiindcă ea iubește țara noastră. Curtea vieneză nu îi va ierta niciodată acest lucru. Din acest motiv, vei fi și dumneata persecutată la fel.

Contesa Festetics va deveni prima doamnă de onoare a împărătesei-regină. În 15 iulie 1871, fiica mai mare a cuplului

imperial, Gisela, sărbătorește împlinirea vârstei de 15 ani. Este o adolescentă cu un fizic cam ingrat, foarte atașată de tatăl ei și, mai ales, de fratele ei, Rudolf, cu care împărtășise în copilărie tristețea provocată de lungile absențe ale mamei lor. Este o persoană simplă, blândă și docilă, dar iată că împărăteasa, care e plină de contradicții, își pune în minte că a venit vremea să o mărite. Sisi pare să fi uitat complet cât suferise ea însăși din pricină că se măritase prea de tânără. Dar, ca întotdeauna nerăbdătoare când a decis un lucru, Sisi se apucă să caute un soț potrivit pentru Gisela. Din punct de vedere fizic și psihic, fiica ei mai mare este exact opusul ei. Nu e ușor să găsești printre monarhiile europene din acea vreme un logodnic, care să fie vrednic de fiica împăratului Austriei și rege al Ungariei: mirele trebuie să facă parte dintr-o familie domnitoare și, mai ales, să fie catolic. Ca de fiecare dată, căutările vor duce la Casa de Bavaria. „Fericitul ales" aparține ramurii regale; îl cheamă Leopold, este fiul cel mic al prințului Luitpold, un unchi al regelui Ludovic al II-lea. Acest văr este cu zece ani mai mare decât Gisela și este deja cumva logodit cu Amalia de Saxa-Coburg-Gotha; dar împărăteasa devenită pețitoare nu se va împiedica într-un asemenea detaliu minor! În primăvara anului 1872, aceasta îl invită pe junele Leopold la Gödöllő și, în câteva zile, tinerii sunt logodiți. Ca într-un vodevil, prima prezumtivă logodnică, Amalia de Saxa-Coburg-Gotha, este prezentă și ea la Gödöllő! Leopold pare un pic jenat, însă este limpede că pentru el, fiica suveranului dublei monarhii este o partidă mult mai valoroasă, atât pentru prestigiul Casei de Bavaria, cât și pentru zestrea miresei! Leopold nu va avea nicio mustrare de conștiință: „Destinul a decis să fie așa, nu s-ar fi putut întâmpla altfel. Gisela este atât

de drăguță, are ochi frumoși, care îmi amintesc de tăticul". Se vede că tânărul este mai mult decât mulțumit de aranjament! La rândul ei, Gisela pare fericită de alegere, chiar dacă, așa cum constata contesa Festetics, „nu se poate spune că formează un cuplu frumos".* Cât despre Amalia de Saxa-Coburg-Gotha, logodnica abandonată, Sisi se va ocupa și de căsătoria acesteia: va aranja să se mărite cu fratele ei cel mai mic, Maximilian, mai tânăr cu an decât ea, și va fi, în mod miraculos, un mariaj din dragoste. Astfel, împărăteasa-regină care, în adolescență, denunța exasperată calculele matrimoniale, s-a comportat exact cum făcuseră cu ea mama și mătușa ei!

Mătușa respectivă, arhiducesa Sophie, se îmbolnăvește grav în același moment. Nu își revenise niciodată după moartea fiului ei preferat, Maximilian, și suportase cu greu întemeierea Imperiului German, care înlătura definitiv măreția Austriei din timpul lui Metternich, precum și toate valorile pe care ea le apărase dintotdeauna. Aflând de starea soacrei ei, în timp ce se afla din nou la Merano cu Marie Valerie, Sisi revine într-un suflet la Viena, pentru a sta la căpătâiul arhiducesei în interminabila ei agonie. Mama împăratului a suferit câteva atacuri cerebrale și este bolnavă de pneumonie; se va chinui zece zile, înainte de a se stinge din viață. Înaintea deznodământului fatal, toată curtea se adună în dimineața de 27 mai 1872 la căpătâiul arhiducesei, la Schönbrunn. E și Sisi acolo. Dacă nu ar fi venit, iar Sophie și-ar fi dat obștescul sfârșit când ea nu era acolo, lumea ar fi acuzat-o pe ea, nora defunctei, că ar fi grăbit moartea arhiducesei, Sisi era sigură de asta! Timpul trece. Se simte un fel de stânjeneală în rândul curtenilor întristați,

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

dar obosiți. La ora șapte seara, șambelanul anunță mecanic: „Dacă domniile lor vor să poftească la masă…"

Încăperea se golește numaidecât, foamea fiind mai puternică decât tristețea acelor clipe. Doar Sisi rămâne așezată lângă patul muribundei, de unde nu pleacă până a doua zi dimineață, fără să bea sau să mănânce ceva în tot acest răstimp. E vorba de remușcări? De o ispășire? De dorința de iertare și de reconciliere *in extremis*? Se simte cumva vinovată? Arhiducesa își dă duhul în zorii zilei de 28 mai, la vârsta de 67 ani. Este greu de știut ce simțea nepoata și nora ei în acea clipă. Duelul dintre cele două femei durase optsprezece ani și înveninase — sau amuzase — viața de la curte. De mult timp însă, arhiducesa încetase să mai încerce să dirijeze viața lui Sisi și, prin aceasta, să mai fie inamica ei. De acum înainte, nimeni nu va mai contrazice ordinele împărătesei. Era Sisi cumva tristă? Indiferentă? Oricum, în ziua aceea, și-a îndeplinit până la capăt rolul de împărătească. Cel mai marcat, bineînțeles, a fost Franz Joseph: dispărea pentru totdeauna persoana dragă care îi oferise lui tronul. Plângea, alături de Gisela și Rudolf. Chiar dacă, de mult timp, mama lui nu îl mai povățuia în politică, lui îi plăcea în continuare să stea cu ea, la o cană de ceai, o conversație sau niște bârfe, căci ea rămăsese confidenta lui și, într-un fel, stâlpul casei de Austria. Împăratul este atât de afectat încât el, care se culcă întotdeauna devreme, patrulează prin balcon, fără astâmpăr, până după ora unsprezece noaptea. Cât despre Gisela și Rudolf, ei pierd o bunică, desigur autoritară și exigentă, dar care fusese întotdeauna prezentă lângă ei, în timpul călătoriilor mamei lor sau ale părinților lor.

La Hofburg, se încheie un capitol din istoria acelui veac. Nimic nu va mai fi ca înainte. „Legătura cea mai solidă între

trecut și prezent nu mai există", scrie pe drept cuvânt Maria Festetics.

În 20 aprilie 1873, la Viena, Gisela se mărită cu Leopold al Bavariei. Nunta este modestă, însă Sisi este încântătoare. Contesa Festetics se extaziază văzând frumusețea și eleganța împărătesei, îmbrăcată cu o rochie brodată cu fir de argint. Toți ochii sunt îndreptați spre ea: evident, Sisi o eclipsează pe mireasă, pe propria ei fiică! Familia conduce tânăra pereche până pe peronul Gării de Vest din Viena, inaugurată în 1858, de unde pleacă trenurile cu destinația Bavaria, cele care aparțin Companiei de căi ferate a împărătesei Elisabeta. Majestatea Sa călătorește atât de mult, încât se cuvine să aibă rețeaua ei feroviară! Toți sunt înlăcrimați, mai ales Rudolf care rămâne fără sora lui dragă. Și Franz Joseph are lacrimi în ochi. Iar Sisi se tamponează pe față cu o batistă; emoția familială a cuprins-o și pe ea.

Un alt eveniment, mult mai angajant, va mobiliza cuplul imperial timp de câteva luni: peste zece zile, la 1 mai, se deschide Expoziția Universală de la Viena.

La Expoziția Universală, șahul Persiei refuză să plece fără să o fi văzut pe Sisi!

Cu o suprafață de cinci ori mai mare decât spațiul expozițional de la Paris în 1867, Expoziția Universală de la Viena, prin triumful afacerilor, al artelor și al ideilor, trebuie să compenseze pierderea influenței politice a imperiului austriac în Europa. Adăpostind cincizeci de mii de expozanți, există speranța ca la

acest eveniment să se perinde cel puțin șapte milioane de vizitatori. În ziua de 1 mai, cuplul imperial îi primește pe prinții moștenitori din Germania, Anglia, Belgia și Danemarca. O eroare de protocol provoacă mânia împăratului: alaiul arhiducelui Rudolf demarează înaintea alaiului tatălui său! Franz Joseph este furios, căci la el respectarea întâietăților de rang constituie un cod de viață. Se dezlănțuie împotriva contelui Grünne, considerat responsabil de această scandaloasă inversare. Atunci, intervine împărăteasa — un înger de blândețe, care pune mâna ușor pe brațul împăratului, implorându-l să îl ierte pe vinovat. De fapt, nici nu-i ceva prea grav! Pe loc, Franz Joseph se calmează și zâmbește. Scena are câțiva martori, inițial jenați, apoi înlemniți și, în fine, răsuflând ușurați. Sisi îl ia de braț pe împărat și îi spune încetișor: „Te rog, să nu mai zăbovim. Hai să mergem".

Anturajul este uimit și plin de admirație, întrucât se știe că, de când fusese trimis în Corfu pentru a o spiona, contele Grünne nu se mai bucură de încrederea împărătesei. Aceasta declarase chiar că fapta lui era de neiertat. Or, tocmai ea îl salvează acum, în văzul tuturor. Dacă ne întrebăm cum e posibil ca această femeie să fie ba împăciuitoare și generoasă, ba dimpotrivă nervoasă și nedreaptă, putem răspunde că, după dispariția arhiducesei Sophie, Sisi a devenit în sfârșit prima doamnă a Imperiului în Austria, statut pe care îl obținuse deja rapid în Ungaria.

Sisi pare eliberată de o permanentă suspiciune și, în loc să se protejeze închizându-se în ea însăși, acum se deschide spre cei din jur, spre lume, fără a-și pierde însă spiritul de saltimbancă încoronată, liberă și imprevizibilă, a dublei monarhii. Împărăteasa nu se mai află sub tutela celei care era venerată drept „marea doamnă a Imperiului". Dobândindu-și acum întru totul rolul care i se

cuvine de drept la Viena, Sisi îl susține pe soțul ei și rezistă la cele trei ore ale ceremoniei de inaugurare. Ce sentiment de ușurare! Suverana este prezentă, onorând prin prestigiul ei dezvelirea imensei săli cu o lungime de 900 metri, cu douăzeci și opt de galerii transversale și o rotondă numită pompos „a opta minune a lumii", pe care Sisi o compară cu un uriaș abajur luminând realizările epocii. Dar, din păcate, vineri, 9 mai, un crah la bursă provoacă sinucideri și închideri de uzine, răspândind nenorocirea în plină serbare. Treizeci și cinci de bănci au dat faliment. Consecințele acestei „vineri negre" trebuie înfruntate totuși, căci Europa continuă să se perinde la Viena. În 1 iunie, cuplul imperial îl întâmpină pe țarul Aleksandru al II-lea al Rusiei, care s-a apropiat de Austria prin semnarea unei alianțe, în anul precedent, cu Franz Joseph și Wilhelm I, acum împărat al Germaniei, după ce fusese rege al Prusiei. De o curtoazie glacială, Aleksandru al II-lea coboară din trenul său în uniformă ungurească, ceea ce o entuziasmează pe Sisi. Fruntea țarului se descrețește când sărută mâna împărătesei, care este însoțită de Rudolf, cam stânjenit de uniforma lui de locotenent rus. Dovezile forțate de politețe, în numele solidarității politice și al legăturilor de familie, pun greu la încercare nervii împărătesei, care rezistă însă, în ciuda tuturor tensiunilor. Știut fiind că țarul reformator a scăpat deja teafăr din două atentate, există mari temeri în timpul dineului final cu o sută cincizeci de tacâmuri, care va fi un coșmar pentru Franz Joseph și Sisi. Cei doi suverani se uită mereu unul la celălalt, speriați la gândul că ar putea exploda vreo bombă sub masă, deși totul a fost inspectat cu atenție. Împărăteasa-regină rezistă în continuare, e de nerecunoscut, nu se plânge de oboseală, e glumeață și participă surâzând la aceste mondenități

La 1 mai 1873, cuplul imperial austro-ungar inaugurează Expoziția Universală de la Viena. De la stânga la dreapta: Sisi (în picioare), țarul Aleksandru al II-lea al Rusiei, arhiducele Rudolf, împăratul Wilhelm I al Germaniei, Franz Joseph, regele Italiei Victor Emanuel al II-lea (cu celebrele sale mustăți), cancelarul Bismarck și șahul Persiei… care are cutezanța să stea jos! Această ilustrație este posterioară inaugurării. Simbolistica este falsă: toate aceste personaje au venit la Viena, dar nu în același timp. Expoziția va dura șase luni.

epuizante. Este de datoria ei, desigur, însă nefiind ceva impus, își asumă perfect rolul, cu o evidentă dorință de revanșă. Nu mai are nicio rivală în uzanțele protocolare și nu contenește să surâdă tuturor. Franz Joseph îi este recunoscător pentru asta. Ce minunată metamorfozare! Și lucrul cel mai surprinzător este felul cum îl susține pe împărat, când acesta s-a săturat de curtoaziile

obligatorii, fiindcă Leopold I, regele Belgiei, nu e prea vorbăreț sau fiindcă prințul de Wales, Eduard, este mereu în întârziere. Observând cum un prinț rus îi face curte Mariei Festetics, Sisi o ia pe aceasta deoparte: „Îți dau voie să te distrezi, dar nu să te îndrăgostești și, cu atât mai puțin, să te măriți. Nu vreau să mă părăsești din cauza unui străin".

Contesa acceptă această remarcă autoritară cu zâmbetul pe buze, știind că Sisi ar fi disperată, dacă ar rămâne fără cea mai îndrăgită confidentă a ei. Dar iată că acum Franz Joseph este cel care nu mai rezistă și îi șoptește soției lui: „Sunt atât de obosit, încât aș fi gata să pretind că sunt bolnav". Cu o privire drăgăstoasă, Sisi îi interzice așa ceva! Lumea s-a întors cu totul pe dos!

Se succed diverși oaspeți iluștri. Mereu la fel de caustică, Maria Festetics face un scurt portret prințului Nikola I al Muntenegrului și soției lui: „El e o adevărată căpetenie de briganzi; prințesa e din Trieste. În rest, totul e la fel de sălbatic". În cele din urmă, Sisi, perfectă și prezentă acolo unde trebuie, acceptându-și și îndeplinindu-și îndatoririle, pleacă să se odihnească timp de câteva zile lângă Reichenau. Dar își alege prost momentul, căci exact atunci, în 30 iulie, se anunță și șahul Persiei, Nasser ad-Din, care a urcat pe tronul lui Darius în 1848. Este prima lui călătorie în Occident și, totodată, un fapt fără precedent în istoria persană.

Șahul vine însoțit de o suită de cincizeci și șapte de persoane, cu magi, astrologi și chiar, conform aghiotantului lui Franz Joseph care are experiență, *ladies of pleasure*, dar și cu patruzeci de oi, cu mulți cai, câini și patru gazele, pe care speră să i le ofere lui Sisi. O asemenea caravană nu poate fi instalată la Viena. Șahul va locui la Laxenburg, unde oile lui vor devasta

peluzele impecabile. Purtând o tocă înaltă din blăniță de miel, împodobită cu un enorm smarald înconjurat de diamante, șahul Persiei vizitează conștiincios Expoziția. Îl interesează mult femeile pe care le întâlnește. Sejurul acestui suveran foarte oriental este un adevărat calvar pentru Franz Joseph și cabinetul său. Toată lumea se roagă să plece cât mai repede. Dar șahul anunță că el nu va părăsi Viena, fără să o fi văzut pe împărăteasă! Aceasta este nevoită, așadar, să se întoarcă urgent de la Bad Ischl, unde își prelungea vilegiatura, iar șahul poate în sfârșit să o admire pe împărăteasă, cu prilejul unei recepții în marea galerie din Schönbrunn. În rochia ei cu trenă albă brodată cu fir de argint, cu o eșarfă mov strânsă în jurul taliei, cu părul despletit și gătit cu diamante și ametiste, Sisi e sublimă. Atunci, suveranul din Orient, desigur stânjenit, dar și stânjenitor cu manierele lui exotice, își potrivește ochelarii cu ramă de aur și se rotește în jurul împărătesei, în tăcere și mângâindu-și barba neagră. O studiază din cap până în picioare, de parcă ar fi fost vreo iapă de concurs, și rostește într-un final în franceză — fiindcă este limba în care trebuie să vorbești cu femeile frumoase:

— Este cu adevărat frumoasă!

Apoi, după ce o mai analizează un timp:

— Dumnezeule, cât e de frumoasă!

Într-adevăr e frumoasă, poate și mai frumoasă decât în tablourile pictate de Winterhalter. Vremurile s-au schimbat, crinolinele au dispărut, rochiile se poartă mai ajustate pe corp cu o simplă turnură, iar această nouă modă o avantajează pe Sisi cu silueta ei impecabilă, cu părul aranjat cu dichis în jurul unei diademe de rubine, ametiste și diamante, spre admirația tuturor. Noul pictor în vogă la Viena se numește Georg Raab. El este cel care

va imortaliza frumusețea împărătesei în splendoarea celor 36 de ani ai ei. În fața manierelor neeuropene ale monarhului persan, Sisi abia se abține să nu pufnească în râs, în timp ce soțul ei este stupefiat. Trebuie menționat că, la masă, circumspect din cauza unei temeri mai vechi privind o posibilă epidemie de holeră (șahul trimisese trei emisari, toți prinți, evident, care din fericire erau încă în viață!), gustă din sosul de pește cu lingura din sosieră, după care, strâmbându-se, o pune la loc în sosieră, golește o cupă de argint plină cu căpșuni și vrea să ciocnească cu împărăteasa, pe care n-o scapă din ochi. Șahul o invită pe Sisi să îi admire caii la Laxenburg, ceea ce ea face bucuroasă și curioasă în același timp; șahul știe că împărăteasa se pricepe bine la cai. În dimineața plecării, o trezește din somn pe prima doamnă a palatului, contesa Goëss, ca să-i spună că el nu o va uita niciodată pe împărăteasă, repetând cu voce tare:

— Câtă demnitate! Ce surâs! Câtă bunătate!

Șahul pleacă în fine, iar cei cincisprezece ofițeri din anturajul lui Franz Joseph, care se ocupaseră de el, vlăguiți acum după ce vegheaseră ca toate ordinele acestuia, fie ele cât de necuviincioase, să fie respectate, jură că persanii sunt mai groaznici decât turcii! În 1815, Metternich considera că Orientul începea lângă biroul lui. În 1873, Orientul venise și, din fericire, plecase, căci Franz Joseph și Sisi erau sătui de acest bazar ambulant, cu toată menajeria aferentă, sacrificarea unui miel în fiecare dimineață și cele patru cuptoare speciale, pe rotile, pentru a rumeni carnea de pasăre. Dar, în ciuda acestor neplăceri, împărăteasa-regină a știut să își facă datoria admirabil și elegant.

Odinioară absentă de la manifestările publice, Sisi a fost de data aceasta foarte prezentă săptămâni la rând la Viena, pe toată

durata Expoziției. Se poate spune că, într-un fel, a fost cea mai celebră curiozitate a evenimentului. Dar mai ales, pentru prima oară, Sisi a întruchipat prototipul perfect al împărătesei Austriei, nemaifiind nevoită să se teamă de capcanele semănate de soacra ei. Și s-a ferit să afișeze prea ostentativ preferința ei pentru Ungaria, ceea ce a fost pe gustul vienezilor.

Jubileul de argint al împăratului este un triumf pentru Sisi

Extenuat, cuplul imperial pleacă să se odihnească la Bad Ischl, împreună cu cei trei copii. Din păcate, Franz Joseph este nevoit să se întoarcă repede la Viena, pentru a-i primi pe suveranii de Saxa. De ce n-or fi venit și ei mai devreme?! După trei luni de baluri, banchete, parade, focuri de artificii, Sisi este cea care, de data aceasta, se supără că protocolul imperial le strică vacanța. Cu tandrețe, dar și fermitate, Sisi îi spune împăratului, în timp ce acesta se urcă în tren: „Îi răsfeți atât de mult pe toți, încât nimeni nu mai știe nici măcar să își arate recunoștința pentru politețea ta exagerată. De fapt, ești și tu de părerea mea, dar nu vrei să mărturisești. Așa e întotdeauna, când facem câte o prostie".

Când în septembrie, Victor Emanuel al II-lea îndrăznește să își anunțe vizita, Sisi nu mai suportă deja. Cum adică să-l primească pe acest rege al Italiei care, printre alte nelegiuiri, a mai și expulzat-o pe sora ei Maria din palatul Farnese când a decis că Roma trebuia să devină capitala Italiei?! Exclus! Franz Joseph este descumpănit, Andrássy insistă în numele politicii externe,

dar degeaba. Întrevederea lui cu Erzsébet ia o turnură neplăcută, pentru prima oară în relația lor, dar premierul ungar cedează, vexat, și spune: „Nu cunosc decât o singură femeie care să-mi dea mie ordine, regina Ungariei. Și mă supun ei de bunăvoie".

Prin urmare, Sisi nu se va întâlni cu acest rege care poartă mustăți ridicole, cu acest gropar al Italiei austriece! Imediat, bârfitorii, care nu mai avuseseră nimic de clevetit de la începutul Expoziției Universale și triumful personal al împărătesei, lansează zvonul unei „maladii diplomatice". Dar e fals: într-adevăr, Sisi suferă de grave tulburări digestive, care o țintuiesc la pat de zece zile și o împiedică să asiste la o mare serbare ecvestră, la care își dorea să fie de față. La un moment dat, se vorbește de holeră, întrucât o femeie de serviciu fusese răpusă de molimă, după ce curățase argintăria de la un dineu. Putem adăuga că împărăteasa, la fel ca soțul ei, are nevoie să își recapete forțele și să se menajeze, căci acum, în 1873, este și jubileul de argint al împăratului, care a urcat pe tron în urmă cu douăzeci și cinci de ani, în 2 decembrie 1848. Din nou serbări, iluminații, focuri de artificii, ceremonii… Sisi se pregătește pentru marele eveniment, încă din octombrie, printr-un sejur la Gödöllő cu soțul ei, și consideră mai rezonabil să nu participe la o vânătoare regală, înlocuită printr-o modestă cursă pe măgari — oferiți împăratului de kedivul Egiptului —, călăriți de cititoarea și coafeza lui Sisi, care s-au amuzat copios.

Fiind din fire un om discret și modest, fără tendințe de megalomanie, Franz Joseph nu ține cu tot dinadinsul la celebrarea propriei glorii, căci este conștient de eșecurile lui. Însă transformarea Vienei, poruncită de el, este un excelent pretext de a evoca sfertul de veac al domniei lui, care a făcut posibilă spectaculoasa metamorfozare a capitalei imperiale.

Orașul este pavoazat cu mii de drapele. Focuri sărbătorești sunt aprinse pretutindeni, chiar și pe acoperișurile caselor (sfidând cea mai elementară prudență), alcătuind un gigantic colier de lumini, care strălucesc până pe înălțimile colinelor. Într-o trăsură descoperită, în ciuda frigului de-afară, cuplul imperial înaintează în mijlocul unei păduri de mâini care flutură, pălării aruncate în aer. Dacă împăratul este iubit, respectat și ascultat, popularitatea împărătesei este în schimb cel mai nou fenomen al acestui început de decembrie 1873. Împărăteasa nu își imaginează că acum toată lumea o recunoaște. Și toți vor să o vadă. Traversând pe jos Ringstrasse în direcția Hotelului Imperial care s-a deschis cu prilejul Expoziției, Sisi, însoțită doar de Maria Festetics, pentru a se putea pierde în mulțime, este subit înconjurată de admiratori, devenind prizoniera bucuriei populare. Doamna de onoare urlă:

— Ajutor! Faceți loc!

Îi va trebui împărătesei aproape un ceas pentru a ajunge la trăsura ei, căci lumea vrea să o vadă, să-i sărute mâna, să îi mulțumească, aproape sufocând-o! Niște domni au izbutit să croiască un culoar. Sisi se aruncă pe banchetă. Respiră gâfâit, transpiră și tremură șocată. Celor două femei le-a fost foarte teamă.

— M-ai salvat efectiv, îi spune împărăteasa confidentei ei, recăpătându-și calmul și zâmbetul.

Acest incident va declanșa furia lui Franz Joseph. Din ordinul lui, polițiștii o vor urma cu discreție pe soția lui, chiar dacă ea nu e de acord. Cu greu va reuși să o convingă! Problema ivită este revelatoare sub două aspecte: pe de o parte, demonstrează că împăratul este nespus de îndrăgostit și că o iubește pe soția lui, care s-a îmblânzit în cele din urmă; pe de altă parte, demonstrează că Sisi se teme enorm de mulțime, fie aceasta și

afectuoasă, întru totul devotată și fără nicio urmă de ostilitate la adresa ei. Această fobie este foarte veche la ea și, imediat ce câteva persoane formează un cerc în jurul ei, Majestatea Sa înlemnește de angoasă. Și, de asemenea, această frică obsedantă este la originea unei imense erori de interpretare: lumea consideră că Sisi nu vrea să fie văzută, remarcată, recunoscută. Este exact, dar incomplet: Sisi suferă de agorafobie. Când abia se măritase, obișnuia să își schimbe itinerarele pentru a scăpa de doamnele de onoare, dispărea prin pasajele secrete ale palatului Hofburg sau prin coridoarele de la Schönbrunn, rezervate servitorilor. Și, bineînțeles, nu ținea seama deloc de riscurile unor agresiuni sau atentate, fiind sigură că anonimatul este cea mai bună protecție. Dacă pentru familia ei se teme tot timpul, în schimb, în ceea ce o privește pe ea nemijlocit, Sisi nu se teme de nimic. Drept urmare, timida suverană fuge mereu de admiratorii ei, care vor trebui să se extazieze de la distanță…

A doua zi după jubileu și după toate emoțiile prin care a trecut, în 3 decembrie 1873 Sisi pleacă spre Gödöllő. Vechea situație revine! Neînțelegerea manifestată la adresa ei, deși risipită și chiar dispărută complet în timpul Expoziției Universale, reîncepe să îi învenineze reputația. Sisi nu caută să jignească sau să șocheze oamenii (sau atunci, e involuntar) prin refuzul de a se întâlni cu ei decât eventual în cercuri puțin numeroase; nu vrea decât să se protejeze și are nevoie urgent de odihnă: fără împărătească, Expoziția Universală nu ar fi avut același răsunet.

Pe peronul gării-cap de linie a companiei care îi poartă numele, nimeni nu dă atenție trenului în care se va urca Sisi. Este totuși un element nou și esențial al viitorului ei. Este vorba despre un vagon de dormit-salon, de culoare verde-închis, construit,

la cererea ei, de atelierele Ringhoffer din Smichov, lângă Praga. Cehii, a căror activitate industrială este ca un plămân economic al Imperiului, sunt mândri de alegerea lui Sisi, care a fost foarte precisă în comanda ei: trei osii, un compartiment dormitor, cu un pat — de o persoană și paralel cu sensul de mers —, un fotoliu, o masă pe care va pune un registru cu blazonul suveranei, un toc de scris cu un vultur în vârf, un calendar aurit cu compartimente de fildeș pentru a marca data zilei respective, o pendulă și două termometre, unul pentru exterior și unul pentru interior. Lui Sisi îi place să își ia cărți în călătorie, pe care aici va putea să le aranjeze într-o comodă. Deasupra patului, un raft pentru reviste. În compartimentul alăturat, o canapea, un scaun, un taburet scund pentru picioare, o masă și o masă de toaletă, cu o îmbrăcăminte argintie. Există patru alveole, pentru a așeza pieptenii și periile. Iluminatul, inițial cu lămpi de gaz, va fi în scurt timp electrificat; va exista și un dispozitiv de alarmă, inclusiv în toalete. Serviciul de ceai din porțelan este marcat cu armoariile împărătesei-regine. Interiorul vagonului, decorat cu un tapet de țesătură verde oliv, este rafinat și sobru, cu lambriuri din lemn deschis la culoare și o mochetă roșie cu flori albe și negre. Acest vagon, care cântărește 18 tone, nu are niciun fel de blazon sau monogramă distinctivă în exterior. Este pur și simplu înmatriculat la Căile ferate imperiale și regale de stat și poate fi atașat la orice garnitură de tren în Europa, cu excepția Spaniei, unde ecartamentul șinelor este mai lat. Nu va fi, așadar, un vagon ușor de identificat, decât pentru personalul feroviar. Sisi ține să fie o călătoare anonimă, obsesia ei, chiar dacă va fi înconjurată de vagoane însoțitoare, anonime și ele, și uneori de furgoane cu capre, pentru a avea posibilitatea să bea lapte proaspăt oriunde s-ar afla. Astfel, va putea călători confortabil

fără a mobiliza, în afara vizitelor oficiale, vreunul dintre trenurile speciale ale soțului ei, unde inițialele lor, FJ și E, încadrează fiecare fereastră centrală. În micul ei apartament pe roți, draperiile de culoarea ambrei alese de Sisi vor fi adesea trase peste geamuri…

Împăratul moștenește în sfârșit averea Habsburgilor

După aceste festivități epuizante, Sisi revine la palatul Gödöllő, care îi este atât de drag. Acum, după nașterea ultimei ei fiice, Erzsébet poate să se dedice din nou marii ei pasiuni: echitația. Cine vrea să fie invitat la Gödöllő trebuie să fie un excelent călăreț. Ungurii Nicolas Esterházy și Elemér Batthyány sunt considerați cei mai buni călăreți din Imperiu, la fel și Rudolf de Liechtenstein. Sisi o aduce la ea pe o tânără încântătoare, al cărei păr blond contrastează cu podoaba capilară brună a împărătesei. Este vorba despre nepoata ei, Marie von Wallersee, fiica fratelui cel mare al lui Sisi, care renunțase la toate titlurile nobiliare pentru a se însura cu o actriță pe nume Henriette Mendel. O fetiță se născuse înainte de căsătoria lor. Marie va purta numele conferit mamei ei, Wallersee. Pentru moment, fata se minunează de tot ce vede: e încântată să fie lângă mătușa ei, care îi acordă atâta atenție, să meargă călare la vânătoare și să frecventeze toată această societate atât de diferită de ceea ce găseai la Hofburg. Dar, ca întotdeauna, Sisi visează la altceva. Sora ei Maria, fostă regină a Neapolelui, și soțul ei, care fuseseră nevoiți să părăsească Roma, alungați de Victor Emanuel al II-lea, se instalează în Anglia, fiind susținuți

financiar de Ferdinand de Rothschild. Maria îi propune lui Sisi să vină să o viziteze, pentru a putea participa la faimoasele partide de vânătoare de vulpi, care sunt modalitatea preferată de a-și petrece timpul a unei bune părți din aristocrația britanică. Sisi ar fi tentată, dar, gândindu-se că va fi din nou acuzată că își satisface un capriciu, pretextează că din cauza sănătății șubrede a lui Marie Valerie este necesar să meargă la mare. Împreună cu suita ei, ea și fiica ei pleacă în Insula Wight, care este desigur locul de întâlnire al unei bune părți a numelor din almanahul Gotha, din moment ce aici se află reședința reginei Victoria, la Osborne House.

Întâlnirea obligatorie dintre împărăteasă și regină nu e un succes. Victoria consideră că Sisi e nepoliticoasă și nicidecum atât de frumoasă pe cât povestește lumea. Cât despre vizitatoare, ea s-a achitat doar de o corvoadă. Pe Sisi o fascinează mai mult hergheliile englezești decât regina Victoria. Caii pe care îi descoperă acolo sunt mult mai frumoși decât caii ei din Ungaria. Din păcate, au niște prețuri exorbitante. Și, cu toată mărinimia lui Franz Joseph, știe că ar fi o nebunie să își cumpere așa ceva. Dar iată că un eveniment familial va aduce o schimbare în posibilitățile financiare ale împăratului.

În vara anului 1875, predecesorul său la tronul Austriei, fostul împărat Ferdinand, unchiul său, moare la castelul din Praga unde se stabilise. Franz Joseph este legatarul său universal. Cu multă spontaneitate, împăratul îi declară celui mai bun prieten al lui, mareșalul Franz Folliot de Crenneville:

— Brusc, iată-mă și bogat!

Dar ce va face Franz Joseph cu această avere imensă, el care până atunci fusese pe cât de econom pentru sine, pe atât de generos pentru soția lui?

11

Viață secretă, viață calomniată...

O incredibilă reprezentare a unei vânători regale agitate în Ungaria: regele Ferenc József (Franz Joseph) și regina Erzsébet (Sisi) se avântă riscant într-un galop dezlănțuit. Documentul este, de fapt, o surprinzătoare critică a cuplului suveran, care nu își dă seama de pericolele prin care trece acum, în cursul anului 1874.

Înainte de decesul unchiului său Ferdinand I, în 29 iunie 1875, Franz Joseph are alte preocupări decât averea sa personală. Este foarte îngrijorat de răzvrătirea creștinilor din Bosnia-Herțegovina împotriva stăpânirii otomane în această provincie balcanică învecinată cu Dalmația, un teritoriu al Imperiului Austro-Ungar reatribuit Habsburgilor după 1814.* În dorința sa de a extinde influența austriacă în Balcani, Franz Joseph îl susține pe guvernatorul Dalmației, generalul Rodich, care încurajează comunitatea creștină din Bosnia-Herțegovina. Pentru a confirma sprijinul său, Franz Joseph decide să plece în Dalmația, în 1 aprilie 1875. Sisi este îngrozită, considerând că soțul ei își asumă mari riscuri deplasându-se în „vâltoarea din Balcani", despre care Bismarck a spus că era mai bine să nu te ocupi... Împărăteasa se teme de un atentat. Un mare ziar vienez, într-o ediție specială ilustrată, consacră prima pagină plecării suveranului: pe peronul gării, familia imperială îl conduce pe împărat. Acesta o sărută foarte tandru pe soția lui pe buze, cu mâna pe umărul ei stâng, în timp ce arhiducele moștenitor Rudolf, în vârstă de 17 ani, sărută respectuos mâna dreaptă a tatălui său. Emoția anturajului care observă scena este palpabilă: de la căsătoria lor, împăratul nu mai fusese văzut niciodată sărutând-o atât de drăgăstos pe împărăteasă în public. Mesajul politic al voiajului lui Franz Joseph este limpede: sprijinul împăratului pentru creștinii care sunt pe punctul de a

* Dalmația cu Ragusa, azi Dubrovnik, face parte din Croația actuală.

se răscula în Bosnia-Herțegovina și, în consecință, ambiția lui de a prelua controlul asupra acestui teritoriu.

Franz Joseph se poziționează ca actor major în celebra „Chestiune Orientală": împărțirea în Europa a rămășițelor Imperiului Otoman defunct nu se va face fără el. Nu va lăsa ca niște state slave să se instaleze în vecinătatea frontierelor lui. În timpul absenței împăratului, pentru a se destinde, Sisi va merge de mai multe ori la circ cu fiica ei Marie Valerie, preferând, ca întotdeauna, numerele ecvestre, în detrimentul pantomimelor. Până la urmă, periplul soțului ei se desfășoară fără vreun incident, iar ea este fericită să îl vadă înapoi în 15 mai.

Franz Joseph nu știe, dar Sisi economisește cu chibzuință

Grație moștenirii de la împăratul Ferdinand, Franz Joseph va deveni și mai generos cu Sisi. Îi mărește renta anuală de la 100 000 la 300 000 de florini și o înzestrează cu un capital de 2 milioane. Deși cheltuiește enorm de mulți bani, împărăteasa face plasamente judicioase, devenind acționară la Compania de căi ferate și la Compania vapoarelor de pe Dunăre. Fără să-i spună soțului ei, depune bani la prima Casă de economii austriacă. Generozitatea manifestată de Franz Joseph este dublată de eleganță din partea lui: o lasă pe soția lui să își administreze veniturile cum consideră ea de cuviință. Mereu îngrijorată în privința viitorului, dar fără ca Franz Joseph să fie informat, Sisi depune o parte din averea ei în Elveția la banca Rothschild, temându-se

că o revoluție o va obliga poate într-o bună zi să părăsească Austro-Ungaria. Este o vizionară, atât în domeniul politic, cât și în contextul familial. În viitorul apropiat, va putea în sfârșit să își cumpere caii la care visează. Întrucât nu se consideră suficient de versată pentru a putea înfrunta cursele de cai și partidele de vânătoare din Anglia, se hotărăște în vara următoare să se antreneze de cealaltă parte a Mânecii, în Normandia: în vara anului 1875, închiriază lângă Fécamp castelul Sassetot-le-Mauconduit. Este acompaniată de un maestru de echitație britanic, Allen, dar ca de obicei și de fiica ei Marie Valerie, cu care se va scălda în mare.

Deși susține că va călători fără să atragă atenția, Sisi este escortată de o suită de șaizeci de persoane, printre care un brutar cu saci de făină unguroască și trei cuptoare mobile, pentru a frământa și a coace pâinicile vieneze care îi plac la nebunie suveranei, și de caii ei, care călătoresc în vagoanele trenului ei special, la fel ca și patul ei de fier, pe care șambelanul va trebui să îl instaleze. Din dragoste, adesea împăratul este cel care achită costurile foarte ridicate ale călătoriilor private ale împărătesei, verificând cele mai mici detalii, căci cunoaște bine obiceiurile ei.

La Sassetot-le-Mauconduit, diminețile sunt consacrate scăldatului, iar după-amiezele, echitației. Sisi se antrenează cu multă perseverență la săritura peste obstacole, fiind atât de pasionată, încât suferă o căzătură gravă în 11 septembrie, izbindu-se de trunchiul unui stejar. Deși a avut capul protejat de pălăria neagră pe care o poartă, rămâne fără cunoștință, iar calul este și el rănit, șchiopătând. În panica generală, călăreața este adusă în stare de inconștiență la castel. Își revine, însă este extrem de șocată. Prin telegraf, este anunțat Franz Joseph, care se află atunci în Tirol și se întoarce de urgență la Viena. Vrea să se ducă la Sisi cât

mai repede cu putință, însă Andrássy îl imploră să aștepte alte vești, căci o călătorie particulară a suveranului austro-ungar în Franța ar ridica grave probleme diplomatice, soția lui fiind acolo incognito; ar trebui anunțat mareșalul Mac-Mahon, președintele monarhist al celei de-a Treia Republici, precum și autoritățile locale. Franz Joseph nu închide ochii toată noaptea în biroul său de la Schönbrunn, speriat și sperând să primească o nouă depeșă mai liniștitoare. Într-adevăr, dimineața o telegramă îl anunță că împărăteasa se simte mai bine. Împăratul îi scrie imediat: „Nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-ar fi putut întâmpla! Ce m-aș face eu fără tine, îngerul bun al vieții mele?“ Când i se citesc aceste cuvinte scrise de soțul ei îndrăgostit și disperat, Sisi începe să plângă. În 16 septembrie, poate în sfârșit să îi răspundă: „Îmi pare rău că ți-am provocat această sperietură, însă trebuie amândoi să ne așteptăm la asemenea accidente… Mă simt mult mai bine. Widerhofer (medicul) este îngrozitor de sever, dar îmi va da voie să călătoresc de îndată ce va fi posibil“. Împăratul și împărăteasa nu au capacitatea să stea tot timpul împreună, însă în același timp nici nu suportă să fie departe unul de celălalt, temându-se mereu să nu fie separați, în mod brutal, de fatalitate. Voluminoasa lor corespondență stă mărturie în acest sens.

Împăratul are o legătură secretă!

Împăratul a fost sincer îngrijorat din cauza acestui accident de călărie. Sisi este iubirea vieții lui, dar în același timp este, din nou, departe de el. Și împăratul suportă greu acest lucru. Dar, de câteva săptămâni, împăratul are o amantă, cu prenumele Anna,

născută Nowak, o femeie foarte tânără (ea are 16 ani, el are 45), pe care a întâlnit-o în vara acestui an, 1875, în grădina tiroleză a parcului domeniului Schönbrunn, unde pe atunci publicul nu avea acces. Se spune că l-ar fi atras mersul ei iute.

Este brunetă, este frumușică și este măritată. Ce s-a întâmplat? Franz Joseph, poate un pic tulburat de averea moștenită recent, se simte frustrat fizic de absențele prea lungi și prea frecvente ale soției lui, despre care se spune că ar interesa-o prea puțin relațiile trupești, ceea ce pe el îl face să sufere. A optat să facă pasul decisiv, apropiindu-se de această tânără, cu care va întreține o relație timp de paisprezece ani. Această relație a fost dezvăluită recent, de către doi autori, Juliana Weitlaner* și Michael Wohlfart. În calitate de curator al reședinței imperiale de la Schönbrunn și al apartamentelor imperiale din Hofburg, cel din urmă a făcut cercetări privind imaginea și biografia câtorva membri ai dinastiei de Habsburg-Lorena. Este unul dintre coautorii catalogului substanțial, pregătit pentru remarcabila expoziție organizată în 2016 în patru locuri diferite din Viena, pentru centenarul morții împăratului Franz Joseph.**

Prima condiție a acestei aventuri este ca Sisi să nu afle niciodată nimic. Împăratul ia măsuri de securitate extrem de stricte, pentru a evita orice incident supărător. Pentru ca nimeni să nu bănuiască această relație extraconjugală, suveranul nu se „întâlnește" cu Anna decât foarte devreme dimineața. Amanta

---

* Juliana Weitlaner, *Franz Joseph I, ein Kaiser in Wort und Bild*, Viena, Vitalis, 2016.

** Michael Wohlfart (coautor), *Franz Joseph, 1830–1916,* coordonatori Dr Karl Vocelka și Martin Mutschlechner, Schloss Schönbrunn Kultur, Viena, Brandstätter, 2016.

Anna Nahowski, pe care Franz Joseph o întâlnește în 1875, este singura amantă identificată a împăratului, însă această legătură, care va dura până la începutul anului 1889 — drama de la Mayerling —, nu a fost cunoscută de contemporani, nici de împărăteasă. Anna era cu douăzeci și nouă de ani mai tânără decât suveranul, care detesta scandalurile.

menționează cu umor: „Ce șansă avem noi că majoritatea oamenilor sunt prea leneși ca să se scoale așa de devreme! Pericolul începe la ora 5:30 dimineața, basmul s-a terminat pentru ziua de azi". Începând cu 1878, Anna, acum divorțată, închiriază o casă de vară în periferia vieneză Hetzendorf, lângă Laxenburg, unde împăratul poate veni la ea. Franz Joseph se arată foarte generos cu ea. Aceasta consacră o parte din banii pe care el i-i dă „pentru serviciile ei" (!), proiectului de a se recăsători cu un funcționar de la căile ferate, Franz Nahowski. Al doilea ei soț, un „fustangiu, plin de datorii", este la curent cu legătura soției lui, ceea ce nu îl deranjează, dimpotrivă.* „În 1884, soții Nahowski vor cumpăra o vilă la Maxing, lângă Schönbrunn, pe care o vor mobila luxos. Începând cu acea dată, Franz Joseph va putea veni rapid și, terminând la fel de rapid, va putea pleca la fel de discret."** O vizită igienică…

Nu este vorba, desigur, de o poveste de dragoste, ci de satisfacerea unor nevoi fizice, Franz Joseph având reputația de bărbat viguros.

Împăratul nu se arată deloc interesat de copiii Annei, al căror tată ar putea fi el, la fel de bine ca Franz Nahowski. În ciuda relațiilor lor sexuale, Franz Joseph a păstrat întotdeauna o anumită distanță față de Anna. A tratat-o cu respect și i-a dat mari

---

* Dar, după zece ani de când devenise amanta monarhului, Anna a avut o fetiță, Helene, despre care unele zvonuri susțineau că ar fi fost a lui Franz Joseph. Aceasta se va mărita, în 1911, cu compozitorul Alban Berg (1885–1935). În 1976, după mulți ani de la moartea mamei ei, Helene Berg va publica jurnalul intim al acesteia. Cf. Juliana Weitlaner, *Franz Joseph I, op. cit.*

** *Franz Joseph, 1830–1916, op. cit.*

sume de bani pentru „serviciile aduse". Toate mulțumirile pentru împăratul Ferdinand I! Conform jurnalului Annei, „vizitele" lui Franz Joseph s-au rărit din ce în ce mai mult începând din 1886, aceasta fiind perioada în care împăratul a început o relație foarte diferită cu celebra actriță Katharina Schratt. Franz Joseph a pus capăt legăturii cu Anna în 1889, după moartea fiului său, Rudolf, la Mayerling. Anna a primit cadou la despărțire suma de 200 000 de guldeni, fără să mai aibă dreptul de a-l revedea pe împărat. Sisi nu a știut niciodată nimic despre Anna, vienezii din acea vreme nici ei, iar Anna s-a ținut de cuvânt, păstrând tăcerea.

Franz Joseph a avut grijă să țină secretă această legătură, pe care o considera, desigur, și el drept nesemnificativă și fără viitor. Se poate spune că, într-o oarecare măsură, Anna a preluat ștafeta „conteselor igienice", acele femei disponibile pe care Franz Joseph le cunoscuse cu mult înainte de căsătorie, atunci când fusese inițiat, cu aprobarea discretă a mamei lui, fie de o baroană prusacă, fie de o contesă — evident măritată — „întâlnită" în 1848, anul venirii lui la tron. Avea 18 ani. Adulterul lui Franz Joseph cu Anna rămâne, în afară de idila lui tardivă, complexă și ambiguă cu Katharina Schratt, singura aventură amoroasă dovedită prin mărturii.

Un călăreț englez o șochează pe Sisi: nu e un gentleman!

Tot în 1875, se naște și cea de-a doua fiică a Giselei, care e măritată cu Leopold: Augusta. O micuță Elisabeta se născuse în 1874.

Franz Joseph și Sisi sunt bunici pentru a doua oară. Nu se poate spune că la nașterea primei ei nepoate împărăteasa ar fi fost în culmea fericirii. După botez, tânăra bunică îi scrisese dragei ei Ida Ferenczy: „Slavă Domnului, a trecut și ziua asta. E groaznic pentru mine să stau aici, complet singură și fără să pot vorbi cu nimeni. Botezul a avut loc azi: mama și copilul sunt atât de sănătoși, încât vor trăi o sută de ani. Asta ca să fii liniștită: starea sănătății ei nu mă va reține aici".* Doar sănătatea Giselei ar fi putut fi un motiv de îngrijorare. Cât despre prima ei nepoată, Sisi nu pomenște nimic; această naștere nu a impresionat-o. În schimb, Franz Joseph este preocupat de noul statut al soției lui. Îi scrie ginerelui său Leopold: „Când mă uit la soacra ta și mă gândesc la partidele noastre de vânătoare de vulpi, mi se pare foarte stranie ideea că e deja bunică". Nici a doua sarcină a Giselei nu o emoționează prea mult pe împărăteasă. Într-o scrisoare redactată în ungurește și adresată fiului ei Rudolf, se arată de-a dreptul rea: „Copila este de o rară urâțenie, dar plină de viață, seamănă leit cu Gisela". Dacă Sisi se bucurase să devină mamă, măcar în cazul lui Marie Valerie, arta de a fi bunică pare să îi lipsească. Trebuie subliniat că, la 38 de ani, împărăteasa-regină este nespus de frumoasă și într-o formă fizică perfectă. Și, deocamdată, nu are decât un țel: să devină o călăreață excepțională, care să le întreacă pe toate celelalte amazoane în timpul partidelor de vânătoare din Anglia. Împăratul o imploră să fie prudentă. Degeaba…

În martie 1876, suverana urmează din nou să părăsească Viena și pe Franz Joseph. La cererea împărătesei, sora ei Maria a închiriat o proprietate în Midlands, Easton Neston House. Sisi

---

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

sosește aici cu suita ei uzuală, de o amploare halucinantă, o adevărată caravană modernă. Ca de obicei, împăratul, plin de solicitudine și grijă, a verificat totul pentru acest voiaj complicat, care va necesita două garnituri de tren și un vapor. Bineînțeles, Marie Valerie participă la aventură, la fel ca și unii dintre cei mai buni călăreți din Imperiu, printre care Rudolf de Liechtenstein, maestru de echitație la Gödöllő, frații Larisch și Ferdinand Kinsky. Un nou personaj își va face intrarea în anturajul împărătesei. Este considerat a fi unul dintre cei mai buni călăreți din Anglia și devine noul profesor de echitație. Se numește Bay Middleton. Acest tânăr căpitan (nu a împlinit încă treizeci de ani), cu maniere cam grosolane, este exigent și plin de sine. Dar nu contează: pentru amazoana încoronată, el este cel mai bun, singurul capabil să o ajute să își perfecționeze performanțele.

Pentru cei din preajma împărătesei, sejurul în Marea Britanie este un adevărat calvar. Pot trece și câteva zile, fără să o vadă pe suverană, care este ocupată tot timpul cu prietenii ei care călăresc perfect și cu săriturile peste obstacole, foarte îndrăznețe de altfel. Fericită, Sisi organizează o mare serbare în ultima seară a șederii sale și îi înmânează o cupă lui Bay Middleton, care a câștigat marea cursă din acea zi.

Franz Joseph, care așa cum s-a văzut compensează în felul lui acest celibat forțat, nu are desigur aceleași preocupări ca soția lui. În aprilie 1876, provinciile bulgare s-au alăturat răscoalei creștinilor din Bosnia-Herțegovina. În 2 iulie, Serbia și Muntenegru declară război Sublimei Porți. Împăratul urmărește îndeaproape situația, Balcanii sunt butoiul cu pulbere al Europei, ceea ce Sisi a diagnosticat de multă vreme. Totul va depinde de atitudinea Rusiei. În 8 iulie, împăratul Austriei și țarul Aleksandru

al II-lea se întâlnesc la Reichstadt, în Boemia, și convin ca, în etapa următoare, să nu lupte împotriva Imperiului Otoman, chiar dacă, la Sankt-Petersburg, puterea țaristă nu mai suportă masacrarea ortodocșilor de către bașbuzuci. O nonintervenție fragilă. Sisi, abandonând subit pasiunea ei ecvestră, demonstrează justețea instinctului său politic, scriindu-i lui Franz Joseph că ea nu e sigură că această întrevedere cu țarul poate duce la o soluție rațională, adăugând: „Mi-e teamă să nu izbucnească acum marea catastrofă, pe care Néné (sora ei Helene) o tot anunță". Nu trebuie exclusă ideea că Rusia ar putea urmări acum să își ia revanșa pentru Războiul Crimeii, care avusese la origine apărarea unor principii religioase. Împărăteasa îl roagă pe soțul ei să vină în Bavaria, unde totul e calm: „Încordat cum ești din cauza dificultăților cu care se luptă Imperiul, ai mare nevoie să te odihnești în sânul familiei, la Possi". Dar Franz Joseph răspunde că este prea absorbit de situația politică. Putem constata că, orice s-ar spune, cei doi soți rămân atenți unul cu celălalt și că depărtarea le alimentează întotdeauna îngrijorările. Sisi, dezamăgită, se consolează cu Platon, ciobănescul care l-a înlocuit pe minunatul și impozantul Shadow, căruia numele i se potrivea atât de bine (o urma pretutindeni, ca o umbră…). Sisi nu îl poate uita și comandă o statuie din marmură, înfățișându-l pe Shadow cu laba stângă ridicată, sculptura fiind plasată în fumoarul din Kaiservilla, la Bad Ischl.

Franz Joseph ajunge, în sfârșit, la soția lui, la Gödöllő, unde aceasta este înconjurată în continuare de nelipsita ei gardă de călăreți, cărora li s-a alăturat, de data asta, și Bay Middleton. Era imposibil ca împăratul să se arate entuziasmat de noul mentor ecvestru al soției lui, pe care îl consideră interesat și vulgar.

Conversația este destul de anevoioasă: englezul nu vorbește nemțește, nici ungurește, iar împăratul are dificultăți cu limba engleză, pe care Sisi o vorbește curent încă din copilărie. În această ambianță, Middleton nu este în largul lui, în ciuda calităților lui excepționale de specialist în călărie. Atuurile acestea erau suficiente pentru a-l face faimos în țara reginei Victoria. Aici, la Gödöllő, aristocrații austro-ungari îi dau de înțeles că nu aparține lumii lor. Iar Franz Joseph se întreabă: de ce l-o fi ales împărăteasa pe acest bădăran? Și de ce l-a invitat aici?

Fiind susceptibil din fire, scoțianul va comite o greșeală. Fără să anunțe pe nimeni, acesta pleacă de la Gödöllő. Este căutat peste tot, până când o telegramă sosește de la șeful poliției din Budapesta: Bay Middleton a încercat să uite de supărare într-un bordel, unde a fost devalizat. Luat în primire de poliție, acesta a pretins că o cunoaște bine pe regina Ungariei, pe care o ajută să se perfecționeze în echitație. O gravă eroare: este exact genul de scandal pe care Erzsébet îl detestă. Excentricitățile, da! Manierele grosolane, nu! În Anglia, căpitanul era timorat și recomanda prea mult prudența la vânătoare, dar iată că se poartă ca un necioplit acum, când este oaspetele suveranilor austro-ungari la Gödöllő. Incidentul îl amuză pe Franz Joseph care, așa cum îi e obiceiul, s-a tot tras de mustață, cu un gest de nervozitate, dar în final nu se arată nicidecum deranjat de necazurile acestui musafir jenant și prost-crescut.

Rudolf simte că mama lui este aproape o străină pentru el…

1877. În 15 ianuarie, o convenție secretă austro-rusă, care va fi completată în primăvară, prevede că, dacă Rusia va intra în război contra Imperiului Otoman pentru a-i apăra pe sârbii ortodocși, Austro-Ungaria va rămâne neutră și va primi, în schimb, Bosnia-Herțegovina. Este un atu formidabil pentru Franz Joseph, întrucât țarul se angajează astfel să nu întemeieze un mare stat slav la granița austro-ungară meridională. Aflând aceste lucruri, Sisi își exprimă îndoiala privind această promisiune și îi repetă soțului ei ceea ce ea i-a spus adesea de la triumful ei în Ungaria, când el nu voia să o asculte:

— Nu mă voi mai amesteca în politică…

Ceea ce este fals, bineînțeles! În această provincie unde musulmanii, sârbii ortodocși și croații catolici coabitează din ce în ce mai prost și se înfruntă, Sisi ține să sublinieze că regiunea fiind înapoiată ca dezvoltare generală, toți trebuie să se lupte cu lupii și urșii! În 12 aprilie, după ce sultanul Abdul-Hamid a refuzat reformele cerute de marile puteri, Rusia intră în război contra Imperiului Otoman. Un tânăr de 19 ani urmărește cu mult interes înaintarea trupelor țariste: este Rudolf. Singurul fiu al lui Franz Joseph și al lui Sisi, arhiducele moștenitor al Austro-Ungariei, seamănă cu mama lui: detestă inerția și imobilismul. Dar, spre deosebire de împărăteasă, care a fost întotdeauna criticată din plin în Austria, el suscită multe speranțe: prin puritatea ideilor lui, este popular pretutindeni; de mic, a

spus că el nu se va supune niciodată Prusiei; iar ungurii contează mult pe spiritul său deschis și novator.

În 27 iulie, Rudolf este declarat major, conform uzanței. Nu mai are preceptor, ci o casă princiară, al cărei intendent este contele Charles de Bombelles, care fusese în slujba nefericitului împărat al Mexicului, Maximilian. Bombelles are o reputație execrabilă, este cunoscut pentru moravurile lui ușoare, iar Rudolf vădește un mare apetit pentru bucuriile vieții. Unul dintre tutorii lui îi recomandase să se bucure cu măsură de plăcerile existenței, însă Franz Joseph, cu vederi liberale, replicase cu năduf, apărându-l pe Rudolf care își făcea de cap:

— Fiului meu nu trebuie să i se fure tinerețea, așa cum mi-a fost furată mie.

În 21 august, ziua lui de naștere, Rudolf primește de la tatăl său Marele Cordon al Ordinului Sfântul Ștefan, o prestigioasă decorație ungară, pe care maghiarii o consideră foarte meritată, căci fiul lui Erzsébet iubește Ungaria la fel de mult ca mama lui, „cu o dragoste absolută", cum scrie ilustrul poet Mór Jókai. Între timp, mama lui Rudolf este îngrijorată la gândul că acesta se va reîntâlni cu verișoara lui, Marie von Wallersee. Aceasta, avidă de bârfe, chiar dacă le mai și născocește, purtase vorba despre o așa-zisă legătură amoroasă între Sisi și controversatul Bay Middleton. Furioasă, împărăteasa îl pusese în gardă pe fiul ei, dar, într-o primă etapă, acestuia îi plăcuse verișoara lui… Cât despre Marie, era limpede că visase să se mărite cu acest văr, viitor împărat și rege.* Îi arunca priviri senzuale…

* Marie știa totuși că era imposibil: ea se născuse înainte de căsătoria tatălui ei, Ludwig, fratele mai mare al lui Sisi, cu actrița Henriette Mendel,

Din fericire, când a ajuns major și se revede cu ea, Rudolf este agasat de maimuțărelile ei și manifestă față de ea o vădită animozitate. Din precauție, Sisi se grăbește să o mărite cu contele Georg Larisch. Uf! Mireasa nu e îndrăgostită? Nu contează. Fericirea va veni mai târziu, îi prezice împărăteasa. Nepoatei ei, care protestează față de această alianță matrimonială precipitată, mătușa îi ripostează, gândindu-se negreșit la ceea ce pățise sora ei Sophie Charlotte:

— Nu îmi plac logodnele lungi. Nu poartă noroc.

Sisi răsuflă ușurată? Nu neapărat, căci de doi ani Rudolf joacă rolul de intermediar între mama lui și Ludovic al II-lea al Bavariei. Arhiducele moștenitor corespondează cu „bietul rege" din München, după ce o întrevedere cu el l-a emoționat profund, căci teatralul suveran părea să nu trăiască decât pentru a făuri vise de marmură, de aur… și de mucava, spre slava unor monarhii ideale. Sisi se teme că prietenia dintre fiul ei și rege ar putea fi cam ambiguă. Rudolf este tânăr, chipeș, la începutul vieții de bărbat, altfel spus vulnerabil. Discută despre asta cu Franz Joseph, deja întristat de gusturile fratelui său Ludwig Viktor, care este atras de bărbați: acesta se îmbracă în haine de femeie, iar împăratul a trebuit să îl exileze, în urma unui scandal într-o baie turcească din Viena.

Împărăteasa îl previne pe fiul ei în privința moravurilor lui Ludovic al II-lea, însă Franz Joseph o liniștește, susținând cu tărie

---

pentru care acesta renunțase la toate drepturile dinastice. Deși verișoară primară cu Rudolf, Marie era de rang inferior și nu putea pretinde să se mărite cu arhiducele moștenitor. Acest statut de „bastardă" o făcea să fie foarte agresivă. Din răzbunare și simțindu-se complexată pe plan social, Marie va juca un rol pervers și foarte negativ în raport cu familia imperială.

că Rudolf nu are nicio înclinație de homosexual, dimpotrivă… Nu e nevoie, cum se procedase pentru tatăl lui, să i se aleagă niște „contese igienice“ — și le selecționează singur. Vremurile s-au schimbat! Este adevărat că Sisi nu îl prea cunoaște pe fiul ei. Oricum, va pleca din nou în Anglia, ca să vâneze vulpi; Rudolf pleacă și el, însă însoțit de profesorul lui de economie, Karl Mendel, pentru un voiaj de studii. Este prima oară când Sisi și fiul ei se întâlnesc în străinătate; arhiducele a moștenit de la mama lui pasiunea pentru lungi periple și pentru natură: a fost deja într-o croazieră, a vizitat Sicilia și Corfu, bineînțeles la recomandarea lui Sisi. Din păcate, în timpul sejurului lor în Anglia, deși Sisi se bucură să fie cu fiul ei, momentele lor de intimitate rămân reci. Foarte sensibili amândoi, nu reușesc să se apropie unul de celălalt. De fapt, pentru moștenitorul dublei monarhii, mama lui este aproape o străină, după ce lipsise prea mult de lângă el în copilărie. Chiar dacă o admiră pe această femeie, bunică seducătoare la 40 de ani împliniți, care se ambiționează să nu depășească greutatea de 50 kilograme, nici o circumferință a taliei de 50 centimetri grație unui corset, de fapt nu știe ce să creadă despre ea și despre relațiile ei cu tatăl lui. S-a ocupat prea mult de ea însăși, și prea puțin de Gisela și de el. Totuși, la Londra, la un dineu oferit de prințul de Wales, printr-o gafă de protocol, Rudolf se trezește lângă Bay Middleton. Iarăși, omul acesta! Arhiducele, livid de furie, îi întoarce spatele imediat. Incidentul o șochează pe Sisi: nu suportă să fie calomniată în fața fiului ei, iar Rudolf înțelege definitiv că mama lui este prea frumoasă, prea independentă și prea originală pentru a nu stârni invidii și gelozii. Este o adevărată revelație pentru arhiduce; la fel ca mama lui, și el este victima unor cleveteli, iar lucrul acesta

într-un fel îi reapropie. Rudolf nu îl poate suferi pe Middleton și cunoaște bârfele care circulă legate de așa-zisele relații intime ale acestuia cu mama lui: și nu le suportă. Cât despre Rudolf, la Viena se spune că e un destrăbălat și un fustangiu: ceea ce nu e fals! La întoarcere, discută cu tatăl lui despre zvonurile legate de Sisi, însă Franz Joseph știe toate acestea de multă vreme; apoi, îl trimite pe fiul lui la Berlin, ca să se întâlnească cu Wilhelm I și Bismarck.

Rămânând în Anglia încă opt zile, Sisi este acolo când află de moartea Papei Pius al IX-lea. Vestea nu o impresionează în mod special, în orice caz pe ea mai puțin decât pe Franz Joseph, apărător al religiei catolice, care era foarte atacată. Nesimțindu-se prea bine, împărăteasa nu mai merge la vânătoare în această ultimă săptămână. Cu un umor provocator, îi scrie lui Franz Joseph: „Oamenii vor spune că e din cauza papei. Ceea ce va da foarte bine". În realitate, Sisi este foarte contrariată, ca de fiecare dată când „decide" că e bolnavă. Aflase de la Maria Festetics că sora ei Maria, fostă regină a Neapolelui, colporta și ea bârfe oribile pe seama ei și a lui Bay Middleton. Cele două surori avuseseră o altercație foarte gravă, de data aceasta definitivă. Lucrul acesta o îmbolnăvise, de fapt, pe Sisi. Împăratul a fost șocat sau amuzat de explicația găsită de soția lui pentru faptul că stătea în pat?! Oricum, îi răspunde că succesorul ales de conclav, Leon al XIII-lea, pare să îl favorizeze mai mult decât defunctul Pius al IX-lea.

Împărăteasa este așteptată la gară de soțul ei, fericit să o revadă, însă îngrijorat: în cele din urmă, Rusia a învins Turcia și se spune că ar pune la cale o „Bulgarie Mare" protejată de țar. Temerile lui Franz Joseph sunt justificate: în 3 martie 1878,

Tratatul de la San Stefano* constrânge Imperiul Otoman să recunoască independența Serbiei, a Muntenegrului și a României, din care Basarabia a fost amputată. „Bulgaria Mare" va grupa toate statele slave, exact lucrul de care se temeau, printre altele, Franz Joseph și Andrássy. Aceștia sunt scandalizați de bulversarea hărții sud-estului european. Riposta lui Franz Joseph este imediată: solicită organizarea unui congres pentru analizarea situației; Bismarck, agasat de acest contencios exploziv, consimte să îl organizeze și anunță desfășurarea evenimentului la Berlin, în vara următoare.

În 8 martie, arhiducele Franz Karl, tatăl lui Franz Joseph, se stinge din viață. Acest frate al împărătesei Franței, Maria Luiza, trăise o existență ștearsă; arhiducesa Sophie, soția lui, fusese cea care sclipise în familia lor. Sisi este nedespărțită de soțul ei, greu încercat de această pierdere. Familia este din nou în doliu. Pentru ultima oară, funeraliile se desfășoară solemn, respectând ritualul funerar al Habsburgilor, care a fascinat-o întotdeauna pe Sisi: trupul este înhumat în Cripta Capucinilor, inima este depusă în Biserica Augustinilor (unde Franz Joseph s-a cununat cu Sisi) și viscerele sunt păstrate în cripta Catedralei Sfântul Ștefan…

Împăratul obține o revanșă politică spectaculoasă: Congresul de la Berlin, întrunit din 13 iunie până în 13 iulie, îi acordă un mandat de administrare în Bosnia-Herțegovina, cu dreptul de a ocupa regiunea din punct de vedere militar. Faptul că Marea Britanie a susținut această decizie denotă, cum ține să sublinieze statul-major vienez, că măsura aprobată „se reduce pentru noi la

* Astăzi Yeşilköy, lângă Istanbul.

a face poliție pentru sultan, cu obligația de a ne retrage în ziua în care le va conveni marilor puteri să anuleze mandatul". Țarul e furios: din cauza lui Bismarck, sultanul de la Constantinopol își menține prezența în Europa. Sisi avea dreptate: Balcanii, un cuvânt turcesc desemnând munții, sunt o capcană; dar împăratul Franz Joseph contemplă cu mândrie firmanul redactat cu litere poleite și ratificat de sultanul Abdul-Hamid în 13 iulie 1878, prin care i se atribuie mandatul care va schimba sferele marilor puteri în Peninsula Balcanică.*

O nuntă de aur unde împărăteasa pare și mai întinerită!

La începutul lunii septembrie, împărăteasa se află la München. O veste bună: este nunta de aur a părinților ei, Max și Ludovika, unde sunt prezenți copiii și nepoții. O veste proastă pentru Max, potrivit locuitorilor Münchenului care susțin că ducele o evită pe soția lui: de data asta, va fi obligat să se întâlnească cu ea! Și încă o veste proastă: Ludovic al II-lea este din ce în ce mai bizar, reconstituie ordinul cavalerilor din secolul al XIII-lea și monarhia absolută a Bourbonilor, instalând iluminatul electric în palatele pe care le construiește și le dedică fantomelor lor!

---

* Originalul acestui splendid document, în format 37 × 55 centimetri, care aparține Arhivelor statului austriac, a fost expus la Viena în 2016, la Schönbrunn, cu prilejul expoziției organizate în castel la centenarul morții lui Franz Joseph.

Mai grav chiar: Othon, fratele lui Ludovic al II-lea, suferă de o boală mintală, pe care profesorul Bernhard von Gudden, marele psihiatru münchenez, o consideră incurabilă. Va trebui internat într-un ospiciu.

La Viena, împărăteasa are o toamnă foarte încărcată. În primul rând, se ocupă de reconfortarea răniților din Bosnia-Herțegovina. Trupele austro-ungare nu au fost primite cu flori, ci cu o violentă luptă de gherilă; se vorbește despe cinci mii de victime. Cei care au scăpat cu viață sunt uluiți de privirea lui Sisi și de silueta ei diafană, de bunătatea și atențiile ei. Dar, brusc, împărăteasa dispare pentru a merge la vânătoare la Gödöllő, între două vizite la răniții unguri din spitalele de la Budapesta. Și, acolo, este asemuită cu un înger.

E oare într-adevăr una și aceeași persoană, această femeie atât de sincer compătimitoare, dar care, pe de altă parte, pare să trăiască doar pentru a călări pe caii ei, care trebuie periați zilnic timp de peste un ceas?!

Sisi consideră că soțul ei lucrează prea mult, ocupându-se cu abnegație de organizarea mandatului primit, de care este foarte mândru. Din 20 iulie și până în 20 octombrie, împărătul socotește că este absolut necesar să supravegheze trimiterea trupelor, care însă se izbesc mereu de o puternică rezistență locală. Armata pentru împărat, caii pentru soția lui: iată două pasiuni absolute. Sisi s-a săturat însă să fie mereu singură printre maeștrii ei de echitație (ia te uită, s-a întors și Bay Middleton: ce caută el acolo?) și îi scrie lui Franz Joseph un frumos mesaj de dragoste, în 8 octombrie, rugându-l să vină la ea: „Tu le dai

tuturor permisie, numai ţie nu-ţi acorzi niciun concediu. Nu e rezonabil".* Dar împăratul își savurează revanșa, după înfrângerile pe care le-a suferit: Austro-Ungaria își mărește considerabil influența în Balcani, ceea ce echivalează totodată cu o excelentă lecție dată țarului Aleksandru al II-lea.

În 11 decembrie, aflându-se în Boemia, la vânătoare și el, Rudolf se rănește la mâna stângă, încercând o nouă carabină. Când este anunțată, Sisi e gata să leșine, furioasă pe anturajul fiului ei. Din fericire, arma fiind de mic calibru, rana este superficială. Împărăteasa știa ea prea bine că stupiditatea primului preceptor al fiului ei, care obișnuia să tragă cu revolverul aproape de capul acestuia, chipurile pentru a-l oțeli, avea să lase urme asupra personalității lui Rudolf: în împrejurimile orașului Praga, arhiducele moștenitor a vizitat cu multă atenție manufacturile de armament...

În 27 aprilie 1879, Franz Joseph și Sisi își serbează nunta de argint. Viena se bucură și sărbătorește, străduindu-se să mascheze sechelele crahului de la bursă care, în urmă cu șase ani, dusese la întreruperea multor lucrări. S-au reunit acum toți membrii familiei, într-un amestec de venerație, stimă și afecțiune populară. Împărăteasa este atât de frumoasă, încât mulțimile au senzația că timpul s-ar fi întors parcă în urmă cu un sfert de veac! Această bunică arată atât de tânără, iar în comparație cu ea tinerele par îmbătrânite! Și se știe că, la orice cununie ar lua parte, ea o eclipsează de fiecare dată pe mireasă, încât lumea ajunge până la urmă

---

* Arhivele Alteței Sale imperiale și regale, arhiducele Franz Salvator (care se va însura cu Marie Valerie, în 1890), castelul Wallsee; *apud*, Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche, op. cit.*

să fie deranjată de prezența ei… Evident, cu regimul ei de viață și cu orele de echitație de la Școla de dresaj ecvestru, pe care se încăpățânează să le urmeze, nu e cale lungă până când gura lumii comentează contopind ambele teme, ca în această butadă: „După douăzeci și cinci de ani de menaj, avem și douăzeci și cinci de ani de manej!“ Cuplul imperial, ovaționat, stă în ploaie și se amuză sincer. Nu e de fapt un fel de reconciliere cu suverana amazoană, care a fost atât de des distantă și imprevizibilă, o persoană care pare complicată, deși ea caută doar simplitatea?! Împăratul, în schimb, este îmbătrânit de prea multe griji, la care se adaugă calvița și favoriții lui stufoși și cărunți, faimoșii „cotleți imperiali“! Pe Ringstrasse, începe o gigantică paradă cum nu s-a mai văzut vreodată, operă a pictorului, scenografului și decoratorului Hans Makart, mandatat de municipalitatea Vienei. Din toate provinciile sosesc delegații, etalând un fabulos amestec de costume populare și graiuri. Domină germana și maghiara, însă la Viena au venit deopotrivă nenumărați cehi, polonezi, ruteni (ucraineni din Ungaria), slovaci și sloveni. Viena cântă și dansează. Se fredonează polci, refrenele din operete sunt aplaudate îndelung, iar adevărate păduri de evantaie par să țină ritmul irezistibilelor melodii ale talentatului Strauss-fiul. Împărăteasa este splendidă într-o rochie de satin verde deschis, cu părul lung despletit, sclipind de diamante și rubine, o imagine ce amintește de celebrul tablou pictat de Winterhalter. Când soarele reapare în cele din urmă — ora de desfășurare a paradei a trebuit să fie amânată din cauza furtunii — monarhii se instalează sub un baldachin. Rudolf este în picioare lângă tatăl său, purtând pe cap un coif cu panașe lungi și verzi. Makart a ales ca temă a paradei trecutul Habsburgilor: scenele, desprinse parcă din Rubens, aduc în

prim-plan toate breslele în costumele lor tradiționale. Un brutar a confecționat un covrig imens, din care locuitorii unei case, de la etajul doi, rup din mers o bucată. Râsetele se contopesc cu uralele pentru reușita încercării! Meșterul tipograf Manz, deghizat în Gutenberg, ridică un tablou pe care se poate citi *Cincisprezece zile pe Dunăre*, titlul unui volum de memorii scrise de Rudolf, carte proaspăt ieșită de sub tipar după una dintre călătoriile lui. Arhiducele este mândru, la fel și părinții lui, căci, alături de răposatul său unchi Maximilian, el este singurul autor din familie. Este reconstituită o zețărie, cu literele de plumb aferente, și o mașină de tipărit care funcționează. Împărăteasa și fiicele ei stau așezate sub umbreluțe de soare, între tată și fiul lui. Niște vânători își stăpânesc cu greu haitele zgomotoase, surescitate de un vânat speriat, dar ținut în frâu. Cocoțată pe un car, iată și o locomotivă cu abur, sub presiune, cu focarul cazanului aprins la vedere, sub privirile satisfăcute ale fochistului și ale mecanicului. Defilează astfel cincisprezece mii de persoane admirate de aproximativ două sute cincizeci de mii de spectatori. După șase ani de la începutul crizei economice, a revenit încrederea în stabilitatea regimului imperial, iar întreprinderile, uzinele și atelierele trec printr-o perioadă de prosperitate. Maestru al acestor festivități, pe acea vreme fără egal în Europa, Hans Makart îl întruchipează acum pe Rubens, îmbrăcat în negru pe un cal alb. Rege al iluziei optice, lucrând într-un atelier din spatele celebrei Karlskirche, Makart își ia revanșa prin acest spectacol nemaiîntâlnit, el despre care se spusese, în urmă cu șase ani, când expusese *Triumful Ariadnei,* că opera semăna cu un „uriaș abajur de bordel"!

Foarte emoționat, împăratul declară în fața guvernului său: „În cei treizeci ani de domnie, am împărțit cu popoarele mele

nenumărate ceasuri dificile și multe bucurii. Dar nu credeam să pot trăi vreodată o bucurie mai pură, nici mai profundă decât bucuria acestor zile".

La Budapesta, serbările comparabile care au loc dezlănțuie entuziasmul delirant al mulțimii. Contesa Fürstenberg este șocată în demnitatea ei (ceea ce este uzual la ea) de „aclamațiile sălbatice" declanșate la fiecare apariție a cuplului regal. Presa scrie că „Erzsébet este cea mai frumoasă bunică din lume". Sisi spune că e jenată de acest compliment, însă Franz Joseph îi răspunde că el aprobă acest superlativ. Cei doi soți sunt fericiți, uniți în această gratitudine populară.

Împăratul revine la treburile sale de stat, de o complexitate profundă. O umbră: demisia lui Andrássy, dorită de Franz Joseph. Din ce motive? Chiar dacă a consolidat monarhia, premierul Ungariei a adâncit antagonismul cu Rusia, ceea ce este foarte îngrijorător și nu poate fi compensat prin semnarea tratatului de alianță între Austro-Ungaria și Germania, în 7 octombrie 1879. Adrássy, care se opusese acestui demers, își dă demisia a doua zi, în 8 octombrie. Sisi, mâhnită, se întoarce spre soțul ei și declară: „Asta nu-l împiedică să rămână în cercul nostru".

Franz Joseph, curtenitor ca de obicei, încearcă să îndulcească această semidizgrație, adresându-se astfel celui care renunță la funcțiile lui în stat: „Ani de zile, însumând o perioadă extrem de bogată în evenimente memorabile, ai purtat cu dârzenie, forță și succes povara unei grele responsabilități. Nu consider nicidecum retragerea dumitale drept sfârșitul unei activități de înalt demnitar".

Putem ghici oare în spatele acestor cuvinte o gelozie politică, poate chiar personală, a lui Franz Joseph? Posibil. Mult

mai târziu, după aceea, Sisi îi va spune unei prietene, vorbindu-i despre Andrássy pentru a stinge definitiv zvonurile unei legături amoroase cu seducătorul politician ungur:

— Din fericire, prietenia noastră nu a fost niciodată stricată de dragoste…

12

Un mariaj pentru prințul moștenitor, un ménage à trois pentru părinții lui?

O scenă familiară și familială, în 1887: în parcul de la Laxenburg, în apropiere de Viena, împăratul Franz Joseph (călare pe cal), împărăteasa Elisabeta în caleașcă, fiul lor arhiducele moștenitor Rudolf și soția sa, Stéphanie, născută prințesă a Belgiei.

În toamna anului 1879, în pădurile din jurul castelului Gödöllő, lumea merge mult la vânătoare, însă tot aici este hăituit și un vânat mai neobișnuit: prințul moștenitor! Pentru o aventură amoroasă! Fiul lui Franz Joseph și al lui Sisi este pur și simplu urmărit de către o femeie, pe jumătate grecoaică, o oarecare baroană Helene Vetsera, văduvă, a cărei familie nu este de mult timp la Viena și care încearcă, prin toate mijloacele să se apropie de curte pentru a-și „mărita bine" cele două fete. Bună observatoare, contesa Festetics o avertizează pe împărăteasă, în 5 noiembrie, spunându-i: „Fetele ei cresc, încet, ce-i drept, dar ea pune jaloane din timp!" O bună caracterizare. Asaltat, Rudolf, care are multe cuceriri în rândul femeilor, izbucnește în râs. Cum a ajuns femeia asta la Gödöllő? Vinovată e Sisi! În timpul partidelor de vânătoare în Anglia, pe Insula Wight, Sisi făcuse cunoștință, prin intermediul surorii ei Maria, fostă regină a Neapolelui, cu frații Baltazzi și sora lor, baroana Vetsera. Iar prezența lor nu fusese nicidecum deplasată acolo: oameni înstăriți, aceștia călăreau excelent, așa că împărăteasa îi invitase la Gödöllő. Lui Rudolf i se întâmplă adesea să fie hărțuit de diverse mame întreprinzătoare, însă baroana are un tupeu infernal. Părinții arhiducelui sunt mult mai puțin indulgenți decât doamna de onoare: la dineul familiei, în 3 decembrie, care urmează după cea de-a treizeci și una aniversare a urcării sale pe tron, împăratul face această remarcă seacă: „Manevrele acestei femei în jurul lui Rudolf sunt incredibile! Se ține scai de el. Astăzi, i-a făcut chiar și un cadou!"

După care, împăratul se întoarce spre Maria Festetics:

— Am impresia, contesă, că această persoană îți inspiră aversiune, nu-i așa?

— Da, sire.

Confidenta va recunoaște că „Rudolf este fermecător, însă că nu are nicio măsură". Trec opt zile. Baroana nu se dă bătută. Se alege cu priviri furioase de la Erzsébet, consternată să o vadă încă la Gödöllő când coboară de pe cal după șase ore de antrenament, cu jobenul încă fixat pieziș pe părul strâns într-un coc. Rudolf e supărat pe mama lui, pe care n-o pasionează decât competițiile ecvestre. Nu își dă seama că plecarea forțată a lui Andrássy este pentru ea semnul că o pagină eroică, epuizantă și laborioasă din lupta ei s-a încheiat acum. Regina Ungariei umple un gol uriaș, punându-și forțele la încercare. În șaua calului.

Rudolf este prințul cel mai hăituit și spionat din Europa…

Și, totuși, chiar dacă are legătură după legătură amoroasă în aproape toate categoriile sociale, arhiducele moștenitor pare să se fi cuminți cumva. La cererea tatălui său, a fost mesagerul lui în numeroase călătorii, a îndeplinit misiuni importante în Imperiu și a luat pulsul tuturor năzuințelor, în special naționaliste, ale popoarelor din acel Babel dunărean al epocii. Desigur, se duce la culcare uneori la ora la care tatăl lui se scoală, iar cercurile pe care le frecventează nu sunt nicidecum ireproșabile, cum spune Franz Joseph, însă fiul său are 21 de ani, iar la această vârstă tatăl

lui își luase adio de la tinerețe deja de trei ani, acceptând povara coroanei imperiale.

El nu a avut parte niciodată de libertatea fiului său, în timp ce Rudolf profită din plin de posibilitățile pe care le are… Arhiducele este opusul împăratului: asemenea mamei lui, are o deschidere spirituală spre lume și nu se mulțumește să mențină o ordine stabilită sau să accepte activități repetitive; este un om curios din fire, inteligent și cultivat. Are șarm și place mult femeilor; poliția îl supraveghează, cu neîndemânare, în timpul ieșirilor lui nocturne prin cabarete și case de toleranță. Pe Franz Joseph, lucrurile acestea nu-l impresionează prea mult; în schimb, suveranul este mult mai îngrijorat de faptul că fiul său colaborează la un ziar de opoziție, sub un pseudonim repede demascat, scriind articole de opinie împotriva politicii imperiale; îl deranjează, de asemenea, că are legături cu diverși liberali, francmasoni, intermediari și chiar republicani francezi. Rudolf vrea să cunoască realitățile vremurilor sale. La fel ca Sisi, este mult mai bine informat decât împăratul, îndeosebi privind frământările minorităților, dintre care unele sunt favorabile Imperiului German, și resentimentele cehilor față de influența prea puternică a ungurilor. Îngrozită, Maria Festetics ajunge că creadă că baroana Vetsera, de o vulgaritate exasperantă, a devenit amanta lui Rudolf. Dar situația începe să fie atât de insuportabilă, încât, de față cu terțe persoane, ceea ce i se întâmplă rar, împăratul o anunță pe împărătească că fiul lor ar fi optat pentru „fiica morganatică a unui potentat european", potrivit poliției, fără să spună mai mult… Sisi nu poate accepta insistența „orientală" cu care această baroană Vetsera ține să se infiltreze în familia imperială. Printre diverse zvonuri, se spune că Franz Joseph ar fi avut o aventură cu această intrigantă. Vasăzică,

femeia aceasta perfidă i-ar fi acordat farmecele ei tatălui, iar apoi fiului? Într-un final, monarhul consideră că Rudolf nu poate continua să colecționeze cuceriri feminine și să se mulțumească cu diverse aventuri trecătoare. Împăratul vrea să pună capăt „dezordinilor" fiului său: există prea multe femei disponibile în jurul lui. Rudolf este prințul moștenitor, nu doar trofeul de vânătoare al tuturor amorezelor! Cu meticulozitatea lui uzuală și cu ajutorul ambasadorilor săi, Franz Joseph trece în revistă candidatele demne să se mărite cu viitorul suveran al Austro-Ungariei. Sisi se amestecă și ea. Discuția este tensionată, însă Sisi obține ca Rudolf să aibă libertatea de a alege — cu condiția, pretinde împăratul, ca logodnica să fie o prințesă dintr-o casă domnitoare și catolică. Încă un compromis al cuplului imperial! Împăratul nu mai adaugă nimic despre eventualele calități ale viitoarei sale nurori. Dragostea, dorința de a trăi împreună, fericirea? Se va vedea mai târziu! La fel ca în cazul lui Sisi la vremea ei, aleasa va avea la dispoziție douăzeci și patru de ore ca să se decidă… De data aceasta, observă Sisi, se pare că diversele candidaturi din Bavaria și Saxonia au fost eliminate, din cauza ravagiilor consangvinității. Dar când alegerea lui Franz Joseph (înaintea fiului său!) se oprește asupra prințesei Stéphanie de Saxa-Coburg, fiică a teatralului rege al Belgiei, Leopold al II-lea, Sisi obiectează imediat, spunând că mama acesteia, Marie Henriette, născută arhiducesă de Austria, este o nepoată de văr a lui Franz Joseph. A doua critică a mamei lui Rudolf se referă la vârsta lui Stéphanie: aceasta are doar 15 ani! E o demență! Sisi a suferit prea mult și nu vrea că nora ei să treacă prin același coșmar. Cu luciditate, îl întreabă pe soțul ei: chiar trebuie mereu să reluăm aceleași greșeli? Și cum ar putea ea să-și șteargă din minte amintirea căsătoriei dezastruoase și tragice a lui

Charlotte, sora lui Leopold al II-lea, cu cumnatul ei Maximilian? Nu ar fi și această nouă căsătorie la fel de blestemată? După un schimb de replici acide cu Sisi, Franz Joseph înlătură argumentul: istoria nu se repetă.

Cuplul imperial se ceartă pentru alegerea unei nurori…

La sfârșitul lunii ianuarie 1880, furioasă de acest plan pe care ea îl consideră catastrofal, Sisi nu mai rezistă. Pleacă din nou spre insulele britanice, dar de data aceasta nu în Anglia. Ca o sfidare, alege să se ducă în Irlanda, scriindu-i mamei ei, Ludovika, în 27 februarie, pe un ton încrâncenat și republican: „Cel mai mare avantaj al Irlandei este că nu are prinți". Dar este în firea mamei lui Rudolf să își descarce nervii galopând ore în șir, trecând prin primejdii și însângerându-și palmele, căci refuză să poarte mănuși pentru a ține hățurile! Dar este șocant, pentru regina Victoria și guvernul lui Disraeli, ca împărăteasa Austriei și regina Ungariei să facă ostentativ un sejur în Irlanda catolică, unde populația este agitată din cauza recoltelor proaste și a unei reforme agrare nepopulare! De aceea, când rebela amazoană îi spune soțului ei cât este de „plictisitor" pentru ea să trebuiască să facă vizita obligatorie la regină pe drumul de întoarcere, împăratul îi ordonă să se prezinte la Windsor, fie numai și pentru un ceai. Altminteri, pe lângă indelicatețea politică, Sisi ar mai adăuga și grosolănia, deși suveranul știe că cele două femei nu se plac deloc. În cele din urmă, la un dejun protocolar, premierul Disraeli va trebui să fie un fel

de arbitru de curtoazie între durdulia Victoria, pe care a proclamat-o împărăteasă a Indiilor în 1876, și Sisi, care e atât de zveltă. Aceasta a primit o nouă poreclă pentru faptele ei îndrăznețe, când a călărit ca o nebună, între râuri și șanțuri, unde mulți călăreți au căzut din șa: „regina vânătorii". Și e mândră de asta.

Conversația cu Disraeli este foarte interesantă, căci premierul favorit al Victoriei evocă necesitatea unei alianțe anglo-germano-austriece. Rebela s-a înclinat, așadar, în numele bunelor uzanțe dintre monarhii. Însă, trecând prin Londra, unde trage la Hotelul Claridge (căci, bineînțeles, a refuzat un popas la ambasada Austro-Ungariei!), primește o telegramă de la Franz Joseph. O desface și se îngălbenește la față: „Prințul moștenitor s-a logodit cu prințesa Stéphanie a Belgiei". Contesa Festetics, care se teme de fiecare dată când sosește vreo depeșă, exclamă:

— Slavă Domnului, nu e o nenorocire!

Palidă, nervoasă și foarte contrariată că nu a fost ascultată, mama lui Rudolf răspunde, mecanic:

— Să dea Dumnezeu să nu fie…

Franz Joseph insistă ca Sisi să treacă prin Bruxelles, pentru a saluta familia regală belgiană. Acum, va avea loc un episod comic: în plină noapte, trenul special al suveranei se oprește. Subit, toată lumea se trezește din somn în salve de artilerie, aclamații și imnuri naționale, cel austriac și cel belgian. La ora patru dimineața! Sisi este încă în pat, cameristele ei apar „sumar îmbrăcate", în timp ce baronul Nopcsa, recuperându-și fracul și jobenul de șambelan, sare pe peron, crezând că au ajuns la Bruxelles. Nu, sunt la Tournai, în sud-vestul Flandrei, care a fost în două rânduri o cetate austriacă, în secolul al XVIII-lea. Împărăteasa este furioasă la culme: din nou, dorința ei de discreție a fost

nesocotită! Sosește pe teritoriul belgian, cu mult tam-tam, de parcă ar fi venit la inaugurarea unui târg! Dar greșește: anturajul ei nu are nicio vină. Nu este decât o firească și delicată atenție din partea municipalității și a locuitorilor, care vor să o salute astfel pe viitoarea soacră a lui Stéphanie și care speră probabil să o poată zări pe împărăteasa-regină, de care vorbește toată Europa, dar pe care nimeni nu a văzut-o în Belgia. Peste patru ceasuri, suita, prezentabilă acum, ajunge la Bruxelles. Rudolf, care a venit de la Viena de o săptămână deja, o îmbrățișează strâns pe mama lui, splendidă într-o rochie din catifea albastră, tivită cu blană de zibelină. Ce siluetă extraordinară, în această dimineață de iarnă! Ce păr superb! Câtă strălucire! Sisi și fiul ei sunt foarte emoționați de revederea lor; în ciuda disensiunilor, Rudolf este mândru de mama lui, pe care o consideră singura persoană din familie care are instinct politic. Comparația cu Stéphanie nu este în avantajul tinerei. Împărăteasa vede o prințesă plină de prospețime, înaltă, dar atât de copilăroasă și un pic cam dolofană, foarte prost îmbrăcată cu o rochie de satin maro tivită cu velur, la care și-a asortat o pălărie albă; discutând discret cu regina, află îngrozită că Stéphanie nu a ajuns la pubertate. „Mariajul acesta e o nebunie, trebuie să mai așteptăm!“ Sisi nu are decât o obsesie, să amâne data, anunțarea datei… Și se întreabă: cum de a putut Rudolf să se schimbe atât de repede, el care, până nu demult, îi mărturisise fostului său preceptor: „Nu sunt pregătit pentru a fi soț și nu am intenția să mă însor, atâta timp cât voi putea împiedica acest lucru“. Însă, la scurt timp după aceea, după prima întâlnire cu prințesa belgiană, Rudolf îi declara aceluiași om: „Am găsit ce căutam. Stéphanie este drăguță, bună, subtilă, absolut distinsă și va deveni pentru împărat o fată demnă de încredere,

un supus credincios și o bună austriacă".* Mama nu îndrăznește să îl întrebe pe fiul ei. Știe el măcar că Stéphanie nu este încă femeie? Sisi se gândește că nu ar fi exclus ca Rudolf, care se săturase poate să tot aibă de-a face cu fete și femei experimentate, să se simtă impresionat acum de imaturitatea și inocența lui Stéphanie. Dar, pe de altă parte, Sisi află că fiul ei, mereu avid pe plan sexual, a cutezat să vină la Bruxelles însoțit de amanta lui din acel moment, o actriță frumoasă, pe nume doamna Fischer. Se teme Rudolf cumva să se implice sentimental? E frivol? Pervers? Suita princiară va avea grijă ca intrusa să dispară, înainte ca prezența ei să devină prea vizibilă. Sisi decide să nu îl contrarieze pe fiul ei la Bruxelles, însă își rezervă dreptul să îi spună împăratului tot ce gândește, de îndată ce va fi posibil. Înainte de a pleca din Bruxelles, împreună cu regina Belgiei face o vizită nefericitei sale cumnate Charlotte, care a fost transferată în castelul Bouchout, o construcție masivă, lângă Laeken.** Sisi este profund marcată de imaginea fostei împărătese a Mexicului, o femeie delirantă, cu priviri rătăcite; acesta este și motivul pentru care susține cu

---

* Judith Listowel, *A Habsbourg Tragedy, Crown Prince Rudolf*, Londra, Ascent Books, 1978.

** Nebună, în opinia unora, sau impostoare, în opinia altora, fosta împărătească Charlotte moare în 19 ianuarie 1927, la vârsta de 87 ani. Nu a putut înțelege niciodată că Puterile Centrale se prăbușiseră în 1918. Printre enigmele țesute în jurul văduvei lui Maximilian, se numără și posibilitatea ca aceasta să fi fost mama lui Maxime Weygand, viitorul generalism francez. Pornind de la o idee formulată de Jean-Louis Vilgrain, am scris, în colaborare cu Jean-Claude Idée, o piesă de teatru, *La Nuit de l'audience*, care a fost pusă în scenă de Patrice Kerbrat și a fost interpretată de Brigitte Fossey și Frédérique Tirmont, în 2009 la sala Petit Montparnasse, fiind apoi reluată la Bruxelles, la Théatre Royal du Parc.

insistență, într-o discuție cu Franz Joseph, că nu ar fi nicidecum rezonabil ca sângele vechii dinastii de Habsburg să se amestece acum cu cel al ramurii mai tinere a dinastiei de Saxa-Coburg. Și ține să sublinieze cât este de îngrijorată, menționând că acest mariaj este o mare inconștiență și adăugând:

— Măcar de s-ar termina cu bine…

Împăratul, fericit să își reîntâlnească nevasta și să vadă că fiul său va renunța la viața lui destrăbălată, răspunde plictisit, dar încercând să o liniștească:

— Așa ești tu, îți faci mereu sânge rău.

Discuția devine mai aprinsă. În final, Sisi obține ca data căsătoriei să nu fie fixată și nici anunțată deocamdată. Aflând acest lucru, Rudolf se plânge că mama lui nu e deloc amabilă cu logodnica lui. Dar Sisi speră ca Rudolf să își schimbe și el părerea. Seamănă cu ea, e imprevizibil. Însă arhiducele pare sigur de decizia lui; se bucură de altfel să se poată întoarce la Praga, unde are funcția de comandant al garnizoanei, știut fiind că a obținut ca în Boemia limba cehă să fie admisă la egalitate cu germana în administrație și justiție.

Oare mariajul lui Rudolf este doar consecința unor rațiuni de stat?

În 18 august 1880, toți Habsburgii se reunesc la Bad Ischl: Franz Joseph împlinește 50 de ani. În micuța gară pe care ea o cunoaște atât de bine, împărăteasa îl întâmpină pe suveranul german, Wilhelm I, care are 83 de ani. Înțepenit de bătrânețe, parcă ar fi

un personaj de ceară, încât ai zice că se frânge în două atunci când se înclină să îi sărute mâna. Prezența sa marchează o evoluție politică interesantă: într-o primă etapă, o alianță cu Austria i se părea dăunătoare prieteniei germano-ruse. Apoi, un acord important fusese încheiat în urmă cu opt luni, *Zweibund*, între el și Franz Joseph, la cererea lui Bismarck: cei doi împărați erau conștienți că țarul Aleksandru al III-lea sprijinea Franța, pentru a o ajuta să iasă din izolarea diplomatică în care o împinsese Bismarck în 1871. Iar împăratul Germaniei știe că Rudolf are simpatii pentru anumiți „republicani galici". Franz Joseph consideră că soția lui se comportă perfect. Este adevărat că, la moartea arhiducesei Sophie, Sisi a intrat cu naturalețe în rolul de stăpână a casei, având un apartament la primul etaj, cu paravane acoperite de nenumărate fotografii ale copiilor ei, iar pe pereți cu tablouri ale cailor ei preferați, la fel de prețioase, dacă nu chiar mai mult decât portretele de familie. În primăvara anului 1881, cu prilejul unui sejur în Franța, împărăteasa-regină este primită la Élysée de către președintele Jules Grévy, un personaj foarte tern și foarte avar, care, fără nicio originalitate, este subjugat de farmecul ei, ceea ce nu îl costă nimic. Pe ilustra vizitatoare nu o deranjează că bufetul oferit la Élysée este atât de sărăcăcios („o chiflă la două persoane"), cum menționează Patrice Duhamel și Jacques Santamaria.* În schimb, este consternată de telegrama care o anunță că data căsătoriei fiului ei este fixată pentru 10 mai 1881. Prin urmare, Rudolf nu a renunțat… Degeaba a încercat ea tot ce se putea; aceasta este decizia fiului și a soțului ei. Ce mai putea să spere acum? Până în toamnă, cuplul imperial afișează o dispoziție excelentă; familia se amuză mult de

* *L'Élysée: histoire, secrets, mystères,* Plon, ediție nouă adăugită, 2017.

micile serbări improvizate de Marie Valerie, rămasă fiica favorită. Totuși, Sisi este îngrijorată: de la anunțarea căsătoriei, Rudolf este foarte sumbru. Să fi căzut oare într-o capcană? Față de nepoata ei, diabolica Marie Larisch care ar fi dorit atât de mult să îl seducă pe Rudolf, împărăteasa nu își ascunde presentimentul:

— Nu-mi place deloc acest proiect de căsătorie. Belgia le-a purtat deja ghinion Habsburgilor…

Iar Stéphanie nu a intrat la pubertate deocamdată… Ca de obicei, când e cicălit de nevasta lui, Franz Joseph răspunde că acest mariaj va fi fericit, și asta probabil fiindcă el, personal, destestă orice neprevăzut sau schimbare în programul său. Îl descumpănește tot ce intervine pe neașteptate.

Ianuarie 1881. Sisi îl anunță pe împărat că vrea din nou să meargă în Irlanda. De data asta, Franz Joseph refuză să își dea consimțământul. Pentru Victoria și guvernul britanic, ar fi o nouă provocare. Sisi va trebui să se mulțumească, dacă se poate spune așa, cu domeniul lordului Combermere, în Anglia. Locul este superb, însă amazoana este decepționată: circuitele sunt prea ușoare! Invitata își arată firea irascibilă, atunci când este luată drept o începătoare. Critică toți caii care îi sunt prezentați, se cântărește de două ori pe zi și o apucă disperarea când e pe punctul de a depăși greutatea de 50 de kilograme. Regimul ei cu zeamă de carne și fructe se dovedește insuficient și periculos căci, dacă bărbații continuă să o admire pe excelenta călăreață — cum ar fi sir William Watkin Wynn, care declară despre ea că „seamănă cu un înger și călărește ca un diavol“ —, cameristele care o văd de aproape o consideră prea slabă. Dintr-odată, Majestatea Sa pare mai în vârstă decât cei 44 de ani ai ei… Mesajele trimise de Franz Joseph, care o imploră să se alimenteze, nu au niciun efect.

Împăratul suferă din cauza vanității soției lui. Comportamentul ei e stupid și ridicol! Iar când află că insuportabilul Bay Middleton este iarăși prezent, Franz Joseph este stupefiat. Criticile n-au niciun efect asupra lui Sisi? Aceasta răspunde:

— Singurul lucru care mă mai poate surprinde ar fi să văd că mai există vreun om care să vorbească sau scrie frumos despre mine…

Într-adevăr, dacă în general împăratul suscită respect și admirație, Sisi și Rudolf în schimb stârnesc entuziasm sau, invers, dezaprobare. Când află că, în 1 martie 1881, la Sankt-Petersburg, țarul Aleksandru al II-lea a murit sfârtecat de explozia unei bombe (era al cincilea atentat împotriva lui), împărăteasa criticată de opinia publică își amintește că, rămas văduv, țarul se căsătorise morganatic cu Katia Dolgoruki și că Maria Festetics fusese curtată cu înfocare de un prinț Dolgoruki. Amazoana face atunci această reflecție amară, adresându-se doamnei ei de onoare?

— Nu-i mai bine să fii aici cu mine, la Combermere, decât în țara aceea oribilă?!

Când Sisi își spune părerea, este de fapt un presentiment. Se apropie data cununiei fiului ei, ceea ce provoacă noi scene între cei doi suverani. Premoniția împărătesei se lovește de lipsa de imaginație a soțului ei. Mariajul fiului ei a devenit o rațiune de stat, ceea ce nu este deloc îmbucurător căci, potrivit lui Sisi, nu ar fi decât o alianță matrimonială unind resemnarea cu ambiția.

În 6 mai 1881, Franz Joseph și Sisi o primesc pe viitoarea lor noră în galeria mică de la Schönbrunn, care se deschide spre parc, între cele două scrinuri chinezești. Lustrele cu patruzeci și opt de brațe și candelabrele din lemn sculptat, placate cu aur, luminează încăperea. Galeria mică, decorată în 1761, servește drept sufragerie pentru

recepțiile și dineurile intime ale familiei imperiale. Împăratul înaintează spre Stéphanie, care e mai înaltă decât împărăteasa (1,76 m față de 1,72 m). În Belgia, prințesa a fost poreclită „Trandafirul de Brabant". Ce fermecător. Dar ce s-a întâmplat cu trusoul ei, la care s-a lucrat atâtea luni? Prințesa nu are niciun pic de eleganță vestimentară; în plus, părul ei tern și blond este foarte urât coafat. Fata nu are sprâncene, nici gene. Mai târziu, va fi auzit acest comentariu deloc măgulitor: „Bietul Rudolf! Soția lui e delicată ca un balaur!"...

Franz Joseph o strânge în brațe pe tânără, apoi îi face cunoștință cu arhiducii. Sisi o sărută pe Stéphanie și îi face cunoștință cu arhiducesele. Cuplul imperial și-a împărțit rolurile perfect. Trebuie spus că Sisi se comportă cu mult mai multă eleganță decât unii membri ai anturajului ei, care spun despre prințesă că e „o țărancă flamandă prost îmbrăcată"! În curtoazia lui, Franz Joseph nu se preocupă decât de alianța politico-dinastică, uitând cum în tinerețe se îndrăgostise fulgerător de surprinzătoarea Sisi. Pledând întotdeauna pentru dragoste, Sisi este dezolată de atitudinea fiului ei, în care vede trista dovadă a faptului că între cei doi logodnici nu există niciun fel de atracție. Dar i-a repetat de nenumărate ori soțului ei ce gândea ea, așa că acum nu-i mai rămâne decât să se distanțeze de această problemă. Pentru a se proteja. Atitudinea ei rece se preschimbă într-un fel de pasivitate, aceasta fiind modalitatea ei de a condamna mariajul, fără a face vreun scandal, inclusiv a doua zi seara când, în aceeași galerie mică, are loc „dineul solemn în familie" (nu mai mult de cincizeci de tacâmuri), la care participă prințul de Wales, ca reprezentant al reginei Victoria, și prințul Prusiei, viitorul Wilhelm al II-lea. Conștientă de stânjeneala lui Stéphanie, Sisi caută să fie cât mai discretă cu putință, amabilă, însă fără entuziasm: ar fi fost deplasat și meschin din

partea ei să-și umilească nora, prin frumusețea ei prea evidentă… Cât despre Franz Joseph, atâta timp cât programul stabilit cu șambelanul lui este respectat cu stricteţe, pe el nu-l mai interesează nimic. Dar cum e posibil? Chiar nu observă cât de morocănos este fiul lui? Festivitățile vor dura patru zile. În 10 mai 1881, în ciuda eforturilor depuse, cununuia la Biserica Augustinilor nu este un eveniment plin de bucurie. Sisi e frumoasă, dar mai ales gravă. Aude un „da“ sonor rostit de Stéphanie, însă Rudolf spune „da“ pe un ton stins. Sisi e convinsă acum că fiul ei s-a sacrificat și că mariajul va fi un eșec. Dar de ce s-o fi comportat așa? În acest moment, cuplul imperial, care reușise din nou să fie sudat, este sfâșiat de o gravă divergență. Împărăteasa nu regăsește în această nuntă senzația aceea de nebunie, improvizație veselă și fericire pe care ea o avusese în tinerețe, venind să se mărite exact la aceeași biserică. O învolburare amețitoare!

Dacă Franz Joseph este în pericol, Sisi pretinde să fie cu el

Sisi pleacă din nou în Bavaria. Starea regelui Ludovic al II-lea s-a agravat iarăși. Acesta nu vrea să se mai vadă decât cu verișoara lui, căreia îi trimite jerbe de roze. Sisi fuge îngrozită, gândindu-se la destinul nesigur al ținutului ei natal. Apoi, la Gödöllő, se întâlnește cu Franz Joseph, care pare glumeț și mulțumit. În 18 iunie, a încheiat Alianța celor trei împărați cu noul țar, Aleksandru al III-lea, și Wilhelm I al Prusiei. Viena nu se va opune unirii Bulgariei cu Rumelia; în contrapartidă, Sankt-Petersburgul nu se

va opune unei eventuale anexări a Bosniei-Herțegovina de către Viena. Aceste prevederi sunt secrete.

În 8 decembrie, împăratul termină de cinat de unul singur, la Hofburg. Sisi este în apartamentele ei. Pentru o simplă cană cu lapte, i s-a părut inutil să mai vină la masă. Împăratul e trist, fiindcă lui îi place ca seara să aibă parte de intimitate în familie, după o zi întreagă de întâlniri oficiale. Un șambelan aduce o depeșă. Împăratul se teme de telegrame. Citește, înmărmurit: „Ringtheater e în flăcări". Sala era plină, există numeroase victime. Suveranul sare de pe scaun, se grăbește să ajungă la soția lui, traversând salonul roșu, anticamera, salonașul, salonul mare, gimnaziul, ca să îi spună lui Sisi despre catastrofă. Toată Viena se îmbulzise să asiste la a doua reprezentație a spectacolului *Povestirile lui Hoffmann*, capodopera postumă a lui Offenbach.

Lumea îngrozită deplânge soarta celor aproximativ patru sute de spectatori, care au pierit arși de vii sau striviți la ieșirile blocate, fiindcă ușile nu se deschideau decât spre interior.* Drama nu o afectează în mod deosebit pe Sisi, care pare să se fi temut dintodeauna de un „blestem vienez". Doamnei ei de onoare îi declară cu amărăciune:

— Cât de efemeră este popularitatea… Împăratul a fost popular, cum puțini monarhi au fost; intangibil și invidiat de suveranii europeni. Era deasupra tuturor, cu demnitatea lui sublimă, care făcea parte din ființa lui. Iar acum este o unealtă în mâna unui acrobat, care vrea să rămână în vârf și se servește de el ca de un balansier.**

---

* De la această tragedie, datează decizia ca toate ușile și ieșirile de incendiu ale sălilor de spectacole să se deschidă obligatoriu spre exterior.

** Iată o interesantă remarcă politică, demonstrând mefiența împărătesei împotriva premierului Taaffe, prieten din copilărie cu împăratul: a fost caracterizat

Franz Joseph, care era atât de mândru de sala inaugurată în 1874, este devastat de amploarea acestei tragedii, ale cărei victime sunt considerate „martiri naționali". Va porunci să se construiască la locul catastrofei o capelă a mântuirii și imobile de raport, urmând ca veniturile obținute din chirii să fie donate pentru opere de binefacere. Viena și Imperiul sunt în doliu, toate manifestările sunt anulate, inclusiv partidele de vânătoare, timp de o lună. Crăciunul și sfârșitul de an sunt momente austere, deși familia se reunește ca de obicei. La începutul anului 1882, cuplul imperial este de acord să alunge spaima din sufletul oamenilor: însoțiți de Marie Valerie, suveranii asistă la Operă la spectacolul *Oberon*, creație muzicală a compozitorului Carl Maria von Weber. Faptul că împărăteasa a acceptat să vină este o raritate. Motivul hotărâtor al prezenței ei ține de program care este, parțial, o adaptare a *Visului unei nopți de vară*, personajele shakespeariene fiind preferatele ei în teatru. Prezent și el în sală, un fost ambasador, baronul Hübner, observă fără indulgență: „Este un eveniment să o vedem pe împărăteasă altfel decât pe un cal, iar publicul se arată recunoscător pentru acest spectacol rar".

Când, la începutul anului 1882, Sisi pasionată de echitație pleacă din nou la vânătoare în Anglia, vraja se destramă: nu rămâne acolo decât trei săptămâni, până în 6 martie, poate și fiindcă a aflat că Bay Middleton urma să se căsătorească. Adevărat sau nu, acest zvon îl face să ricaneze pe împărat, care ca întotdeauna o așteaptă pe peronul gării pe soția lui rebelă, pentru a o îmbrățișa tandru și a-i spune din nou cât de mult i-a dus dorul. A devenit un obicei…

---

drept „acrobat", întrucât jonglează între naționaliștii germani și reformiștii cehi, invidioși de avantajele acordate ungurilor. Sisi nu îl poate suferi.

Dar în primăvară Sisi nu mai e atât de interesată de cai și înlocuiește legendara pasiune, care îi călăuzea viața (a luat chiar și lecții cu Elise Renz, de la circ), cu mersul pe jos. Se deplasează atât de repede, încât polițiștii care se ocupă de siguranța ei nu reușesc să țină pasul cu ea, fără a mai pomeni de obiecțiile doamnelor de onoare. Sisi poate să meargă pe jos șase ore fără oprire. Este genul de persoană care nu face niciodată un lucru pe jumătate, fie că e vorba despre Ungaria sau despre gimnastica ei. De ce e atât de puțin cumpătată? Fiindcă, atâta timp cât trupul ei va răspunde la comenzile ei, înseamnă că „e vie". Ideea unui traseu pe jos de la lacul Starnberg până la München (circa 40 de kilometri) nu o sperie deloc, însă trebuie să renunțe la acest maraton, după patru ore și jumătate. Dar va mai încerca, în ciuda implorărilor lui Franz Joseph! Când, în 9 august, îi propune lui Wilhelm I să participe la o vânătoare de capre, pe înălțimile din jurul localității Bad Ischl, împăratul Germaniei (85 de ani) refuză invitația, din cauza „tinereții (lui) prea înaintate", cum spune el cu o frumoasă formulare! Atunci, pentru a-și cere cumva iertare și a se arăta amabilă, împărăteasa îl roagă să o însoțească la teatru, împreună cu Marie Valerie. Dar ce catastrofă va urma, căci nimeni nu văzuse piesa jucată în acea seară, care ridiculiza un prusac și îi făcea să râdă pe vienezi! Statul-major german este stupefiat! Ce gafă majoră! Va fi nevoie de grația — și inconștiența! — lui Sisi pentru a readuce zâmbetul, cam forțat, în jurul lui Wilhelm I.

Totuși, în mod paradoxal, împărăteasa se simte cel mai bine când se înverșunează să obțină performanțe fizice. O luptă împotriva vârstei: nu poate rămâne inactivă fizic, chiar dacă este o cititoare avidă.

Pe plan politic, urmărește, uneori cu mânie, acțiunile guvernului, iar Franz Joseph o ține la curent cu marile dosare; de când

cu problema Ungariei, îi cere adesea sfatul. Chiar dacă această „echipă" politică are și unele divergențe, unitatea ei nu se va destrăma niciodată. Astfel, Sisi urmărește, cu reticență, încheierea unui tratat cu Italia, care precede, în 20 mai 1882, alianța încheiată la Viena cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, Tripla Alianță, o inițiativă promovată de Bismarck pentru a evita orice risc de înfruntare în Balcani între Viena și Sankt-Petersburg.* La fel ca soțul ei, Sisi se bucură când, după o lungă întrevedere cu Rudolf, „cancelarul de fier" declară că are o mare stimă pentru arhiducele moștenitor. Părinții lui trec printr-o perioadă armonioasă. Astfel, atunci când în septembrie Franz Joseph o anunță pe soția lui că vrea să reia o vizită oficială la Trieste și în Dalmația, dar că va pleca singur, Sisi se opune. A aflat despre riscurile unui atentat. Din nou, contele Taaffe, „acrobatul", este cel care a venit cu această idee periculoasă! Sisi pretinde să îl acompanieze pe soțul ei, locul ei este alături de el. Chiar dacă evită curtea din cauza frivolităților curente, știe totuși să facă față riscurilor conjugale ale meseriei de împărătească. Dacă există vreo primejdie, soția împăratului o va înfrunta și ea, împreună cu el. Sisi nu se înșală, căci poliția descoperă, tardiv desigur, niște inscripții criminale la picioarele unei efigii a lui Franz Joseph. Programul va fi, așadar, modificat. Împărăteasa nu a fost poate niciodată atât de aproape de soțul ei în asemenea împrejurări, cerând chiar să călătorească lângă el într-o trăsură descoperită…, pentru a-l proteja mai bine. Foarte calmă,

* Tripla Alianță, care completează Alianța celor trei împărați, din 1881, va fi reînnoită cu regularitate până în 1914. Italia, neutră în 1914, va ieși din Tripla Alianță în 1915, pentru a se alătura Aliaților din Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia).

își înfrânează neliniștea, iar Franz Joseph este emoționat și plin de admirație pentru atitudinea ei iubitoare. În ciuda diferențelor dintre ei, sau datorită lor, știu amândoi câtă nevoie au unul de celălalt. Pe vaporul *Berenice*, sosind la Miramare, un loc de tristă amintire, furtuna este atât de violentă, încât vasul ia apă; cu greutate, cuplul imperial este transferat la bordul unei canoniere numite *Lucifer*. În a patra seară, după zile de încordare, unul dintre amfitrionii cuplului, perturbat de frumusețea împărătesei la care se uita continuu, confundă paharul de băutură cu tradiționalul bol pentru degete, bând tot conținutul… cu o grimasă edificatoare! Sisi se abține să nu râdă, nefericitul admirator nu știe unde să se mai ascundă.

Periplul se desfășoară fără vreun incident major, însă în 20 septembrie, revenind la Gödöllő, Sisi are o ieșire de furie neașteptată împotriva contelui Taaffe, venit să le întâmpine pe Majestățile Lor. Împărăteasa îl acuză că a preferat să rămână liniștit la Viena, „fumând un trabuc gros în fotoliul său". Pe un ton pompos, acesta se felicită singur:

— Majestățile Lor sunt negreșit satisfăcute că totul s-a desfășurat bine… Eram convins de asta. Alminteri, nu mi-aș fi asumat întreaga responsabilitate a acestui voiaj… Măsurile de securitate au fost bine aplicate.

La care, Sisi ripostează:

— Într-un asemenea caz, responsabilitatea nu are importanță. Dacă se întâmplă vreo nenorocire, responsabilitatea nu mai poate schimba nimic. Noi putem să-i mulțumim doar bunului Dumnezeu. Doar Lui îi datorăm faptul că am scăpat cu viață.

Salutându-l scurt, din cap, pe premierul uluit, Sisi iese din încăpere. Franz Joseph se amuză! La începutul anului 1883, întrucât doamnele de onoare, cu picioarele martirizate de marșurile

forțate dinainte, abandonează cursa, în locul lor apare o însoțitoare de tip nou: „doamna de marș"! Este o unguroaică, desigur, care trebuie să țină pasul cu ritmul lui Sisi, o medie de 5 kilometri pe oră, chiar și pe o căldură sufocantă. Cu pantofi, botine sau cizme adecvate! O nouă tentativă de la Starnberg la München: haidem, în șapte ore traseul a fost parcurs! Și să nu mai pomenească nimeni de vreo escortă pe lângă Majestatea Sa maratonistă: împărăteasa va lăsa în urmă toți îngerii ei păzitori, inclusiv în Franța. Cu prilejul unei escale la Marsilia, polițiștii vor fi uluiți de ritmul de mers al suveranei pe bulevardul La Canebière, spunând: „Împărăteasa nu pășește, împărăteasa alunecă!"

Franz Joseph și copiii se întreabă dacă Sisi are aspirații de mare sportivă. Nu. Este doar o luptă contra apatiei, a vârstei și a delicioaselor ravagii provocate de patiserii, care ajung să învelească prea vizibil corpul omenesc… Iar acum împărăteasa-regină ia și lecții de scrimă. Plastronul alb, fusta cenușie și mănușile asortate îi vin foarte bine. Din moment ce Franz Joseph nu mai pleacă în călătorie, ea decide să își ia totuși zborul, ca să mai poată călări un pic. În Stiria, în sudul Austriei, calul ei se sperie pe un podeț de lemn de deasupra unui torent, iar amazoana scapă să nu cadă într-o râpă adâncă, doar datorită intervenției unui muncitor care lucra lângă pod. Când Sisi revine acasă, Marie Valerie, în vârstă de 15 ani, aflând evident de riscurile nesăbuite pe care le înfruntase împărăteasa, gravează un poem pe o piatră. Îi mulțumește Sfântului Gheorghe, care „de atâtea ori a ajutat-o pe mama mea", și îl imploră: „Ocrotește viața prețioasă căreia eu îi datorez venirea pe lume". De ce l-a invocat pe Sfântul Gheorghe? Fiindcă a biruit balaurul, fiind călare pe un cal — simbolizând, în cazul de față, inconștiența neînfricatei împărătese! I-a fost cumva frică? Nu se

va ști niciodată. Se pare că, de fapt, ea nu se teme decât pentru alții, pentru cei pe care îi iubește. Nu și pentru ea.

La Viena, Franz Joseph urmărește debutul unei actrițe

Departe de aceste acrobații, Franz Joseph se ocupă de exerciții la fel de periculoase: noi mari manevre diplomatice. Are în vedere o apropiere de România, ceea ce ar putea constitui o alianță secundară bine-venită în Balcani. Dar viața dinastică întrerupe aceste negocieri, printr-un eveniment fericit: în 2 septembrie 1883, la șapte dimineața și după un travaliu de douăzeci și șase de ore, prințesa Stéphanie naște un prunc frumos, la castelul Laxenburg. Este emoționant: Rudolf se născuse tot acolo în urmă cu un sfert de veac. Tunul bubuie în cele nouă cazărmi vieneze, dar și, în ordine alfabetică, în cazărmile din Budapesta și Praga. Viața publică se oprește, lumea stă cu sufletul la gură. Și numără. Douăzeci și una de lovituri… doar. E o fată! Sărutându-și soția, arhiducele nu izbutește să își disimuleze regretul, care este și regretul lui Stéphanie: „Ce mult își dorise el să aibă un moștenitor al tronului!“, suspină tânăra mamă între două hohote de plâns. Sosind în timpul după-amiezii, Sisi și Marie Valerie observă că Rudolf este din nou vesel, consolând-o glumeț pe Stéphanie:

— Nu contează! În fond, fetițele sunt mult mai drăgălașe…

Împăciuitoare, împărăteasa le reamintește că și ea a avut întâi două fete, iar Gisela a avut un fiu, Georg, în 1880, după ce avusese două fiice. Dar, privindu-l pe fiul ei, Sisi se întreabă: oare mai este

încă îndrăgostit, după doi ani de căsnicie? A fost vreodată fericit în căsnicie? Oare copilul acesta este doar tributul obligatoriu adus dinastiei? Copilul datoriei este în același timp un copil făcut din dragoste? Dacă, la Bruxelles, regele Leopold al II-lea este foarte supărat că nu are un nepot din partea ramurii habsburgice a familiei și va ajunge chiar să își anuleze participarea la un *Te Deum* (oricum, lui nu-i place niciun fel de muzică, spunând că e „un zgomot care costă scump"!), în schimb Franz Joseph, mereu impasibil și monolitic, este foarte generos. Nurorii sale îi oferă o diademă de smaralde în valoare de 40 000 de florini, plătită, pe jumătate, din tezaurul său personal. Împarte gratificații, semnează un decret de amnistie generală și înființează un orfelinat, care primește prenumele arhiducesei, la fel cum există deja un hotel Stéphanie, un chei Stéphanie, o cazarmă Rudolf, o gară și un pod Elisabeta (iar mai târziu, în 1900, un pod Erzsébet la Budapesta). Fără vreun efort de imaginație, pruncul va primi prenumele bunicii sale. Dar, pentru istorie, fetița va fi cunoscută sub diminutivul unguresc Erzsi, ales de Rudolf. Acesta, având gradul de general, este numit în 22 septembrie, la Viena, în funcția de comandant al diviziei 25 infanterie. Este cadoul împăratului pentru fiul său, sperând să îi mai tempereze astfel ideile liberale și criticile la adresa guvernului. Sisi, care este bunică pentru a patra oară, descoperă că, deși fiul ei se mută din nou la Hofburg, vor exista două apartamente, unul pentru cei doi soți, celălalt în regim de celibat, pe care arhiducele ține să îl păstreze. Este locul unde Rudolf se refugiază adesea; nu a renunțat la vechile lui obiceiuri…

În 30 octombrie 1883, se semnează tratatul secret de alianță între Austro-Ungaria și România. Este o decizie îndrăzneață, întrucât elitele române, mândre de originea lor latină și educate în

spiritul culturii franceze, sunt adesea ostile Habsburgilor. Peste o lună, Marie Valerie notează în jurnalul său, în 27 noiembrie 1883, că o nouă actriță a debutat la Burgtheater, echivalentul vienez al Comediei Franceze. Se numește Katharina Schratt. „Este magnifică", potrivit fiicei împăratului. Încetul cu încetul, se va observa că, de fiecare dată când Franz Joseph va fi văzut singur în primul rând al lojii imperiale, întrucât Sisi va fi din nou absentă, pe scenă joacă Katharina Schratt. Actrița este perfectă în rolul din *Îmblânzirea scorpiei*. Văzând asiduitatea cu care suveranul îi urmărește cariera, unele voci ajung să se întrebe foarte curând dacă actrița e cumva la fel de strălucită și în rolul privat, de calină amantă a împăratului, fiindcă pe vremea aceea legătura lui cu Anna Nahowski, la care se duce discret în zorii zilei, nu era cunoscută de nimeni. Suveranul se informează și află că actrița, fiică a unui negustor din împrejurimile Vienei, este cu douăzeci și trei de ani mai tânără decât el, că părinții nu au putut să o oprească să nu urce pe scena teatrului și că în prezent este despărțită de soțul ei infidel, cu care are un fiu, în vârstă de 3 ani.

La începutul lunii aprilie 1884, împărăteasa pleacă din nou în călătorie, dar de data aceasta motivul este o problemă de sănătate: suferă de sciatică. Medicii îi atrag atenția că marșurile forțate și echitația sunt strict contraindicate în situația ei. Recomandarea nu este greu de redactat: fără mers pe jos pe distanțe de kilometri întregi, fără lecții de echitație la școala de manej, fără partide de vânătoare frenetice, iar exercițiile de scrimă cu floreta nu sunt nici ele permise.

Un specialist în afecțiuni musculare, doctorul Metzger, instalat la Amsterdam, constată că nestăpânita lui pacientă are genunchii foarte umflați. Și îi vine ideea îndrăzneață să îi spună că, dacă

va continua regimul ei cu zeamă de carne și lapte, frumusețea i se va fana repede, ceea ce însemna că va fi „bătrână și zbârcită"! Omul acesta s-a încumetat să facă ceea ce nimeni nu îndrăznise să îi prezică până atunci! Descumpănită, văzând că arma ei absolută, frumusețea, este amenințată, Sisi se resemnează. Și asta, din teama de a nu mai putea călători, ceea ce ar fi presupus să nu mai poată evada unde și când voia ea. Realizarea doctorului Metzger este considerabilă: împărăteasa-regină acceptă să își modifice maniile alimentare, spre imensa ușurare a anturajului ei, căci așa-zisa ei „bucătărie simplă" era, bineînțeles, complicată din cauza produselor aferente și a orelor de masă imprevizibile…

Sisi își alege „înlocuitoarea", pentru perioadele când este absentă de lângă soțul ei…

În timp ce Rudolf și Stéphanie sunt trimiși în misiune de către Franz Joseph în Balcani și în Imperiul Otoman, cuplul imperial îi primește, la Gödöllő, pe regele și regina României. O vizită care ar putea fi considerată logică după semnarea recentului acord, însă este vorba și de un alt motiv: paralelismul care se poate stabili, în anumite domenii, între cele două cupluri de suverani. Regina de la București, născută Elisabeta de Wied, scrie sub un frumos pseudonim literar, Carmen Sylva, în principal poezii. Numele adoptat arată că reginei îi plac pădurile și animalele, mai ales câinii de talie mare. La fel ca lui Sisi. În scrierile sale, transpune romantismul Renaniei natale în legendele Carpaților. Îi place și ei să

călătorească, ceea ce a făcut-o să le dedice un lung (foarte lung!) poem călătorilor primului tren Orient Express, pe care i-a primit, în octombrie 1883, la castelul ei din Sinaia. La fel ca Sisi, și ea a pierdut o fiică, unicul copil în cazul ei, ceea ce face ca drama personală să fie dublată și de o problemă dinastică. De atunci, regina se îmbracă doar în alb… Nostalgia și excentricitățile ei nu aveau cum să nu o atragă pe Sisi, deși Elisabeta a României este, din punct de vedere fizic, foarte diferită de Elisabeta a Austriei: mică de statură, cu părul cărunt. În schimb, din punct de vedere psihologic, Franz Joseph seamănă foarte mult cu regele Carol I al României, un Hohenzollern-Sigmaringen: cei doi suverani sunt bărbați riguroși, pătrunși de simțul datoriei, cu neveste imprevizibile, intelectuale și fanteziste, adică adesea insuportabile. La un moment dat, împăratul Austriei va lăsa deoparte curtoazia lui uzuală, spunând că regina Carmen Sylva „îl calcă pe nervi". Și cui îi face el această confidență? Katharinei Schratt, când aceasta va deveni prietena lui! Sisi, de obicei atât de cruntă în privința celorlalte capete încoronate, îi mărturisește din tot sufletul reginei României: „Oh! Carmen Sylva, dacă știi într-adevăr să citești în inimile oamenilor, înseamnă că ai înțeles că din această clipă inima mea îți aparține, ție, în totalitate".*

La rândul său, Carmen Sylva este fascinată de pasiunea lui Sisi pentru tot ce este imprevizibil, tot ce poate face mai amuzantă viața cotidiană lipsită de surprize. Soția lui Franz Joseph va ajunge să se apropie sufletește de poeta română, aproape la

---

* Carmen-Sylva, „Die Kaiserin Elisabeth in Sinaia", *Neue Freie Presse*, 25 decembrie 1908, *apud*, Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva, reine Élisabeth de Roumanie*, Via Romana, 2011.

fel de mult ca de fiica ei, căreia nu-i ascunde niciun gând intim. „Amândouă erau nesatisfăcute și nefericite alături de soții lor, un motiv suficient pentru ca regina Carmen Sylva, după o lungă conversație cu prietena ei, să se decidă să scrie despre absurditatea căsătoriei.“*

În 24 august 1885, suveranii austro-ungari, însoțiți de Rudolf, se deplasează la Olmütz (astăzi, Olomouc) pentru a-l întâmpina pe țarul Aleksandru al III-lea, acesta fiind locul unde Franz-Joseph primise coroana în 1848. De data aceasta, în seara caldă de vară, ambianța este mult mai frivolă: Franz Joseph a adus trupa de la Burgtheater, din care face parte Katharina Schratt. Țarul a aplaudat-o deja la Sankt-Petersburg și este foarte fericit să o revadă pe actriță într-un spectacol în aer liber, cu piesa *Visul unei nopți de vară*, cea mai poetică operă din dramaturgia lui Shakespeare, aleasă de Sisi pentru amestecul de supranatural și farsă. În rolul Hermiei, Katharina Schratt este încântătoare. Subjugat de farmecul ei, țarul dorește ca aceasta să fie invitată la supeul de după reprezentație, ceea ce nu fusese prevăzut. Franz Joseph este jenat ori de câte ori intervine vreo modificare în program. Aleksandru al III-lea, un adevărat colos, soț credincios al Mariei Feodorovna, născută prințesă daneză, care îl acompaniază, este un om simplu: este încântat să poată sta de vorbă cu Katharina Schratt, înainte ca focurile de artificii să lumineze statuile și fântânile baroce. Ceea ce urmează e rupt parcă dintr-un vodevil: a doua zi dimineață, Franz Joseph vine să i se plângă soției lui că țarul a făcut gestul galant de a-i trimite Katharinei Schratt o sută de trandafiri și o broșă de smarald, în semn de

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

omagiu pentru talentul ei. Și Aleksandru al III-lea se plimbă cu ea! Felul în care Franz Joseph se dă în spectacol în fața soției lui nu este, în realitate, decât răbufnirea unei stări de exasperare, la care ajunseseră atât împăratul, cât și Rudolf încă din ajun: tatăl și fiul au conchis că țarul se îngrășase atât de mult, încât se spune că supușii săi, văzându-l călare pe cal, își bat joc de el, întrebându-se „care dintre cei doi este animalul"! Și, în plus, cât de ridicoli și oribili pot fi servitorii lui, îmbrăcați în livrele cu croială asiatică! „Măcar, pe vremea defunctului țar Aleksandru al II-lea", îi scrie Rudolf lui Stéphanie, „rușii știau să fie eleganți, iar unii curteni aveau chiar un aer absolut distins. Acum, sunt toți ca o hoardă îngrozitor de vulgară". Iar Franz Joseph nu-i poate ierta țarului că a cutezat să o invite în ajun pe Katharina Schratt la masa imperială! O actriță, ce grosolănie! În realitate, împăratul Austriei este gelos…

Din toată această scenă, Sisi deduce cu ușurință că soțul ei este interesat cu adevărat de Katharina Schratt, ceea ce pe ea nu o deranjează. Mai mult chiar: se bucură că Franzi al ei e gelos. Întrucât împărăteasa va pleca din nou în Grecia, actrița îi va putea ține de urât împăratului. Nu ar putea ea să fie înlocuitoarea ideală, o rivală, dar nu o inamică? Katharina Schratt are 28 de ani, este echilibrată din fire și a scăpat legal de detestabilul ei soț. Aproape pe față (lumea va cleveti!), Katharina Schratt este aleasă de împărăteasa, care într-un final conștientizează că singurătatea pe care ea i-o impune soțului ei, în vârstă de 55 ani, nu mai este suportabilă și că ea nu-i poate da ceea ce așteaptă el… Sisi regretă limitele ei afective și fizice, dar nu mai vrea să treacă drept o egoistă. Știe că, atunci când e cu soțul ei, îl obosește cu angoasele, capriciile, premonițiile și tristețile ei. Când este plecată, împăratul nu mai

Actrița austriacă Katharina Schratt s-a născut la Baden, lângă Viena, în 1855. Despărțită de ungurul Miklos Kiss de Ittebe, cu care are un fiu, Anton, este remarcată de Franz Joseph în 1885, într-o seară la teatru. Devine, cu asentimentul lui Sisi, confidenta împăratului și, posibil, amanta lui. Împăratul, care nu suportă singurătatea, apreciază compania acestei femei, care va fi întotdeauna foarte discretă.

poate fi singur; are nevoie de o companie discretă, demnă, care să nu fie extravagantă, dar nici familiară. Fiind exclusă prezența unei aristocrate în acest caz, cine ar putea juca mai bine rolul ingrat de dublură decât o actriță? Sigură pe alegerea ei și indiferentă la bârfe, Sisi, complice deja, dă comandă pictorului Heinrich von Angeli să realizeze un portret al actriței și îl anunță pe Franz Joseph că i-l va oferi în dar. A spune că a fost fericit e prea puțin! În 20 mai 1885, împăratul îi trimite un bilet pictorului: „Cu permisiunea împărătesei, aș vrea să vin mâine la atelierul dumitale pentru a vedea tabloul Katharinei Schratt, care ți-a fost comandat pentru mine". Cu permisiunea împărătesei! Altfel spus, Sisi și-a dat binecuvântarea!

Câtă îndrăzneală! Soția regizează efectiv această relație, pe care nimeni nu ar fi îndrăznit să o imagineze. A doua zi, împărăteasa îl însoțește pe împărat la atelierul artistului. Știa că și Katharina Schratt este acolo, întrucât pozează pentru pictor. În schimb, artista nu se aștepta la vizita suveranei și vrea să fugă. Prea târziu! Pe scurt, așa se desfășoară „prezentarea oficială" a actriței ca viitoare „prietenă" a împăratului… Și peste trei zile, în 23 mai, Franz Joseph compune prima sa scrisoare adresată Katharinei Schratt, pentru a-i mulțumi că a binevoit să fie modelul acelui tablou! Și adaugă misivei lui un minunat inel cu smarald, semnându-se: „Al dumitale devotat admirator". Împăratul și actrița își vor scrie mult și vor fi legați printr-o prietenie deloc șocantă pentru unii, dar scandaloasă pentru alții, fără să se poată stabili nici azi, cu certitudine, dacă era vorba de o relație amoroasă. Culmea este că Sisi îi va oferi „înlocuitoarei" ei sfaturi de igienă alimentară, pentru a evita să ia în greutate! Suntem în plin teatru! Aproape ca într-o operetă vieneză!

Pentru a o reține pe Sisi, Franz Joseph îi oferă Hermesvilla

Împăratul încercase tot ce se putea pentru a domoli nevroza soției lui, care era mereu pe picior de plecare într-o nouă călătorie. În urmă cu un an, în 1884, îi dăruise un parc imens în partea de vest a domeniului Schönbrunn și construise pentru ea o vilă cu turnulețe ornamentale, cu o scară semicirculară, pasaje acoperite, cu dantelării din fier forjat, pentru a se adăposti de vremea urâtă, ca la stațiunile balneare. Ansamblul arhitectural, un imens edificiu *fin de siècle*, are în față grajdurile regale și amintește simbolic de relația de dragoste a celor doi suverani, îmbinând o banalitate confortabilă cu o nebunie nebănuită. Aceasta este Hermesvilla, singura proprietate a lui Sisi clădită pentru ea în acea perioadă: în 24 mai 1886, împăratul îi înmânează cheile noii ei reședințe. Aici, ea este stăpână, iar el va fi musafirul ei. Cu naivitate, îi sugerase și o primă denumire, „Mon repos“ (Refugiul meu odihnitor), însă acest vis mic-burghez nu putea dăinui, Sisi neobișnuind să rămână mult timp în același loc… Hermesvilla și-a dobândit numele pornind de la pasiunea suveranei pentru Grecia și eroii ei mitologici. După un parter sobru și banal, Sisi va amenaja la etaj o imensă sală de baie în formă de gimnaziu antic; picturi pompeiene și alegorii diverse glorifică aici luptele fizice, în care se înfruntă zei și semizei. Camera ei, la primul etaj, etalează o ornamentație delirantă, amintind de viziunile spectaculare ale vărului ei, regele Bavariei, despre care primește vești tot mai îngrijorătoare. Culorile bavareze, alb și albastru, sunt de altfel prezente într-un modest ecuson cu coroană. Pe tavan, a poruncit să fie pictat un baldachin cu motive

mitologice, unde carul lui Oberon și al Titaniei, cu care ei îi place să se identifice, este tras de doi tigri furioși.

Lângă pat, coșmaresc, se înalță silueta sumbră a unei femei triste, cu capul aplecat, numită „Melancolie". Nu e cumva chiar imaginea împărătesei? Având obsesia independenței și a discreției absolute, Sisi se simte acasă aici, visând la insula Corfu, unde îi place atât de mult să fie și unde se va întoarce. Dar, înainte, aici este locul unde îl va convoca pe cel de-al patrulea și cel mai celebru profesor de elenism pe care l-a avut, istoricul Konstantin Christomanos. Acesta nu va uita niciodată prima lui lecție: eleva lui, înaltă și zveltă, a apărut îmbrăcată în negru, ținând în mână o umbreluță albă, nepăsându-i că ploua și neîncercând să se pună la adăpost. Lecția a durat trei ceasuri… în ploaie! Pasiunea pentru elenism a suveranei se explică poate și prin faptul că unul dintre unchii ei, Othon de Wittelsbach, fusese primul rege al Greciei independente, în 1832. Până la urmă însă, Franz Joseph nu reușește să o rețină mult timp pe soția lui nici în acest univers de fantasme reconstituite, ca un fel de muzeu al nostalgiei. Sisi va pleca din nou, însă de acum înainte Franzi nu va mai fi singur…

Ludovic al II-lea al Bavariei este arestat! Ce poate face împărăteasa?

În dimineața zilei de 11 iunie 1886, Sisi se găsește la familia ei, în Bavaria, când este informată, de rude și de împărat, că vărul ei, regele, a fost arestat în toiul nopții, în castelul său de la Neuschwanstein, primul edificiu construit de el. Apoi, Ludovic

al II-lea a fost condus sub pază severă la castelul Berg, reședința familiei regale, pe malul lacului Starnberg. Cine a decis această lovitură politică? La cererea guvernului, o comisie medicală venită de la München și prezidată de doctorul von Gudden, un celebru psihiatru care îl cunoștea pe Ludovic de când acesta era copil, l-a anunțat pe rege, fără să-l fi examinat, că era detronat. Regența este asigurată de unchiul său, prințul Luitpold, socrul Giselei. Sisi este foarte afectată și îngrijorată. Desigur, vărul ei se schimbase mult din punct de vedere fizic și era din ce în ce mai bizar; în plus, vizitase și ea două dintre incredibilele lui castele, care ruinau tezaurul bavarez prin costurile lucrărilor aferente. Însă celor care afirmau că regele era bolnav mintal, ea le răspundea:

— Ați remarcat cum în teatrul lui Shakespeare doar nebunii sunt inteligenți?!

Chiar dacă împărăteasa se afla absolut din întâmplare în împrejurimile domeniului Berg în momentul în care suveranul decăzut din drepturi este adus cu forța la castel, atitudinea ei ulterioară pare în schimb mai greu de înțeles. Plecând din Possenhofen, Sisi și Marie Valerie se instalează într-un mic hotel, la Feldafing, vizavi de castelul Berg unde este închis regele, pe celălalt mal al lacului Starnberg, lacul copilăriei lor. Prezența suveranei nu are cum să nu atragă atenția. Vrea cumva să afle mai multe despre ce se întâmplă? Să fie la curent cu tratamentul și soarta pe care „conspiratorii" o rezervă monarhului? Încearcă oare să îl protejeze, să îl ajute să evadeze? Este cumva complice sau doar la curent cu ultimele evenimente? În 12 iunie, toată seara împărăteasa se foiește de colo-colo prin camera ei de la primul etaj, fumând mult. Îi trimite telegrame lui Franz Joseph. În dimineața de duminică, de Rusalii, Sisi este foarte agitată. Contesa Festetics observă că împărăteasa a

plâns, iar afară continuă să meargă cu pași iuți, încolo și încoace, pe malul inundat, căci peste noapte s-a dezlănțuit o furtună și a plouat torențial, iar acum cerul este la fel de amenințător.

Sisi și Marie Valerie termină micul dejun, când Gisela sosește bulversată și cere să vorbească cu mama ei:

— Vreau să-ți spun ceva între patru ochi…

Conversația este scurtă și intensă. Sisi strigă:

— Regele s-a aruncat în lac!

Plânge în hohote, scuturată de spasme.

— Nu era nebun! Era doar un om original, rătăcit în visul lui. Dacă ar fi fost tratat cu mai multe menajamente, nu încape îndoială că un asemenea sfârșit tragic ar fi putut să fie evitat.*

Îl acuză pe prințul Luitpold, acuză guvernul și pe medicul psihiatru, spunând că sunt toți niște asasini. Seara, în timp ce vestea se răspândește în Bavaria, unde lumea este stupefiată și șocată, Sisi se trântește pe podeaua camerei și, rămânând lungită pe jos, repetă o incantație:

— Iehova! Tu ești mare! Tu ești dumnezeul Răzbunării, tu ești dumnezeul Îndurării, tu ești dumnezeul Înțelepciunii.

Vorbește despre scrisorile lor: ea semna „Pescărușul", el semna „Vulturul", iar această corespondență sosea în sertarul unei mobile, în casa de pe Roseninsel, în mijlocul lacului. O cutie „poștală" pentru scrisori secrete. De nerecunoscut, sfâșiată de amărăciune și — poate — de remușcări, fiindcă nu putuse să îl salveze pe nefericitul ei văr, Sisi nu are forța să vadă trupul neînsuflețit al acestuia. Nu dă decât un ordin, sec și revelator: pe pieptul său și

---

* A se vedea de același autor, *Ludovic al II-lea al Bavariei sau Regele nebun*, *op. cit.*

în mâini, să fie pus un buchețel de iasomie, floarea care îi plăcea lui atât de mult și care fusese adesea semnul lor de recunoaștere. Rudolf, Gisela și Marie Valerie o înconjoară pe mama lor, doborâtă de durerea pierderii suferite. Le e teamă pentru sănătatea ei. Franz Joseph o imploră să se întoarcă. Sisi refuză, cerând să se oficieze un recviem în biserica din Feldafing. Apoi, la München, în cripta bisericii St. Michael, unde se odihnesc pentru totdeauna suveranii bavarezi, Sisi depune o coroană pe mormântul regelui și urcă înapoi liniștită, mărturisind:

— Tristețea este pentru mine mai prețioasă decât viața. Apoi, va nota în jurnalul ei, câteva rânduri deznădăjduite:

Adio, lacul meu,
Astăzi, patria mi-am aruncat-o
În apele tale adânci,
Și fără zăbavă plec iarăși prin lume,
În căutare de noi orizonturi.

Dispariția regelui, trădat și neînțeles, rupe cumva un echilibru în dezechilibrul lui Sisi. De acum înainte, „Pescărușul" se va roti singur pe cer. Verișoara lui Ludovic al II-lea nu își va reveni niciodată din acest șoc.

În Carpați, întâlnirile celor două regine Elisabeta

În primăvara anului 1887, împărăteasa o aplaudă pe Katharina Schratt în melodrama *Le Maître de forges*, adaptare a celebrului

roman cu același nume de Georges Ohnet. Are grijă să fie atentă cu „dublura" ei, care nici ea nu se lasă mai prejos, din moment ce actrița îi trimite Majestății Sale un buchet de violete. Curtoazia și delicatețea caracterizează acest tandem al cărui unic scop este ca împăratul să nu rămână niciodată singur, în cazul în care Sisi ar trebui să plece de urgență. Totuși, cuplul imperial continuă să călătorească, iar în perioadele respective Katharina Schratt este cea care stă de una singură! În 28 aprilie, Franz Joseph și soția lui sosesc la Mehadia, o stațiune termală din Transilvania*, unde regina Ungariei mai făcuse un sejur singură, în 1884. De data aceasta, cuplul vine incognito, pentru a se întâlni cu regele Carol I al României și cu soția sa, regina Elisabeta, care sunt și ei incognito acolo. Cele două cupluri de suverani locuiesc într-o vilă special amenajată. Este deja foarte cald în acest loc, pe care romanii îl numeau Aqua Herculis: apa izvorăște fierbinte, cu o temperatură între 41 și 62 grade Celsius. Pe Sisi nu o deranjează scorpionii, însă de șerpi îi e frică; își ia revanșa, expediind un specimen la menajeria din Schönbrunn.

Cele două suverane împărtășesc aceeași pasiune pentru poezie, regina Ungariei având o preferință pentru Heine, în opera căruia apreciază „disprețul pentru aparențe, pe care îl simțea și ea atât de profund, amărăciunea care copleșea atât de apăsător destinul lui solitar, maliția ziditatea care îi anima spiritul și dădea naștere atâtor reflecții originale și surprinzătoare"**. Carmen Sylva este o

---

* Mehadia, comună în județul Caraș-Severin, pe Valea Cernei, România, se afla pe atunci, din punct de vedere administrativ, în sudul Ungariei. De fapt, este vorba de Băile Herculane, aflate în apropiere. (*N.t.*)

** Carmen Sylva, „Die Kaiserin Elisabeth in Sinaia", *apud*; Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva, reine Élisabeth de Roumanie, op. cit.*

persoană mai pragmatică decât Sisi, iar pe plan literar s-a afirmat deja, întrucât își publică operele, desigur sub un pseudonim, însă un pseudonim transparent pentru lumea scriitorilor europeni, în timp ce suverana Austro-Ungariei refuză ca scrierile ei să fie editate pe timpul vieții. După moartea ei, eventual... Motivul pentru care simte că se regăsește în operele lui Heine se explică prin faptul că, la fel ca el, și ea denunță falsitatea lumii, minciuna.

Carmen Sylva o susține pe Sisi, denunțând și ea ipocrizia regulilor convenționale și aprobând deprinderile ei originale și îndrăznețe, care stârnesc atâtea bârfe stupide: „De îndată ce o persoană se abate de la căile cunoscute, apare tendința de a acuza acea persoană că nu își respectă îndatoririle. Când vrei să gândești și să acționezi altfel decât turma, te expui vindictei publice. Am spus asta mereu: moda este făcută pentru femeile fără gust, eticheta pentru oamenii fără educație, Biserica pentru cei care nu au religie, rutina pentru ființele cărora le lipsesc imaginația și elanul". De altfel, regina României o definește cel mai bine pe Sisi: „Oamenii voiau să impună unei zâne hamurile unui protocol rigid și încorsetat; însă mica zână nu se lasă înrobită, își întinde aripile și își ia zborul, când lumea o necăjește".* Cele două regine au un punct comun: nu le place dragostea fizică, Carmen Sylva vorbind despre mariajul ei ca despre o „uniune fondată pe un devotament reciproc, pe îndatoriri și pe dorința fierbinte de a acționa cât mai benefic unul față de celălalt și față de națiunea asupra căreia soțul ei domnea". Cele două femei s-au măritat cu bărbați care sunt exact opusul lor.

În 15 mai 1887, Elisabeta Austriei dă curs unei invitații primite de la Elisabeta a României de a veni să o viziteze la Sinaia, la

* Egon César, conte Corti, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

poalele Carpaților. S-a convenit să nu aibă loc niciun fel de recepție, niciun fel de ceremonie, niciun fel de serbare în onoarea soției lui Franz Joseph. Dar, ca de obicei, o mulțime uriașă o așteaptă pe peronul gării! Exasperată, vizitatoarea refuză să coboare din tren. Regele Carol I, foarte obișnuit cu reacțiile teatrale ale excentricei sale soții, insistă. Sisi răspunde că îi e teamă de plimbările cu trăsura și că ea va merge pe jos! I se răspunde că Peleșul, monumentalul castel în stil neorenascentist german, este departe. Nu contează: Sisi este adepta mersului pe jos! Zis și făcut: Sisi pornește pe jos, urmată de un protocol vexat și de o populație încântată! Și, în timpul sejurului ei, în care refuză să primească vreun demnitar român, Sisi va preciza, într-un poem, scopul călătoriei ei:

Nu mă duceam să văd Curtea,
Și nici pe Regină,
Nu, ci pe Poetă,
Veneam pentru Carmen Sylva.[*]

Când revine la Viena, Sisi este asaltată de bârfe, pe care ea credea cu naivitate că nu le va auzi niciodată: interesul pe care împăratul îl manifestă față de Katharina Schratt depășește admirația artistică! Cum, împărăteasa este cea care a ales-o pe această femeie pentru a o „înlocui"?! Ce rușine! Un ménage à trois! Atunci, soția despre care se spune că e tolerantă înfruntă opinia publică și îi ia apărarea actriței…, făcându-i o vizită. O scenă vieneză plină de haz! Iar Franz Joseph îi scrie personal Katharinei: „Onoarea și reputația dumitale sunt sfinte pentru mine înainte de orice și

[*] *Kaiserin Élisabeth. Das Poetische Tagebuch,* editor Brigitte Hamann, Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1984.

voiam să îți spun că țin să arăt lumii, sub adevărata lumină, prietenia noastră, în care eu nu văd nimic blamabil". Va mai îndrăzni careva să se plângă acum?

Rudolf, soț rău și arhiduce dezamăgit, îi îngrijorează pe părinții lui

De la nașterea fiicei lor, Erzsi, curtea imperială nu a mai anunțat nicio nouă sarcină a arhiducesei Stéphanie. Atât la Viena, cât și la Budapesta, dezamăgirea e mare. Această nemulțumire are însă și un motiv mult mai delicat. La începutul anului 1886, prințul moștenitor s-a îmbolnăvit grav. Pentru o însănătoșire mai rapidă, medicii îi recomandaseră insistent un sejur la soare în insula Lacroma, fostă proprietate a lui Maximilian și Charlotte, pe care o moștenise Rudolf.* Stéphanie îl acompaniază pe soțul ei, însă ceea ce trebuia să fie o cură la soare se transformase într-un coșmar. În realitate, arhiducele suferea de o gravă boală venerică, boală care a putut fi identificată grație rețetelor de la farmacia curții imperiale. Era vorba despre gonoree, o boală foarte greu de tratat în acea vreme. Mai rău chiar, Rudolf o îmbolnăvise și pe soția lui. Stéphanie, care suferea cumplit, credea că avea peritonită. Medicii i-au dezvăluit adevărul și, mai ales, cea mai teribilă consecință: nu va mai putea să aibă alți copii. Arhiducesa s-a vindecat. În schimb, soțul ei a continuat să fie bolnav, suferind mai ales de migrene și de dureri

* Azi Lokrum, în Marea Adriatică, la 600 metri de Dubrovnik, în Croația.

articulare, pentru care doctorii i-au prescris mercur și morfină. Este de la sine înțeles că relația dintre arhiducele moștenitor și soția lui mergea foarte prost. Furioasă de inconștiența soțului ei, Stéphanie îi făcea adesea scene violente, reproșându-i comportamentul scandalos, căci, în ciuda durerilor, Rudolf își reluase viața destrăbălată. Relațiile execrabile ale cuplului nu scăpaseră nimănui. Împăratul, informat despre realitatea clinică a situației, încercase să o potolească pe nora sa, care venise să i se plângă de manierele oribile ale fiului lui. În recriminările ei, Franz Joseph nu voia să vadă, în mod oficial, decât o criză trecătoare. La masă, împărăteasa îl studiase pe Rudolf, care i se părea teribil de schimbat după moartea lui Ludovic al II-lea. Îl întrebase dacă era bolnav; el îi răspunsese că era doar obosit, cu nervii întinși la maximum și foarte marcat de dispariția regelui. Sisi împărtășea această durere cu furie. Împărăteasa, necunoscând cauza reală a stării lui Rudolf, însă fiind mult mai lucidă decât soțul ei în privința neînțelegerilor dintre cei doi tineri, vedea cât de dezastruos era mariajul fiului ei, așa cum ea presimțise de altfel de la bun început. Neavând niciun fel de simpatie pentru Stéphanie, care i se părea molâie și fără farmec, împărăteasa nu s-a atașat de ea, mulțumindu-se să o însărcineze cu corvezile oficiale care pe ea o agasau, în timp ce nora ei era ahtiată după ele! Sisi avea un argument suplimentar… Când contesa Festetics a întrebat-o despre ce era vorba, ea i-a răspuns: „Simt eu că Rudolf nu e fericit. M-am gândit de nenumărate ori la ce-aș putea eu să fac. Însă mi-e teamă să intervin, căci eu însămi am suferit atât de mult din cauza soacrei mele, încât nu aș vrea să risc să mi se reproșeze și mie o asemenea greșeală“.* Din acest

* Brigitte Haman, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

motiv, Sisi nu putea să se amestece în intimitatea cuplului care trecea printr-o criză acută, și nici nu putea să îl ajute efectiv pe Rudolf. Deși Franz Joseph și soția lui sunt amândoi îngrijorați de compartamentul fiului lor, temerile lor nu au aceleași fundamente.

Astfel, dacă viața privată a arhiducelui moștenitor este catastrofală și deplorabilă, și opțiunile sale politice de viitor suveran vor fi și ele complet contrazise în cursul anilor 1887–1888. Prietenul său, prințul moștenitor Friedrich Wilhelm al Germaniei, suferă de cancer la laringe, o formă incurabilă. Rudolf împărtășea cu el visul unei Europe liberale, complet diferită de ambițiile lui Bismarck. În martie 1888, împăratul Wilhelm I moare la vârsta de 91 de ani, iar Rudolf îi reprezintă pe Habsburgi la funeralii. Noul suveran, sub numele de Frederic al III-lea, se simte atât de rău, încât nu poate merge în urma convoiului funebru al tatălui său. Va mai trăi doar trei luni, iar fiul său, cel care va deveni Wilhelm al II-lea, nu are nicidecum aceleași viziuni politice ca Rudolf. Un coșmar… Dacă, pentru Franz Joseph, alianța cu Germania nu poate fi pusă în discuție, pentru Rudolf, în schimb, este insuportabilă, căci o Germanie triumfătoare, belicoasă și antifranceză nu ar putea conduce Europa decât la haos. Iar arhiducele află, prin guvernul de la Berlin, că proiectul unei alianțe franco-ruse, multă vreme amânat, este acum foarte avansat. În iulie, cuplul imperial se află la Bad Ischl. Cine vine să le facă o vizită celor doi suverani? Katharina Schratt! Dincolo de manierele pline de curtoazie, trioul suscită toate comentariile posibile, iar Marie Valerie îi spune mamei ei că a greșit enorm, continuând aceste relații ambigue. Este normal ca actrița să îi însoțească pe suverani în plimbarea lor? Gisela este prea convențională pentru a îndrăzni să o critice pe mama ei, iar Rudolf este ultima persoană care să-i poată da lecții de moralitate.

Doar Marie Valerie consideră că Sisi greșește. Dar fiica lor preferată nu știe cu câtă delicatețe încearcă Franz Joseph să păstreze o prietenie înflăcărată, evitând însă adulterul. Ce exercițiu dificil! Actriței, împăratul îi scrie: „Îmi spui că te vei stăpâni, eu voi face la fel, chiar dacă nu îmi este întotdeauna ușor, fiindcă eu nu vreau nimic rău". Și de asemenea: „O iubesc pe soția mea și nu vreau să abuzez nici de încrederea ei, nici de prietenia ei pentru dumneata. Întrucât sunt prea bătrân pentru a-ți fi prieten ca un frate, permite-mi să îți fiu prieten ca un tată și tratează-mă cu aceeași bunătate și candoare ca până acum". Tot la fel: „Dacă ai ajunge să o cunoști mai îndeaproape pe această femeie remarcabilă, ai avea cu siguranță aceleași sentimente". Angelism? Există trei complicități în această situație. Împărăteasa, anunțând că în toamnă se va întoarce în Corfu, încearcă să își înăbușe remușcările. Dar știe totodată că, prin această nouă plecare, își întinează imaginea și își compromite dublu reputația, fiind absentă și acceptând să fie „înlocuită" pentru a avea mai puține mustrări de conștiință. Un calcul fals: soțul și copiii ei, în special fiul ei, au nevoie de ea. Unei prietene, actriță și ea, care locuiește la Berlin, Katharina Schratt îi scrie: „Oamenii spun că împărăteasa este insensibilă și incapabilă să vorbească deschis și fără rezerve cu cineva, însă cu mine vorbește nespus de sincer, spunându-mi multe lucruri, care mi se par deopotrivă incomprehensibile și înduioșătoare".*

Înainte de a pleca, Sisi acceptă să prezideze împreună cu soțul ei recepțiile în onoarea noului împărat german, Wilhelm al II-lea. Primirea trebuie să fie plină de curtoazie, însă fără cordialitate. De

---

* Joan Haslip, *The Lonely Empress*, Londra, Weidenfeld and Nicolson, 1965.

data aceasta, Franz Joseph și Rudolf se înțeleg foarte bine: pentru a evita orice incident protocolar, musafirul lor nu va fi niciodată singur, tatăl și fiul fiind prezenți cu schimbul lângă imprevizibilul Wilhelm al II-lea, prin urmare nu vor exista oameni care să manifesteze sau să strige contra vizitei împăratului german, căci așa ceva ar însemna și să îi insulte pe suveranul austriac și pe fiul său. La dineul de o sută șaizeci de tacâmuri de la Hofburg, din 4 octombrie, Sisi este foarte frumoasă, însă privirea ei se îndreaptă deja spre alte zări, spre Grecia unde va pleca peste două zile, râzând încă de momentul când, la operă, Wilhelm al II-lea s-a împiedicat în rochia ei! Dar plecarea ei îl îngrijorează și în același timp îl întristează pe Franz Joseph: în primul rând, se teme ca bandiții albanezi să nu încerce să o răpească pe Sisi, în Corfu. Apoi, Sisi spunea că i-ar plăcea să se stabilească acolo și să își construiască o casă pe insulă. Din nou! Cum rămâne atunci cu Hermesvilla, pe care el i-a dăruit-o, tocmai ca să înceteze cu peregrinările și să stea cu el?! Împăratul Austriei are toate motivele să fie contrariat și îi interzice lui Marie Valerie să plece cu mama ei. Cei doi suverani se despart cu sufletul sfâșiat, confirmând o constatare mai veche: lui Franz Joseph îi este teamă pentru viața ei, în timp ce lui Sisi nu îi este teamă de moarte, ci de viață.

Crăciunul 1888 la Viena: Sisi are 51 de ani și Marie Valerie este logodită

Împărăteasa savurează încă deliciile sejurului în Corfu, când printr-o telegramă de la Franz Joseph este anunțată, în 12

noiembrie, că în urma unui nou atac, tatăl ei, ducele Max, un om jovial și fantezist, s-a stins din viață. Spre deosebire de fiica lui, el era mereu vesel. Îmbrăcându-se imediat în negru, Sisi nu poate însă să ajungă la timp în Bavaria, pentru funeralii. În depeșa sa, împăratul îi scrie: „Acum, la moartea tatălui tău, simt o dragoste sinceră pentru tine". Împăratul asistă la ceremonia funerară în Theatinerkirche, la München, în 18 noiembrie. Sisi — care s-a întors din Corfu via Trieste — și Franz Joseph decid ca tradiționalul dineu de Crăciun să fie și seara logodnei lui Mariei Valerie. Fiica lor mezină se îndrăgostise, în urmă cu doi ani, de arhiducele Franz Salvator, din ramura toscană a Habsburgilor. Franz Joseph avusese obiecții, invocând veșnicul obstacol al consangvinității, însă în cele din urmă acceptase proiectul, care era susținut de Sisi. Împărăteasa îi rugase pe cei doi tineri să mai aștepte doi ani, înainte de a face pasul decisiv. Nu din rațiuni de vârstă (Marie Valerie avea deja 18 ani), ci pentru ca să fie absolut siguri de ceea ce făceau. Un alt motiv, nemărturisit de ea, era dorința de a o mai ține lângă ea pe fiica preaiubită încă doi ani. O speria cumplit ideea de a o lăsa să plece pe fiica ei mezină, de care fusese practic nedespărțită de când aceasta venise pe lume. La dineul de Crăciun din anul 1888 sunt, de fapt, foarte puțini convivi: cuplul imperial, logodnicii, Rudolf și Stéphanie, precum și sora cea mică a lui Sisi, Sophie Charlotte, fosta logodnică a lui Ludovic al II-lea, împreună cu soțul ei, Ferdinand, duce d'Alençon. Cei doi se aflau atunci la Viena.

Rudolf îi dăruiește mamei lui o culegere de unsprezece texte autografe ale poetului lor preferat, Heine, pe care le-a cumpărat extrem de scump. Prea acaparată de logodna fiicei ei, Sisi nu acordă probabil suficientă atenție gestului fiului ei. Dar tot în acea

zi împărăteasa împlinește cincizeci și unu de ani. Fostei guvernante a arhiducesei Sophie, cu care se întâlnește întâmplător, Sisi îi spune cu umor:

— Iată-ne pe amândouă la pensie…

Peste câteva zile, împărăteasa pleacă la München, în vizită la mama ei, pe care n-a mai văzut-o de la moartea ducelui Max. Împăratul, dezolat de absența ei, îi scrie imediat: „Gândurile mele cele mai bune pentru toți, dar mai ales pentru tine, îngerul meu adorat. Fie ca toate dorințele tale, care sunt realizabile și nu mă deranjează prea mult, să se împlinească. Păstrează pentru mine dragostea ta, indulgența ta și bunătatea ta. Am sentimentul, pentru care sunt profund recunoscător, că dragostea ta, la fel ca dragostea mea, nu s-a răcit nicidecum odată cu anii, ci, dimpotrivă, crește odată cu ei, iar eu sunt foarte fericit că este așa". Și încheie această declarație de o manieră revelatoare: „Am primit ieri de la prietena noastră telegrama alăturată". Francheța și seninătatea reglementează acum relațiile cuplului imperial. Se pare chiar că, grație Katharinei Schratt, o mijlocitoare privilegiată între soț și soție, s-a ajuns ca un echilibru original să coordoneze viața lor. Actrița a împiedicat negreșit o ruptură. Și știe să fie disponibilă pentru ea și pentru el, deopotrivă. Trioul „amical" a salvat cuplul legitim.

În 26 ianuarie 1889, la ora nouă dimineața, Rudolf este convocat în biroul tatălui său. Nimeni nu știe ce și-au spus împăratul și fiul său, doar că între ei a avut loc o ciocnire foarte violentă. Mai multe ipoteze pot explica enervarea tatălui. Cel mai adesea, se vorbește despre o scrisoare primită de la Vatican, în care papa dezvăluie că Rudolf intenționa să ceară anularea căsătoriei lui. Pentru Roma și pentru Viena deopotrivă, așa ceva este absolut exclus. Se presupune, așadar, că Franz Joseph i-a ordonat probabil fiului său

să se împace cu soția sa, să pună capăt unei noi legături amoroase cu foarte tânăra baroană Vetsera, despre care se zvonește în toată Viena, și să fie prezent la dineul în familie prevăzut să aibă loc la Hofburg, în 29 ianuarie, peste trei zile, pentru ca, pe de o parte, Marie Valerie și logodnicul să fie prezentați restului familiei și, pe de altă parte, pentru ca împăcarea cuplului Rudolf-Stéphanie să fie confirmată. Peste două zile, în 28 ianuarie, arhiducele decide să plece la vânătoare în împrejurimile Vienei, în pavilionul său de la Mayerling, unde de curând făcuse amenajări semnificative. Urmează să fie însoțit de cumnatul său, prințul Philippe de Saxa-Cobourg (soțul lui Louise, sora lui Stéphanie), și de bunul său prieten, contele Hoyos. Înainte de a pleca, la ora unsprezece dimineața, o sărută pe fiica lui, Erzsi, și își ia la revedere de la Stéphanie, dându-i întâlnire la dineul familial de a doua zi seara. În 29 ianuarie, la ora cinci după-amiaza, Stéphanie primește o telegramă de la Rudolf, explicându-i că, întrucât este foarte răcit, nu va putea participa la dineu și va rămâne în acea seară la Mayerling. Stéphanie este disperată: „cina reconcilierii" nu va mai avea loc, însă dineul în familie se va desfășura, totuși. Sunt prezenți, în afară de cuplul imperial, Stéphanie, logodnicii, șapte arhiduci, patru arhiducese, prințul Reuss, ambasador al Germaniei, cu soția, contele Merano și prințul Philippe de Saxa-Cobourg, care s-a întors de la vânătoare în acea zi, după-amiaza târziu. Singurul absent este Rudolf. El a ales să rămână peste noapte la Mayerling.

13

O tragedie și secrete dureroase

Ultima fotografie a arhiducelui moștenitor Rudolf, în timpul unei plimbări în Prater cu vizitiul său, în 27 ianuarie 1889. Poliția îl supraveghează pe fiul lui Franz Joseph care se amuză să scape de copoi în labirintul străzilor din Viena…

Viena, palatul Hofburg, miercuri 30 ianuarie 1889, ora unsprezece dimineața. Ninge cu fulgi învolburați la ferestre. Împărăteasa și-a terminat gimnastica și, în dormitorul-salon, este la lecția cotidiană de greacă clasică, ascultându-l pe profesor, care citește din Homer. Ida Ferenczy, acum deopotrivă doamnă de onoare și cititoare, una dintre foarte puținele persoane cărora împărăteasa le dă voie să intre la ea fără să fie anunțată, bate la ușă. Este răvășită la față. Cu voce stinsă, spune:

— Majestate, baronul Nopcsa vrea să vă vorbească imediat…

— Să aștepte sau să vină mai târziu!

Dar Ida insistă. Șambelanul trebuie să fie primit în acea clipă:

— Are vești proaste despre Alteța Sa imperială și regală prințul moștenitor…

Meditatorul se face nevăzut. Intră baronul Nopcsa. O iubește pe împărăteasă ca pe o fiică. Îi vorbește cu blândețe, cuprins de o intensă emoție:

— Majestate… Prințul moștenitor, Rudolf, a murit…

Sisi izbucnește în lacrimi și se aruncă pe patul ei de fier, care nu a fost încă luat din cameră, fiindcă împărăteasa nu vrea un dormitor adevărat în acest palat unde nu se simte bine și de aceea preferă ca patul să fie instalat acolo în fiecare seară. Se aud pași iuți și sprinteni, apropiindu-se dinspre salonul pentru mic dejun. Este împăratul care vine la soția lui.

Sisi urlă la Ida:

— Să nu intre! Nu încă!

Franz Joseph în uniformă de ofițer ungur, în 1888. În dimineața zilei de 30 ianuarie 1889, Sisi este cea care primește înfiorătoarea misiune de a-i spune că fiul lor, arhiducele Rudolf, a fost „găsit mort în pavilionul său de vânătoare de la Mayerling". O tragedie care destabilizează Imperiul, mai ales că circulă deja diferite versiuni, niciuna însă convingătoare. Împăratul le cere celor din anturajul său, care știau adevărul, să jure că vor păstra tăcerea.

Ida se repede la ușă, unde baronul Nopcsa face eforturi să își stăpânească durerea profundă. Sisi își șterge lacrimile și, adunându-și puterile, se căznește să nu își arate disperarea:

— Se vede ceva? Bun, fie! Ajută-mă, Doamne! Lăsați-l să intre pe împărat.

Cumplitul tête-à-tête este scurt. Niciun martor nu va putea spune ce cuvinte a folosit Sisi pentru a-i comunica soțului ei înspăimântătoarea veste. Dar, mult mai târziu, împărăteasa îi va mărturisi uneia dintre doamnele ei de onoare că „bietul om s-a clătinat pe picioare, după care și-a revenit".

Ușa salonașului se deschide. Doborât de durere și deznădejde, dar reușind să se stăpânească, Franz Joseph trece pe lângă șambelan și îi ordonă cu glasul înăbușit:

— Vino cu mine, baroane.

Cum și de ce împărăteasa a fost informată despre dramă înaintea împăratului? Fiindcă prietenii apropiați ai arhiducelui, care erau la curent cu decesul încă din zorii zilei, au socotit că, în ciuda fragilității ei, Sisi era singura persoană capabilă să găsească cuvintele potrivite ca să îi comunice suveranului cumplita realitate.*

---

* Prezenta lucrare nu și-a propus să comenteze celebra enigmă de la Mayerling. Referitor la cauzele, circumstanțele și consecințele dramei, a se vedea contraancheta, completată cu anumite dezvăluiri spectaculare, pe care am publicat-o, în 2004, sub titlul *Rodolphe et les secrets de Mayerling,* Perrin, cu numeroase reeditări, inclusiv în colecția „Tempus". Chiar dacă opinia specialiștilor a evoluat substanțial în privința acestei tragedii, evenimentul în sine continuă să intrige, ba chiar să deranjeze.

Franz Joseph și Sisi se confruntă cu cea mai grea încercare…

Sisi coboară la cititoarea ei unde, ca la teatru, doamna Schratt așteaptă ora vizitei ei la împărat, cum fusese stabilit cu împărăteasa. Aceasta, cu un efort supraomenesc, îi cere actriței, care este atât de apropiată de tatăl lui Rudolf, să facă uz de toată blândețea și talentul ei pentru a-l ajuta să depășească tragedia morții fiului pe care îl iubea, chiar dacă nu știuse să îi arate acest lucru. Apoi, Sisi decide să o anunțe pe Marie Valerie, fiindcă fratele și sora erau foarte atașați unul de celălalt. Și Stéphanie, soția nefericită a lui Rudolf? Mai târziu… Cu legendarul ei mers rapid, Sisi revine în apartamentele ei și, cu fața scăldată în lacrimi, cere să fie chemată fiica ei cea mică. Prin nenumărate coridoare și anticamere, vestea a ajuns deformată, imprecisă și falsă, încât Marie Valerie crede că fratele ei trăiește, dar că suferă de o boală fatală.

— Nu mai e nicio speranță! spune ea.

Înaintează, lividă, și își petrece brațul în jurul gâtului mamei ei, așezându-i-se pe genunchi. Sisi, distrusă, rostește cu greu:

— S-a întâmplat o nenorocire…

Marie Valerie întreabă:

— S-a omorât?

— De ce spui asta? Nu, nu… A fost otrăvit probabil…

Apare Franz Joseph. Cele două femei, hohotind de plâns, se aruncă în brațele lui. Tăcerea este apăsătoare. Împăratul îi spune fiicei lui:

— Du-te după Stéphanie…

Iar Sisi declamă:

— Marele Iehova nimicește totul ca o vijelie.

Este o incantație asemănătoare cu aceea pe care o avusese la moartea vărului ei, regele Ludovic al II-lea al Bavariei. Aceste două dispariții brutale îi provoacă lui Sisi aceeași reacție: refuză să creadă că poate fi adevărat și nu admite nicio dovadă. Nora ei ia lecții de canto, ca în fiecare dimineață. Îi plac melodiile la modă, însă vocalizele ei nu sunt nicidecum convingătoare, ci doar un jalnic paleativ pentru nefericirea ei conjugală. Faptul că ea nu fusese anunțată imediat după socrii ei o va umple de amărăciune pe Stéphanie. Când a fost condusă la ei, împărăteasa, foarte palidă, era deja în negru. Mai rău: văduva lui Rudolf consideră că poartă răspunderea pentru decesul soțului ei. Și mai rău chiar: este informată în același timp cu baroana Vetsera, mama tinerei Mary, care era de câtva timp amanta lui Rudolf și al cărei trup neînsuflețit fusese găsit la Mayerling, lângă arhiducele mort.

Se cuvine să amintim aici explicația oficială care, cu surprinzătoare variante și contradicții, va fi impusă laborios opiniei publice: Rudolf ar fi ucis-o pe Mary cu un glonț în cap și s-ar fi sinucis după aceea cu aceeași armă, punând capăt astfel unui amor scandalos, pe care nu-l mai putea continua.* Sisi îi spune câteva cuvinte

---

* Această teză romanescă a fost combătută de împărăteasa-regină Zita, ultima suverană a Austro-Ungariei și văduvă a împăratului Carol, care urmase la tron după Franz Joseph în 1916. Într-un interviu exclusiv pentru *Figaro Magazine*, din 12 noiembrie 1982, cu prilejul întoarcerii ei la Viena după șaizeci și trei de ani de exil, Majestatea Sa Zita mi-a declarat, în avanpremieră sub embargo timp de patru luni, că Rudolf fusese asasinat din motive politice. De către cine și de ce? Mister, însă, după această dată și după evidențierea unor grave incoerențe în versiunea furnizată de curte, teza asasinatului nu mai poate fi eliminată în mod sistematic. În acest caz, Mary Vetsera ar fi fost executată ca un martor jenant. Aserțiunile Majestății Sale Zita, publicate în 11 martie

liniștitoare baroanei Vetsera, îi recomandă să se ducă acasă și îi face o stranie mărturisire: prințul moștenitor a murit de o criză cardiacă, în urma unei otrăviri cauzate probabil de Mary. În cursul unei singure dimineți, toate aceste teze diverse provoacă toate întrebările imaginabile. Însă există o constatare foarte tulburătoare, care nu este dezvăluită în acea zi de 30 ianuarie 1889: de ce Franz Joseph și Sisi nu au plecat valvârtej la Mayerling, unde se afla fiul lor mort? Care părinți, în asemenea împrejurări, nu ar vrea să își vadă copilul și să afle, de asemenea, ce s-a întâmplat? Au încercat măcar acest lucru? Au fost cumva disuadați cu delicatețe, eventual pe motiv că „scena crimei" ar fi fost prea groaznică pentru ei? Sau fiindcă adevărul le-a fost deja dezvăluit, iar acum trebuie să se pregătească să acrediteze o versiune oficială, să înfrunte diversele întrebări și, de asemenea, șocul în Imperiu și stupefacția la curțile străine?

Ce trebuie spus? În timp ce ziarele austriece trag ediții speciale cu chenar negru pe margini, anunțând că arhiducele „a murit subit din cauza unei crize cardiace", fără vreo altă explicație și fără a pomeni de moartea lui Mary Vetsera, Franz Joseph își înăbușe durerea și ascultă glasul datoriei. Monarhul poartă parcă o platoșă protectoare, care îl ajută să reziste mai bine. Deși distrus sufletește,

---

1983 de cotidianul vienez de mare tiraj *Kronen Zeitung*, au fost cu atât mai explozive, cu cât atunci era prima oară, de la producerea dramei, după nouăzeci și patru de ani de tăcere absolută impusă de împărat, când un membru al familiei de Habsburg contesta explicația oficială, nu fără a provoca valuri și polemici în Austria. Trebuie să amintim, de asemenea, că, încă de a doua zi după anunțarea morții arhiducelui, presa europeană, îndeosebi ziarele franceze (*Le Figaro*), formula îndoielii serioase asupra tezei potrivit căreia Rudolf ar fi omorât-o pe Mary, înainte de a-și pune capăt zilelor. Titlu pe prima pagină: „Omor sau suicid?"

se instalează la masa lui de lucru. Redactează câteva telegrame, în germană, către Wilhelm al II-lea, menționând o embolie, în franceză, către regele Italiei și suveranii belgieni, vorbind de această dată de o hemoragie cerebrală, și Papei Leon al XIII-lea, fără a da cauza decesului. Depeșa pentru Vatican va aștepta până a doua zi înainte de a fi expediată, important fiind să obțină dreptul de a oficia funeraliile religioase. E ca și cum împăratul ar vrea să afle mai multe, înainte de a trimite acest mesaj, care nu va fi doar un ferpar, ci va fi însoțit de justificări incontestabile. Vor mai fi și alte telegrame…

Sisi este îngrozită: e posibil ca fiul ei să fi murit într-o criză de nebunie!

A doua zi, 31 ianuarie 1889, în plină noapte, un car mortuar, escortat de cavaleri cu sabia scoasă din teacă, transportă cadavrul lui Rudolf la Hofburg. Între timp, cadavrul lui Mary Vetsera a fost evacuat de la Mayerling într-un mod oribil: cei doi unchi Baltazzi ai defunctei au trebuit să o instaleze într-o birjă, ca și cum ar fi fost încă în viață, și să o ducă până la abația Heiligenkreuz. Față de autorități, prezența lui Mary Vetsera va fi mereu negată, în ciuda oricăror evidențe.

După această regie macrabă, tânăra a fost pusă în coșciug, iar apoi a fost înhumată în micul cimitir al satului.* Rudolf este

* Cadavrul ei a fost exhumat de două ori. Expertiza, iar apoi contraexpertiza medico-legală au arătat că, în ciuda a tot ceea ce fusese spus, craniul ei nu prezintă urme de impact al vreunui glonț. Un element în plus împotriva versiunii „oficiale".

instalat pe patul său, ca și cum acolo ar fi decedat. Niciuna dintre rudele lui apropiate nu l-a văzut încă. La ora șapte dimineața, împăratul, în uniformă de gală, cu mănuși albe și sabie, intră în camera cu obloane trase la ferestre. Craniul defunctului este înconjurat de un bandaj, care ascunde o adâncitură în creștetul capului. Mâinile nu sunt la vedere, fiind acoperite cu o flanelă albă. Pieptul lui este acoperit de flori. Timp de un sfert de ceas, cel care este împăratul Austriei și rege de Ungaria stă în picioare, în fața fiului său, care era și moștenitorul său direct la tron. Dincolo de amărăciune și de remușcări, acum este în joc viitorul dublei monarhii. Aghiotantul arhiducelui, baronul Giesl, și un preot se uită la suveran: acesta nu conține să își netezească mustața, ceea ce la el e un semn de mare tulburare lăuntrică. În douăzeci și patru de ore, a îmbătrânit cu zece ani. Fără vreun cuvânt, împăratul părăsește încăperea. La prânz, împărăteasa, Marie Valerie și logodnicul ei, Franz Salvator, intră în încăpere. Sisi se prăbușește plângând la picioarele patului. Sosesc, apoi, Stéphanie și micuța Erzsi, care are 6 ani. Familia se întrunește pe urmă pentru o tristă gustare. Nimeni nu vorbește. Ce știe împăratul? Ce știe împărăteasa? Știu amândoi același lucru?

În 2 februarie, presa publică un raport al autopsiei, primul de acest fel. Un șoc deosebit pentru mama defunctului. Suferă îngrozitor din cauza unei declarații a medicilor: „Creierul prințului prezintă caracteristicile patologice care însoțesc îndeobște stările anormale. (...) Fapta a fost săvârșită într-o stare de aberație mentală". Nebunia! Elisabeta de Wittelsbach nu poate fugi de această amenințare. Ereditatea verilor ei, Ludovic al II-lea și Othon (izolat pe viață), este și ereditatea ei. Este oare ea vinovată din punct de vedere genetic? Cu mintea rătăcită din cauza proceselor de

conștiință care nu îi dau pace, traumatizată de durerea suferită, Sisi dă buzna la Marie Valerie. Arătând spre camera de la etaj, unde se află trupul fiului ei, Sisi urlă:

— Nu e adevărat! Rudolf nu e acolo sus, mort. Vreau să urc să-l văd!

Mama lui Rudolf acuză Cerul care a permis această tragedie. Franz Joseph, la care disciplina interioară ar putea fi luată drept răceală sufletească, ba chiar drept o lipsă de omenie, pune pe primul plan urgența politică reprezentată prin unitatea dublei monarhii. Are datoria să dea încredere popoarelor dunărene. Împreună cu Sisi, care îl ajută să își înfrâneze amărăciunea, împăratul primește o delegație de parlamentari austro-ungari veniți să le prezinte suveranilor condoleanțele cuvenite. Franz Joseph are tăria să le răspundă:

— Nu pot găsi cuvinte suficient de puternice pentru a-mi exprima gratitudinea față de soția mea dragă și adorată, împărăteasa, pentru sprijinul său în aceste zile triste. V-aș fi recunoscător să faceți cunoscut acest lucru celor din jurul vostru.

Împăratul admiră rezistența lui Sisi. Încă o dată, este surprins de tăria ei. Cum de face față acestei nenorociri? Funeraliile au loc la o săptămână după dramă. Pentru a obține dreptul acestei celebrări creștine, Franz Joseph i-a trimis Papei Leon al XIII-lea o a doua telegramă cifrată, care nu putea decât să elimine teza unei sinucideri premeditate, nereținând decât nebunia sau o intervenție din afară. Răspunsul pozitiv al Vaticanului, primit în cele din urmă, este cu atât mai semnificativ, cu cât de fapt papalitatea nu avea niciun motiv să își arate mansuetudinea față de un stat care denunțase concordatul. Împăratul o imploră pe împărăteasă să nu asiste la înmormântare, temându-se de o reacție nervoasă spectaculară. I se ascund ziarele care, toate și din toate țările, scot în

evidență imposibilitatea unei morți naturale, în timp ce publicarea unui al doilea raport de autopsie, contrazicându-l pe primul, agravează confuzia și discreditează autoritățile. Franz Joseph se luptă personal cu ambasadele, pentru a evita venirea unor suverani sau a unor membri din familiile domnitoare; singurii monarhi prezenți — deși nedoriți — sunt regele și regina Belgiei, părinții lui Stéphanie. Franz Joseph impune funeraliile cât mai simple și mai scurte cu putință, fie numai și din dorința de a o liniști pe Sisi care, doborâtă de amărăciune, acuză o răzbunare divină și repetă una dintre premonițiile ei:

— Mergem toți spre un destin înfiorător.

Dar dorința de discreție (relativă) a împăratului uimește și dezamăgește, căci defunctul era moștenitorul imensului Imperiu Austro-Ungar. Împărăteasa rămâne închisă în palatul Hofburg, în timp ce Franz Joseph se plimbă la Schönbrunn timp de un ceas, la braț cu Marie Valerie. Contrar temerilor și clevetelilor, împăratul rezistă în continuare în fața șocului, cu un fel de vigoare calmă.

Duminică, 3 februarie 1889, la șapte și jumătate dimineața, cadavrul lui Rudolf, așezat într-un sicriu deschis, este transportat la capela palatului Hofburg, conform uzanței. Însă surorile arhiducelui remarcă uimite că, de fapt, catafalcul a fost plasat atât de sus, încât capul fratelui lor, în mod ciudat machiat cu ceară, este aproape invizibil sub flori, o pădure de plante verzi și niște surprinzători palmieri. Și mai uimitor, dar și contrar unei tradiții constante, mâinile defunctului au fost învelite în mănuși albe, deși ar fi trebuit să fie dezgolite. Această anomalie vestimentară va intriga mii de vienezi, timp de douăzeci și patru de ore. Când Stéphanie, Gisela, Marie Valerie și un fost profesor al arhiducelui

vor vrea să sărute mâinile lui Rudolf, vor spune că nu au simțit sub mănuși decât o masă moale, poate vată, în loc de degete. De ce?*

În Cripta Capucinilor, Sisi îl strigă pe fiul ei mort…

Marți, 5 februarie. Sicriul închis este coborât în Cripta Capucinilor. Franz Joseph a întocmit personal lista personalităților admise. Sisi s-a resemnat, ar fi prea teribil pentru ea să fie de față. Rămâne la Hofburg, în capela Sf. Iosif, cu Marie Valerie și Stéphanie; aceasta din urmă nu va coborî în criptă decât în momentul înhumării propriu-zise. Gisela și soțul ei, Leopold de Bavaria, sunt alături de împărat. Înainte de clipa despărțirii finale, Franz Joseph cade în genunchi, copleșit de lacrimi. Potrivit ambasadorului Belgiei, „împăratul, îngenuncheat lângă sicriu, a ridicat pânza funerară, a sărutat-o îndelung și a murmurat un ultim adio către cel care era toată speranța lui și care îi fusese răpit într-un mod atât de trist".

A avut împăratul și alte informații? În Viena și cam pretutindeni, circulă mai mult sau mai puțin fățiș cel puțin cinci variante diferite. Drama de la Mayerling devine un foileton macabru, primul de acest gen în lumea familiilor domnitoare din Almanahul Gotha, care a putut fi urmărit de presă, în mod liber. Sisi, închisă în ea însăși, nu crede într-o otrăvire involuntară.

---

* Constatarea că „Rudolf nu mai avea degete" dă greutate tezei că acesta se apărase de un agresor sau de mai mulți agresori și că, în consecință, fusese într-adevăr asasinat.

Sâmbătă, 9 februarie. În timp ce Franz Joseph pregătește minuțios voiajul cuplului la Budapesta, unde există îngrijorări pentru viitor, împărăteasa s-a dezbrăcat pentru a merge la culcare. Cameristele și cititoarea ei tocmai s-au retras. În liniște, Sisi se îmbracă la loc și își ascunde fața sub un voal gros de mătase neagră. La ora nouă seara, printr-o ușiță între aripa Cancelariei și aripa Amalienburg, împărăteasa va ieși din Hofburg, încremenită în doliu și frig, la fel ca întreaga Vienă. Franz Joseph nu este informat, însă un valet, care era de serviciu în acea noapte, o va vedea pe împărăteasă dispărând pe scara secretă care leagă cele două corpuri de clădire ale palatului. Prin această deschizătură ascunsă în zid, Sisi obișnuiește să evadeze când simte nevoia, bunăoară, ca să își cumpere ceaiuri de plante la Demel, unul dintre furnizorii curții imperiale. Ajunge repede la parter. Străjerul o vede ieșind, dar știe că este inutil să încerce să o împiedice pe Majestatea Sa să plece singură, fără nicio escortă. Dar… în plină noapte? Crezând că nu poate atrage atenția, împărăteasa oprește o trăsură de piață și cere să fie condusă la Cripta Mănăstirii Capucinilor, care nu e departe. Sună la poartă. Nu răspunde nimeni. Sună din nou. În cele din urmă, un călugăr tânăr vine să îi deschidă. Dar ce vrea femeia aceasta în plină noapte? Vizitatoarea cere să vorbească cu părintele stareț.

— Sunt împărăteasa. Conduceți-mă la fiul meu.

Vin și alți monahi; în veșmintele lor călugărești cu glugă, închise la culoare, se strecoară toți ca niște umbre, se întind mâini ca să aprindă torțe. Sisi este înconjurată de călugări capucini amuțiți. Coboară scara. În fața grilajului, pe unde se poate ajunge la morminte, spune:

— Vreau să fiu singură cu fiul meu.

Zgomot de chei, se descuie o închizătoare, grilajul cu două canaturi este acum deschis. Părintele stareț, care se afla în capelă, în stânga, vine după suverană, dar păstrând distanța. Nu seamănă și ea aproape cu o fantomă în acest lăcaș impresionant? Sisi trece prin fața unor șiruri de sarcofage, mai ales impozantul mormânt conjugal al Mariei Tereza și al soțului ei, privindu-se pe un pat de argint, apoi mormântul lui Maximilian, cumnatul ei împușcat, acum cu o sepultură modestă, ca și cum moartea lui ar fi fost deja uitată, așa cum fusese uitată și viața lui. Ajungând în fața sicriului fiului ei, împărăteasa înlemnește. Rudolf este cel de-al o sută treisprezecelea Habsburg adus să-și doarmă somnul de veci aici. Brusc, în noaptea sepulcrală unde sunt înhumați unsprezece împărați și cincisprezece împărătese, răsună un strigăt, de două ori, făcându-i să tresară pe călugării cufundați în rugăciuni:

— Rudolf! Rudolf!

Un asemenea strigăt, aici, este neobișnuit. Mama lui Rudolf nu a venit doar să se reculeagă la mormântul fiului ei, ci încearcă să comunice cu el! Tăcere. Defunctul nu răspunde. Glasul mamei s-a frânt în bronzul capetelor de mort care ornează unele morminte. Monahii văd o mamă în transă. Pentru ea, această scenă grandilocventă este deopotrivă o ușurare și o dezămăgire. Dintr-odată, împărăteasa pare mai liniștită, cum observă călugării — le va mărturisi și ea acest lucru —, deși și-ar fi dorit să poată intra în contact cu el, căci a fost întotdeauna pasionată de spiritism. Dar nu la fel gândea și Rudolf, care — un lucru neobișnuit la el — considera că adepții spiritismului erau niște atei, or, el apăra creștinismul.*

---

* Se va afla peste zece zile, în 15 februarie, din gazeta masonică *Der Zirkel* (Compasul), că francmasonii, cu care Rudolf avea afinități intelectuale

A doua zi, în 10 februarie, Sisi le povestește împăratului și fiicelor ei vizita sa noctură în Cripta Capucinilor. Și, gândindu-se în special la apropiata căsătorie a lui Marie Valerie și la tandra relație dintre Franz Joseph și Katharina Schratt, îi spune fiicei ei mai mici:

— Măcar de m-ar chema Iehova la el… Tăticul tău ar fi liber, iar fericirea ta conjugală nu ar fi tulburată…

Indiferent ce știe sau ce gândește de fapt despre ceea ce s-a întâmplat, împărăteasa nu-și mai dorește decât să îl urmeze pe fiul ei. Se poate spune că, în acest moment al tragediei, Franz Joseph cunoaște adevărul și că acest adevăr este pesemne înspăimântător, din moment ce pe toți cei care, într-un fel sau altul, au știut de ce și cum murise Rudolf îi pune să jure, în genunchi în fața lui și cu mâna pe Biblie, că nu vor dezvălui niciodată nimic. Împărăteasa, care nu cunoaște poate adevărul, tace, însă, când i se va arăta o scrisoare de-a lui Rudolf către Stéphanie, în care soțul acesteia o anunța că el urma să moară, Sisi ripostează că nu este scrisul fiului ei. Uniți prin grozăvia situației, părinții lui Rudolf nu au însă același raționament. Sufletul fiecăruia simte altfel durerea pierderii. Împăratul se agață de responsabilitatea lui, care presupune să ia imediat măsuri pentru supraviețuirea Imperiului, în urma acestei catastrofe. Sisi, mereu rebelă, refuză realitatea, însă are grijă să nu își întristeze soțul cu capriciile ei, ci dimpotrivă. Deși Franz Joseph a reacționat aproape mecanic, ca un monarh disciplinat, în realitate Sisi știe că împăratul este vulnerabil și îl susține. Uneori, această

(fiind probabil și inițiat), depuseseră, clandestin și fără să vadă împăratul, în timpul așezării sicriului în cavou, o ramură de salcâm, amestecată printre flori. Dar, ulterior, ramura fusese scoasă și nu se mai afla, așadar, acolo în acea seară…

minune îi reușește, din moment ce, în 16 februarie, Franz Joseph îi scrie îndrăgitei Katharina Schratt: „Aparent, împărăteasa este calmă și pare să fie preocupată doar de binele meu și de buna mea dispoziție, însă eu remarc totuși o mare durere mută în sufletul ei. Este o mare doamnă, o femeie deosebită". Amândoi suveranii nu au decât o singură temere: ca nu cumva celălalt să se prăbușească zdrobit de durere…

Un cuplu care caută să supraviețuiască în anul de doliu…

Totuși, în viața cuplului traumatizat de moartea lui Rudolf și de răsunetul mondial al acestei drame, diferențele dintre cele două personalități sunt foarte vizibile. Împăratul este un om simplu, un spirit muncitor, detestând dezordinea și neprevăzutul, un ins pragmatic care ține la respectarea uzanțelor. În locul conversației, preferă să dea ordine și să aibă răspunsuri pentru a-și organiza îndatoririle. Durerea de tată are la el o rivală, teama de scandalul care ar putea scoate în evidență viața conjugală haotică a fiului său și spiritul prea liberal, prea modern, prin relațiile și ideile pe care acesta le cultiva. Dacă tatăl se străduia să prelungească lumea sa și să consolideze spiritul trecutului, fiul presimțea în schimb cum avea să fie viitorul. Franz Joseph pare uneori aproape ușurat în amărăciunea lui. Într-un anumit fel, pentru cei din afară, răul cel mai mare a fost evitat și convenințele sunt aproape salvate, din moment ce realitatea scandalului, oricare ar fi fost acesta, a putut fi mascată, ba chiar înăbușită. Dar este posibil ca împăratul să fie

bântuit de remușcarea de a nu fi comunicat îndeajuns cu fiul său și de a nu-l fi asociat mai mult în exercitarea puterii. Și atunci, tatăl acestui fiu revoltat, petrecăreț cu idei progresiste, nu este și el blamabil? Franz Joseph, figură tutelară, putea fi oare un model trăind în ipocrizia burgheză a unei relații așa-zise ireproșabile cu Katharina Schratt, relație acceptată (cuvântul e slab!) de împărăteasa peripatetică? Rudolf discutase despre asta cu Marie Valerie; fiica era supărată pe tatăl ei și nu suporta prezența teatrală și permanentă a actriței. În realitate, în fața unei tragedii, Franz Joseph este mai puțin blindat decât soția lui, care se teme ca împăratul să nu se prăbușească dintr-odată. Fiindcă pare complet distrus…

Spre deosebire de el, împărăteasa este un spirit înfocat, inventiv, imaginativ, epuizant, dar de o sensibilitate excepțională, cu un instinct imbatabil. Sisi, grație exceselor ei, este mult mai bine pregătită pentru nenorociri: dezordinea este universul ei, o caută cu tot dinadinsul și se complace în ea. Extravagențele împărătesei sunt o armură, împăratul nu este protejat decât prin rutină. Dar, deși se rănesc reciproc în scene de familie care le întristează pe fiicele lor, cei doi suverani încearcă să păstreze intact cuplul lor. Moartea lui Rudolf îi poate reuni sau, dimpotrivă, îi poate separa. Sisi se străduiește să nu lipsească prea mult, însă a călători pentru ea este o chestiune de supraviețuire. Cere ambasadelor și instituțiilor austro-ungare să nu mai fie sărbătorită de ziua ei onomastică și de naștere. Și în curând le va împărți celor două fiice ale ei toată garderoba ei colorată, împreună cu poșetele, pălăriile și încălțămintea asortată. Nu se va mai îmbrăca decât în negru, până la propriul ei sfârșit, și va dărui de asemenea toate diademele și bijuteriile ei, distribuindu-le între Gisela, Marie Valerie și Erzsi. Până și evantaiele ei sunt negre! Doar umbrelușele de soare vor fi

albe. În Tirol, unde populația a fost prevenită că Majestatea Sa dorește „să rămână complet retrasă" și că locuitorii trebuie să se abțină de la orice manifestație, rezultatul este dezastruos: țăranii se ascund și copiii o iau la fugă urlând, când o zăresc pe „doamna în negru"! Contrar impresiilor ei și așa cum, de altfel, este prevenită de soțul ei binevoitor, împărăteasa nu este invizibilă! Dar imaginea ei încremenește în timp, portretele și fotografiile ei sunt retușate, întrucât Sisi refuză să se mai lase pictată sau fotografiată. Sisi nu va mai îmbătrâni. Cu surâsul ei abia schițat, Sisi va avea pentru totdeauna mai puțin de 50 de ani. Când atmosfera este prea încărcată, Sisi fuge într-un periplu mediteraneean: Palermo, Malta, Tunis, Cartagina și Corfu, unde a decis să își construiască un palat din marmură albă. Îi cere soțului ei să o ajute financiar, promițându-i:

— Aici, voi putea renunța la principiul meu de perpetuă peregrinare.

Ceea ce nu a putut realiza la Madeira, fiindcă distanța era prea mare, iar ea era prea tânără, Sisi speră să reușească în acest loc sublim, pe o colină dominând marea de un albastru indigo. Generos și iubitor, Franz Joseph se preface că o crede. După Hermesvilla, noua ei fantasmă antică se va numi Achilleion. După Hermes, Ahile: cumpărând de la prințul Borghese, colecționar renumit, o statuie „antică" (din 1884!), Sisi o plasează la picioarele scării cu nouă trepte, care duce la intrare. Vizitatorul este întâmpinat de un Ahile, care și-a pierdut din bravură, după ce Paris i-a străpuns celebrul călcâi cu o săgeată ucigașă în timpul asediului Troiei.

Sisi revine în 4 decembrie. Și se afundă din nou în coșmarul ei. Fiicele ei o aud suspinând:

— Cât de mult îl invidiez pe Rudolf… Dar ce se află de cealaltă parte? Dacă am ști, ar fi cu mult mai simplu…

Franz Joseph îi scrie Katharinei Schratt: „Pentru noi, nu mai există cadouri, nici sărbători de Crăciun". Singura consolare a suveranului este prezența soției lui, ceea ce nu se întâmplă întotdeauna, deși Franz Joseph ține în continuare la tradiția acestei reuniuni de familie. În 30 ianuarie 1890, prima comemorare a morții lui Rudolf, cuplul imperial și Marie Valerie pleacă la Mayerling. Împăratul mai fusese deja acolo după producerea dramei, însă împărăteasa — niciodată. În timpul călătoriei, nimeni nu vorbește, Sisi este foarte încordată. Pavilionul de vânătoare a dispărut, fiind în mare parte ras de pe fața pământului.* Pentru mântuirea sufletului celui adormit, au fost clădite o biserică și o mănăstire de călugărițe carmelite; altarul se înalță exact pe locul patului, unde se afla trupul arhiducelui mort. Îngenuncheată, ridicând privirea, Sisi poate vedea, sub arcadele neogotice, o frescă înfățișându-i pe sfinții ocrotitori ai familiei imperiale, inclusiv sfânta Elisabeta a Ungariei, cu mantia ei incrustată de roze, o femeie care fusese la fel de complicată ca Sisi! Stéphanie nu este prezentă; se zvonește că ar fi în Alpi și că ar avea, de circa doi ani, o iubire secretă, ceea ce ar fi de înțeles în situația ei…** Franz Joseph revine abătut. Chiar era nevoie „să fie răsucit cuțitul în rană"? Fatalitatea avea să lovească din nou…

---

* Contrar dorințelor lui Franz Joseph, care voia să șteargă orice urmă a locului unde murise fiul lui, se păstrează și astăzi un zid și o poternă. Un mic muzeu, administrat de carmelite, a fost amenajat lângă biserică. În afară de portrete, sunt expuse și piese de mobilier. Broșura disponibilă la fața locului se referă, începând din 1990, la „moartea enigmatică" a prințului moștenitor. Terminologia a evoluat…

** Irmgard Schiel, *Stéphanie, princesse héritière a l'ombre de Mayerling, op. cit.*

1890: în sfârșit, un moment de fericire după atâtea nenorociri…

În 18 februarie, contele Andrássy sucombă, la 67 de ani, după luni întregi de suferință. Era unul dintre puținii oameni pe care Sisi îi stima cu adevărat. Ministru de externe până în 1879, acesta fusese de asemenea artizanul alianței cu Germania. Regina Ungariei, bulversată, se înclină în fața rămășițelor lui pământești și spune:

— Ultimul meu prieten, singurul meu prieten a murit.

Peste trei luni, în mai, la sfârșitul unui dejun împreună cu Franz Joseph și Katharina Schratt, împărăteasa primește o altă veste proastă. Și pleacă de urgență la Regensburg, la căpătâiul surorii ei Helene, rămasă văduvă de peste douăzeci de ani, după moartea prințului de Thurn și Taxis. Ce mulți ani trecuseră de când Cupidon și pasiunea imprevizibilă a lui Franz Joseph o împiedicaseră pe Helene să devină împărăteasa Austriei! Helene își dă duhul în brațele lui Sisi. Cele două surori rămăseseră foarte apropiate și sufereau de aceeași neurastenie amândouă. Cu sufletul sfâșiat de durere, Sisi are o reflecție tulburătoare:

— Înțeleg acum că poți ajunge să te sinucizi de teama unei asemenea agonii.

Pierderea acestei surori, alintată Néné, nu face decât să agraveze la Sisi dorința de a fi alături de cei pe care îi pierduse. Franz Joseph se întreabă dacă nu cumva se va întâmpla ca soția lui, alergând mereu de la un deces la altul, să înnebunească până la urmă, copleșită de pierderea persoanelor dragi ei. Iar la curtea de la Viena, care seamănă cu un continuu priveghi, suveranul nu rezistă decât dând curs îndatoririlor lui de stat. Cu o regularitate

de metronom, consultă registrul de audiențe așezat pe un pupitru din lemn alb cu ornamente poleite. Numele recipiendarilor și motivul cererii lor sunt sub ochii lui. Din curtoazie, suveranul își primește vizitatorii în picioare, cu mâinile încrucișate la spate, în fața uneia dintre cele două ferestre ale biroului său rezervat pentru asemenea întrevederi.

În 31 iulie 1890, în sfârșit, amărăciunea face loc bucuriei. Marie Valerie, a cărei cununie fusese amânată din cauza doliului, se mărită, într-un cerc intim, cu arhiducele Franz Salvator, la Bad Ischl. Kaiservilla răsună de veselie. Franz Joseph a făcut aici câteva amenajări. A fost instalat curentul electric, ceea ce îi va permite împăratului să folosească o brichetă pentru a-și aprinde trabucul (obiectul seamănă cu un picior de lampă!), să lucreze vara într-o atmosferă mai răcoroasă, grație unui ventilator cu șase palete, conceput de firma Siemens, precum și să dispună de două sonerii pe un soclu de onix, una pentru a-și chema aghiotanții, cealaltă pentru valetul de cameră. Cele două butoane sunt unul în formă de trifoi cu patru foi și celălalt în formă de potcoavă. Două simboluri care aduc noroc, în această casă unde e mare nevoie de așa ceva. Dar cel mai spectaculos eveniment al acestei zile este apariția lui Sisi într-o rochie sobră de culoare gri-deschis. Este singura și ultima oară când va accepta să renunțe la negru.* Trebuie subliniat, de asemenea, că, în ciuda acestei ceremonii foarte simple, este vorba despre singurul mariaj din dragoste al copiilor cuplului imperial. Gisela acceptase o căsătorie impusă de mama ei, însă se bucura

* Franz Salvator și Marie Valerie vor avea nouă copii. Marie Valerie va moșteni Kaiservilla, care este proprietatea urmașilor ei și rămâne deschisă pentru public.

de o reală fericire conjugală; avusese în 1883 un al patrulea copil și ultimul, pe cel de-al doilea fiu.

După acest interludiu familial fericit, Elisabeta își va relua viața ei rătăcitoare, de-acum înainte și mai extravagantă, din moment ce nu o mai are lângă ea pe Marie Valerie. În anul 1890, la Corfu, construcția Achilleionului s-a încheiat în cele din urmă. O vilă? Un palat neoclasic, cu aproximativ zece încăperi și cu grajduri pentru o întreagă cavalerie! Grecii sunt impresionați și flatați de prezența suveranei, dar ceea ce îi uimește cel mai mult este rapiditatea deplasărilor ei. Odată cu punerea în funcțiune a primelor căi ferate în Peloponez, ajung să o poreclească pe Sisi „împărăteasa locomotivă"! Oare va putea să se abțină să nu străbată Mediterana în toate direcțiile? În grădinile de la Achilleion, vizavi de coasta Epirului și în capătul unei stânci, printre chiparoși și trandafiri, i se întâmplă să se odihnească pe o bancă semicirculară din marmură, ascunsă în spatele leandrilor. Subit, descoperă tihna nemișcării, odihna spiritului și tăcerea întrebărilor fără răspuns. Reflectează, își recapătă puterile gândindu-se la Ulise, care se regenerase în Corfu, sau Kerkyra, cum se numește insula în limba greacă. Lui Sisi îi place să le arate musafirilor ei o sculptură de Canova care — a asigurat-o anticarul de la care a cumpărat-o! — ar fi avut-o drept model pe indecenta Pauline Bonaparte, sora preferată a lui Napoleon, devenită Pauline Borghese. Pe un ton amuzat, împărăteasa declară:

— Le-am adus muzelor o nouă companie. Sper că o vor primi bine. Apollo, cel puțin, se uită la ea cu multă tandrețe.

Dar împărăteasa nu este niciodată satisfăcută, lucru de care se plânge și Maria Festetics: „Majestatea Sa este de la o zi la alta tot mai capricioasă și nonșalantă, iar pretențiile ei sunt din ce în ce

mai excesive. Ar vrea ca pentru ea cerul să coboare pe pământ… Majestatea Sa își închipuie că, dacă ai bani, poți să-ți faci o grădină la fel de ușor ca un castel. E disperată că arborii nu au înverzit încă. Își amintește de grădina de la Miramare, care anul acesta era într-adevăr superbă. O nemulțumesc lucrurile de acest fel".* Nimic nu poate să o țină locului pe împărătească. Casa aceasta de care s-a preocupat atât de minuțios, pentru care a făcut atâtea achiziții, de îndată ce a fost terminată a încetat să-i mai placă. Se gândește chiar să o vândă ca să-i dea niște bani lui Marie Valerie (care n-are nicidecum nevoie de așa ceva!). Într-un final, o va goli de toate mobilele, ceea ce va face ca, mai târziu suvenire, din Achilleion să fie regăsite în diverse reședințe imperiale, Hermesvilla, Kaiservilla și la Schönbrunn. Împăratului și lui Marie Valerie, care o imploră să renunțe la peregrinările ei permanente din Tanger până în Albania, cu trenul și cu vaporul, în timp ce personalul casei sale nu contenește să facă și să desfacă bagajele, ea le răspunde:

— Tocmai fiindcă îmi place într-un loc, nu trebuie să rămân acolo…

Împăratul primește plângeri de pretutindeni, îndeosebi din Ungaria unde, chiar și în Parlament, lumea regretă absența cuplului regal. Și, ca la Viena odinioară, ziarele din Budapesta calculează că regele și regina nu au stat într-un an decât o sigură lună în Ungaria. De ce nu vor să mai vină la Gödöllő? Ungurii se plâng la fel ca austriecii altădată: regina Erzsébet nu se mai arată la față. Iar soțul ei îi atrage atenția, cu fermitate, că acum călătorește aproape mereu în străinătate, adică în afara Austro-Ungariei, ceea ce echivalează

* Fond Corti, Arhivele din Viena, cf. Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

cu o gravă greșeală politică. În lipsa ei, împăratul a ajuns aproape să nu se mai despartă de Katharina Schratt, rezervându-i tabietul plimbării de după-amiază, în parcul Schönbrunn. Trebuie subliniat din nou că această relație a devenit atât de obișnuită, încât Sisi s-ar îngrijora dacă ar afla că nu mai este așa. A fi la curent cu legătura lor o liniștește și o împiedică să își facă procese de conștiință. Katharina Schratt este alibiul ei: împăratul nu mai este niciodată singur.

În 17 ianuarie 1891, negreșit pentru a-i face pe plac, împărăteasa acceptă să fie prezentă la o serbare vieneză, pentru prima oară de la moartea lui Rudolf. O serbare? Apariția lui Sisi în ținută de mare doliu are un efect dezastruos: majoritatea femeilor plâng! În ciuda toaletelor lor deschise la culoare și a bijuteriilor, s-ar zice că participă la un sumbru priveghi! În iulie, cuplul imperial se întâlnește la Bad Gastein, lângă Salzburg. Sisi se căznește să își ascundă melancolia și îi spune împăratului că e fericită să-l vadă. El îi mulțumește că a avut ideea să i-o aleagă ca „prietenă" pe Katharina Schratt. Totuși, Franz Joseph rămâne îndrăgostit de soția lui, care este atât de capricioasă, atât de nestatornică și atât de nefericită în viață. Când pleacă de la Bad Gastein, e bulversat: acum, de fiecare dată când se despart, împăratul are sentimentul că ar putea fi pentru ultima oară. În 14 iulie, la ora trei și jumătate după-amiaza, când abia s-a întors la Kaiservilla, Franz Joseph îi scrie: „Am avut senzația că văd umbrela ta albă pe balcon și mi s-au umplut ochii de lacrimi. Îți mulțumesc încă o dată din toată inima pentru bunătatea și dragostea ta în timpul sejurului meu la Bad Gastein. În prezent, rar mi se întâmplă să mai am zile atât de frumoase". Ea îi răspunde că nu s-a înșelat, rochia neagră și umbreluța albă, era ea, într-adevăr. Și din reședința lui de la Kaiservilla,

unde îi este atât de dor de împărătească, împăratul, despre care se spune că este între două femei, îi mulțumește soției lui, pe care nu reușește să o rețină lângă el: „Certitudinea că tu mi-ai făcut semn într-adevăr cu umbreluța ta, după ce ne-am despărțit, mă umple de fericire, sunt profund impresionat și îți mulțumesc“.* De ce simte ea nevoia să plece îndată ce a ajuns undeva? Franz Joseph este atât de îngrijorat, încât refuză să o lase să întreprindă un circuit prin lume sau să străbată Statele Unite. Imediat ce părăsește teritoriul austro-ungar, îi scrie din două în două zile scrisori care așteaptă apoi în consulate, recuperate de doamna de onoare, precum această misivă marcată de o tonalitate patetică: „Vreau să îți transmit, pe lângă urările mele cele mai sincere de a fi fericită, rugămintea insistentă ca, în viitorul poate scurt care ne mai este acordat, să fii la fel de bună și amabilă, cum ai fost întotdeauna cu mine… Și, fiindcă nu mă pricep să îți arăt suficient de bine și fiindcă știu că ți s-ar părea plictisitor, aș vrea să îți spun că te iubesc nespus de mult… Fie ca Dumnezeu să te binecuvânteze, să te păzească și să ne dea bucuria de a ne revedea cu plăcere. Nu mai avem ce altceva să ne dorim sau să mai sperăm…“

O noutate absolută: împreună la hotel… în vacanță!

Fără Sisi, e pierdut și vorbește necontenit despre ea cu Katharina Schratt, care nu are dreptul să spună că s-a săturat! Absența fizică

* Egon César, conte Corti, *Élisabeth, impératrice d'Autriche, op. cit.*

o face pe împărătească și mai prezentă în conversațiile împăratului cu actrița, iar la Hofburg, la Schönbrunn și la Bad Ischl apar nenumărate tablouri și fotografii cu Sisi, la cererea lui Franz Joseph. Împărăteasa nu ține neapărat să îl evite pe soțul ei, ci mai ales protocolul curții, care rămâne încredibil de riguros. Astfel, doar pentru anul 1892, sunt menționate peste trei sute de persoane care au privilegiul „marilor intrări", la care se mai adaugă încă patruzeci de persoane care n-au acces decât la „micile intrări"![*] Această amenințare permanentă de invazie în apartamentele împărătesei constituie în sine un pretext pentru Sisi de a fugi, încercând să supraviețuiască; Franz Joseph, în schimb, nu poate exista și nu poate domni fără etichetă. Ar însemna sfârșitul Imperiului! Dar, la un moment dat, Katharina Schratt trebuie să lipsească din Viena. Împărăteasa organizează imediat o înlocuire provizorie: este vorba despre cititoarea ei, Ida Ferenczy, care vine să îi țină companie împăratului, pregătindu-i niște cârnați prăjiți și pâine ungurească.

Viața împărătesei oscilează între durere și bucurie. Moartea mamei ei, Ludovika, în 26 ianuarie 1892, este urmată aproape imediat de nașterea unei fetițe a lui Marie Valerie. Printr-un miracol, în anul următor cuplul imperial reușește să facă o călătorie în Elveția, la Geneva, un oraș care îi place mult lui Sisi. Dar, culmea neșansei, atunci când sunt atât de fericiți să poată fi împreună, împăratul este rechemat la Viena; totuși, încearcă să o convingă pe Sisi să renunțe la ideea de a vinde vila Achilleion, un adevărat paradis. Răspunsul împărătesei explică motivul deplasărilor ei permanente:

— Dacă aș fi obligată să rămân într-un singur loc, fie și un adevărat paradis, acesta pentru mine ar deveni un infern.

---

[*] *Repertoriul Curții și al Statului Monarhiei Austro-Ungare* (1 260 de pagini!).

Începând din 1893, sănătatea fizică a împărătesei se degradează, marile voiaje nu mai pot fi un obiectiv. Încetul cu încetul, își va restrânge perimetrul turistic la stațiunile balneare germane și austriece, la lacul Geneva pe care îl adoră și la Riviera franceză, pe care o frecventează cu plăcere în timpul iernii, conform unei mode recent lansate. Pentru cuplul imperial, marea noutate este că, de acum înainte și în mod aproape sistematic, împăratul va veni să stea cu soția lui câteva zile, poate chiar o săptămână sau două. Grație acestor vilegiaturi în afara Austro-Ungariei, în străinătate, împreună, în mari hoteluri, cei doi suverani au posibilitatea să se bucure în tihnă de momente de intimitate, fără niciun fel de regulă protocolară. Pentru a demonstra că este într-adevăr în vacanță și că nu dorește să fie recunoscut, împăratul renunță la veșnica lui uniformă cu chipiu, alegând în schimb un costum de haine burghez, cu melon și umbrelă. Pentru prima oară apare în această ținută la Territet, în Elveția, la sud-est de Montreux. Este o imagine atât de surprinzătoare, încât presa se întreabă dacă nu cumva Franz Joseph a venit cu scopul de a o supraveghea pe soția lui, a cărei sănătate mintală se deteriorează probabil! În realitate, nici vorbă de așa ceva. Cei doi suverani sunt fericiți împreună, fac plimbări lungi, merg la cumpărături în oraș, împăratul își ia trabucuri și cere să fie livrate la Viena lăzi cu sticle de Yvorne, vinul alb elvețian preferat de el. Elisabeta este încântată că soțul ei se odihnește mai mult; în schimb, Marie Valerie este îngrijorată: „Am fost foarte neliniștiți când am văzut că pleacă, fără nicio escortă și fără niciun fel de măsuri de siguranță, în această țară unde se știe că și-au găsit adăpost atâția nihiliști și socialiști“, scrie ea. Vilegiaturile părinților ei la Cap-Martin nu o vor panica la fel de mult. Primul sejur al lui Sisi la Grand Hotel din Cap-Martin

are loc în februarie 1894. Instalarea ei aici, urmată de sosirea lui Franz Joseph după câteva zile, provoacă o mare stare de febrilitate, despre care directorul luxosului hotel pomenește într-o scrisoare: „Au venit cu o suită numeroasă. Sunt vreo opt sau zece persoane și mulți servitori. Hotelul era plin de lume, ceea ce a însemnat că a trebuit ca un mare număr de clienți să fie mutați în altă parte, pentru a-i putea caza pe ei".*

În același hotel va sta și împărăteasa Eugénie, a cărei vilă Cyrnos nu a fost deocamdată construită. Văduva lui Napoleon al III-lea ocupă un apartament la primul etaj. Sisi este la parter, pentru a putea evada mai ușor, întrucât dispune de o ieșire privată, care îi convine! Cele două împărătese vor fi văzute adesea plimbându-se împreună și purtând lungi conversații: au o relație bună, în ciuda vechilor divergențe diplomatice. Lui Franz Joseph îi place mult de Eugénie, alături de care a inaugurat Canalul Suez; cuplul imperial austro-ungar și fosta împărăteasă a Franței împărtășesc aceeași durere: în ambele cazuri, unicul fiu și moștenitor a murit în mod tragic.** De asemenea, Sisi și Franz Joseph sunt văzuți adesea plimbându-se la braț pe potecile străjuite de pini, pe faleza înaltă a Mediteranei. Maria Festetics notează: „Cu șarmul ei, împărăteasa îl are la degetul mic pe împărat". Duminica, cei doi suverani merg la liturghia de la ora zece, la Menton, la capela Confreriei Penitenților Negri. Uneori, cuplul sosește cu iahtul imperial, iar *Miramare* rămâne ancorat la poalele hotelului. Suveranii îi primesc

---

* Étienne Chilot, *Point de Vue Histoire*, iunie 2017; Jean des Cars, *Eugénie, la dernière impératrice*, Perrin, 2001, Grand Prix de la Fondation Napoléon.

** Prințul imperial murise în Africa australă, luptând vitejește împotriva zulușilor. Avea 23 de ani și purta uniforma britanică.

la bordul vasului pe Eugénie și pe prințul de Wales, un alt mare amator al sejururilor pe Coasta de Azur. Alături de acesta, Franz Joseph are posibilitatea să plece la Monte Carlo fără Sisi. Dar nu a fost entuziasmat. Îi scrie că lui personal clădirea cazinoului proiectat de Charles Garnier i s-a părut „prea încărcată și nu suficient de elegantă". Clientela este, după părerea lui, „comună și adesea îmbătrânită", mai ales că lipsesc „femeile de moravuri ușoare și cocotele drăguțe". De fapt, nici n-a văzut prea multe femei frumoase! Când îi scrie Katharinei Schratt (care, bineînțeles, va veni să stea cu ei!), se arată furios că a fost fotografiat în timp ce cobora dintr-o caleașcă. Categoric, este foarte dificil pentru el să rămână în anonimat, chiar și în haine civile! Îi povestește, de asemenea, că mănâncă prea mult și că se îngrașă, fiindcă mâncarea este foarte bună; el este altfel decât Sisi, care persistă să nu bea lapte decât de la anumite vaci și expediat de la Viena de către Ida Ferenczy, care se ocupă de acum înainte de o lăptărie model! Ce de complicații pentru a avea o alimentație sănătoasă! Soției lui încăpățânate, împăratul îi spune furios:

— Tu tratezi foamea ajunând, în loc să procedezi ca orice om rezonabil, iar lucrul acesta mă îngrijorează. Dar știu că vorbesc degeaba și că e inutil să abordez acest subiect!

Într-adevăr! Mai ales că Sisi, constatând că luase în greutate 300 de grame, o imploră pe Katharina Schratt să se controleze mai bine și ea, fiindcă ei i se pare că e „prea durdulie", ceea ce nu e nicidecum părerea împăratului! Bietul Franz Joseph abia mai suportă aceste diete permanente! Întristat, conchide:

— E ciudat cum voi două testați mereu aceleași experimente medicale…

Și ca să aibă liniște se încumetă să adauge, fără convingere:

— Din fericire, fără prea multe neplăceri…

Este adevărat că acest regim excesiv nu o împiedică pe împărăteasă să meargă pe jos câte cinci ore, uneori mai mult, pe peninsula unde nu vede pe nimeni și unde crede că nu este văzută, ceea ce este esențial pentru ea. În 3 martie 1897, Franz Joseph și Katharina Schratt fac o plimbare într-o trăsură descoperită, la Cap-Martin. Ei doi nu țin să se ascundă. Sunt fotografiați, numai că împăratul nu se mai supără pe acești indivizi indiscreți, strămoși ai paparazzilor, care hărțuiesc celebritățile. Katharina Schratt nu este lângă el în mod clandestin, dimpotrivă. Iar dacă această relație, cunoscută și oficială, care continuă să alimenteze toate zvonurile posibile, continuă nestingherită este fiindcă împăratul și împărăteasa au o încredere absolută în actriță; de fapt, pe timpul vieții suveranilor, aceasta nu va dezvălui nimic, nu va lăsa pe nimeni să aibă acces la corespondența ei dublu imperială și va fi foarte circumspectă cu persoanele care o vor aborda.

La aniversarea de un mileniu a regatului Ungariei, Erzsébet este ca o „fantomă"!

Budapesta, 30 aprilie 1896. O mare întâlnire cu istoria. Regele și regina revin, în sfârșit, la Budapesta, pentru a sărbători o mie de ani de existență a regatului lor. În 2 mai, Erzsébet apare într-o somptuoasă rochie neagră (tot în doliu…), cu mâneci bufante. Mii de perechi de ochi o scrutează. „Cum se simte suverana noastră? E într-adevăr nebună? Nu, pare doar tristă…" Mulțimea scandează:

— Erzsébet, regina noastră preaiubită!

Dar poporul constată o imensă amărăciune. Părul ei închis la culoare, perlele negre, acele negre de pălărie… Doar chipul ei marmoreean este de un alb aproape supărător. În Biserica Mátyás, unde fusese încoronată regină, cardinalul primat al Ungariei găsește cuvintele potrivite pentru a-i aduce un omagiu celei care, odinioară, „cu gingășie maternă, a țesut legătura de aur care unește în prezent națiunea și regele ei preaiubit". După trei ceremonii în public, printre care inaugurarea unei expoziții, Sisi renunță; asemenea reprezentări sunt acum peste puterile ei. În Parlament, abia mai ține în mână evantaiul pentru a-și ascunde fața și a răspunde complimentelor, cu amabilitate, dar aproape ca un automat. Franz Joseph, îngrijorat și contrariat, știe cu tristețe ce o obsedează pe soția lui; la fel ca ea, și el se gândește la Rudolf care, copil pe atunci, fusese lângă ei: cântecele, uniformele, monumentele sunt aceleași, însă ea, Erzsébet, s-a schimbat. Ea nu mai e de-aici. Nu mai este regina adulată, ci fantoma ei. Aplauzele, strigătele de bucurie nu reușesc să însuflețească această statuie a durerii, o *Mater Dolorosa*. Doar ochii ei magnifici sunt strălucitori. Presa maghiară relatează dezamăgirea și îngrijorarea poporului, deplângând faptul că monarhii poartă povara unei implacabile fatalități, care îi doboară: „Ei, care știau altădată să surâdă atât de fermecător, ei care mângâiau o țară nefericită, iată-i acum cu ochii plini de lacrimi". Este ultima apariție publică a cuplului regal. Ungurii nu o vor mai revedea niciodată pe femeia care le redase o demnitate prea mult timp călcată în picioare, regina lor care crezuse în Ungaria.

În dimineața zilei de miercuri, 5 mai 1897, la Hermesvilla, împărăteasa tocmai termină o lecție de greacă predată de profesorul ei. I se aduce o depeșă. Sisi se albește la față: în ajun, la Paris, sora

ei Sophie Charlotte, ducesă d'Alençon, a pierit în incendiul care a mistuit Bazar de la Charité. La ora patru și zece, o flacără țâșnește dintr-un proiector de cinematografie care funcționează cu eter și care ar fi trebuit lăsat să se răcească... Izbucnește un incendiu, care distruge tejghelele unde se află doamne ilustre din înalta societate. Sophie Charlotte a sesizat imediat catastrofa, văzând cum decorurile vopsite cu ulei iau foc instantaneu. Este o sală de proiecție improvizată, fără a respecta regulamentul în vigoare valabil pentru sălile de spectacol, așa că ușile, care se deschid spre interior, rămân blocate din cauza publicului panicat; curioșii, atrași de uimitorul cinematograf, se strivesc de pereți. Tinerelor de familie bună, care o înconjoară speriate, ducesa le ordonă:

— Să treacă alții înainte! Salvați fetele! Eu voi pleca ultima!

Sophie Charlotte s-a jertfit, rămânând cu mâinile împreunate într-o rugăciune plină de evlavie. Va fi una dintre cele o sută cincizeci de victime călcate în picioare și carbonizate. Doar dentistul ei va putea recunoaște cadavrul, care a fost mutilat cumplit. Împărăteasa, care o iubea nespus pe această soră a ei umilită de Ludovic al II-lea, spune cu glasul frânt și privirea voalată:

— Blestemul crește...

În 14 iunie, la Hermesvilla, Sisi își întocmește testamentul, în limba maghiară, un document constând din nouă paragrafe, care va fi înregistrat a doua zi la Budapesta. Pe Marie Valerie, o anunță astfel:

— Se va termina într-o bună zi... Odihna veșnică va fi binevenită.

Împărăteasa-regină se detașează de evenimentele politice, nimic nemaiputând să o atingă din moment ce, în opinia ei, moartea vine spre ea. Cândva o înfocată avocată a sentimentelor

naționale în Imperiu, acum nu are nicio reacție față de Franz Joseph atunci când, în noiembrie, intervine o gravă criză, în care se înfruntă apărătorii și adversarii particularismelor. După incidente violente la Camera Deputaților, ca urmare a unor „ordonanțe lingvistice", împăratul îl demite pe contele Badeni, prim-ministrul care urmase în funcție contelui Taaffe. Anturajul Elisabetei constată că aceste lupte, în care, contrar oricăror așteptări și fără vreun rol constituțional, ea se dovedise o campioană a dreptății și a echilibrului, acum nu o mai interesează. Sisi nu reacționează nici la nenorocirile și la legea marțială decretată la Praga. În timpul iernii 1897–1898, împărăteasa, despre care se spune că este bolnavă atât fizic, cât și psihic (lumea repetă acest lucru mereu după tragedia de la Mayerling), nu va reveni la Cap-Martin. În anul precedent, când Franz Joseph venise să stea cu ea două săptămâni, i se păruse că era teribil de nervoasă. Revenind la Viena, împăratul recunoscuse chiar, în fața ambasadorului Germaniei, că sănătatea soției lui îi „stricase complet sejurul la Cap-Martin".*

În mai 1898, Sisi dă motive de îngrijorare întregii familii. Unii spun că, potrivit medicilor, împărăteasa suferă de un edem de malnutriție și are picioarele umflate; dar, conform suitei ei, împărăteasa merge pe jos într-un ritm la fel de impresionant și, bineînțeles, nesăbuit. Care variantă merită să fie crezută? Ambele, negreșit, căci este doar o chestiune de moment și de dispoziție. Dar împăratul are tot dreptul să fie descurajat în sinea lui, când Sisi îi spune că se simte de parcă ar avea 80 de ani. În realitate, are cu nouăsprezece ani mai puțin decât această vârstă imaginară, dar durerile fizice sunt prea apăsătoare pentru ea. Însă îndărătnica

* Brigitte Hamann, *Élisabeth d'Autriche, op. cit.*

În primăvara anului 1898, Franz Joseph vine să stea cu Sisi, care face o cură în Bavaria, la Bad Kissingen, stațiunea ei preferată. Amândoi merg cu un pas iute, fericiți că sunt împreună. Îi unesc atâtea secrete și trăiri… S-au regăsit în sfârșit. Aceasta va fi ultima fotografie a cuplului…

împărăteasă pare chiar satisfăcută că o lasă puterile încetul cu încetul, apropiindu-se astfel de izbăvire… Nu îi spusese ea ambasadorului Germaniei: „Mă pregătesc să devin străbunică, am deci tot dreptul, presupun, să mă retrag din lume, nu?!“

Sisi face un tur al stațiunilor termale, Karlsbad, Bad Gastein, iar la Bad Kissingen, în nordul Bavariei, vine și împăratul să stea cu ea. Sunt fotografiați amândoi mergând cu pas alert în parcul stabilimentului balnear. Franz Joseph este în civil, cu o borsetă, melon pe cap și un baston subțire, ținut strâns în mâna dreaptă. Împărăteasa, în dreapta lui, bineînțeles îmbrăcată în negru, ține evantaiul în mâna dreaptă și umbrela albă în mâna stângă. Un obicei deja vechi… Aceasta va fi ultima imagine a cuplului reunit. Împărăteasa profitase de sejur ca să cumpere jucării pentru numeroșii ei nepoți și pentru prima ei strănepoată (fiica mai mare a Giselei se măritase în 1895).

Cuplul imperial ajunge la Bad Ischl. Marie Valerie, ca de obicei, este îngrijorată pentru mama ei, căci chiar și la Kaiservilla, locul de vacanță al împăratului, cumplita etichetă este prezentă și la fel de insuportabilă ca la Viena: „Niciodată viața osificată de la curte nu mi s-a părut mai sufocantă ca în acest an… Simți cum vine să îngrădească până și cele mai intime relații de familie… Acest înfiorător protocol al curții l-a lipsit pe *papa* de orice posibilitate de a avea niște relații simple și libere“, scrie ea în jurnalul ei.

După Bad Ischl, Sisi face o nouă cură la Bad Nauheim, în Hessen, înainte de a porni la sfârșitul verii spre lacul Léman, unde îi place atât de mult. Conform obiceiului, se instalează împreună cu suita la Territet, la Hôtel des Alpes–Grand Hôtel, care a fost deschis în urmă cu aproximativ zece ani. Împărătesei i se pare că acest sfârșit de vară pe malul lacului este nespus de frumos și

îl imploră pe Franz Joseph să vină și el, ca să profite amândoi de aceste momente plăcute.

Împăratul îi răspunde că din păcate nu poate veni să stea liniștit cu ea, deși nu s-au văzut de atâta vreme. „Dar nu mă pot gândi la așa ceva, îi explică el, din cauza jubileului prevăzut pentru a doua jumătate a lunii septembrie, cu inaugurări de expoziții.“* Într-adevăr, Viena se pregătește să celebreze cu mult entuziasm cincizeci de ani de domnie a împăratului. Tristă și decepționată, poate pentru a se distra sau pentru a vedea o frumoasă casă înconjurată de un parc magnific, Sisi acceptă invitația la masă, în 9 septembrie, la Pregny, la porțile Genevei, la baroana Julie de Rothschild. După dejun, Sisi a plănuit să meargă la Geneva, înainte de a reveni la Territet a doua zi. De ce această escapadă la Geneva? Pur și simplu, fiindcă împărăteasa are chef să facă niște cumpărături și fiindcă adoră acest oraș. Ultimului său profesor de greacă, Konstantin Christomanos, i-a spus despre Geneva că „este locul unde îmi place cel mai mult să fiu, fiindcă acolo pot merge pe jos cât poftesc printre oameni cosmopoliți, ceea ce îmi dă iluzia că pot fi cu adevărat așa cum fiecare ar trebui să fie“.

---

* *Der ewige Kaiser*, editor Hans Petscher, Viena, Österreichische Nationalbibliothek, Amalthea, 2016.

Optsprezece ani de solitudine

Franz Joseph la biroul său, la Schönbrunn. În acest castel, unde s-a născut în 1830, împăratul studiază minuțios dosarele sale, așa cum face, de altfel, și la Hofburg și la Bad Ischl. Sisi, marea dragoste a vieții lui, este prezentă pretutindeni prin portretele și fotografiile ei. Suveranul trebuie doar să ridice ochii ca să vadă imaginea ei.

Împăratul a rămas mult timp pe peron, cu ochii ațintiți la fuiorul de fum care se estompa. În acest sfârșit de după-amiază, trenul privat al împărătesei, devenit o adevărată reședință fiindcă și-a petrecut atât de mult timp călătorind, avea să dispară în zare, petrecut de privirile lui. Era în 16 iulie 1898, în micuța gară din Bad Ischl, unde cuplul imperial fusese însoțit de o escortă. Aghiotantul lui Franz Joseph va spune că suveranul, foarte emoționat, încerca să rețină parcă din priviri garnitura de tren care o ducea din nou departe de el pe soția lui; suveranul rămăsese încremenit câteva clipe. Ca și cum ar fi avut o presimțire. Plecările lui Sisi? Trăise nenumerate momente de acest fel! Și cât de mult suferise din cauza acestor despărțiri sfâșietoare pentru el! Dar, ca un adevărat domn, îi spusese: „Prefer să te știu fericită departe de mine, decât nefericită lângă mine". Și ea se întorsese întotdeauna, uneori după câteva luni, la începutul căsniciei lor. De când nenorocirea îi apropiase, călătoriseră mult împreună, fără să meargă însă departe. Iar Sisi, care renunțase la croaziere și la echitație, nu mai pleca decât la cure balneare sau pentru a-și vedea familia, bineînțeles nereușind vreodată să se odihnească, din moment ce nu putea niciodată să stea locului. Chiar și în tren, patrula pe coridor, de la un capăt în celălalt, necontenit… Dar nu mai fugea și, cum îi promisese, aveau să se reîntâlnească de îndată ce era posibil, peste trei săptămâni; suveranul fiind nevoit să rămână la Viena, pentru pregătirea marilor manevre ale armatei imperiale și regale, preludiu al viitoarelor festivități

prilejuite de jubileul său, în decembrie: Franz Joseph domnea de o jumătate de veac. Îi era ciudă că nu putea să o acompanieze pe soția lui, așa cum îi ceruse ea, și se simțea vinovat. El, vinovat! Da, de data aceasta… Înainte de plecarea lui Sisi, avuseseră parte de zile tihnite împreună la Kaiservilla, savurând vara luminoasă în Alpii din Salzkammergut. Împărăteasa iubea zidurile galbene ale acestei reședințe la poalele unei stânci împădurite, pe care ea o numea, cu mult simț poetic, „muntele (ei) vrăjit". Înainte de a pleca spre München, iar de acolo în regiunea Montreux din Elveția, Sisi urcase la primul etaj din Kaiservilla, pentru a arunca o privire în micul ei birou, unde un paravan era în continuare tapetat cu fotografii ale lui Marie Valerie, înainte și după cununia ei aici, și cu tablouri înfățișând cai. Apoi, la ora ceaiului, s-a dus la micul pavilion din marmură roz, situat ceva mai sus de Kaiservilla, refugiul ei preferat pe înălțimile parcului, unde îi plăcea să scrie poezii și să își noteze reflecțiile. Acum, plecase și, deja, soțul ei, care de patruzeci și cinci de ani o iubea ca un nebun, îi ducea dorul. Chiar de a doua zi, îi scrisese din Viena: „Îmi lipsești enorm, mă gândesc mereu la tine și sufăr știind că vei fi plecată de lângă mine atât de mult timp; văzând apartamentele tale goale, m-a cuprins nostalgia". Tristețea lui Franz Joseph este agravată și de faptul că actrița Katharina Schratt este bolnavă și la fel de nervoasă ca Sisi, când se simte rău! Asta mai lipsea! „E ca o a doua împărătească", se plânge împăratul, copleșit de mimetismul celor două femei din viața lui. E un complot între soție și prietenă?

Sisi călătorește incognito, dar împăratul nu poate fi liniștit…

În 30 august, împărăteasa-regină a sosit cu trenul ei la Montreux, perla Rivierei din Vaud, apoi la Territet, unde are tabieturile ei. Portarul hotelului îi înmânează scrisorile de la împărat, trimise din Viena prin cabinetul imperial. „Cât de fericit aș fi dacă, așa cum îți dorești tu, aș putea profita de toate acestea cu tine, într-o liniște desăvârșită pentru câtva timp, și dacă aș putea să te revăd după o despărțire mult prea lungă…“ Franz Joseph se simte singur, dar mai ales este îngrijorat, căci de ani de zile anarhiștii au luat în vizor mari personalități publice: membri ai unor familii domnitoare și demnitari europeni au fost deja victimele unor atentate. Degeaba călătorește împărăteasa sub pseudonimul de contesa Hohenembs, căci oricum nu poate fi întru totul discretă, cu trenul său privat și suita de unsprezece persoane, dintre care două doamne de onoare și două cameriste poartă negru. Ca Sisi. Își închipuie, așadar, că se poate deplasa astfel, fără să aibă nevoie de măsuri de securitate. Soțului ei, chinuit de atitudinea ei inconștientă, i-a răspuns încă o dată:

— Cine să vrea să atace o bătrână ca mine?

Fără să-i spună, Franz Joseph a cerut ambasadei Austro-Ungariei la Berna ca autoritățile elvețiene să asigure o ușoară protecție din partea poliției. De altfel, ambasadorul nu trebuie să se dezlipească de lângă ea. Și nici nu mai contează dacă Majestatea Sa împărăteasa este furioasă! La Pregny, la baroana Julie de Rothschild, Sisi a onorat dejunul somptuos și gustos, bând chiar și o cupă de șampanie. Va ține regim diseară! Este un asemenea

eveniment excepțional pentru ea, încât o roagă pe contesa Irma Sztáray să îi trimită împăratului meniul, precizând că ea a mâncat din toate! El, care regretă că ea nu se hrănește decât cu portocale în acel moment, va rămâne uimit și se va mai liniști. Calmă și senină, a semnat în cartea de onoare cu prenumele ei unguresc, la care ține cel mai mult — „Erzsébet". Împărăteasa a plănuit să își petreacă noaptea la Geneva, la hotelul Beau-Rivage de pe Quai du Mont-Blanc. Portarul îi înmânează un pachet de scrisori. După ce se instalează la primul etaj și își face siesta un ceas, iese din nou cu doamna ei de onoare, pentru niște cumpărături în Geneva, vorbind doar în ungurește ca să nu fie recunoscută.

Sâmbătă, 10 septembrie. La ora unsprezece fix (are mania punctualității, la fel ca soțul ei!), pleacă din nou în oraș, la magazinul de muzică Baecker, pe rue François-Bonivard. I-au plăcut dintotdeauna cutiile muzicale și flașnetele, din care răsună melodii la modă. Își cumpără un aparat cu manivelă* și douăzeci de suluri perforate cu un repertoriu compus din arii variate ce se aud cârâit, de la *Carmen* până la *La Traviata*, trecând prin *Lohengrin*, a cărui muzică are „ceva fatal", după părerea împărătesei. Însoțitoarei ei îi spune pe un ton glumeț și vesel:

— Ce-o să le mai placă împăratului și copiilor!

A fost evident recunoscută, căci vine adesea la Geneva. Uitând de așa-zisul ei incognito, se semnează în cartea de onoare: „Erzsébet Kiralyné", „regina Ungariei". Revenind la Beau-Rivage, la ora unu, împărăteasa cere să i se aducă un pahar cu lapte proaspăt, singurul ei dejun, în timp ce contesa Sztáray înghite la repezeală o gustare. Doamna de onoare este consternată: a aflat că, în ajun și fără să-i

* Fabricat de Heller, la Berna. Am avut privilegiul de a vedea acest aparat.

fi spus, împărăteasa a dat drumul întregii suite, poruncindu-le marelui șambelan, medicului, unei alte doamne de onoare, cameristelor ei, șefului de tren și chiar polițiștilor de la Siguranța din Geneva să nu o mai însoțească, și de asemenea a trimis înapoi la Montreux trenul ei privat. Vagoanele au plecat la prânz, cu toate bagajele. Chiar și reprezentantul împăratului la Berna a trebuit să se retragă, foarte vexat. Doamnei Fanny-Louise Mayer, proprietăreasă și directoare a hotelului, care rămâne înlemnită când le vede pe cele două femei neînsoțite, Sisi îi explică:

— Nu îmi plac cortegiile!

Împărăteasa a refuzat-o pe baroana de Rothschild, care a avut amabilitatea de a-i propune să se folosească de iahtul ei. Cu spiritul ei democrat, Sisi a decis să se îmbarce pe vaporul public al Companiei generale de navigație. Ce nebunie! se gândește doamna ei de onoare, care este unguroaică. Dacă se întâmplă ceva?

— Doamnă, vom fi absolut singure! Ce-o să spună împăratul? Va fi furios!

— Săraca de tine, Irma! Pari foarte marcată de responsabilitatea pe care o ai azi, oftează Sisi, compătimitoare în fața angoasei acestei femei atât de devotate.

Doamna de onoare se uită la ceasul pandantiv de la gât:

— Repede, Majestatea Voastră! Vaporul pleacă peste zece minute!

Sisi rămâne calmă. În fața unei oglinzi, cea mai spectaculoasă suverană a epocii ei își aranjează cu grijă ținuta, își pune pălăria neagră, apoi mănușile lungi albe (de data asta!), își ia evantaiul și umbrela.

— Repede, repetă disperată contesa Sztáray.

Într-adevăr, vaporul urmează să plece peste zece minute. Este ora unu și treizeci și cinci de minute, ziua. Bineînțeles, vasul va respecta orarul; clopoțelul cheamă deja pasagerii.

La Schönbrunn, fatalitatea îl doboară din nou pe Franz Joseph…

La cei 68 de ani ai săi, Franz Joseph, soldat disciplinat, îmbrăcat cu tunică albastră și pantaloni negri, este la biroul său din Schönbrunn, încă din zorii zilei. În acea seară, urmează să plece pentru a inspecta manevrele militare în Slovacia, totul fiind deja pregătit. La începutul după-amiezii, îi scrie lui Sisi, spunându-i cât de dor îi e de ea. Ca de multe ori, pentru a-i face plăcere, primele lui cuvinte sunt în ungurește — „Iubita mea dulce și scumpă". Este fericit că a primit vești bune de la ea, că vremea este frumoasă și apartamentul îi place, „cu priveliștea minunată spre munți și spre lac". „Am fost impresionat că te gândești, totuși, cu nostalgie la Hermesvilla care ne este atât de dragă. Am fost acolo ieri după-amiază." Inevitabil, vorbește despre prietenă! Katharina Schratt este plecată și ea la munte, dar în Austria. Prin urmare, înlocuitoarea nu e la post! Și ea este prea energică, lucru de care împăratul nu pregetă să se plângă: „Nu înțeleg de ce a ținut să facă neapărat atât de repede acest tur la munte, cu un program așa de încărcat pentru o zi!" Soțul abandonat de „soțiile" lui se plânge de una celeilalte și invers! A mai adăugat că în ajun s-a delectat cu un pahar de lapte bun de la lăptăria model cerută de Sisi și că va pleca în acea seară, la ora opt și jumătate. Ultimele lui cuvinte sunt: „Dumnezeu să te aibă în paza Lui, îngerul meu drag. Te sărut din toată inima. Iubitul tău".

La ora patru și jumătate după-amiază, contele Paar, prim-aghiotant al împăratului, sosește de la Hofburg. Este foarte palid și cere să fie primit de urgență. Are o telegramă de la Geneva. Textul este

scurt: „Majestatea Sa împărăteasa grav rănită. Rugăm anunțați-l pe împărat cu menajamente". Dar cum? Suveranul ridică privirea, surprins că aghiotantul său, contele Paar, de obicei stăpân pe sine, pare atât de bulversat.

— Ce s-a întâmplat, dragă Paar?

— Sire… Tocmai am primit o veste foarte proastă…

Împăratul sare în picioare și strigă:

— De la Geneva?

Și smulge depeșa din mâinile ofițerului, se clatină pe picioare pășind înapoi, după care își recapătă cumpătul:

— Eh bine! Trebuie să vină și alte știri! Telegrafiați! Telefonați! Trebuie neapărat să aflăm detalii!

De pe culoar, se aud pași care se apropie. Aghiotantul de serviciu se prezintă, în poziție de drepți, ținând o altă telegramă. Franz Joseph se repede să o ia și rupe plicul. Citește: „Majestatea Sa împărăteasa a decedat".

Rămas înmărmurit de groază, bietul om stă nemișcat câteva clipe, apoi se prăbușește în fotoliu. Creștetul pleșuv al suveranului dispare între mâinile sale. Împăratul plânge. Cu un glas neutru, de parcă ar fi vorbit pentru sine, rostește printre hohote de plâns:

— De nimic nu sunt cruțat pe acest pământ…

O a treia depeșă precizează că împărăteasa a fost asasinată. În acele clipe cumplite, este aproape o ușurare, căci Franz Joseph se temea că soția lui își pusese capăt zilelor, ea care vorbea prea adesea despre moartea care te eliberează de suferințe… Textul telegramei întreabă dacă medicii pot efectua autopsia. Doborât de durere, împăratul răspunde ca și cum ar fi dat un ordin:

— Să se procedeze așa cum prevede legislația elvețiană…

Apoi, recăpătându-și parcă luciditatea, adaugă:

— Trebuie anunțați copiii…

Întrucât Gisela și Marie Valerie nu erau în preajma tatălui lor, contele Paar și-a asumat misiunea de a le transmite trista veste.

Asasinul lui Sisi a ucis o femeie mult mai revoltată decât el…

Demn, învățat să își controloze emoțiile, împăratul își păstrează cumpătul, așa cum îl cunosc cei din anturajul său politic și militar: ar putea fi considerat insensibil, fiindcă la el funcția domină omul, așa cum se întâmplase și în tragedia de la Mayerling. Este o chestiune de educație. Dar când sosește Marie Valerie, platoșa stăpânirii de sine se frânge și tatăl plânge în hohote, în brațele fiicei lui. Franz Joseph repetă ceea ce murmurase atunci imediat, cu privirea pierdută, de față cu contele Paar:

— Nimeni nu va ști cât de mult ne-am iubit.

Este copleșit de această iubire complicată, adesea contradictorie, o pasiune între două temperamente opuse, care ajunseseră să se regăsească pe același drum jalonat de drame și secrete grele.

Dar ce s-a petrecut mai exact la Geneva? Luigi Lucheni, un anarhist italian în vârstă de 25 de ani, care sosise în oraș în urmă cu cinci zile și își găsise de lucru la Poșta Mare aflată în construcție, luase decizia să omoare „pe cineva sus-pus, nu conta dacă era rege, prinț, președinte, sunt toți o apă și-un pământ".

Prin urmare, nu era încă hotărât în privința victimei sale și, din cauza unei indiscreții apărute în presa din dimineața de 10 septembrie, aflase despre prezența împărătesei la Beau-Rivage. A pândit-o la

ieșirea din hotel, când împărăteasa și doamna ei de onoare au pornit grăbite spre vapor. Pe chei, le-a ieșit în față, aproape clătinându-se pe picioare, și a atacat-o pe Sisi cu un poanson triunghiular fixat pe un mâner de lemn. O armă improvizată. Împărăteasa s-a prăbușit, crezând că străinul vrusese să îi fure ceasul. Irma Sztáry a ajutat-o să se ridice. Sisi era palidă. De frică, negreșit. A reușit să se îmbarce pe vaporul care urma să plece, apoi și-a pierdut cunoștința. Vaporul a revenit la țărm, împărăteasa a fost scoasă pe o targă improvizată din vâsle și vele, fiind apoi transportată la hotel. Medicii nu au putut face nimic, întrucât lovitura fusese foarte violentă. Hemoragia nu a putut fi oprită. După un ceas de agonie, la ora două și patruzeci de minute după-amiaza, împărăteasa-regină, în vârstă de 61 de ani, și-a dat sufletul, trecând la cele veșnice.* Având un presentiment, cum i se întâmpla adesea, Sisi scrisese: „Viața mea va pieri printr-o mică deschizătură în inimă". Purta un medalion conținând o șuviță din părul lui Rudolf și, la lanțul pentru ceas, avea o lebădă minusculă din cuarț, primită de la vărul ei Ludovic al II-lea. Lucheni se înșelase însă. În primul rând, crezând că răpește viața unei persoane dornice să mai trăiască, el nu făcuse decât să ajute o supraviețuitoare să scape de calvarul ei terestru. Sisi aștepta moartea de multă vreme, spera să dispară pentru a-l scăpa pe împărat de povara întruchipată de

* O polemică aruncă vina pe șefii poliției cantonului Geneva, iar Consiliul federal își manifestă indignarea, prezentând condoleanțe împăratului-rege. Geneva și Confederația Elvețiană sunt în stare de șoc. Asasinul suveranei, arestat de jandarmi în timp ce fugea, a declarat că el săvârșise o crimă politică și s-a lăudat cu fapta lui, pretinzând să fie considerat un erou. A fost judecat și condamnat la moarte ca un criminal de drept comun, ceea ce era o infamie pentru un anarhist. Furios și disperat, s-a spânzurat în închisoare, în 1910.

persoana ei, iar această ipoteză le îngrozea pe Gisela și Marie Valerie: mama lor le spusese că în felul acesta împăratul ar fi mai liber pentru a putea trăi cu Katahrina Schratt. Oare ar fi chiar în stare să se însoare cu ea? Era de neconceput! În al doilea rând, Lucheni nu știa că Sisi, pe timpul vieții, devenise deja o legendă. Moartea ei, neașteptată și considerată nedreaptă, avea să îi permită să supraviețuiască pentru totdeauna în mintea tuturor. Era o persoană insuportabilă, depresivă, dar totodată frumoasă, cultivată, curajoasă și vizionară în politică, mereu bârfită și invidiată. Asasinarea ei avea să-i amplifice mitul.

Tot în 10 septembrie, la Viena, cumplita veste se răspândește începând cu ora șase seara, prin edițiile speciale ale ziarelor, cu paginile în chenar negru. Mulțimea se adună, oamenilor nu le vine să creadă, iar apoi tonul lor devine răzbunător:

— Împărăteasa noastră a fost asasinată de un italian!

În localurile frecventate de italieni, izbucnesc încăierări. Este nevoie de intervenția poliției pentru a face ordine. Seara, la Budapesta lumea este încremenită de stupoare; o imensă tristețe a pus stăpânire pe oraș. Maldăre de telegrame sunt transmise regelui.

— Da, spune Franz Joseph, să plângă… Nu știu ei ce suflet prieten au pierdut prin moartea reginei lor…

Dar suveranul greșește: ungurii știu prea bine ce a făcut Erzsébet pentru ei; și-au pierdut acum regina ocrotitoare, care revenise la Budapesta în urmă cu doi ani și pe care nu o vor uita niciodată. Katharina Schratt a sosit repede la Viena. Franz Joseph îi mulțumește:

— Frumos din partea ta că te-ai întors. Cu cine, dacă nu cu tine, aș putea eu să discut cel mai bine despre scumpa mea dispărută?

Da, într-adevăr, cu cine altcineva? La fel ca înainte de moartea celei care își alesese „dublura"? Presupusul „ménage à trois", devenit un „duo", va fi oare păstrat prin amintiri și regrete?

Ultima călătorie terestră a lui Sisi nu este cea pe care ea o dorea!

Împărăteasa spusese că ea dorea să fie înmormântată în Corfu. Astfel, într-un anumit fel, își respecta promisiunea pe care i-o făcuse lui Franz Joseph: nu va mai călători…

Dar se înșela, căci o împărăteasă a Austriei nu își poate dormi somnul de veci decât la Viena, în Cripta Capucinilor. Pe timpul vieții, turbulenta Sisi reușise să fugă de majoritatea constrângerilor impuse de curtea imperială. Trecută însă în neființă, cum ar mai putea să se împotrivească tradiției, al cărei vigilent păzitor este chiar soțul ei? Acesta este ultimul dezacord al cuplului imperial, dar fără izbucniri sau resentimente, doar o scurtă dispută nezgomotoasă… Marți, 13 septembrie, locuitorii Genevei se perindă prin fața hotelului Beau-Rivage de unde, după ridicarea trupului neînsuflețit, pleacă un cortegiu, de genul celor pe care defuncta le detesta. Navigația și toate activitățile sunt suspendate, în timp ce cincisprezece mii de persoane manifestează, prin furia lor tăcută și prin reculegerea lor, împotriva unei fapte „care nu poate decât să insufle un sentiment de profundă groază întregii omeniri civilizate". Marele clopot Clémence bate prelung cu dangăte de mort. Franz Joseph a trimis un tren funebru. Trupul Elisabetei în „frumoasa ei rochie neagră", cum spune Irma Sztáry, se odihnește sub

un voal de dantelă, într-un sicriu triplu, două sicrie din plumb și al treilea, cel exterior, din argint. Reprezentanții oficiali ai împăratului au sosit în ajun. Prin două deschizături acoperite cu geam, care lasă să se vadă chipul defunctei, aceștia se asigură de identitatea ei. Împărăteasa-regină pleacă într-un vagon special cu perdelele trase, cum cerea de fiecare dată când trenul se oprea într-o gară. La Hofburg, telegrame din lumea întreagă se adună teancuri în cancelarie. Președintele Franței, Félix Faure, care nu pierde niciodată ocazia să se arate galant, amintește, cu un patriotism deplasat, că el declarase: „Împărăteasa este sublimă. Ai zice că e franțuzoaică!" În dimineața zilei de 17 septembrie, peste cincizeci de suverani, prinți, președinți de stat și mari demnitari pășesc în urma cortegiului, care conduce sicriul spre Cripta Capucinilor.

Aici, din nou, Sisi, care se împotrivea onorurilor, are dreptul la protocolul îndeplinit de șambelan și un călugăr capucin. O polemică regretabilă izbucnește când delegația maghiară descoperă că, pe placa fixată pe sicriu, defuncta nu poartă decât titlul de împărătească a Austriei! Maghiarii protestează: era regina lor! La repezeală, este completată inscripția. Cehii se supără și ei: deși nu fusese încoronată regină a Boemiei, ei așa o considerau, din moment ce ei îi construiseră trenul privat… Până și în ultimul ei locaș pământesc, Sisi este mai mult decât doar cea de-a șaisprezecea împărătească a dinastiei Habsburgilor. În sarcofagul ei din argint, așezat pe șase labe de leu, cu câte patru falange din bronz, ea este suverana fragilă cu puteri nebănuite, un mit între splendoare și simplitate, inamică a castelor, a nedreptății, plină de cutezanță în politică, dar și în viața oficială; o revoluționară, dar nu o ființă lașă ca agresorul ei. Franz Joseph, în tunică albă, pantaloni roșii și brasardă neagră pe brațul stâng, la fel ca ofițerii lui, sfâșiat de

În Cripta Capucinilor, bietul Franz Joseph se prăbușește pe sicriul lui Sisi, pe care a iubit-o atât de mult și căreia i-a suportat capriciile, legătura dintre cei doi suverani în ultimii lor ani de viață comună, când au călătorit împreună, devenind și mai puternică după dramele prin care au trecut. Imaginarul popular percepe imensa durere a suveranului inconsolabil. Se spune că împăratul își reproșează că nu o acompaniase.

disperare, se aruncă plângând peste sicriu. Scena va intra în mitologia familiei și în imaginarul colectiv. În urmă cu aproximativ șase luni, Sisi declarase:

— Eu nu vreau să trăiesc mai mult decât împăratul. Nu vreau ca el și copiii mei să fie prezenți la moartea mea. Eu vreau să mor complet singură.

Și dorința i-a fost împlinită. Suflet pribeag și chinuit, Sisi l-a întâlnit poate în sfârșit pe Rudolf, pe care îl strigase zadarnic, noaptea în necropolă…

Franz Joseph și Katharina Schratt: o prietenie întreruptă

Cum rezistă împăratul? Încearcă să își înece suferința în munca de zi cu zi, dar durerea din sufletul lui rămâne la fel de profundă, mai ales că ține totul închis în el însuși. Când îl revede pe tatăl ei la sfârșitul lunii septembrie, Marie Valerie mărturisește că nu știe cum să-i aline amărăciunea. Peste tot, portrete, tablouri sau desene, busturi și fotografii ale lui Sisi îl înconjoară permanent pe monarhul văduv. Ultima fotografie cunoscută a împărătesei a fost făcută, poate din întâmplare, la Territet, în 8 septembrie. Sisi apare aici alături de Irma Sztáray, pe stradă, în fața unei braserii, unde umbrela albă a împărătesei contrastează cu vestimentația de culoare neagră a celor două femei. Împăratul, un pic adus de spate, își reia plimbările cu Katharina Schratt pe aleile umbroase de la Schönbrunn. Traseul acesta a devenit deja o obișnuință pentru ei, mai ales de când actrița a putut să își cumpere, cu ajutorul financiar al împăratului, o minunată casă lângă parc, pe Gloriettegasse nr. 9. Mereu la fel de matinal, cum fusese cu Sisi sau cu celelalte femei din viața lui, lui Franz Joseph îi place să ia micul dejun la Katharina Schratt, unde masa e pregătită de bucătăreasă. Mezelurile și cârnații cu hrean nu îl sperie pe suveran! După studierea dosarelor, acum se relaxează. „Se amuză ascultând ultimele

bârfe de la Burgtheater, îl distrează glumele povestite prin saloane și surâde la butadele cu care Katharina își presară fermecătoarea conversație."* Destul de des, căci acest ritual matinal devine repede un secret pe care îl știe toată lumea, diverși vecini vin să îl salute pe împărat, arătându-și respectul și compasiunea pentru dramele prin care a trecut în viață. La curte, în schimb, unde atmosfera este ternă ca întotdeauna, sunt persoane care continuă să considere că actrița Katharina Schratt nu este o relație potrivită pentru împărat. Fie el și văduv! Se va afla mai târziu că mărinimia materială a împăratului — susținută din averea sa personală — față de actriță constă, la scurt timp după drama de la Mayerling, în suma de 500 000 de florini, un palat pe Ringstrasse și diverse bijuterii; însă aceste cadouri nu vor figura în testamentul ulterior al lui Franz Joseph.

Ținuse să își justifice atențiile față de Katharina Schratt, „de care sunt legat prin cea mai profundă și mai pură prietenie și care întotdeauna, onestă și fidelă, a fost prezentă lângă mine și lângă împărătească, în cele mai dureroase momente din viața noastră".** În afara muncii lui cotidiene la cârma Imperiului, în anii 1898 și 1900, Franz Joseph va trebui să înfrunte și o criză personală, care va deteriora relațiile lui cu Katharina Schratt. Aceasta, vedetă la Burgtheater, își vede statutul periclitat odată cu venirea unui nou director al teatrului, Paul Schlenther. Fost critic dramatic la un mare cotidian berlinez, acesta decide să își exercite pe deplin funcțiile și nu se lasă impresionat de influența actriței. Până atunci, ea era cea care își alegea rolurile. Dar lucrurile se vor schimba!

---

* Jean-Paul Bled, *Franz Joseph, op. cit.*

** *Ibid.*

Katharina este furioasă. Are 47 de ani și nu mai poate juca în roluri de ingenuă; este un moment dificil, cu care se confruntă la un moment dat toate actrițele. Îi povestește împăratului despre problemele ei profesionale, sperând să obțină capul noului director. Dar se vede că nu-l cunoaște cu adevărat pe Franz Joseph. Acesta propovăduiește răbdarea și supunerea. Împăratul nu va interveni. Actrița îi face o scenă violentă. Criza ajunge la paroxism, când Katharina Schratt îi prezintă directorului demisia ei. Încearcă atunci să forțeze mâna împăratului, care refuză în continuare să se amestece. Asta înseamnă ruptura prieteniei lor. După nici doi ani de la moartea lui Sisi, Franz Joseph se trezește singur și disperat în vara anului 1900, un pic gelos pe relațiile „prietenei" cu diverși demnitari europeni, și se teme ca aceasta să nu se ducă la Monte Carlo. Un fapt fără precedent, împăratul a ajuns să își piardă legendara curtoazie, exasperat de niște scene prea… teatrale! Katharinei îi va trebui mai mult de un an pentru a reveni asupra deciziei ei. În aceste luni de criză, împăratul este complet bulversat: se simte singur, în ciuda dragostei manifestate de fiicele și nepoții lui. Deși relațiile dintre Katharina Schratt și suveran se vor relua, nimic nu va mai fi vreodată ca înainte. Oricum, de la moartea împărătesei, principalul lor subiect de conversație era defuncta. Curtea imperială, care nu a acceptat niciodată de fapt relația stranie și ambiguă a cuplului imperial cu o actriță prea epatantă, profită de această criză pentru a alimenta clevetelile. Doar împărăteasa știa să descurajeze criticile și să le închidă gura moralizatorilor de profesie. Sisi era ca un zid care apăra mereu grupul lor de trei. Această intimitate deranja, fără să șocheze. Acum, Marie Valerie, care nu a suferit-o niciodată pe Katharina Schratt, deși nu se manifestase pe timpul vieții mamei ei, nu știe ce să creadă: pe

de o parte, tatăl ei suportă foarte greu solitudinea, dar pe de altă parte, se teme ea, ar putea să se recăsătorească morganatic, ceea ce ar fi un dezastru. Totuși, trebuie subliniat că, în timpul acestei perioade foarte dificile pentru Franz Joseph, atât pe plan intern, cât și european, Katharina Schratt se ține de cuvânt, așa cum îi promisese împărătesei: nu povestește nimic despre această viață secretă atât de vizibilă, nu spune nimic și nu va vorbi niciodată, chiar și după o scenă cu împăratul și plecarea ei spectaculoasă, pentru câteva luni. Ce decepție pentru bârfitori!

Franz Joseph participă la cultul memoriei lui Sisi

Pe timpul vieții împărătesei-regine, pe lângă tablouri și desene, statuile înfățișând-o bust sau în picioare erau deja semne de afecțiune populară și de omagii aduse frumuseții sale. După moartea ei, Franz Joseph va onora adesea noile omagii ale sculptorilor, aproape peste tot în Imperiu și chiar în afară. Sisi a călătorit atât de mult, încât este pretutindeni! Ungurii au fost pionieri în cultul împărătesei; la Budapesta, în Biserica Mátyás, unde fusese încoronată, bustul ei ca regină a Ungariei este la picioarele scării care duce la amvon. A fost ridicat printr-o subscripție organizată de femeile recunoscătoare pentru încoronarea ei în 1867. În parcul castelului Gödöllő, regina are o statuie în picioare, cu părul împletit ca o coroană; lucrarea, care datează din 1901, a fost posibilă tot printr-o subscripție publică în memoria reginei asasinate. Erzsébet venea adesea în acest loc. În spatele statuii se vede încă banca pe care

îi plăcea să se așeze. Banca este dotată cu o sobiță cu lemne, care funcționa iarna, hornul terminându-se printr-o coroană: o bancă încălzită pentru Erzsébet! În 10 iulie 1901, la Salzburg, Franz Joseph participă la dezvelirea unei statui, din marmură albă pe un soclu roșu, foarte realistă, operă a sculptorului vienez Edmund Hellmer. În mulțimea numeroasă a personalităților prezente, pot fi observate câteva dintre fostele doamne de onoare ale defunctei. Erzsi, fiica lui Rudolf și nepoata lui Franz Joseph, este și ea acolo. Când vălul care acoperă statuia este dat la o parte, „văzând cât de vie și asemănătoare este această viziune artistică a împărătesei, lacrimile împăienjenesc ochii tuturor celor care o cunoscuseră, o iubiseră și o admiraseră".*

În 22 mai 1902, în Elveția, la Territet, în Parcul Trandafirilor, este inaugurată opera unui sculptor italian, în amintirea numeroaselor sejururi ale împărătesei în hotelurile din Montreux și comunele învecinate. Aceste ofrande postume sunt o recunoaștere a meritelor suveranei, mereu generoasă și curajoasă pe plan politic. Astfel, la Trieste, multă vreme port austriac și punct de plecare și sosire a numeroaselor călătorii făcute de Sisi, o statuie o înfățișează în picioare, în negru, între două grupuri de personaje feminine în alb. Aici, ceea ce contează este prenumele ei în versiune italienească, Elisabetta, în amintirea sprijinului pe care îl acordase năzuințelor de independență ale Lombardiei și ale regiunii Veneto. La Viena, în 1907 (abia atunci, ceea ce este revelator!), Franz Joseph inaugurează statuia defunctei șezând în Volksgarten, într-un amfiteatru din marmură, și privind spre

* Ghislaine Windisch-Graetz, *L'Orpheline de Mayerling, Élisabeth-Marie, l'archiduchesse rouge*, reeditare Racine, 1998.

Hofburg, de unde nu contenise să tot evadeze; în această grădină, atunci muzicanții interpretează adesea un repertoriu tipic vienez, când e vreme frumoasă.

Iar această venerație va continua mult timp după căderea Imperiului: la Budapesta, în capătul podului Erzsébet, pe cheiul dinspre Buda, o mare statuie de bronz a reginei șezând a fost inaugurată în 1932. Pe urmă, în perioada comunismului, statuia a fost depozitată într-o magazie. După căderea Zidului Berlinului, statuia a fost reinstalată pe malul Dunării, în urma unei petiții la radioul maghiar. De atunci, Erzsébet, cu un surâs un pic istovit, privește cum curge firul istoriei, însă ea este în inima capitalei.

Franz Joseph a trăit mai departe cu amintirea omniprezentă a lui Sisi. În 28 iulie 1914, la o lună după asasinarea la Sarajevo a prințului moștenitor Franz Ferdinand, nepotul său de frate, împreună cu soția sa, Sophie, Franz Joseph se așază la biroul său din Kaiservilla, la ora unsprezece dimineața. Bătrânul împărat (84 de ani) are în față un bust al lui Sisi, realizat în momentul logodnei lor și pus acum pe acest birou atât de simplu. Elisabeta, pe atunci ducesă din Bavaria, este acolo, veșnic tânără, ca și cum ar fi încetat să mai călătorească, pentru a rămâne lângă soțul ei și a-l povățui. L-ar fi oprit ea oare să semneze ordinul de mobilizare a armatei austro-ungare contra Serbiei, bănuită de a fi susținut în secret atentatul de la Sarajevo? Poate că i-ar fi amintit premoniția ei din urmă cu douăzeci și patru de ani, potrivit căreia „furtuna va izbucni în Balcani", ca un adevărat ciclon, care va frânge majoritatea coroanelor, va vărsa sângele popoarelor și va modifica spectaculos Europa. Poate că i-ar mai fi spus, de asemenea, așa cum își repeta singur, că el, Franz Joseph, începuse multe războaie, dar că, în ciuda unor victorii, le pierduse pe toate.

În 30 noiembrie 1916, după șaizeci și opt de ani de domnie, Franz Joseph este condus la Cripta Capucinilor, unde, astăzi, se odihnește între Sisi și Rudolf. Împăratul a fost înmormântat în uniforma albă cu roșu, de feldmareșal, perfect asemănătoare cu uniforma pe care o purta în ziua cununiei lui cu Sisi. Viena este împietrită de durere, frig și angoasă, după acel război deja atât de lung și incert. Nimeni nu bănuiește că este înhumat acum ultimul împărat al Austriei și rege domnitor al Ungariei. Un băiețel de cinci ani, martor al acestor funeralii spectaculoase, va lăsa o mărturie impresionantă — este viitorul cancelar social-democrat din anii 1971–1983, Bruno Kreisky, al cărui bunic era un funcționar al lui Franz Joseph: „În momentul în care cortegiul funerar a ajuns în dreptul nostru, mi s-a părut că întunericul învăluise întreaga lume. Pe figurile oamenilor, se citeau suferința și frica de ceea ce putea să se întâmple de atunci înainte."

Postfață

Această biografie extrem de intimă a cuplului imperial și regal nu ar fi putut să fie scrisă fără corespondența personală dintre Franz Joseph și Elisabeta, descoperită de fiica lor Marie Valerie după moartea împăratului. Nenumăratele lor scrisori, lungi sau scurte, compuse chiar și atunci când erau mai puțin apropiați, pun în evidență relația intensă dintre cei doi soți, inclusiv în timpul celor mai grave crize pe care le-au trăit. Corespondența demonstrează, de asemenea, tandra lor regăsire din ultimii ani de viață ai lui Sisi, ceea ce pe Marie Valerie, mai apropiată de părinții ei decât Gisela, a bulversat-o profund, întrucât până atunci nu cunoscuse decât exasperarea mamei ei în fața rigidității vieții de la curte și a aparentei insensibilități a tatălui ei.

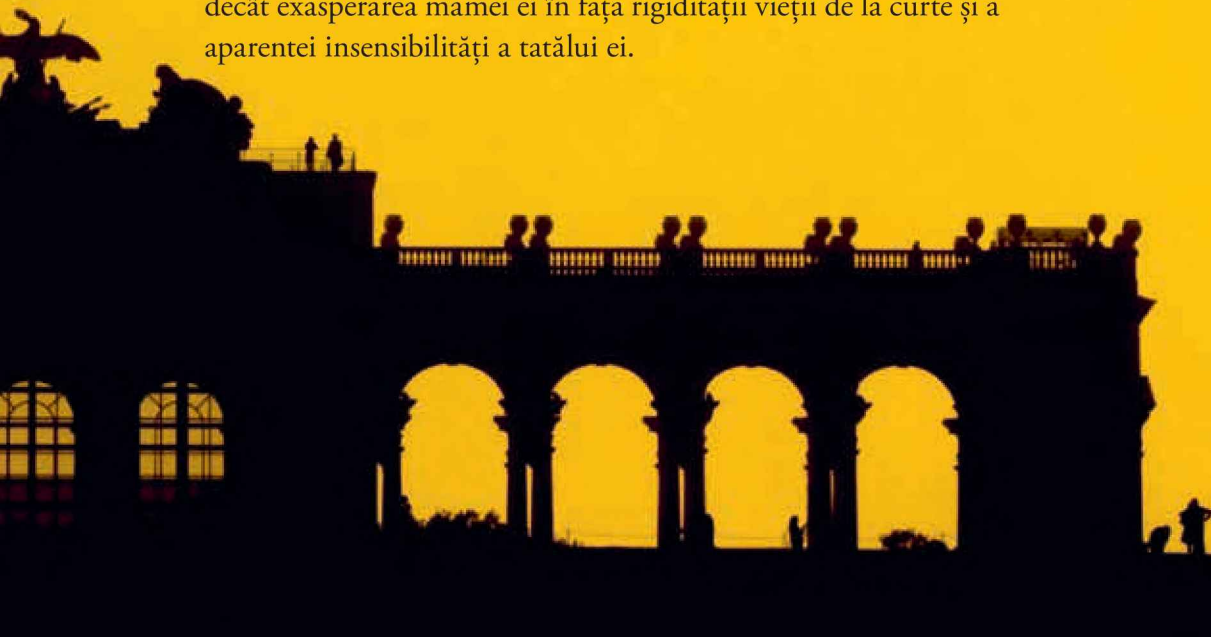

Credite fotografice

16 © Kunsthistorisches Museum, Vienne / Bridgeman Images
44 © akg-images / Imagno / k. A.
52 © Profimedia Images / Heritage Images
58 © Imagno – ÖNB / La Collection
70 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
75 © akg-images
96 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
100 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
128 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
158 © ullstein bild – Imagno
180 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
202 © akg-images
234 © Imagno / La Collection
258 © Imagno – VHS-Archiv / La Collection
288 © Imagno / La Collection
297 © Imagno / La Collection
306 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
362 © Imagno – VHS-Archiv / La Collection
374 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection

384 © akg-images / Imagno / ÖNB
406 © Imagno / La Collection
442 © Interfoto / Austrian National Library / La Collection
462 © Imagno / La Collection
466 © Imagno – Wienbibliothek im Rathaus / La Collection
503 © Imagno – ÖNB / La Collection
506 © akg-images / Imagno / Wien Museum
526 © Schloss Schönbrunn Kultur- und Betriebsges.m.b.H / Fotograf : Sascha Rieger
536–537 © akg-images / Rainer Hackenberg.